

చెన్నపట్టణము, ఫిబ్రవరి ౧౯౩౦
1930

సంపుటము ౭ | శుక్ల సంవత్సరము మాఘమాసము | సంఖ్య ౨

ఏకోపాసన

వేలూరి శివరామ శాస్త్రిగా[రు]

౧

దేవుఁ డొక్కఁడె యెందు కీ దేవులాట - మతము లొక్కటె యెందు కీ మదము మన...
ఉన్న మతముల నన్నియు నొకటిఁ జేసి - ఒక్కదేవుని కొలుత మం చూహఁ జేసి.

ఉపనిషత్తులను దా నొక్క యార్యుఁడు తెల్లపాల రాళ్లుగఁ జేసి పట్టి తెచ్చె
జెందవెస్తాఁ బారసీకుఁ డొక్కఁడు కాంతిమద్రత్నసమితిగా మార్చి తెచ్చె
అల ఖురానును దురుష్కాచార్యుఁ డమల మాణిక్యంబులుగను బొందించి తెచ్చె
బైబిలు నొక క్రైస్తవప్రముఖుండు తాఁ బచ్చరాలుగఁ బొందుపఱిచి తెచ్చె
తక్కఁగల దేశములవారు తమతమదు - గ్రంథముల నెల్లఁ గెంపులు గాఁగ నద్ద...
ములుగ రవ్వలు గాఁగను మోచి తెచ్చి - గుట్టఁ బోయంగ నవి యొక్క కొండ యాయె

నానారూపసమేతుఁడున్ మఱియు నానానామధాముండు తా
నైనన్ నామము లేక రూపమును లే కాయేకదైవం బగున్

నానా రత్న శిలాకలాపమగు నానవ్యాచలంబందు నా
సీనుం డాయెను సర్వమానవ మన స్సిద్ధాంత యోగ్యంబుగన్.

ధారుణియందుఁ గల్గిన మతంబులలోపలి సారమైన యా
చారము లెల్ల నేకమగు చాలునఁ బోఁతను బోసి యమ్మహో
దార ధరాధరేంద్రవలయం బయి యుండెడు భాతి రాతిర
స్తా రచియించి కొండకుఁ బ్రదక్షిణముం బొనరించి రెల్లరున్.

ఈశ్వరారాధనముగూడ నేకరీతి-వలయు నంచును నెల్లరు వాంఛఁ బొంది
'ఎగురు చీశ్వరు ధ్యానించు టింతనుండి-ఒప్పు' నంచును యోచించి రప్పు డేదల.

అందఱుగూడ నప్పగిది ధ్యానము నొప్పిరి కాని యింక నా
చందము నొప్పకున్న జనసంతతి యున్నెడ వారిగంతులుం
జిందులుఁ జూచి క్రోఁతులని చెప్పనో యొప్పని దిప్పకాయలం
చుం దలపోయునో మఱియుఁ జోద్యపు దయ్యములంచు నెంచునో.

తేపటినుండియు మొదలుగ-నాపరమేశ్వరుని నేకమగు గతిఁ గొలువం
బ్రాపనుచు నెల్ల ప్రజ యీ-లోపుగ లేకుండ నొక్క-లోపం బేసిన్.

ఒక్క-రూపముతోడ నుండఁగా నెదఁ గోరి సిగలు లేకుండఁగాఁ జేసికొనిరి
పలుకు లాడఁగ నొక్క- భాస లేకుంటచే మాట లాడుటె ముందు మానుకొనిరి
ఒక్క-వేసముతోడ నొప్పారి యుడఁగా వలువలు దాల్చుటే వదలుకొనిరి
మతవిరోధము దెల్పు మచ్చ లటంచును దిలకంబు దిద్దుట తీసివైచి
రిట్టి రూపంబు వ్యవహార మిట్టి వేస-మిట్టి మోములతోడుత నెల్లవారు
గంతులను వైచుచును భగవంతుఁ గొలువఁ-జెల్లరే కొండచుట్టు సంసిద్ధు లైరి.

౨

అలవారల తొందర పా-టులు గమనింపంగఁ బో కెటులు వచ్చునో య
టులె :ను॰ రేపును వచ్చెను;-జెలఁగునె కాలంబు జనులు చెప్పిన త్రోవన్.

అల్ల గట్టు చుట్టు నత్యంతమును వింత-వింతలైన జనులు విడిసినారు
అందు నోరు కల్గినట్టివాఁ డొక్కండు-బిట్టు లేచి నిల్చి యిట్టు లనియె.

భారతి
సచిత్రమాసపత్రిక

సంవత్సర చంధా	రు. 6	0
అర్ధసంవత్సర చందా	3	0
విడిప్రతిక	0	10

విడిప్రతికల నుచితముగ బంపుటకు వీలు లేదు. మాదిరిప్రతికలు వలయువారు తపాలు బిళ్లలు పంపవలెను.

ప్రకటనలు

ఒకనెలకు సాధారణపుట	1-కి	రు.25	0
సాధారణపుట	$\frac{1}{2}$-కి	13	0
సాధారణపుట	$\frac{1}{4}$-కి	7	0
ఆరునెలలకు	1-కి	20	0
నెలకు	$\frac{1}{2}$-కి	10	0
నెలకు	$\frac{1}{4}$-కి	6	0
వ్యాసముల మధ్యపుట	1-కి	30	0

'భారతి' కార్యాలయము, నెం. 7, తంబుశెట్టివీధి, మదరాసు.

మన మీనాఁట న్నిజముగ-జనులారా! మతము లెల్ల సమములె యంచున్
గనినాము కాన నీకొం-డను నూరేఁగింత మట్టి నడత ధ్రువపడన్.

తమదు తమదైన బాసలఁ దమదు తమదు-ప్రజల కెల్లరకును బోధపడెడునటులు
అనువదించిరి కొంద ఱీయర్థములను-విశ్వమాతయు నీ మాట వినియె నంత.

అందుండి యొక్క ముదుసలి-ముందరి కేతెంచి—అయ్యో! మొదటికె మోసం
బిందామోఁ 'బలుకవల'దను-చుం దమరే పలుకు వారె? చోద్యము కాదే?

అది యటు లుండుత మీఁగ-ట్టదిరా యీప్రజలచేత నటు లేచినను
జదికిలఁబడదా? పడుచోఁ-బదములు తలలెల్ల నూఱు పఱియలు గావా?

ఆతఁ డిట్లు వల్క నందఱు ప్రజలును-అగునునగు నటంచు నాడి యాడి
చదువు వాని కన్నఁ జాకలియే యెక్కు-డన్నమాట వితగఁ జన్నె? యనిరి.

అంతం గ్రీస్తు మతావలంబి యగు నొక్కా-చార్యుఁ డల్లంతఁ దత్
ప్రాంతంబందున లేచి నిల్చి కనుఁడీ బల్ పచ్చరాకూటమే
యెంతో గొప్పది దీనిఁ దేలికగ నూరేఁగింపఁగా వచ్చు నం
చంతర్వాణులకేసి చూచుచు నుపన్యాసంబు చేసెన్ వడిన్.

అంత మహమ్మదీయుఁ డొకఁ డాతురుఁడౌచును లేచి—ఓరి నీ
వంతట నోరు మూసికొను మంచు ఛెటేలున చెంపకాయ గ
ల్లింతయుఁ గొట్టె; నాతఁడును లీలగ రెండవ చెంపఁ జూపె; రెం
డింతల కిన్కతో మలక—యేమిర నీ కిది చాలకున్నదే?

మా మహమ్మదుగా రన్యమార్గులైన-కాఫరులఁ గత్తితోడను గలుపు మనిరి
సరవి నింకను రాల్ రువ్వి చంపు మనిరి-అని శిలావర్షమును గురియంగఁ దొడఁగె.

మతమన నేమిరో యెఱుకమాలిన మానిసి యొక్కఁ డేపుమై
నతని సమీప మేఁగి యగురా మతమన్నను బ్రాణ మార్పుటా?
గతమగు ప్రాణ మిచ్చు నదిగా కది గాకయ మీఖురాను నే
కతముగ నట్లు చెప్పు మను కాంతమ్ము దాని నిజానిజంబులన్.

అని యతఁ డన్నయంత జనమంతయు నౌ నవు నౌ నటంచు వా
కొనిరి మహమ్మదీయుఁడును గొంకి సలా మొనరించి యో ఖురా
న! నిజము వల్కు-మం చనియె నావుడు నల్ల ఖురాను వాయి పో
యినగతి మాటలాడ దెటు నెందును బొత్తము మాటలాడెనే?

అందఱును నవ్వి రంత నత్యంతముగను-మలక యలుకను జెందుచు మా ఖురాను
వేఱు; మేమును వే ఱంచు విశ్వ మద్రువ-అఱచె నందఱు నట్టులె యఱచి రంత.

పరిశిష్టములఁ ద్రోసి పాలరాలను దీసి యూనిక మోసికొం చోకరు చనిరి
తమ రత్నములఁ బ్రయత్నముతోడఁ బై కూడఁ దీసికొం చొక్కరు పాసి చనిరి
మాటలాడని తమ మాణిక్యముల నేకముగఁ జేసి యొకరు నేర్పగను జనిరి
కొట్టినంగూడను గోపగింపని పచ్చరా లెత్తుకొని యొక్క రోలిఁ జనిరి
మిగులు వారలు మందన్న మిత్తియగునె?-మత మనంగను మద మౌనె? మన కిదేల?
మనకు నాదేవదేవుఁడే మతము గాక-పిచ్చి మతము లివేలయం చెచ్చి చనిరి.

ఆయుత్తర నిమిషంబున-నాయెడ నాకొండ లేద యాప్రజయును లే
దేయెడ నుండెడు వారలు-నాయెడకే పోయి రొక్క యావేశముతోఁ.

బసవపురాణము వెల రు. ౨-౮-౦

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాధకవి పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్రెండవశతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైలి మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు; తత్పూర్వులు, తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుదెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్నభిన్నరాష్ట్రములకు జెందిన పెక్కు తాళపత్రమాతృకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచియించిన అమూల్యమగు పీఠిక (129 పు.) యిందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వతచారిత్రకవిశేష ముల లెక్కను మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్చికూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారకము. విలాసము:— ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుశెట్టివీథి, మద్రాసు.

ధర్మనిరతుడు కార్లయిలు

ప్రొ. తణికెళ్ల వీరభద్రుడుగారు, యం.ఏ., యల్. టి.

5

కార్లయిలు క్రీ. శ. ౧౯ వ శతాబ్దమున నాంగ్లదేశమున జన్మించిన మహాపురుషుడు. ఇంగ్లాండులో విక్టోరియా మహారాణి రాజ్యపాలన మొనరించుచుండిన కాలమున తన బుద్ధిచేతను, యథార్థపరత్వముచేతను పండితులను, తత్త్వజ్ఞానులను కార్లయిలు పరిపాలించెనని చెప్పవచ్చును. ఇతడు రాజకీయ రంగమున వేషము ధరింపకపోయినను దేశభక్తులలో నుత్తముడని చెప్పుటకు లేశమయినను సందియము లేదు. కావ్యములు వ్రాయకపోయినను కవివరుడను బిరుదమున కర్హుడని చెప్పుటకు సంశయ ముండకూడదు. ఈతనిచే వ్రాయబడినవి వచనగ్రంథములే కాని, యవి సామాన్య వచనవ్యాసములు కాక యుత్సాహపూరితము లగుటచే గద్యకావ్యములలో వన్నెకెక్కినవి. శైలి గ్రంథకారుని స్వభావమును సూచించునను విద్వద్వాక్యమున కీతని పుస్తకములు తార్కాణములు. పెక్కులగు నీతని గ్రంథములలో మహాపురుషుల జీవితములును, దేశచరిత్రలును, కవీశ్వరుల యున్నతాభిప్రాయములును జర్చింపబడినవి. వీరశిఖామణుల జీవితములు వర్ణించినను, కవిపుంగవుని కావ్యరసము వర్ణించినను, కార్లయిలు గొప్పవిమర్శకుడని చదువరికి దోచకతప్పదు. ఏ గ్రంథమందయినను సత్యప్రియత్వమును, పరతత్త్వాభిలాషయును వెల్లడింపబడుచుండును. ఈత డెన్ని గ్రంథములు వ్రాసినను, ఉపన్యాసము లిచ్చినను, వాని సారాంశ మొక్కటియే యని మనము చెప్పగలము. ఏ పురుషుని జీవితమం దున్నతాశయము కలదో యాతనిజీవితము ధన్యమైనది. వేషధారణమే ముఖ్యముగా నెంచికొనిన జీవితములు వ్యర్థములు. ప్రతిపురుషుడును లోకతత్త్వమును బోధపఱచుకొనుటకు యత్నింపవలెను. దానినిగూర్చి నిరంతరమును ధ్యానింపవలెను. జీవితసారమును గ్రోలి తనమిత్రులకు యథార్థ ప్రతిబింబమును జూపి వారి నుత్తీర్ణులను జేయవలెను. అట్టి సత్ప్రయత్నమం దండఱకును ఫలము లభింపక పోవచ్చును. ఒకనికి జయము వచ్చినను, మఱియొకనికి జయము లోపించినను, సదుద్దేశముతో రణభూమియందు వీరిద్దఱును ప్రాణములను త్యజించుటచే ఘనులే. వీరే వీరశిఖామణులు. ఇట్టి శూరాగ్రేసరులు లోకమందు వేర్వేరు వేషములతో సంచరించుచుందురు. ఒకడు సాహిత్య సీమయందు నిరంకుశ ప్రభుత్వము కలిగియుండును. ఒకడు మతసంస్కర్త యయి మతస్థాపనమునకయి ప్రాణమును గోల్పోవును. ఒకడు నాట్యరంగమున పాత్రను ధరించి, సృష్టిలోని రహస్యములను గని, వాని చిత్రవిచిత్రములను మనకు జూపి, బ్రహ్మానందము నిచ్చును. కాని లోక

ములో గణ్యత నొందినవారు వీరలే. లోకసారము వీరిలోనే యిమిడియున్నది. వీరిసందేశమును గ్రహించుటయే మన పరమావధి. ఈమహాతత్త్వమును గ్రంథ గ్రంథమందును, మాట మాటయందును అభినివేశముతో, గంభీరధ్వనితో బోధించినవాడు కార్లయిలు మహాశయుడు. ఏగ్రంథము చదివినను విషయము నూతనము కావచ్చును, కాని సార మిదియే. ఏయుపన్యాస మందైనను చరిత్ర క్రొత్తది కావచ్చును, కాని రహస్య మిదియే. ఇతడు మహాపురుషుల జీవితార్థమును వెల్లడింప సమకట్టిన రహస్యవేది. వారిసందేశమును దెలుపగల దూత. ఇతడు మహారాజ్ఞి విక్టోరియా కాలమునాటి మహాపురుషులలో నగ్రగణ్యుడని చెప్పుట యతిశయోక్తి కానేరదు. అయితే వ్యావహారికము తెలియని పిచ్చివాడని కార్లయిలును గూర్చి వాదింప సాహసించువారు లేకపోలేదు. ధనమును, దాని లాభములను గ్రహింపజాలక దేశకాల పరిస్థితులను గమనింపలేని మూర్ఖుడని యితనిని నిరసించువారును కలరు. కాని విక్టోరియారాణి కాలమున విద్యుచ్ఛక్తిమూలమున నేమి, ధనమదాంధత చేత నేమి, యాంగ్లదేశము గర్వించియున్నప్పుడు ప్రవాహమున కెదురేగి నవీనభౌతిక శాస్త్రములను, వాని యపార్థములను బట్టాపంచలు చేసి, లోపములను సూచించి, భయోత్పాతము కలిగించిన ధైర్యశాలి కార్లయిలు. ఈశతాబ్దమున పాశ్చాత్య వ్యామోహములో బడియున్న ప్రాణికోటిని నవనాగరకతవలన కలుగు బాధలనుండి తొలగించి, ప్రాచీననిరాడంబర జీవనము నెలకొల్పి, వారికి సత్యాభిలాషను కలుగజేయ సమకట్టిన మహాత్మునివలె కార్లయిలు కొంతవఱకు తనకాలమున లోకోద్ధరణమునకు బాటుపడెనని చెప్ప సాహసింతుము.

కార్లయిలు జర్మనీదేశమునందు మిక్కుటమగు నభిమానము కలవాడు. జర్మనీలోని కవీశ్వరులును, శాస్త్రవేత్తలును తనకు గురువులని గర్వముతో బలికియున్నాడు. జర్మనీ శాస్త్రజ్ఞుల యాదర్శములను తన దేశీయులకు దెలియజేసి తన 'గురుభూమి'లో నిరంతరము ప్రవహించుచున్న జ్ఞానరసమును తన యాంగ్లమిత్రులకు నించుక చవిచూపుటయే తన ముఖ్యకర్తవ్యమని పెక్కుసార్లు చెప్పియున్నాడు. గేథీ మొదలగు జర్మను మహాశయుల సంపర్కము కలుగుటచేతనే తన మనఃక్లేశములు ఖండింపబడెననియును, లోకరహస్యము తెలియక, యడవిలో దారి గానక, మతిలేక తిరుగుచున్న తనకు సరియయిన బాట చూపబడెననియును పదేపదే చెప్పియున్నాడు. ఒకానొకప్పుడు లోకాతీతమగు పదార్థ మేది కలదో దానియందు తాను నమ్మకము లేనివాడయి యుండెనట.

అరాజకత్వమను తీవ్రజ్వరము నాహృదయమును బీడించుచుండ, నేను జీవితముతో సమాధానపడలేకుంటిని.

ఈశ్వరుడు కలడా లేడా యనుసంశయము, లేడను నిర్ధారణలోనికి దింప, ఇంత కఠినమగు

లోక మున్న దనువార్త లేమిచే, పని తెలియని వెఱ్ఱివానివలె నిటునటు దేశమంతటను దాను తిరుగుచుండెనట. భగవంతుని యందలి యప నమ్మకము ప్రతివస్తువునందును నపనమ్మకముగా మాఱుటచే, నాతనికి మనశ్శాంతి యెట్లు కలుగగలదు? అతని బాధ నెవ్వరు తొలగింపగలరు? ధన మేమయినను సాహాయ్య మొనరింపగలదా యని ప్రశ్నించిన, యాత డీ ప్రత్యుత్తరము నిచ్చెను:—

కాదు కాదు. నీకు కలిగినకొలది నసంతృప్తి హెచ్చును. బైరనుప్రభు వాగర్భ శ్రీమంతుడు. కాని యొక్క నాడయినను సుఖపడెనా? నరు డెన్నడును సంతుష్టి పొందజాలడు. నీవు కొంచె మతనికి పెట్టితివా, ఇంకను కావలెనని మఱిమఱి నిన్ను బాధించును. కావుననే మనకాలపు నాటి యుత్తమ పురుషు డిట్లు సూచించెను: మనుష్యుడు తనయాశలను త్యజించినపుడే జీవితము ప్రారంభమయినదని చెప్పవలెను. నాయనా, సుఖపడ దలచితివా, నీబైరను మూయుము. గేతేని చదువ మొదలిడుము!

ఈవిధమున జ్ఞానరాహిత్యమను నంధకారములో బడి, విసిగి, వేసరి, తుదకు గేతేమహాశయుని యండ దొరకి, భక్తిప్రేరేపింప జేసికొని కార్లయిలు గురుదక్షిణను గృతజ్ఞతాపూర్వకముగా సమర్పించెను. తిరిగితిరిగి, చదివిచదివి, కార్లయిలు కనుగొనిన పరమరహస్య మిది:

నమ్మకము! నమ్మకము! నమ్మితివా, అన్ని 'న' కారములును దొలగిపోవును.

ఇటులనే జర్మనీ విజ్ఞాన ప్రతిబింబమును ఆంగ్లేయులకు కార్లయిలు చూపగలిగెను. కార్లయిలునకు తనహృదయ ప్రతిబింబము తనకు జూపబడుట జర్మనీవలననే యనికూడ మఱవకూడదు.

కార్లయిలు తనకాలపునాటి సంఘసంస్కర్తలలో ముఖ్యుడని చెప్పగలము. ఆంగ్ల చరిత్రలో విక్టోరియా శకము ఘనతకెక్కిన మాట వాస్తవమే కాని కార్లయిలునకు మాత్ర మట్లు తోచలేదు. ఈశతాబ్దమందు మూడు ముఖ్యవిషయములు కలవు. ౧. భౌతికశాస్త్రము లభివృద్ధిజెంది, విద్యుచ్ఛక్తి వలనను, యంత్రబలము వలనను దేశమున కనేక సౌకర్యములు కలిగినవి. ౨. యంత్రబలము హెచ్చుటచేతను వర్తకవాణిజ్యములు హెచ్చి ప్రజలు ధనికులగుటయు, దూరదేశములందు నయిత మాంగ్లరాజ్యము స్థాపితమగుటయు సంభవించినవి. 3. దేశమంతటను సుఖము హెచ్చినతోడనే సామాన్యప్రజలకు గౌరవము వృద్ధియయి స్త్రీపురుషాదులందు విద్యాభిమానము కలుగుటయు, రాజకీయమందు ప్రజాపరిపాలనా పద్ధతు లమలులోనికి వచ్చుటయు తటస్థించినవి. అనగా ప్రకృతి శాస్త్రము, ధనము, ప్రజాస్వాతంత్ర్యము, ఈమూడును పరిమితిలేని యౌన్నత్యమును బొందినవని చెప్పవచ్చును. కాని కార్లయిలు మహాశయునకు మాత్ర మివియన్నియు దేశారిష్టమునకే సమకూడినవని యభిప్రాయము. ధనము కూడిన తోడనే స్వలాభ పరాయణత్వము పెరిగి వితరణము తగ్గినది. బీద సాదలయందు దయ యంతరించినది. దైవభక్తియు, మతాభిమాన

మును గగనకుసుమము లయినవి. దేశము మొత్తముమీద ధనము కూడియుండవచ్చును గాని, ధనికులకు ధన మెక్కువ కాగా, పేదలలో దర్రిదత హెచ్చినది. జనులు తమ సొమ్ములు వృద్ధికాగల మార్గములను వెదకుట యే కాని, యిహలోకము వదలిన వెనుక నెక్కడకు బోవలెనో, యేమి కావలెనో, ఉత్తరలోకమున తమగతి యేమగునో, యించుకయినను యోచన చేయరయిరి. ఇట్టి ధనాపేక్షయందు మునిగి తేలుచున్న తన దేశీయులను సంస్కరింపదలచి, వారిదూషణలను భరించి వారితో తీవ్రవాదము సల్పి, గొప్ప ప్రచారమును గావించి, దేశమును సంరక్షింప బూనిన మహోపకారి కార్లయి లని చెప్పగలము. వరదకాలమున ప్రవాహమున కడ్డుపడి యెదురీత నీదగలిగిన సాహసవంతుడనియు మనము చెప్పవచ్చును.

కార్లయిలునకు గోపము కలిగించు విషయములలో నవీనార్థశాస్త్రము మొదటిది. అతనికాలము నాడు ఆర్థికశాస్త్రప్రజ్ఞ దేశమందు వ్యాపింప మొదలుపెట్టెను గాని, యార్థిక శాస్త్రవాదులన కార్లయిలునకు తలనొప్పి. దేశమందు మొత్తముధనము వృద్ధిచేయవలె ననుసంకల్పము రాజ్యతంత్ర ప్రవీణులలో హెచ్చెను. కాని దేశధనము పెరిగినకొలదిని ప్రజలసౌఖ్యము క్షీణించుటకు ప్రారంభమయినది. ధనము పాపభూయిష్ఠ మగుటచే నెవ్వరును ముట్టుటకున్ను గాని, యనుభవించుటకు గాని నోచరయిరి. పూర్వమందు మైదాసు అనురా జొక డుండెనట. మిక్కుటమగు ధనతృష్ణ కలవాడయి యాతడు పరమేశ్వరుని వర మడిగెనట. తాను చేతితో నే పదార్థమును దాకినను అది సువర్ణముగా మారవలెనట. అటులనే తుదకు వరమీయబడెను. కాని రాజునకు మాత్రము సుఖము లేకపోయెనట. భోజనసమయమున నాహారపదార్థములు చేతికి సోకినంత మాత్రముననే యవి బంగారమయినపు డాత డేమి తిని బ్రతుకగలడు? ఇంగ్లండు దేశములోని ధన మీ స్థితియందే యున్నదనియు, సామాన్యప్రజల కించుకయినను సుఖము కలుగుట లేదనియు కార్లయిలు గంభీరముగా వాదించెను. ఆర్థికశాస్త్రము ముఖ్యమయినదని మేధావులందఱును బఱ్ఱిశ్రమచేయ మొదలిడిన కాలమున దానిని 'దుఃఖశాస్త్ర'మని కార్లయిలు నిరసన చేయుచుండెను. రాజ్యాంగ తంత్రజ్ఞులు శాసనసభలలోను, ఇతరచోట్లలోను తీర్మానము లనేకములను గావింపవచ్చును; నూతన రాజ్యాంగపద్ధతులను బ్రతిష్ఠ చేయవచ్చును; కాని యీశాసనములును, తీర్మానములును చప్పుడు చేయగలిగినను ప్రజాసౌఖ్యమునకు నిరుపయోగములు. ఈ మార్గములన్నియు ప్రజలవలన హెచ్చుపన్నులు వసూలు చేయుటకు సాధనములు. సామాన్యప్రజలు నోరెఱుగని గొఱ్ఱెలమందవంటివారు. రాజ్యాధికారు లందఱును, వీని ఉన్ని కత్తిరించి వీనిని నిస్సహాయులనుగా జేయుటకు పూనుకొనినారని చెప్పుటకు సందేహము లేదు. కార్లయిలు చెప్పున దేమన,

నిత్యమును కూలిపని చేసికొని దారపుత్రు
లను సంరక్షించుకొను బీదవానికి రాజ్యాంగ
పద్ధతులతో నిమిత్తము లేదు. ఏరాజేభూమి
నేలినను గమనింపనివా డతడు. అతనికి కావ
లసినది, శాసనసభా తీర్మానములు కావు;
ఆర్థిక శాస్త్రవాదములు కావు; ఆకలివేయు
నప్పుడు బాధ నివారణ చేయుటకు దగినయా
హారమును, చలికాలమున శరీరమును గాపా
డుటకు దగినబట్టయును, ఈరెంటికిని కొదువ
కలిగినప్పుడు గ్రంథ ప్రకారము దేశధనము
హెచ్చినను, తక్కువయినను లాభము లేదు.
ఈ యభిప్రాయమునే మహాత్ము డొకసందర్భ
మున రవీంద్రునితో వాదము సల్పినపుడు
చెప్పియుండెను: "ఆకలిచేతను, దప్పిచేతను పరి
తపించుచున్న కూలివానికి కబీరుకీర్తన లయి
నను ఆనందము నీయజాలవు. ప్రాణమును
నిలుపు భోజనముతప్ప మఱి యేవియు నాతని
బాధ నివారింపజాలవు సుమా!" చూడగా
కార్లయిలునకు దోచిన విషయ మిది: యథా
ర్థముగా బీదలసౌఖ్యముకొఱకు పాటుపడుమం
త్రి యొక్కడును కానరాడు:

ఈ యధికారులందఱును చతురంగ మాడువా
రితో బోల్పదగుదురు. రెక్కలులేని ద్విపాదజంతువు
లనేకములు భూమిమీద బోర్లపడియుండిన కాలమున
నిర్భయముగా నీమహానీయులు చతురంగమందు బంట్లను
ముందు వెనుకలకు ద్రోసినట్లుగా ప్రజల సుఖదుఃఖము
లను ముందువెనుకకు ద్రోసి యాడుచున్నారని చెప్ప
వచ్చును. దేశమంతయు నిట్టి దుస్థితియందుండ క్రీ. శ.
1789 సం. న కలిగిన విప్లవమువంటి సంక్షోభము లోక
ఘంతటను గలుగవచ్చు ననుటలో నాశ్చర్య మేమి కలదు?
పరిపాలకులు సోమరులయి సాపాటురాములను బిరుదుల
కర్హులయియుండ, దేశమంతటను దారిద్ర్య పిశాచ మేల
తిరుగుచుండదు? ఆకలి భరింపజాలమిచే "అన్నము
అన్నము" అని యఱచుచు, కట్టగుడ్డ లేక, నోట నిప్పులు
గ్రక్కుచు, లెక్కలేని శిరస్సులు కలిగి, తన నాలుకల
నుండి జ్వాలలను వదలుచు, వీథులలో పరుగిడుచు, పిన్న
పెద్దలకు బీభత్సరసము వెదజల్లుచు, నోరు తెఱచినంతనే
రాజ్యమంతను మ్రింగివేయజాలిన దారిద్ర్య పిశాచ మేల
బయల్వెడలదు?

"లాభనష్టము"లను వాదములతో గూడిన
యార్థికశాస్త్రమును నమ్మిన తర్వాత నిట్టి
ఫలము కాక మఱి యేమి చేకూరకలదు?

కుర్చీలతో నలంకరింపబడిన గదియే మనకు శివా
లయమయి కుర్చీలును రత్నకంబళ్లును, గలధనికుడు మతా
ధికారి యయినపుడు దేశము నశింపక యెట్లు జీవించును?
కాబట్టి నట్టి యంత్రబలము చాలదు. యంత్రబలము పశు
బలమువంటిది. దీనికంటె నతీతమగు మహాశక్తిని నమ్ము
ము. దానిని చూడవలెనన్న, నవీన తర్కశాస్త్రముతో
జేయబడిన ముక్కద్దములు పనికిరావు; పరమేశ్వరునిచే
ప్రసాదింపబడిన మానవహృదయముతో జూడుము: నీకది
గోచరము కాగలదు!

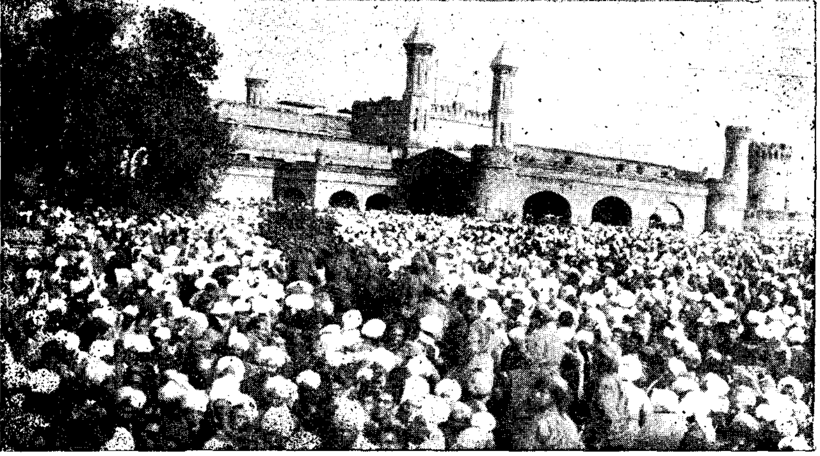
కార్లయిలు తన దేశీయులకు బోధించిన
సందేశములోని ముఖ్యాంశ మిది. మనుష్యుడు
తన జీవితకాలమును సద్వినియోగము చేయ
వలెను. జీవితకాల మనగా క్రీడాసమయమని
తలచువారు మూర్ఖులు. పరమేశ్వరునిచే నీయ
బడిన కొలది గడువులో విషయ సుఖములను
బూర్తిగా ననుభవించుటయే ముఖ్యమని
యెంచువా రంధులు. అట్టి జీవితము లసత్య
జీవితములు. జీవిత మనునది భావగర్భితమగు
ప్రశ్నము. సామాన్యుల కలవిగాని విచిత్ర

విషయము. లోతు తెలిసికొనుటకు సాధ్యము కాని జలరాశి. అది యొక యద్వితీయమగు "బహిరంగ రహస్యము". మనుష్యజీవిత మను నది యెల్ల ప్రాణులకు దృశ్యమగుటచే బహిరంగమని చెప్పవచ్చును. దానిసారము కొలది మంది కయినను లభింపకపోవుటచే నది యెప్పుడును రహస్యమే యనవచ్చును. జీవయాత్ర నలుపుట త్రాచుపాముతో చెలగాటము చేయుట. క్రూరమృగముతో సంచరించువాడు జాగ్రతగా నుండవలెను. దానికంటె నధిక బలాఢ్యుడని దానికి తెలిసెనా, దానిపని వాడు చెప్పును. మెత్తనివాడని దానికి తోచెనా, వాని పని యది చెప్పును. థీబ్సు దేశమున నొకచిత్ర మగు జంతు వుండెనట. అది రెక్కలుగల మృగమట. దానికి శరీరము పైభాగము స్త్రీరూపమును, క్రిందిభాగము సింహరూపమును నుండెనట. ఆబాట నెవ్వరయినను నడచుచుండిన యెడల వారి నది యొకవింత ప్రశ్న వేయునట. ఈ కష్టతమమగు సమస్యకు తగిన జవాబియ్య లేనివారి నెల్లను నిమిషములో నామృగము మింగివేయుచుండెనట. తుద కొక బుద్ధిమంతుడు ఒకనాడీ విషమ సమస్యను బూర్తిచేయగా, ఓడిపోతి నను సిగ్గుచేత నీవింతమృగము గుట్టమీదనుంచి సముద్రములోనికి దుమికి యాత్మహత్య గావించికొనెనట. జీవయాత్ర కూడ నిట్టి వింతజంతువని కార్లయిలు పలుమారు వర్ణించియున్నాడు. ఒక పురుషుడు కాని, సంఘముకాని వృద్ధికావలె నన్నచో, నున్నతాదర్శము కావలెను. భగవంతునియందును, భగవదాకారమగు ప్రకృతియందును, దైవస్వరూపులగు మానవులయందును భక్తి యుండి తీరవలెను. సృష్టికర్తయందలి భక్తియే మతము; భక్తిరాహిత్యమే దుర్మతము. సామాన్యముగా మనము బుద్ధిమంతులమని తలచి మతవిషయిక సంస్థలను ధృణీకరించుచుందుము. కాని కార్లయిలునకు నిట్టివి, సృష్టియంతయు నేమహాశక్తి వ్యాపించియున్నదో, దానికి బాహ్యచిహ్నములు. ఇవి సంస్థాపకుల కొకానొకనాడు వట్టిచిహ్నములు కాక యథార్థములే యయియుండెను. దేవళ మనగా ప్రాచీనులకును, పూర్వాచారపరాయణులకును భక్తి యుండెను. నేన కన్ననో, దేవాలయమునకు వెళ్లువారు హాస్యాస్పదులుగా నున్నారు. కార్లయిలునకు దేవళ మనగా నుత్సాహము:

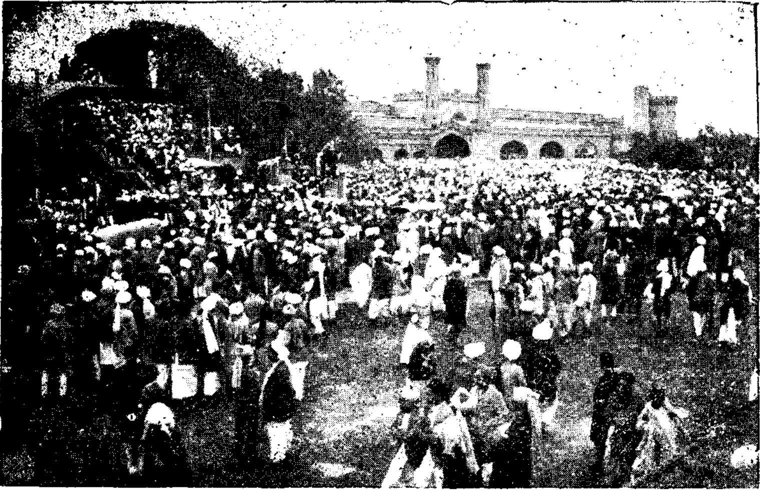
> దేవాలయమా! ఆహా! ఎట్టిపదము! గోలకొండ లోనియు, సమస్తదేశములలోనియు ధనమంతయు కలిపినను దాని విలువకు సరి కాదుకదా!

ఇట్టి భక్తిని నూతన ప్రకృతి శాస్త్రములు ప్రబలి యంతరింపజేసినవి. ప్రతి విషయమును గూర్చియు నిది నిజమా కాదా యను కువాదమునకు ప్రోత్సాహము నిచ్చినవి. ఆశ్చర్యమును, భక్తియును తఱచుగా మిళితమయి యుండును. లోకాధీశుని కృత్యములం దాశ్చర్యము కలుగకపోయినచో నాతని మాహాత్మ్యమందు భక్తి యెట్లు జనించును? ఈసందర్భమున హిందూదేశస్థుల ప్రవర్తనము శ్లాఘనీయమని కార్లయిలు సూచించెను. వారి

౪౪-వ భారత జాతీయమహాసభా చిత్రములు-లాహోరు*

చిత్రము ౧

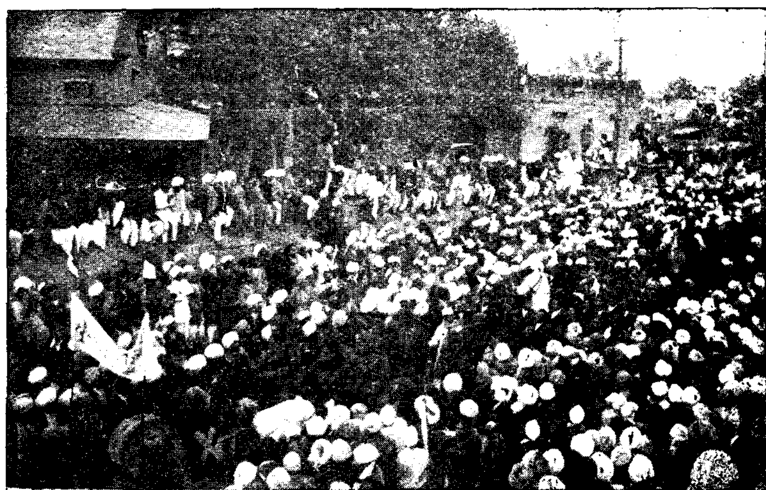

చిత్రము ౨

* ౧_౫ చిత్రములు జాతీయమహాసభాధ్యక్షుని ఊరేగింపునకు సంబంధించినవి.

చిత్రము 3

చిత్రము ౪

చరిత్రలో నిదియే ముఖ్యాంశమని యాతని యభిప్రాయము. హిందూమత ప్రకారము, సృష్టియందలి ప్రతిపదార్థమును బరమేశ్వరుని ప్రతిబింబమనియు, కావున పూజనీయమనియు జనుల నమ్మకము. భగవంతునియంశ కలది యగుటచే బ్రతివస్తువుకూడ పవిత్రమయినదిగా భావింపబడును. ప్రాణికోటి కెల్లను నరుడే ముఖ్యమయినట్టియు, చిత్రమయినట్టియు విషయమగుటచే నట్టిమానవజీవితము పావనమైన దని కార్లయిలువాదించెను.ఆతని యభిప్రాయ మీా గంభీరవాక్యములలో సూచింపబడినది:

భక్తితో గూడనిబుద్ధి యచిరకాలములోనే యంతరించును. జగదీశ్వరుని కృతుల జూచి యేమానవుడాశ్చర్యమును బొందుట కలవాటుపడడో (ఆశ్చర్యపడి భగవంతుని భక్తితో బూజింపడో), అట్టివాడు నవీనయుగమందలి భౌతిక శాస్త్రజ్ఞులలో బ్రథముడయినను, నేత్రములు లేని యంధుడు ధరించిన సులోచనముల వంటివాడు. మనుష్యునికి భగవంతునిచే బ్రసాదింపబడిన నేత్రము లుండెనా; సులోచనము లుపయోగించును, లేదా, యవి నిరర్థకములు!

బీదసాదలయందు కార్లయిలున కత్యంత ప్రేమ. ప్రతినరుడును భగవదంశ సంభూతు డగుటచే పూజ్యుడు. నిరుపేదలను నీచులుగా భావించి వారిని జూచి యసహ్యపడువారు పశు సమానులు. నూలువడకిగాని, నేత నేసిగాని, బాటను సరిచేసి కాని జీవనోపాధి జూచికొను కూలివాడు పరమపూజ్యుడు. వాని జీవితము పవిత్రమైనది. పేదలనుజూచి హేయపడు వారి యందు కార్లయిలునకు గల యాగ్రహము దిలకింపుడు:

ఆ చినిగిన యంగీని తొడిగికొనిన పౌరుషవంతుడగు నరుని జూచి యెన్నడయినను నీవు గౌరవము జూపితివా? అతను ప్రాతచొక్కాయితో నుండినంతకాలము అతడు పౌరుషము కలవాడని యించుకయినను గ్రహింపగలిగితివా?

ఎన్ని దేశములు వెదకినను ఒక్కటియే నిజమగు దేవళము కనుపించునట. అది మానవసోదరుని శరీరమేయట! ఒక్క శక్తిచేతనే యన్ని ప్రాణులును సృజింపబడినపుడు మన ప్రేమకు ననర్హమగు వస్తువేమి కలదు? పెద్దవయినను చిన్నవయినను, ప్రాణులన్నిటి యందును నొక్కశక్తియే ప్రవహించుచున్నదను గాఢమగు నమ్మకముతో నీమహాశయు డిట్లు తీవ్రతతో ప్రశ్నించుచున్నాడు:

నల్లనిమసితో నిండి యినుపదిమ్మ మీాదికి వంగిన కమ్మరివాని కొలిమిలోని వెలుగు (దానితోనే నీగుఱ్ఱపు లాడమును మరమ్మతు చేయదలచితివి) ప్రత్యేకమగు చిన్నమంట యనియు, భూమ్యాకాశములతో నేమియు సంబంధము లేనిదనియు దలచితివా? లేక త్రెంపజాలని త్రాటితో గట్టబడి, బ్రహ్మాండముతో నేకమయియున్నదని తలచితివా? ఓరీ! మూర్ఖుడా! అది కాదు. ఆకమ్మరి కొలిమి ప్రప్రథమమున సూర్యమండలమున వెలిగింపబడినది. సృష్టికాలము నుండియు (నోవాకాలము నాటి నుండియు) వీచుచున్న గాలిచే మంటగా చేయబడుచున్నది. ....వేరా? వేరు కాదు. అట్టి ప్రత్యేకత యెన్నటికిని లేదని నేను చెప్పగలను..............సరిగా నాలోచించితివా, ఎట్టి చిన్నపదార్థమయినను తుచ్ఛమని చెప్పరాదు. దానిద్వారా తత్త్వజ్ఞాని మానసికనేత్రము అనంతశక్తిని చూడగలిగిన గవాక్షమే సృష్టిలోని వస్తుజాలమని గ్రహింపుమా!

కావున కార్లయిలు బోధించిన సందేశములో ముఖ్యమయినది కూలిపని చేసి శాంత

ముతో ప్రవర్తించువాని యౌన్నత్యము. పని చేయువా డుత్తముడు. కష్టపడి పనిచేయు టయే భగవంతుని పూజించుట. మట్టిమో యుట యయినను, రాళ్లు పగులగొట్టుట యయి నను, మురికిగుంటలోని నీరుబయట బారబోయు టయయినను, ఏదయినను శరీరకష్టముతో బని చేయుట యనగా భగవదారాధనము సేయుట. పని సంకల్పించుకొనిచేయ మొదలుపెట్టితిమా, సందేహములన్నియు చెల్లాచెదరయి పోవును. 'న' కారములన్నియు నదృశ్యములగును మన లను బీడించు సంశయములను దొలగించుటకు పని పూనుటకంటె వేరుమార్గము లేదు. దీనినే కార్లైయిలు పలువిధముల బోధించెను:

నీ కందుబాటులో నున్న పనిని, నీవు నిర్ణయించి కొని విధియని నమ్మినపనిని చేయుము. ఇది చేసితివా, నీవిధియగు రెండవపని యేదియో నీకే స్పష్టము కాగ లదు................చేయుము! చేయుము! ఎంత స్వల్పమయినను, అణుమాత్రమే యయినను, చేయుము! భగవంతుని స్మరించి చేయుము. నీలోనున్న యావచ్ఛక్తి యు నీస్వల్పమే యనుము. అయినను దానిని వెలిదీ యుము! లెమ్ము! లెమ్ము! నీచేతి కేపని దొరకునో, దానిని పూర్ణమగు నుత్సాహముతో జేయుము. 'నేడు' అని చెప్పుట కవకాశము చిక్కినప్పుడే కృషి జేయుము. ఏలయన, రాత్రి సమీపించి, చీకటి ప్రవేశించెనా, మనుజు డేమియు పనిచేయజాలడు సుమా!

కావుననే నూలు వడకుట యను నల్పవృత్తి కూడ పవిత్రమైనదని కార్లైయిలు చెప్పుచుండెను. నూలు వడకి జీవించు పురుషుడు మహాత్ము డన దగును. లోకములో నిద్దఱుపురుషులు ఘను లని కార్లైయిలు తలచుచున్నాడు: శరీరమున కత్యావశ్యకమైన తిండికై పాటుపడు వాడొ కడు; పొట్టకై కృషి చేయుచు, మనస్సున కత్యావశ్యకమగు జ్ఞానమునుగూడ నియ్యగలి గినవాడు మఱియొకడు.

వ్యవసాయదారుడగు యోగీశ్వరు డెవ్వడయినను దొరకెనా, అతనికంటె మహనీయుడు లోకమంతయు వెదకినను లేడని చాటింపగలను. అట్టి పురుషుడు లభిం చుట దుర్లభము. నీ వాతనిని చూడవలెనన్న, 19 శతాబ్ద ములు దాటి నాజరెతు వెళ్లవలెను.

కాని యున్నిశతాబ్దములు వెదకివెదకి నాజ రెతు వడ్రంగిసోదరుని సబర్మతీ నేతగాని యందు లోకులు గాంచగల్గుట హిందూదేశ మహాభాగ్య మని చెప్పుట యతిశయోక్తి కానేరదు.

(సశేషము)

తొలకరి

పేమ్మరాజు లక్ష్మీపతి గారు
15

అర్కాతప్తంబౌ మహాబ్ధి మధ్యమునుండి యాకాశవీథి కంతంత లేచి,
యటు వ్రాకి యిటు వ్రాకి యాశాంతముల దాకి యంబరంబంతయు నావరించి,
పొరలలో బొరలు దొంతరల దొంతరలునై నీలనీలంబులై నిలిచి నిలిచి,
పశ్చిమ యామ్య దిగ్భాగద్వయంబుమధ్యంబు పెందెరువుగా దరలి తరలి,
లోని తేజంబు తళుకు తళుక్కుమనుచు-మెరసి పైబడ దిగ్దిగంతరము లెల్ల
దద్దరిల్లంగ నురిమి, యుత్సాహజృంభణమును, నున్నత గగన యానంబు దనర.

అడ్డమై నిల్చు సహ్యాద్రిపంక్తుల కల్గి యురుముపై నురుముగా హుంకరించి,
పెఠిలు పెఠిల్లను పిడుగుల నయ్యద్రి మూర్ధంబు పిండిగా మొత్తిమొత్తి,
ఎలగోలు వర్షించి యేకోదకంబుగా మలయాళమును జలమయము జేసి,
పెనుగాలిజత గూడి వినువీథి నడయాడి యాపర్వతాగ్రంబు లంత దాటి,
నీలగిరి శృంగముల మ్రోల నిగిడి పఱచి-ద్రవిడ కర్ణాటకంబులు దాటిపోయి
భరతభూమికి భూషణప్రాయమైన-యాంధ్రరాష్ట్రమధ్యంబున కరుగుదెంచి,-

తొలకరి మేఘముల్ చదలఁ దోచె, నభస్తరుణీ వినీలకుం
తలములు జీరుకాడెడు విధంబున, భూస్థలికిన్ డిగున్ మహో
జ్జ్వలమగు స్వర్గజీవనము; జాల మికేటికి లెమ్ము లెమ్ము నీ
హాలము ధరించి రమ్ము సమయం బరుదెంచె నిదే కృషీవలా!

ఆహిమాచలము లక్ష్యంబుగా నవె కొన్ని యరుగుచునుండె నీలాంబుదములు;
పూర్వాభిముఖములై పోవుచున్నవి కొన్ని బ్రహ్మదేశమునకు వార్ధి దాటి;
పాయలు పాయలై పరుగెత్తు నొకకొన్ని తీరుగా నుత్తరదిశకు సాగి;
మెలికలు తిరిగి చుట్టలుజుట్టుకొని కొన్ని దొరలుచున్నవి వసుంధరకు డిగుచు;
తరళసౌందర్య లీలావిధాన మొనర-నవ్యమోహనమగు గగనాంగణమున
సహజ చాంచల్య లలిత స్వేచ్ఛావిహార-సంభృతంబైన వాయుసంచాలనమున;
కనుచూపుమేర దిగంతమం దవె కొన్ని పర్వతశ్రేణి నా బరిఢవిల్లు;
ఆకసంబున నీదు లాడు నోడలభంగి యవె తేలు నొకకొన్ని యంబుదములు;
మీఁదిమీఁదికి బోయి మిహిరమండలము నాచ్ఛాదించు నవె కొన్ని జలధరములు;

ఆసూర్యకాంతు లంతందు నంచుల వెల్ల నింగి మధ్యంబున నిలుచు కొన్ని;
గగనముననుండి భూమికి దిగుచు కాళ్లు-సాచె నవె కొన్ని యపరదిశాంచలమున
నచట వర్ధిల్లు ధరణీరుహ వ్రజంబు-వాన తెలిముసుగునందు కప్పంగబడియె.

ఇవె వ్రాలుచున్న వీ యింద్రకీలాఖ్యధరాధరాగ్రమున ధారాధరములు;
అవె కొండవీటిపై నవె మంగళాద్రిపై నల్లని పొగమబ్బు లల్లుకొనియె;
అటు పాపికొండలం దిటు కోరు కొండపై నల్లాడె కొన్ని నీలాంబుదములు;
భద్రశైలము సింహాపర్వతంబును దాకి వర్షించె నొకకొన్ని వారిదములు;
గ్రీష్మ మది యంతరించెను మృగశిరా ప్ర-వేశమై యొప్పె నాంధ్ర పృథ్వీతలమున
తప్తమగు భూమి వర్షాన దడిసి యునికి-కమ్మనగు మట్టివాసనల్ కలయ బర్వె.

అరుణ భూరజము నొయ్యన దాల్చి శోణవాహిని యయ్యె నల్లదే కృష్ణవేణి;
నిండుజీవనమును, నెలజవ్వనము దాల్చె వృద్ధగౌతమియు విజృంభణమున;
కృష్ణరాజ్యము సంస్మరించెడునోజ యుప్పొంగు చున్నది యదే తుంగభద్ర:
తిప్పలన్నియు ముంచి తెప్పల దేలించి యలలతో పెన్న తూగాడుచుండె;
నాటవికజృంభణంబున నడ్డమైన-కొండల బగిల్చి, యడవుల గూల్చివైచి;
యడవి కోయదొరలయింటి యాడుబిడ్డ-యెర్రకాలువ యత్తింటి కేగసాగె.

అనుకొన్నారొకొ యెవ్వరైన మునుపి ట్లానంచు? నా చండ శా
సను రాజ్యంబును బోలె మాడ్చినది గ్రీష్మం బింతకాలంబు; నూ
తన చైతన్యము నవ్యధర్మవిజయోత్సాహంబు శోభిల్లుచ
ల్లని వర్షాగమముం గనుంగొనుము కాలం బెంతలో మారునో!

కడలి గర్భమునందు కరడుకట్టినకారుకటికచీకటి గొంతకాల మునసి,
యటునిటు ద్రొక్కి- తూ గాడెడు కెరటాల నడకలలో గొన్నినాళ్లు నలిగి,
తీర్చి కాసెడు నెండదెబ్బకు గొన్నాళ్లు యెసరుపొంగును బోలె మసిలి మసిలి,
యెలయించి వినువీథి కెగురవైచెడు గాలి దేలి తూలుచు కొంతకాల ముండి,
ఆకసము నంటియున్న నైల్యంబునందు-కొన్ని దినములు పైకి రాకుండ కరగి,
యిన్నిచిక్కులు కడదాకి యిపుడు చూడు-మంబుదంబులు మిన్నంటి యాడ దొడగె.

పాయల్ ఛాయలుగాగ నల్లవె నభోభాగంబునం దేలి బల్
తోయంబుల్ గురిపించుచున్, ప్రబల సంతోషంబు నిండార స్వే

చ్ఛాయానంబున నత్యుదాత్తగతి సంచారంబుఁ గావించు తా
మీ యానందము నెందు దాచుకొనెనో యిందాక నీ మేఘముల్!

అల్లిబిల్లిగ జడలల్లిన మొయిళుల కురుల సందులను చిక్కులు వదల్చి,
తరులజొంపము వోలె దళమైన మబ్బుల వలుద చీకటుల లోపలకు బోయి,
తళుకు తళుక్కున బెళుకారు మెరుపుల సొలపు చూపులలోని వలపు లెఱిగి
తెలిమబ్బుగుబురుల తెరలలో నురుములు పలికించు పలుకులు తెలుగు జేసి,
శిశువు గని యంత క్రొంబాలచేపుదాల్చి-యుబ్బి తొలుకాడు మాతృపయోధరముల
కరణి పొలుపారు నీవానకారు సౌరు-విప్పిచెప్పరె భావముల్ విప్రకవులు!

(సశేషము)

దీర్ఘనిశ్వాసము

జి. జాషువకవి గారు

తెలుఁగుంబాసకు వన్నెదెచ్చిన జగద్వీరుండు, మాకృష్ణరా
యలు కట్టించిన వజ్రదుర్గముల శుద్ధాంత ప్రదేశంబులన్
దలక్రిందై తప మాచరించెడిని సంతానార్థమై, గబ్బిగ
బ్బిలపుం గుబ్బెతలక్కటా మొఱలు గప్పెం బూర్వ మర్యాదకున్.

పన్నీటం దలసూపి కాఁపుగొను రంభామల్లికా వాటికల్
చిన్నాదేవి గులాబితోఁటలు నశించెన్ గ్రచ్చ లుమ్మెత్తలున్
గన్నేరుం బొద లావులించినవి రంగత్తుంగభద్రానదిన్
బన్నుండె న్మనమోహనాంగికవితాప్రాగల్భ్యసౌరభ్యముల్.

నాయకురాలి మాయకదనంబున మా పలనాటి పౌరుష
శ్రీ యడుగంటె, గడ్డి మొలిచెం బులిచారలగద్దెమీఁదఁ, గెం
జాయ మొగానఁ గ్రమ్మె జలజప్రమదామణి, నాగులేటిపై
వ్రాయుచునున్న దిప్పటికి, బాలునిశౌర్యకథాప్రబంధముల్.

వాసినిఁ గన్న రెడ్లపరిపాలన, కొండలదండల న్శిలా
శాసనసంగతి న్నిలిచి చచ్చియుఁ జావదు, రెడ్డిరాణి, మైఁ
బూసిన కుంకుమంబు పసుపుంబస లంటిన కన్నెతొండ నేఁ
డూసరవెల్లియై నవయుచున్నది, పండువెదుళ్లసందులన్.

శ్రీ

వసురాయ చాటుప్రబంధము

బండారు తమ్మయ్యగారు

(వెనుకటి సంచిక తరువాయి)

వానకారు

సహజశక్తి సమేతుండగు నరవరుండు నిజపరాక్రమమును బూర్తిగఁ గన్బఱచు నక్కఱ లేకయ శత్రురాజులను శాసింప నేర్చుట లోకప్రసిద్ధము. ఇందులకు దృష్టాంతము:

గీ. సన్న చినుకు రాల్చి చల్లార్చె రోహిణి
మిన్ను ముట్టు మంట మృగశిరస్సు
కన్నుబొమ్మ సన్న గడగడ లాడించు
శక్తి యున్న యన్న శత్రువులను.

వానకారున నేలపైఁ జలిచీమల బారులు చెల రేఁగుట ప్రకృతిసిద్ధము. భూమణాలంకరణమున సపత్నులనోన్యధిక్కరణ మొనర్ప నెంచుట గూడ స్వాభావికము. దివిభువులకు సాపత్న్య మారోపించి పయిని జెప్పిన ప్రకృతి సిద్ధవిషయము నుత్ప్రేక్షించు చాటువు:

ఉ. శ్రీవలు నల్లపూసలను గ్రుచ్చిన సోగవి దాల్చెనో నిజ
గ్రీవను భూమిదేవి బహురీతుల నీల పయోదమాలికల్
శ్రీ విలసిల్ల నింగి నలు గేవను వ్రేలుట గాంచి యంచనర్
ద్రోవదొలంగకుండ నడరుం జలిచీముల బార్లు తొల్కరిన్.

జలద మయూరములకు బాంధవము భగవన్నిర్మితము. పరమమిత్ర బంధుదర్శనమున నుప్పొంగు సత్పురుషునివలె మేఘోదయమును గాంచినంతనే మయూరములత్యంత హర్షమున నృత్యమొనర్చి కేకారవంబులతోఁ గేరుచుండు స్వాభావికవిషయమునకు మనకవి యుత్ప్రేక్షించు కారణములు:

క. మారుత శిక్షను వారిద
ధారలు నాట్యంబు సేయఁ దదనూయఁబలెన్
బ్రారంభించె నటింప మ
యూరతతుల్ వాని మింపనో యన మించుల్.

క. "ఎప్పుడుఁ గనఁబడు కన్నుల
నొప్పెడు మావిప్పుపింఛ మొక్కొక్కయెడన్
గప్పెడు నీతారక"లను
నుప్పరమును నిక్కి మెడ మయూరము గేకన్.

దానము సత్పాత్ర వినియుక్త మయినప్పుడే యుభయతారకమయి పరస్పరాత్కృష్ట్యమును గూర్చును. అందులకుఁ బ్రకృతినుండి మనకవి చూపు దృష్టాంతము చాల సరసముగ నున్నది:

గీ. తామరాకులం దుదకబిందువులు కంధ
రుండు రాల్ప మణుల రూపుఁ దాల్చె
నవ్విధంబు, దివ్యఁ డగుదాత మహిమంబో
పావనాత్మపాత్ర వరమహిమమొ.

ఋతువు లన్నిటిలో వర్షర్తువును, హేమంత ర్తువును విరహుల కత్యంత దుర్వహములు. ఈవిషయమును బురస్కరించికొని చెప్పిన యీ క్రిందిపద్య మను భవ రసికులకు హృదయంగమముగ నుండఁ గలదు:

సీ. శ్రావ్యమర్దళమృదుస్వనమనోహరములై
యుప్పరంబున మొయి ళ్లుఱుముచుండఁ
జిమ్మచీకటిలోనఁ గ్రొమ్మించు లెడనెడఁ
దోతెంచి, కిటికీలఁ దొంగిచూడ
మర్మరధ్వనులతో మబ్బుపైగాలి క
మ్మనివానతావి నుస్సనుచు వీవ
ముత్యాల జాలరుల్ ముసుఁగు వేసినదారి
నుదకధారలఁ జూరు లొప్పుచుండఁ

గీ. బట్టెమంచముఁ, బానుపుఁ బందిరియును
జాలరును, దోమతెర, పూలు, మేలుకట్టుఁ
బన్నడము, నడపముఁ గల్గు పడుకటిల్లు
ముదితదవ్వుల నుండిన ముల్లు గాదె?

సీతుకారు

శారదవేళను మేఘములు నిర్మలములయి ప్రకాశించుట ప్రకృతి సిద్ధము. అప్పుడు జలములు, కొల్లులు విమలము లగుటగూడ స్వాభావికము. సహజములగు నీ

సంఘటనలకుఁ గార్యకారణ సంబంధము నారోపించు చాటువు:

క. శరదములఁ జెరుఁగు మన కా
శరదములనె యనుకరింపఁ జనుననుచు, నదీ
శరములుఁ దత్పరిసరమున
శరములు విమలంబులయ్యె శారదవేళన్.

మంచుఁదుంపురులతోఁడి గడ్డిచే నాచ్ఛాదితమగు భూసతిని జరఠాక్రాంతగా నుత్ప్రేక్షించు పద్యము:

ఉ. శారదరాత్రి పైని సర
సంబుగఁ జందురు మామ చిల్కుప
న్నీరనఁ బొల్చు పల్చనియ
ణీయపు మంచున మించు దూర్వలం
ధారిణి వేషమం దగె, స
నాతన కావున సంభవజ్జరా
భారవశంబునన్ బలిత
పాండురకేశ కలాపయయ్యె నాన్.

పతికి సతి యర్ధాంగియను నార్యోక్తిని రూఢి పఱుచు చమత్కృతి:

క. "ఒడ లొకఁడె సతికిఁ బతి"కను
నుడికిం ద్రోలకరియు సీతను బ్రమాణంబుల్
నడివేసఁగి వేర్వేఱని
గొడునెడ నది యేకసాక్ష్య మెటు గ్రాహ్యమగున్.

పైయార్యోక్తికిఁ గారణభూతులయి జగజ్జనకులయిన పార్వతీపరమేశ్వరు లర్ధనారీశ్వరు లగుటకుఁ గారణము నిత్యహిమాలయ వాసులవుటఁ జలిబాధ నోర్వలేక గాఢాశ్లేషము నభిలషించుటయే యను చమత్కారము కూడఁ జూడఁదగినది:

ఉ. జంపతులార! మీనదుమ
పం దిసుమంతయుఁ దోఁపనీకుఁ డీ;
కంపిలఁ జేయు మిమ్మునవ
కాశము లేశము చిక్కనేని యుం;
గొంపలఁ దూఱితూఱి వెద
కుం బొలయల్కల వారి సీతు; చిం
తింపుఁడి పార్వతీ భవుల
నిత్య హిమాలయ శృంగధాములన్.

సాధారణముగా వృక్షములన్నియు వసంతాగమమునకే యాకులు రాల్చుచుండ వేఁపచెట్టు సీతుకాలమందే యట్లొనర్చుటకుఁ గారణ మారయఁ దగినది:

గీ. పుష్య మాఘ ఫాల్గునములు మూఁడు నెలలు
వ్యవధి యుండఁగనే వసంతాగమమున
కేమిపుడె యాకు రాల్చ నీవేము? తెలిసెఁ
బూవుగాదికి సిధ్ధంబు గావలెఁ గద!

శిశువు; వృద్ధు

మానవునకుఁ గలుగు నాలుగవస్థలలోను బ్రథమ చరమావస్థలు రెంటినిగూర్చి మనకవిగూర్చిన చాటువులు చాల మనోహరములుగా నున్నవి. మచ్చునకుఁ గొన్ని: పొత్తుల బిడ్డఁడు గాళ్ళేతులు కదల్చు శైశవచేష్టను, దానికముందు సంసార సాగరము నీఁదుట కభ్యాస మొనర్చురీతిగా వర్ణించిన పద్యము:

క. తలిమంబునఁ బొత్తుల వెలి
కిలి వెనుకకు ముందరకును గేరుచుఁ గాళ్ళే
తులు గదలుచు నిసు వీభవ
జలధిని నీఁదంగ నభ్యసము సల్పుననన్.

మఱియు శిశువులు వ్రేలిని మాటిమాటికి నోటియం దుంచికొని చప్పరించుచు నానందించు చందమును నిస్సారమగు సంసారమునకయి సంతసించు పామరప్రకృతితోఁ బోల్చిన పద్యము:

గీ. సారహీనమయ్యు సంసారము ప్రియం బ
దేమొ కాని మిగులఁ బామరులకుఁ
బాలు గీలు లేని వ్రేలుంచుకొని నోరఁ
జాల నుల్ల సిల్లుఁ జంటి నిసుఁగు.

జిలిబిలి పలుకులతోఁ గూర్చిన యీక్రిందిపద్యములు నిసర్గమనోహరములయి కవిస్వభావోక్తి రమణీయతను బ్రకటించు చున్నవి:

చ. జిలిబిలి తేనెపల్కులను
జిల్కెడు కమ్మని ముద్దునోరుఁ గెం

పుల తులకింపు సన్నపెద
వుల్ జిగినంతపుఁ బాలబుగ్గలున్
గలువల నేలు కజ్జలపుఁ
గన్నులు నల్లని చుక్కబొట్టు నుం
గల విరిదమ్మి వంటి పసి
కందు మొగం బలరింపదే మనన్.

గీ. పాలతల్లి కన్నఁ బటికబెల్లము కన్నఁ
బక్వఫలము కన్నఁ బప్పుకన్నఁ
బాదరక్ష యన్నఁ బసిపాపలకుఁ బ్రీతి
కుఱ్ఱవాఁడబుద్ధి కుక్కబుద్ధి.

క్రొత్త వింత, ప్రాఁత రోఁత యను సామెతకుఁ జక్కని దృష్టాంతము:

గీ. శిల్పములను సృష్టి శిశువుల నలరించు
శిశువుచేష్ట లలరఁజేయు మనల
నేవి వీనిలోన హృదయంగమంబులు
క్రొత్త వింత ప్రాఁత రోఁత యింతె.

బాలుర ముగ్ధ వాక్యములు కొన్నియెడల నత్యంత భావగర్భితములయి యవ్యక్తము, ననిర్వాచ్యమునగు కవితాసంపదతో నిండారు చుండును. అందుకుఁ గొన్ని దృష్టాంతములు:

గీ. దేవు నలమారు తలుపులు తెఱచియుండ
నర్చకుఁడు మూయుచోఁ దండ్రి యాఁగ వాఁడు
"మూయకున్న దేవుఁడు పాఱి పోవు" ననియె
ముగ్ధతావ్యక్త మధురముల్ బుడుత నుడులు.

గీ. మఱక పసరుటాకుఁ గొఱుకుటఁ గని మేఁక
తమ్మలమ్ము సేయునమ్మ! యనును
గాగితమున గీఱఁ గని దార మను బాల
కందు నుడులు భావగర్భితములు.

చ. కనుఁగొని బాలుఁ డాఁడుఁ బసి
కందును "వీనికి నూడకుండ గోఁ
చి నెవరు కట్టిరో" యనియె
స్త్రీపురుషాకృతి గుర్తెఱుంగమిన్;
మును, వని ఋష్యశృంగుఁడు "త
పోధనులార! యొకండె నాకు మో
మున, మఱి రెండు కొమ్ములెద
మొల్చెను మీ" కనలేదె వేశ్యలన్.

షష్టిపూర్తి మహోత్సవము లిప్పుడు శ్రీమంతులలో నాచార మయినవి. ఈ యుత్సవమునకుఁ గారణముఁ దెలుపు చాటువు:

గీ. బలిమి చెలువములకుఁ బదునాలు, నఱువది
తద్విరుద్ధములకుఁ దనువు మార్చు;
మంత్రశక్తిఁ గలుగు మరలఁ దొల్లిటి వని
షష్టిపూర్తి మహము జరుపుకొంద్రు.

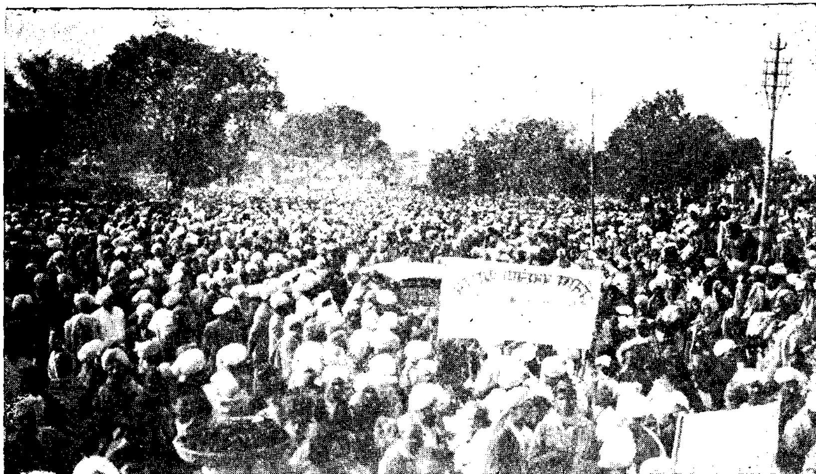
వార్ధక్యమునఁ బల్గూడిపోవుటయు, బాల్యమునఁ బోలె నవి మరల రాకుండుటయు నను స్వాభావిక విషయములకుఁ గారణముల నాపాదించు పద్యములు:

గీ. అఱువదేండ్ల ప్రాయ మప్పుడు, మానవుల్
మృదుపదార్థములను మెసఁగ వలయుఁ;
గఠిన మఱుగఁ జేయఁ గడు పోపదని, యప్డు
ప్రాయికముగ స్రస్త పండ్లు డుల్చు.

గీ. పాలపండు లూడి, పడుచు పండులు వచ్చు;
ముదుక పండ్లు రాల మొలవు వెండి
కోడెకాని జఠర కోశంబు కడు బలి
ష్ఠంబు; దుర్బలంబు జరను కుక్షి.

నిద్రా మరణములకు సాధర్మ్యమును గూర్చిన పద్యము:

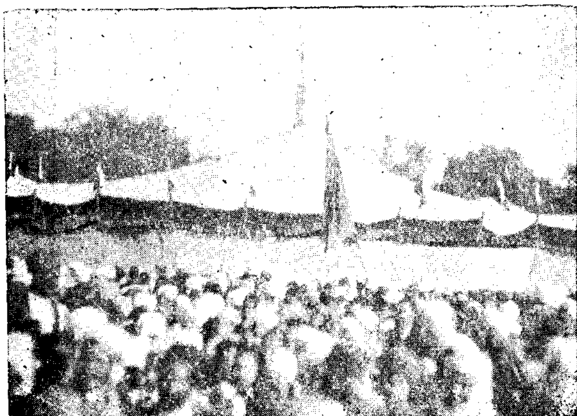
చ. మరణము నిద్ర రెండును స
మంబులు; నిద్రకు రేయివంటిదే
జర మృతి; కందు షష్టికడ
పంజ; శతం బురు నిద్రవేళ; యీ
శ్వరుఁ డిది జీవిత క్రమము
సర్వము దీఱఁగ నేర్పరించె; న
త్తఱుణమునందుఁ గోరుదురు
తప్పక తొందర దాని నందఱున్.

చిత్రము ౫

చిత్రము ౬ స్త్రీసేవాదళము

చిత్రము ౭ మహాసభా మంటపము

సభాధ్యక్షుడు, సర్దార్ మంగళసింగ్ మొదలగు నాయకులు

చిత్రము ౮

చిత్రము ౯

చిత్రము ౧౦

జాతీయపతాకారోహణము

వార్ధకమున బలము తగ్గుట సర్వజీవులకు స్వాభావికము; కాని యీధర్మము వృక్షములలోఁ దాళము నందును, మానవులలో భారతవీర శ్రేష్ఠుఁడగు భీష్ము నందును విపరీతమయినది. భీష్ముఁడు తాళధ్వజుఁడౌట యీయసాధారణ ధర్మసామ్యమును బట్టియేయఁట:

చ. చాల ముసల్లి కంగమున
సత్తువ సన్న మగుంగదా, మహో
త్తాలపుఁ దాళమందుఁ బలెఁ;
దద్విపరీతత దోఁచు భీష్మునం
దాలములోన వాని కడి
యాలము తత్పటుసాల మోటకన్
మూలము, చేఁ బట్టి యగు
పోలికయే యనుచుం దలంచెదన్.

పొలములు, పిట్టలు మున్నగునవి

వివిధ సస్యవిలసిత మగు లంకపొలమును గూర్చి యొనర్చిన యీ క్రిందివర్ణనము స్వాభావిక రామణీయకమునకుఁ జక్కని దృష్టాంతము కాఁగలదు:

సీ. పూవుపిందెల, వ్రేలు పొడవుఁ గాయలఁ గొమ్మ
లొరగి పచ్చగ నున్న మిరెపచేలఁ
దెల్లపూగొలలతేఁ దీఁగె లొండొంటితో
నెనసి వాసనగొట్టు ననుపచేల
గవ్వగుత్తులవంటి పువ్వుగుత్తులు పూచి
గమగమ వలచుకొత్తిమిరిచేల
మొక్కలై రెక్కలిని ముదిరి లేఁ బాకాన
మిగుల గమాయించు మెంతిచేల
గీ. నలరు జడగట్టికాచిన యావచేల
వట్టనును గింజవెన్నిను వరగచేల
వలుఁద దుబ్బులు పెనగొన్న యులవచేల
లక్ష్మి! నా నోయనుచు నుండె లంకపొలము.

పక్షియబుద్ధితోఁ బోల్చిన యుల్లికోడు వర్ణనము:

గీ. తలను సన్నజెల్లములరవపూఁ జెక్కు
నట్టు మరకతంపు గొట్టమున్న
చిన్నితమ్మికంపుఁ బన్నిరుఁ గొప్పె, నా
కొప్పె దుంపతోడి యుల్లికోడు.

మశకమత్కుణములవలన మానవునకుఁ గల బాధ వర్ణనాతీతమయినది. మత్కుణ బాధగూర్చి గీర్వాణకవి యొకఁ డిట్లు చమత్కరించినాఁడు:

శ్లో. రవి రంబరమధ్యస్థః శేషే శేతే హరి స్తథా,
గిరౌచ గిరిశ శ్శేతే మన్యే మత్కుణ శంకయా."

దీనినే యాంధ్రకవి యొకఁడు

క. "శివుఁ డద్రిని శయనించుట
రవిచంద్రులు మింట నుంట రాజీవాక్షుం
డవిరళముగ నబ్ధి(శేషు)పయిని
బవళించుట నల్లి బాధ పడలేక సుమీ!"

యని యనువదించినాఁడు. వీనిని దొంగలతోఁ బోల్చిన వసురాయని చాటువులుగూడఁ జూడఁదగినవి:

ఉ. పాములు దేళ్లు జెఱ్ఱులిటు
వంటివి దాఁగి చరించుఁ జీకటిన్
దా మెరుఁగొలికిం జనవు
త మ్మలిగింపక యున్న నక్కటా!
దోమలు బందిపోటు గజ
దొంగలు; చొచ్చి వెలుంగులోనె యి
ట్లేమితలంక కార్చుచుఁ బ
యిం బడి దొమ్మి హరించు రక్తమున్.

చ. మెలపున నింటివా ర్నిదుర
మేల్కొనకుండఁగ గ్రొచ్చి గోడలం
గలుముల దోఁచి పారుదురు
కన్నపు దొంగలు రాత్రులందు; న
ల్లులు శయనాసనాదుల క
లుంగుల లోననె దాఁగి నిద్రమే
ల్కొలిపియె వింతతస్కరతఁ
గ్రోలు నొడళ్లున నల్లరేవగల్.

ఎంతపదిలముగ దాఁచినను రుద్యపదార్థములను జీవుల బారినుండి కాపాడుటయందుఁ గల కష్టములు గృహస్థుల కెల్ల ననుభవవేద్యములు. అమృతము భూలోకగతము కాకుండుట కీచీమల భయమే కారణమను పద్యము చాల హృద్యముగ నున్నది:

౯. చీమలకడలి, పయోనిధి
లో మొదలం దాఁగి, దైత్యులుక్ సుర లెత్తక్
భూమిఁ గనకభయ మమృతం
బామరలోకమున కరిగె హాయిగ బ్రదుకన్.

వృక్షాదికములు

సృష్టిలోనెల్ల మానవజన్మ మత్యుత్కృష్టమని పెద్దలు వ్రాయుదురు. కాని స్వార్థపరుండయి, స్నాయువసాది పంకిల శరీరుండగు నరునికంటె నిలువెల్ల నాజన్మముపరోపకారములగు తరురాజముల జన్మమే యుత్తమమని నేను బలుమాఱు తలంచుకొను చుందును. "పరోపకారార్థ మిదం శరీర"మ్మను పవిత్రధర్మము సృష్టిజాలములో వృక్షములయెడఁ జెల్లినట్లు మఱే వేనిదెసను నెఱవేఱినట్లు గానరాదు. కావున సత్కవుల దృష్టికి భూమిజములు దయాసముద్రుఁడగు పరమేశ్వరుని ధర్మపురుషార్థక శాలలుగా గోచరించు టొక వింత గాదు. ఇందుఁ గూర్చిన వసురాయని చాటువు:

ఉ. వేడుకఁ దూఁగుటూయెలల
వేకువ నూఁగుచు గాలిపాటలం
బాడు శకుంత దంపతుల
పచ్చని మెచ్చుల దొంతి సౌధముల్
నీడ నొసంగి, యధ్వగవ
నీపకతిర్యగనీక మెప్డుఁ గా
పాడు విధాతృ ధర్మపుర
షార్థకశాలలు, వృద్ధసాలముల్.

మఱియు నేఁ జెప్పిన పయివిషయమున కీక్రింది వృత్తాంతము దృష్టాంతము గాకమానదు. ట్రెయినింగు కాలేజీలోఁ బనిచేయుకాలమున నారోగ్యము చెడి మన కవి యొకపుడు సెలవు కోరఁగా నప్పటి వైస్‌ప్రిన్సిపల్ నిరాకరించెనఁట. అప్పు డతికష్టమునఁ గాలేజీకిఁ బోయి పనిచేయుచు నొక నాఁటి మధ్యాహ్న మధికారినిర్దయకుఁ జింతించుచు శ్రమమునఁ గిటికీపద్ద నిలువఁబడియుండ సమీపమందలి యెట్టెదిరి సెనచెట్టు మందమలయానిలాదికము చేఁగన్నులకుఁజల్లఁ దనమిచ్చి యాయనకుఁ దాపోపశమనమును గలిగించెనఁట. అప్పు డావృక్షముపై చెప్పిన చంపకమాలిక ప్రకృతికి నీకవికిఁగల యన్యోన్య ప్రేమమున కాదర్శకమై స్వార్థపరులగు మానవులకు నీతిబోధక మగుచున్నది.

అందలి కొన్ని పాదములు చిత్రగింపుఁడు.

....

నరులకు నున్నతస్థితి మ
న స్వపలం బగుఁ బ్రాయికంబుగం
దరువర! యెప్డు నీదుసుమ
నస్సతి పేశల; మీ వసంతపుక్
సిరులను నిట్లు వర్ధిలుచు,
నేదను దర్శనమాత్రఁదీర్తు కక్
దిరిగెదు నాకు; నీజనకు
దీనదయాళుత నిన్నుఁ జెందెనో;
"నరులకు భావ వేఱుపడి
నం గనుపట్టదు సానుభూతి" యం
దురు; తరు వీవు నే నరుఁడ;
దుస్సహబాధమదీయ మేగతిం
గరఁచెనో నీయెదం..............

....

దరిసెమ! నీదు సచ్చరిత
దిద్దునుగా కుపకారశూన్యులక్.

ఆంధ్రగ్రంథములలో సంస్కృతేతులనరుఁ బరివర్తింపఁబడు భాగ్యము పాల్కురికి సోముని బసవపురాణ, పండితారాధ్య చరిత్రములకు, రామరాజభూషణుని వసుచరిత్రమునకు మాత్రము గలిగినది. అట్టి గౌరవము వసురాయని యీక్రింది చాటువునకుఁగూడ నబ్బుట ముదావహము. దీనికి స్వయముగ మన కవియు, సమకాలీనులగు శ్రీ ఆకుండి వ్యాసమూర్తిశాస్త్రిలుగారు, వావిలాల వాసుదేవశాస్త్రిగారు, కస్తూరి శివశంకరశాస్త్రిలుగారు రచించిన శ్లోకములు గ్రంథమునఁ గానవగును:

మ. అకటా! నేరెడులార! మీదెసను నే
నత్యంతముం గుందెదక్
నికటం బందలి యీమసిండి గమికిక్
మీపాటు లేఁ; దొఁగదా,

యకృతజ్ఞుల్ ఫలదానశీలురను మి
మ్మస్మాదులం గొట్టిరే?
సుకృతుల్ కష్టము పాలు కావుటకె యీ
క్షోణీస్థలిం బుట్టుటల్.

ప్రకృతికిని నీకవికిని గల పరస్పరానురాగ మీప్రకరణమున మాటిమాటికి వ్యక్తమగుచుండును. కాలేజీలోఁ బనిచేయు వసారగదియందు పంకా లేక తపించునపు డచ్చటి సీమచింత లవ్యాజ ప్రేమముతో నాలోపమును దీర్చి శ్రమ మడంచెడివఁట:

గీ. శ్రమికిఁ గాలేజి వెనుక వసారగదిని
లేదు పంకా యటన్నవెత్తిని దొలంచి
నాకు నవవీవనలు వీచు మీకు నేని
తాంత్రముఁ గృతజ్ఞుఁడను సీమ చింతలార!

సృష్టివైచిత్ర్యమునకు గోరంట యొకదృష్టాంతము. దానిని గూర్చిన చాటువు:

గీ. పచ్చనాకు నూటి పాణి వెట్టినఁ
గెంపు జాయ పట్టి యింపుఁ గూర్చుఁ
బచ్చలోనఁ గెంపుఁ బ్రకృతి యేగతి దాఁచె
సృష్టినెఱిఁగి యెవఁడు చెప్పఁగలఁడు?

క్షీరనీరవిభాగ నిపుణంబగు మరాళంబును గవులు మెచ్చుట స్వనామపక్షపాతము చేనటఁగాని యంతకంటె నరంటియే శ్లాఘ్యతరమఁట!

ఉ. పాలను నీళ్లు మిశ్రమగు
పాత్రను నీరముఁ ద్రోసి క్షీరముం
గ్రోలు మరాళముం గవివ
రుల్ కడు మెత్తురు; కళ్మలంపుఁగీ
లాలమునం గ్రహించి విను
లంబును రుచ్యఫలమ్ము వైళ మీఁ
జాలు నరంటి కంటె నది
శ్లాఘ్యమె? యౌర! స్వనామ పక్షతల్.

ప్రకృతియెడ నరుఁడు చూపు దౌష్ట్యమున కొండు రెండుదాహరణములు:

క. నాముద్దుఁ గాన్పుఁ బూనె
మ్మోమ్మముం దుమ్మెదలు నెమ్మి ముద్దాడుఁగదా!
తా మెఱిఁగి నరులు ధర్మము
హా! మెడఁ దునిమెద రిదేమి? యనుకొనునో లతల్.

క. "గోముఖ శార్దూలంబులు
నూ మానవు లస్మదీయ సూనుల నకటా!
మామందె చీల్చి తిం" డ్రని
భూమిజలత లేడ్చుఁ జిన్నపోయి సొనమిషల్.

తింత్రిణీ వృక్షమన్న మనకవి కభిమానము మెండు. అందులకుఁ గారణములు చాలఁ గలవు. (ఒకప్పు డది యాయనకుఁ బ్రాణదాతకూడ నయ్యెనఁట.) స్వవిషయ ప్రకరణమందలి క్రింది సీసములో నవి సూచింపఁబడినవి. ఇందుకు సంబంధించిన గాథావిశేషములు గ్రంథమునఁ గానఁగను. బహుళభంగులఁ జింతానాదంబగు దీనికి భాషావికృతిచేఁ గలిగిన "చింత" యను నామ మీయనకుఁ జింతాకర మగుచున్నది.

సీ. బడికిఁ గొంపోవచ్చు బంట్రౌతుఁ గనుఁ బ్రామి
పిననాఁడు ననుఁ జంకఁ బెట్టుకొంటి
కంఖాణశకటవేగంబు నాఁగి యనేక
హాక్ష్య సార్థముగఁ బ్రాయమున మనిచి
తడుగు కొదల శారదా తప మేర్వ నా
తిథ్య మిచ్చితి నేద దేర ముదిమి
ననుదిన మపు డిప్పు డనక జిహ్వకుఁ జారు
భావంబునను దుష్టి పఱచుచుంటి

గీ. నవ్యకోరంగి; రామచంద్రపుర దక్ష
వాటికారథ్య; గోపూరి బాహ్యసీమ;
నచట నిచటన కల్లెడ నామ్లభూజ
నీఁగు వసురాయఁ డేదారి నీఋణంబు.

శా. గొం తెండల్ శరదాతపంబునను న
ద్దుల్ వోకఁగా, వంతెనల్
క్రాంతిల్ గాల్నడదాఁటి గౌతమిని జే
రన్ రాఁగఁ గోపూరు, త
త్ప్రాంతంబందు వసించి పల్పితివి తా
పం బాఱ నాతిథ్యముం;
జింతాహంత్రికి నీకుఁ బెట్టఁ దగునే
చింతాభిధం? దింత్రిణీ!

క. యాతాయాత జనుల కీ
తాతపవర్షార్తిఁ బాపు నధ్వాగమ! యీ
యాతిథ్యఫలము నీదో?
భూతదయ న్నిన్నుఁ బెంచు పుణ్యాత్మునిదో?

జగన్నాథ పండిత రాయలు వృక్షములన్నిటిలో రసాలమున కాధిక్య మొసంగియున్నాఁడు. కాని మన కవి తన యభిమానముకలిమి నీ తింత్రిణికి దానికంటెఁ గూడ నధికత నొసంగుచున్నాఁడు:

క. పూవునకుం జివురున కెం
తో వైరము మావి; నుండ నొకచో రెండున్;
గోవెల తేఁటుల కిడెదవు
నీవే సహపంక్తిఁ దింత్రిణీ, వేసంగిన్.

బంధుమిత్రుల యిండ్ల కేఁగునపుడు వారొనర్చు విందుల రకశాకంబె మన కవి కచ్చటి ప్రకృతి రామణీయకమే గూర్చిన మఱింత విందొనర్చుచుండుట గూడ నీయన ప్రకృత్యభిమానమునకుఁ బ్రబలదృష్టాంతము కాఁ గలదు. చూడుఁడు:

ఉ. పాలను బంచదార యిడి
పాయసముం బొనరించి క్రోలుచో
నాలుక నొందు సంతసము
నాసికకుం ఘటియిల్లె రేయిన
జ్జాలును, మాలతీకుసుమ
సౌరభమిశ్రపుహోస్నహోన(నైటుక్వీను)పూ
బాళులకమ్మతావులను
[1] పాలెపు సత్కవి తోఁటలోఁగిటన్.
(ప్రశం. ప్ర. ౨౨౫.)

చ. కువకువఁ గూయుకోయిలల
కూఁతలచేతను వీనువిందుఁ గ
మ్మవలపుఁ గ్రుమ్మరించు కుసు
మమ్ములజృంభల నాస విందు; వే
కువనె ఘటిల్లు విందు లిటు
కొల్లలఁ వేంకటరామయా[2]! భవ
ద్భవనమునన్ వసంతమునఁ
బాంధులకున్ వసురాయహృత్ప్రియా.
(స్వ వి. ప్ర. ౭౬.)

గోదావరి యడుగున బురద యుండుటకు సరసమైన కారణము:

గీ. జనులదేహాత్మమాలిన్య మనుదినంబు
నీవు లోఁగొనుదానవు గావె? జనని!
గౌతమీ! దాని కతమునఁ గాఁ దలంతు
నడుగునను దావకీనతోయముల కసలు.

ప్రకృతియందుఁ గలుగు నపూర్వ సంఘటనలను, వింతమార్పులను దాత్కాలికముగ నబ్బురముగ విలోకించినను జనసామాన్యము వాని నంతలోనే మఱచిపోవుచుండును. ఇట్టి విషయముల మనకవీశ్వరుని హృదయ మొక దిన చర్యాపుస్తకమని (diary) చెప్పనొప్పును. లోకము శాశ్వతముగ గుర్తెఱుంగుటకీయన యొప్పటికప్పుడే వానిని జాటు పద్య నిబద్ధములుగఁ జేయుచుండును. ఇందుల కొండు రెండు దృష్టాంతములు:—

క. ఖరదుర్మతి నామక వ
త్సరముల నై దాఘతీవ్రతను తాపంబున్
భరియించి, బ్రతుకుమర్త్యులు
సరకుగొనరు ద్వాదశార్క సప్తరసనలన్.

గీ. నభము చిల్లులు వడినట్లు నాలుగేను
నాళ్లు లఱుముని మెఱుముని గాలివాన
కార్తికంబునను రుధిరోద్గారిఁ బట్టెఁ
బంటలవి నోటియోరవి మంటఁ గలియ.

క. వహవా! విరోధికార్తిక
బహుళేతరపక్షదశమిఁ బంగుదినమునన్ (2-11-1889)
బహుళశలభసైన్యంబులు
విహాయసముఁ గప్పె జనులు వింతగఁ జూడన్.

పయిని జెప్పిన ఖర సంవత్సరమున (౧౮౯౧) ఖరకర తైక్ష్ణ్యముతో గ్రీష్మర్తు వతిభీష్మముగ వర్తిల్లిన

---

1. శ్రీ పాలెపు వేంకట సూర్యగోపాలము గారు, అమలాపురము.
2. శ్రీ చేఱకువాడ వేంకటరామయ్యగారు, చేఱకువాడ.

పిమ్మట వర్షర్తుప్రారంభమునఁ దగినంతవాన లేకయే గౌతమీనది బ్రహ్మాండమును నిండు వెల్లువతోఁ బొంగిపొరలి వచ్చి దేశమును నాశమొనర్చినదఁట. అప్పుడా మహాప్రవాహముపయి వసురాయఁడు కూర్చిన "గౌతమీ మహోజల మహిమానువర్ణనము" అను ౩౦౮ పాదములు గల చంపకమాలిక భాషాభిమానులవశ్యము పఠింపఁ దగినది. మనోహరభావసంపదకుఁదోడు, వఱదకుఁ గొట్టుకొనివచ్చిన వివిధవన్యమృగ వస్తుగృహోపకరణాదుల వివరణముతోఁ గూడిన వర్ణనము కవికిఁగల విశేష లోకానుభవమును బ్రదర్శించి హంసవింశతికారునిఁ దలఁపించుచుండును. విస్తరభయమున నచ్చటచ్చట కొన్ని పాదములమాత్ర మందుండి యుదాహరించి యీప్రకరణ ప్రశంసను ముగించుచున్నాను.

....

అలముటఁ జెంది యట్టుడికి
నట్టుడికెన్ వడగొట్టు సర్వభూ
వలయము; శాలిపాలికల
వాలుఁ గనుంగవనుండి తక్క నే
పాలమున మింటనుండి యొక
బొట్టు పొటుక్కన రాలదయ్యె;.........

....

పోలుపున నైంద్ర చాపమును
బూని శిఖండి యఖండతాండవం
బలర నవీననీలజల
దార్జునఁ డొక్క మొగిన్ మహాశరా
వళి గురియింపఁ జావక య
వ్రాలు వివృద్ధతపర్తు భీష్మమై
నోలి కసురక్తబిందువులో
కో యన, నెఱ్ఱగ శక్రగోపముల్
నలుఁగడనోఁచె.....................

కలిగిన యంతలో నిమిలి
కన్నులు మూరెడు బండుఁ లేదుముం
డుంబు బులిగోళ్లఁ గస్తురి పు
నుం గగలుం గొఱకొమ్ము లభ్రక
మ్ములు గురువెందపూసలును
బువ్వుల గుత్తులుఁ దాండ్రబొత్తులున్
వెల పొడుగైన ఱా లవురు
వేళ్లను జిల్లలు జీడిగింజలున్.......
...మఱియు
మట్లురు లుగ్గిళు లట్లు బందముల్
పలుపులు మోకు సిక్కములుఁ
బగ్గము లాదిగఁ ద్రాళ్లు ఱోళ్లు రోఁ
కళులును గుందులుం బిడులుఁ
గాములు బండలు దుడ్లుఁ దెడ్లు నాఁ
గళులును మేఁడు లేఁడులును
గాఁడులు గొగ్గులు దబ్బి చిప్పలున్
ములుగరగొఱ్ఱుకఱ్ఱులును
బుఱ్ఱలు మూటలుఁ గారెముల్ తలం
బులు సిడిమాకు లాకులును
బోలిరు సడ్డలు బండ్లుగండ్లు గా
....

ప్రాస్తావిక ప్రకరణము

ప్రస్తావవశమునఁ బ్రసక్తములయిన విషయములఁ గూర్చిన చాటువులును, గొన్ని యన్యాపదేశములును నిందుఁ గూర్పఁబడినవి.

ఎల్ల రాడుమాట కల్లయైనను నిజముగనే పరిగణింపఁబడుటకుఁ గారణము:

గీ. ఏఱు దాఁటి తెప్ప నెవ్వరుఁ గాల్పరే
సామెతయ్యె నద్ది యేమికతమొ?
చింత్రు సత్తు వ్రాసి చిత్తత్త రామాట
యెల్ల రాడుమాట కల్ల నిజము.

మర్త్యలోకమును భగవంతుఁడు దుఃఖభూయిష్ఠముగా నొనర్చుటకుఁ గారణము:

ఉ. తప్పులు సల్పువారి కను
తాపము గల్గి క్రమ క్రమంబుగా
"నొప్పుగ సంచరింపవల
యున్ మన మిం" కను మేల్తలంపు లో

సుప్రతిలంగఁ జేయుటకు
 నుండవలెం జెఱసాల; యందుకై
యప్పరమేశ్వరుండు బహు
 శాస్త్రనిధాన మొనర్చె మర్త్యముల్.

మానవశరీరము నూటకలముతోఁ (fountain pen) బోల్చిన పద్యము

గీ. ఊటకలముతోడ నుపమింపఁ దగుఁ దను;
 వోడుమషిగ నూపి రాడి యాడి
 యంతమొందు నంత నక్షర వ్యాపార
 మడఁగుఁ గట్టె మిగులు నాశ యుడుగు.

అతిపరిచయ మవమతికారణ మగుట కొక తార్కాణము:

గీ. బుట్ట బొమ్మలోన నట్టు వొక్కఁడు దూటి
 వేయు గంతు లెంతో వింతఁ గంద్రు
 బొందిఁ జొచ్చి సలుపు పురుషుచేష్టలు మెచ్చ
 రవమతికి నిమిత్త మతిపరిచితి.

ఆంధ్రదేశ దౌర్భాగ్యమునకు నేఁడు కారణమగుచున్న బ్రాహ్మణాబ్రాహ్మణ వైరస్యములకు వగచి యిరు జాతులకు సౌభ్రాత్రమును బ్రబోధించుపద్యము:

గీ. కాయగసరులు మెసవు చిల్కలును గీటు
 క్రిములఁ దినుగోరువంకలును నైక
 మత్యమున మాట బొందిక ప్రాన బ్రదుకు
 బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతరుల్ వానిఁ గనరె.

నోరుగలవానిదే రాజ్య మనుటకు సరసమయిన నిదర్శనము:

ఉ. జీవులలోనఁ జేరుపని
 చెట్టుల గట్టులఁ జెప్ప నేల? స
 ర్వావయవంబులుం గల మ
 హాబలశాలుల సింహముఖ్యనా
 నావనజంతులం బశుగ
 ణంబులమానిసి పట్టియేలెడుం;
 భావ మిదేమొ "నోరు గల
 వానిది రాజ్య" మటన్నమాటకున్

అట్టులే నోరు గలట్టిదే ప్రాణి యనుటకు:

ఉ. క్రన్నన ముక్కునం గఱచి
 కాకము పిచ్చుకఁ గొంచుఁబోవ నా
 పన్నతదార్తనాదమున
 బగ్గుమనున్ మన; సట్టి పిచ్చుకే
 యెన్నియొ పుర్వులం గమిచి
 యిట్టటుఁ ద్రోటి విదుర్చుచుండ ను
 త్పన్నము గాదు జాలి యటు
 వాయి గలట్టిదె ప్రాణి సృష్టిలో.

ఇట్లని, చైతన్యరహితములుగఁ దోఁచు స్థావరములకుఁ గూడఁ బ్రాణ మున్నదను ప్రకృతితత్త్వపరిశోధకుల నూత్నసిద్ధాంతమును మనకవి యంగీకరింపక పోఁడు:

గీ. పర్వతంబునకును బ్రాణంబు లేకున్న
 నెట్లు దానిపైని జెట్లు పెరుఁగు?
 బ్రతికియున్న వాని పైఁ గాక నెంద్రుకల్
 కుణపమం దెదుగునె గొటిగి చూడ?

ప్రజలకు బాధకరమయినది రాజుయొక్క పరిపాలనము గాక యందుఁ గుదిరిన దుష్టసేవకు లనుటకు సాదృశ్యము:

గీ. గాలివలన జనుల కనులు మండునె? దానఁ
 గలియు కొన్ని రేణువులనె కాని;
 పాలనంబు కాదు బాధకం; బద్దాన
 నమరు కుజనులు విబుధార్తికరులు.

బ్రహ్మవ్రాసిన వ్రాఁత తప్ప దనుట కొకమనోహరోదాహరణము:

ఉ. అంబుధి బాడబానలశి
 ఖావళితాపము దప్పునంచు ము
 త్తెంబు పయోజగంధి జగ
 తీసుతనాసిక నాశ్రయించె; హా
 యంబుజసూతి వ్రాఁత వితి
 యౌనె? దవప్రతిమాన విప్రయో
 గంబున మాఁడ్చె నామె నిడు
 గాటపుటూరుపు టగ్గి వేఁడిముల్

భార్య యనుకూలవతి యైననే యర్ధాంగి గాని లేని చోఁ బ్రక్కలోని మృత్యువేయఁట:

క. కానిదని తెలిసినపు డర
మే ననుకో కాలిఁ బక్క మిత్తిగఁ గనుఁగో;
మ్మేనుంగు నంటి మానిసి
పీనుంగ గుటయు ఘటిల్లు విటఖడ్గహతిన్.

అన్యాపదేశములకుఁ గొన్ని యుదాహరణములు.

గీ. నీలకంఠ ద్యుతికిఁ దోడు నిటల మందు
భూతి చెలువంబుఁ దాల్చితి పోతుఁబిచిక!
చిత్తమున శివసాదృశ్య చింత యున్న
వేసముల కేమి లే కామ విజయి వగుము.

క. విడిచిన తామరపూవా!
తడ వేటికి సలిపె దీవు? త్వత్సన్నిధి కి
ప్పుడు వచ్చిన యీతుమ్మెదఁ
గడుపు తనియఁ గ్రోలనిమ్ము కమ్మని తేనెన్.

గీ. ఎంతదొడ్డవాఁడె యిందిరావల్లభు
బొడ్డుఁదమ్మికన్న ముద్దుబిడ్డ;
కనుల నీరు గారుఁ గటకటా! పడవైచె
ముల్లు కంపమీఁద మల్లెపూవు.

ఉ. అంటినఁ గందిపోయెద వ
టంచును నుల్లము తల్లడిల్లు; ని
న్నంటనిచో నవజ్ఞయగు
నంచును జంకు జనించుఁ; గాన నీ
రెంటికిఁ దప్పుకొంటకు ని
రీక్షణభృంగములంబుచేత ని
న్నంటియు నంటకుంటి; మది
నల్గకుమీ నవకుందమాలికా!

గీ. పువ్వుపై పుట్టి జనులు నిన్ బ్రువ్వఁదిట్ట
బ్రదుకుచున్నావి నీ! రోఁత బ్రదుకిదేల?
చెంతఁ గరవీరమును జూచి సిగ్గుపడవు;
నీమబాదము! దుర్గంధ ధామ పైతి.

ప్రకీర్ణకప్రకరణము

వివిధవిషయ ప్రసక్తములయి పయిప్రకరణముల క్రిందఁ జేరని చాటువు లిందుఁ గూర్పబడినవి. మఱియుఁ గొన్ని సంస్కృతచాటువులు; ఉత్తరరామచరిత్రనాటకమందలి కొన్ని యంకములలోని శ్లోకములు, శంకరాచార్య కృత భజగోవిందాది శ్లోకములు మున్నగువానికీయన యొనర్చిన యాంధ్రీకరణములును, బంధుమిత్రుల యొక్కయు, వీరేశలింగకవి, వేంకటరత్నకవి మొదలగు సోదర కవులయొక్కయు, విక్టోరియారాజ్ఞి, ఎడ్వర్డు చక్రవర్తి మున్నగు వారియొక్కయు నిర్యాణములను గూర్చి వ్రాసిన పద్యములును నిందుఁ జేరినవి. మొదటి తరగతి చాటువులను మాత్రమే కొన్నిటి నుదాహరించుచున్నాను.

కవిత్వమును మన పెద్దలు చిత్రకళలలోఁ బరిగణించిరి. కేవల చిత్రకళ, కవిత్వము నను రెంటిలో నేది యధికతర మను సంగతి చాలఁగాలమునుండి తేలని విషయము. ఏకళాభిమాను లాకళకే ప్రాశస్త్యము నాపాదింతురు. ఈ విషయకమయిన వసురాయని చాటువు భావగర్భితమయి యాయన యభిమానవిషయగు కవిత యెడనే పక్షపాతమును సూచించుచున్నది.

మ. కవితాచిత్రకలా విలాసవతు ల
క్కాసెల్లి యండ్రైన జా
హ్నవితోఁ బార్వతితోడఁ బోల్పఁగఁ దగ
న్యల్; చక్కనైనట్టి య
క్కవయం దెక్కువ తక్కువల్ దెలిసికోఁ
గష్టంబయా; నైన, మ
క్కువయాంధ్రం బయిఁ బ్రక్కఁ
దాల్చు నిటలాంతుండౌనో దక్షుండటన్.

కవికిని, గర్భిణీస్త్రీకిని సాధర్మ్యము చూపు పద్యము.

క. మాలాలితనముఁ బిదపను
బాలెంతతనంబుఁ దెచ్చి ప్రసవశ్రమముం
దూలించి, కందు, తల్లిం
దేలింపు సుఖాబుధిం; గృతియు గవినట్లే.

శృంగారమనుశీర్షికక్రింద నీప్రకరణమునసున్న పద్యములన్నియు శృంగారరసప్రియులు తప్పక చదివి యానందింపఁ దగినది.

వాల్గంటుల క్రిందగంటిచూడ్కుల వాడితనముం గూర్చిన చాటువు.

సీ. వాడిగోళ్లనొసంగి వ్యాఘ్రసింహములకుం
గొమ్ముచీటియ లేళ్లకుగులకమర్చి
దృఢవిషాణంబులు వృషభంబులకునిచ్చి
ఖరఖురంబులు ఘోటకములకనిచి
కుంభీనసములకుం గోఱలు దయచేసి
వృశ్చికములకిడి విసపుంగొండి
నీడోద్భవములకు నిశితచంచువు లుంచి
తొండముల్ ఘటియించి తుమ్మెదలకుం

గీ. బకృతిప్రజలకుం దనపగ్గె బయలుపఱుప
నట్టి పుడిగిప్రసాదించె నబలలకును
గలికిచూపు; పడియామె క్రిందగంటంబఱపు
మాత్ర, మూర్ఛ మునుంగని మగలుగలరె?

"నానానూన వితానవాసనల..." అను వసుచరిత్రకారుని పద్యమాంధ్రవాఙ్మయమున సుప్రసిద్ధము. దానికంటె గుణాతిశయముగల వసురాయని చాటువు చిత్తగింపుఁడు:

చ. కనకము తన్నులోకులు సు
గంధములేనిది యంట కెంతయుం
గనలుచుఁ జంపకాకృతిని గైకొన
నప్పుడు కూడ, దేఁటియం
టని దిది యేటిపూవనఁ, బ
డంతుకమేనయిపుట్టి, సర్వభూ
జన నయనాళు లెంతయును
సంతసిలం గొఱలేక భాసిలుక్.

చెన్నపురిని దర్శించి నపుడప్పటి విశేషములం గూర్చి యీకవి వ్రాసిన పద్యములుగూడ నాసక్తితోం జదువఁదగియున్నవి. అందొకటి:

చ. టకటకభావ దశ్వఖుర టంక
పుటాంచల ఘట్టనార్తుటిక
జెకుముకిం బోలె రాకటికి
నేలను జెల్లడరక విఘటంగుబుల్
నికట ధరాతలం బదర నేమి
పరిభ్రమణంబులం బృహ
చ్ఛకట ఘటావిహారములు
సాగును సాగరవేల సంజలక్.

పోస్టుకార్డునిలువ యరణా యేసంవత్సరమున నైనదని ప్రశ్నించినచో మనబోంట్లు వెంటనే చెప్పజాలమనుకొందును. అంతుల క్రిందిపద్యము వర్ణించుట మంచిది.

క. ఏఁబది రేడులరాజ్ఞీ
జూబిలి పద్యములనంటిఁ జొక్కుచు "ఏమ్బాం
జాబొక్క నేబుతో" నని
దూఁబరదుంధుభిని "రెంటితో" ననవలసెక్.

రైలుబండిని గూర్చిన చాటువులుకూడ మెచ్చుకొల్పుచున్నవి. ఉదయమయిన తరువాతఁగూడఁ గలువపూలు పూర్తిగా ముకుళింపకుండుట సాజము. అందులకుం గారణము రైలురొదయాయని కవిప్రశ్నించుచున్నాఁడు.

గీ. కలువతీఁగెలార! కాంతునితో రేయి
సలుపు జాగరంబు చాలదొక్కొ
కన్నుమోడ్పరేమికత? మింత ప్రొద్దెక్క
రైలురొదను నిదుర రాదొ మీకు?

రేవుస్టీమరును గర్భిణీస్త్రీతోఁ బోల్చినపద్యము:

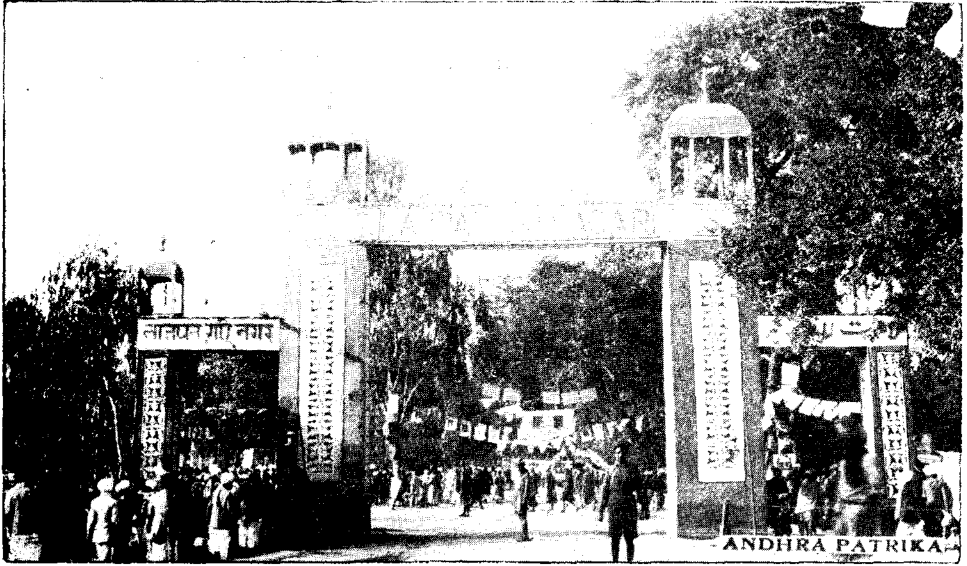
గీ. రేవుదాఁటెడు ప్రజలు లోఁ గ్రిక్కిఱియఁగ
వడికి నెదురెక్కనేరక వఱద యేట
మందగతి నేఁగుచున్న స్టీమరును జూడఁ
బూర్ణగర్భాలసాంగనా స్ఫురణమయ్యె.

కాకినాడ రాజమహేంద్రనగరములం గూర్చిన చాటువు:

గీ. ఈడునకు జిన్నదై కాకినాడనగరి
యెమ్మెలను మీఱు రాజమహేంద్రపురిని
బడుచు బోగపుఁ జానకుఁ బసలుమెండు
ముసలి ముత్తైదువకు నింత పసుపుఁ బొందు.

ఆంగ్లపరిపాలమునఁ గలిగిన నాగరకతా విశేష

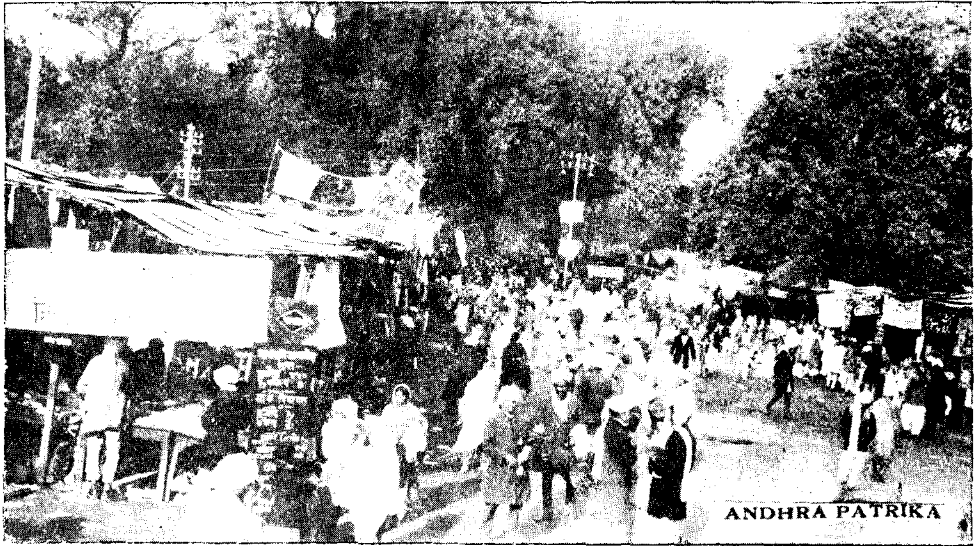
౪౪-వ అఖిలభారత జాతీయమహాసభ-లాహోరు-చిత్రములు

లజపతిరాయి నగర ద్వారము

లజపతిరాయి నగరములోని దృశ్యము

లజపతిరాయి నగరమునందలి దృశ్యాంతరము

జాతీయపతాకము-జాతీయాంజనము

ముఁ బట్టి బ్రిటిషు వారిని సృష్టికి బ్రతిసృష్టి యొనర్చిన విశ్వామిత్రునితోఁ బోల్చిన పద్యము.

సీ. రైలుఘోషకు జంకి మూలమూలలదాఁగె
బంగరడ్డల గూఁటి పల్లకీలు;
బ్యాండుమేళము కంటఁ బడసిగ్గుపడెఁ బెండ్లి
తోరణా లదరించు వీరణాలు;
మాయమై పోయెముద్రాయంత్రముల దాడిఁ
దాళపత్రాలు గంటాలు నోఱులు;
నగ్గిపుల్లలపెట్టి యలయార్భటికి విచ్చు
మొగ్గలయ్యెను జెకుముకులు ఱాలు;
గీ. నాటకలముల పాళీల పోటికోడి
బాతుఱెకలీక లంగళ్లు పాసిపోయెఁ
జల్పఁ బ్రతి శిల్పమును బూర్వ శిల్పమునకు
నబ్బురంపు విశ్వామిత్రు లాంగ్లజనులు.

వడ్లుదంచెడు స్త్రీలను గూర్చినపద్యము స్వభావోక్తి రామణీయకమున కొక నిదర్శనము.

ఉ. రోఁకటి తోడ దోర్లతలు
రోజములాడ నతోన్నతంబులై
మూఁకనడల్చు పోటులకు
హుంకృతులూఁతగఁ గాళ్లు ముందుకుం
దూఁకెను వీఁకఁ జూచి యువ
తుల్ సలయంబుగఁ బాడుచుం బదా
లూఁకున వడ్లుదంత్రు చెమ
టోడికలన్ జిలకట్లు నానఁగన్.

కాల్వనీటిలోఁ బ్రతిఫలించు తాడిచెట్లను బాములతోఁ బోల్చెడి పద్యము:

క. అలలముడుంగుచు సాగుచుఁ
దలక్రిందుగఁ గాల్వనీటఁ దాళంబుల నీ
డలు, పాతాళమునకుఁ జను
పలుదలలబిలేశయముల పగిదిఁ దనర్చెన్.

ధీమణీపత్రికాధిపతులు బ్రహ్మశ్రీ పుల్లెల శ్రీరామశాస్త్రిగారి సాధ్వీమణి శ్రీమతి వెంకట సుబ్బమ్మ గారి మరణ మత్యంతవిషాదకరమును వీర రసప్లుతము నయి లోకమునకుఁ జిరస్మరణీయ మగుచున్నది. సహజభీరురాలగు నీసతీతిలకము రాక్షస సంవత్సర భాద్రపద శు 9 గురువారము నాఁటి నడురేయిఁ బుత్ర ప్రేమము మెయిఁ బురుషులకుఁగూడ నసాధారణంబగు నప్రతిమ సాహసమును దెచ్చికొని యొక ఘోరకాకోదరముతోఁ బోరాడి వీరవిహార మొనర్చి పుత్రులకొఱకుఁ బ్రాణదాన మొసంగి వీర స్వర్గమలంకరించినది. తల్లియాత్మార్పణమువలనఁ బ్రాణములు దక్కిన యాబాలు రిరువురు నిప్పు డున్నతవిద్యావంతులయి వర్ధిలుచున్నారు. ఇట్టి వీరమతులచరిత్రములు కవులకు గేయమగుటలో నాశ్చర్యము లేదు. ఈ వృత్తాంతము జరగిన వెనువెంటనే కొందఱు కవికుమారు లీయను యనిర్వాచ్యపవిత్రపుత్ర ప్రేమోజ్జనితములగు నద్భుతధైర్య సాహసములను గాన మొనరించిరి. శ్రీవేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు భారతిలోఁ బ్రకటించిన "కడుపుతీపు" అను రసవత్ఖండ కావ్యమున కీనారీరత్నము చరిత్రయే యితివృత్తమయి యుండునని తలంచెదను. ఈ వీరాంగన మరణమునుగూర్చి మన వసురాయని చాటువు:

ఉ. వెల్లిన తోల్కరిన్ వఱద
వెల్లువఁ గొట్టుకవచ్చి, యేటి ప్ర
క్కిల్లెగఁ బ్రాఁకి, దాఁగి పగ
లెల్లను గప్పున, మాపు క్రిందికిం
జల్లగ జాఱె, ప్రక్కల దె
సంజను త్రాఁచును బట్టెఁ జేతితోఁ
బిల్లలతల్లి; హా! కడుపుఁ
బ్రేమకుఁ బ్రాణము గడ్డిపోఁచగా.

జరగిన సంగతు లిందు సరిగా వర్ణితమయినట్లు తోఁచదు. పాముపయినుండి పడుటలోనే ప్రక్కలదెసఁ గాకసరిగా శ్రీవేంకటసుబ్బమ్మగారిమీఁదనేపడెననియు, నామె యందుపై నిద్రనుండి దద్దఱిల్లి లేచి చూచునంతలో నది పిల్లలున్న వైపునకుఁ బ్రాకిపోవుచుండుట గాంచి యామె మహాసాహసముతో లంఘించి దానిని బట్టుకొని యెన్నికాట్లు వేసినను బట్టు విడువక పెనఁగులాడెననియు శ్రీశాస్త్రిగారు నాతోఁ జెప్పియుండిరి. ప్రకృతిప్రకరణములో వృక్షాదిక ప్రశంసాసందర్భమున

స్వార్థపరుఁడగు నరుని జన్మముకంటెఁ బరోపకారపరములగు తరురాజముల జన్మమే యుత్తమమని నేను వ్రాసియుంటిని. ఇటుకావముల కయి నఱుకుపడుఫలభూజములనుగాంచి మనసు కరఁగి మనకవివలికిన చాటువులు నా యీయభిప్రాయమునకు సాయమగుచున్నవి.

మ. ఫలభూజాతములార! యెక్కడను మీ
పాలింటికిన్ వచ్చె నీ
వలచేండాటలు నిట్టుకావము లయో!
వజ్రప్రహారంబులన్
గులభూధ్రంబులు వోలెఁ గూలెదరిటుల్
గొడ్డండ్రఘాతంబులన్
నిలుచున్ మీబహుళోపకార సుకృతుల్
నిచ్చల్ రసజ్ఞాత్మలన్.

మ. జననంబన్నను మీదె జన్మము
మహీ జాతంబులారా! జగం
బున; జీవంబుననున్న యప్పుడది త
మ్ముంబాసి చన్నప్డు మీ
తనువుల్ లోకహిత క్రియార్థవినియు
క్తంబుల్; మిముం గన్నదే
జనయిత్రీమణి; మాతృయోవన
వన స్వాహోధవుల్ దుర్భవుల్.

స్వవిషయ ప్రకరణము

కవి తనజీవితమందలి స్వవిషయములకు సంబంధించిన చాటువుల నిందుఁ జేర్చుటచే దీనికీ పేరు గలిగినది. వసురాయని సాంసారికజీవితము చాలవఱకు దుఃఖభూయిష్ఠమే యన నొప్పును. ఈయనకుఁ గలిగిన కళత్రవియోగము లనేకములు. అందులకు సానుభూతిఁ దెలుపుచు నొకరిట్లు వ్రాసియున్నారు.

చ. వరకవి తాలతాంగినన
వద్యమతిన్ గవ గూడి రేవగల్
చిరతరసౌఖ్య కీర్తులను
జెందుచుఁ దమ్మొకరీతిఁ జూడ నీ
సురుచిర గాత్రలంద ఱది
చూచి సహింపఁగలేక గాదె దు
ర్భరతర చింతతోడ నెడఁ
బాసిరి మిమ్ముల నిట్లు మిత్రమా!

తనకు వాటిల్లిన జాయా వియోగములఁగూర్చియుఁ దృతీయ కళత్రమువలనఁ గలిగిన ప్రహ్లాదకుమారుని మరణముఁగూర్చియు నీయనవ్రాసిన కరుణరసపూరితములగు చాటువులు "సతీస్మృతి, సుతస్మృతి" యను పేర నిదివఱకే ప్రత్యేకపుస్తకరూపమునఁ బ్రకటింపఁబడినవి. అవి యిప్పుడిందుఁ జేర్పఁబడలేదు.

రాజమహేంద్రనగము చేరిన తరువాతఁ జాలఁగాల మద్దెయిండ్లలోఁ గాఁపురము సేయుచు మనకవిపడిన కష్టము లనేకములు. తరువాత స్వగృహము కట్టినప్పుడీయన వ్రాసినచాటువు లీదృశానుభవము గలవారి కింపు నింపఁగలవు. అందొకటి రెండు:

సీ. స్వాతంత్ర్యభూతల స్వర్గసౌఖ్యావహ
మిలు పేఁదలకు సొంత గృహముసూవె
పరగేహవాసోగ్ర నిరయదుఃఖావహ
మిలు పేఁదలకు సొంత గృహముసూవె
పృథుగృహచ్ఛిద్ర గుప్తిస్నేహ ధూర్వహ
మిలు పేఁదులకు సొంత గృహముసూవె
కాయ యాత్రాకష్ట కంటకోపానహ
మిలు పేఁదులకు సొంత గృహముసూవె

గీ. మధుర సంపత్పయోరుహ మధులిహమ్మ
నిల్లు పేఁదులకును సొంతగృహముసూవె
నైకదివ్యఫలామరానోకహమ్మ
నిల్లు పేఁదులకును సొంత గృహముసూవె.

సీ. "గ్రాసమన్యాలదైన వాసంబు తనది గా
వలె" నన్నలోకోక్తిఁ దలఁచితలఁచి
"యిల్లులేనమ్మతా హీనతపడు" నన్న
యాఁడుసామెత సారె కరసియరసి
"పరగృహావాసంబు నిరయ కల్పం" బను
పండిత వాక్యంబుఁ బట్టిపట్టి
పిల్లిపిల్లలఁ బోలెఁ బెల్లు సంసారంబుఁ
దరలించి యిల్లిల్లుఁ దిరిగి తిరిగి

గీ. యీసడంబులు పడిపడి యిటికి యిటికి
విసిగి వేసారి యీశ్వరు వేడివేడి
యిరువదేండ్లుండి రాజమహేంద్రనగరి
నిపుడు మన్మథ వసురాయఁ డిల్లుఁ గట్టె.

* శ్రీనాథుఁడు తనచేతి గోరొకటి విఱిగినప్పుడు చెప్పిన చాటువని యీమధ్య శృంగార గ్రంథమాలా సంపాదకులు ప్రకటించిన క్రీడాభిరామము (ద్వితీయ ముద్రణము)లోఁ బత్రికా కర్తలొక పద్యము నుదాహరించిరి. అందలి నిజము పరమేశ్వరున కెఱుక. పది రూపాయల రొక్కముతోఁ బ్రమాణపత్రమర్పించు పండితులకుఁ గాని మొగము సూపనేరని యాకృతిలలామమందలి పద్యమును జనులకెల్ల సుఃభముగ నందుబాటగు నీపత్రికలోఁ బ్రకటించి గ్రంథ ప్రకాశకులకు నష్టము గలిగించు నిష్టములేక దాని నిందుదాహరింప జాలకున్నాను. తనదంత మొకటి యీడినపుడు మనకవి పల్కిన చాటువులుగూడఁ జదువరులకు వినోదముఁ గూర్పఁగలవు గాన వానిలో రెంటి నుదాహరించెద.

చ. ఎడలఁగ బాలపండ్లు మొల
కెత్తితి వెన్నఁడొ పిన్ననాఁడు, సేఁ
గుడిచెద నిష్టమౌ బిఱుసుఁ గూడును
గూరలు పచ్చి లప్పడాల్
వడెములు వేఁగ భక్ష్యములు
వాచవిగింజలు నీబిగిం; గటా!
యుడిగము నేఁబదేళ్ళలిపి
యీడితివే వసురాయ దంతమా!

చ. తెల్లని ప్రకాశమానముగు
దేహబలంబునఁ జేసి; దేహపుం
బలము ప్రపర్ధమానముగు
మర్త్యున కిష్ట పదార్థ భుక్తిచే
పలయు పదార్థముల్ దినుట
త్వత్పటిమంగద; యింతయేల? నీ
చెలిమిన భక్ష్య భోజ్యరుచి
జిహ్వ కలంతివె నీవుదంతమా!

నఖదంతముల స్థానభ్రంశము గూడఁ గొన్నియెడల గౌరవమునే గాంచు ననుటకు దృష్టాంతము.

క. స్థానభ్రంశము నొందిన
చో, నఖములు దంతములను శోభిల; వైనం
గానమె గౌరవ మెనయం
గానవి వ్యాఘ్రములవైన గజములవైనన్.

శ్రీసూక్తి వసుప్రకాశ మందలి యొక పద్యము యొక్క పూర్వార్థమునకు లోక దృష్టాంత సమన్వితముగు నుత్తరార్థము కుదురకలోక మంతయు గాలించి యాలోచించుచుఁ గంటికిఁ గూర్కు లేక యొకరేయెల్ల గడపినప్పుడు చెప్పిన పద్యము కవితామృతములకుఁ గల సాధర్మ్యమును సరసముగా నెలకొల్పుచున్నది.

క. అమృత కవనంబులకు సా
మ్యము కేవల మొక్క మధురి మనెకాదుసుమీ
సుమనో జీవనములునై
యమరత్వము ననిమిషత్వ మవి యొదవించున్.

వసురాయఁడు తనతండ్రి కంకితముగా రచించిన విశ్వరూప స్తవమును తారావళియు, మంగళాద్రి నృసింహస్వామిని దర్శించినపుడు భక్త్యావేశముతో నుడివిన పంచాశికయు నిదివఱకుఁ బ్రత్యేకముగా ముద్రింపఁ బడిన నిందుఁగూడఁ గూర్పఁబడినవి. వానిలో నొండు రెండుమాత్ర ముదాహరించెద.

చ. ఇముడుచు శక్తినీది పర
మేశ్వర, యద్భుత గోపరంబ్లు; వి
శ్వము భవదీయ దేహమున,
స్వల్పపు బీజమునన్ వటావనీ
జము బలె సంతరించి; తెది
సాగదు నీవెదనెంచ? నాదునే

* వ్యాసమాన కింతయైన సంబంధింపని యిట్టి విషయములను అనావశ్యకముగ నవకాశము గలిగించుకొని యిరికించుట సమంజసము కాజాలదని తలతుము.—సంపాదకుఁడు, భారతి.

త్రమున నజాండమెల్లఁ జొరదా?
వరదా! మురదావ నీరదా!

క. కానిక నీకుం బెల్లపుఁ
బానకమే యనఁగ నేల? భక్తులు కలదే
దేనొకఁడర్పింతురు; కొను
మా, నాకవనంబు; మంగళాద్రి నృసింహా.

క. నీనామము కలకండము
గా, నాకవనంబు విమల కమలము గాదా?
పానకమే తన్మేళన;
మానుము చెవులార; మంగళాద్రి నృసింహా.

మహాశయులారా! మంగళాద్రి నృసింహ స్తవముతో మంగళముపాడి యీవ్యాసము నింతటితో ముగించుచున్నాను. మొదటఁ జెప్పినట్లు నేనిందుఁ బేర్కొనిన పద్యములు స్థాలీపులాకన్యాయగృహీతములే గాని యిందలి రసవత్తరపద్యము లింతమాత్రములే కావు. ప్రతిపద్యము నేదో యొకతీరునఁ జవులూరుచునే యుండును. కావున నాంధ్రమహాజనులెల్ల నీప్రబంధము నాదరించి యందలి కవితామృతమును గ్రోలి యానందింతురు గాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.

విటుచవేటము

మం. వేంకటశర్మ గారు

పువులే వేశ్యల మేనుదీవె లనుచున్ బూదేనలే మోవిలో
చవు లంచున్ సరసంబె స్వర్గమనుచున్ శ్లాఘించెదే సారెకొ
నవులే పైపయి వన్నెలన్ గనియె మోహం బందగా వచ్చునే
పవులే వారల చిత్తముల్ వినుము నా పల్కుల్ భుజంగాగ్రణీ!

వెలకాంతల్ పచరించు వింతవగలున్ విన్నాణముల్ వేడుకల్
కులకాంతల్ రచియింప నేర రని వాకోబోకు మాచిత్రముల్
కులుకుల్ కూర్ములు కాసుకోసమె సుమీ! కొన్నాళ్లబుల్పే సుమీ!
కలకాలంబని నమ్మబోకుమి భుజంగగ్రామణీ ధీమణీ!

జిలుగుల్ వల్వలు జూచి మోము మెరుగున్ సింగారమున్ జూచి బల్
..............జూచి సోగకనుదళ్కున్ బెళ్కులుం జూచితె
క్కలిపల్కున్ పస జూచి వేశ్య వల జిక్కన్ బోకుమీ గూటిలో
జిలుకన్ జేసి హరించివేయుజుమి నీస్వేచ్ఛన్ భుజంగాగ్రణీ!

సొగసున్ దావుల జిల్గుదువ్వలువలున్ సొంపౌ నలంకారముల్
వగలున్ సైగలు మందహాసములు మవ్వంపున్ విలాసాలు మ
చ్చిగలున్ రాగములున్ సరాగములు బల్ శృంగారపుం జావళుల్
సొగియన్ జేయును గాక వేశ్యలకడన్ జోద్యంబు వే రున్న దే
నగుబా టీతగులాటముల్ విడువు మన్నా పల్లవగ్రామణీ!

అరుణపల్లవ కోమలాధరంబును గన్న, మదిలోన రాగ సంపద జనించు
నవనీలకుంతల నైగనిగ్యము గన్న గాఢాంధ కారంబు కనుల ముంచు
మదమరాళమనోజ్ఞమందయానము గన్న ధృఢముగా మతికి మాంద్యము ఘటించు
లోలంబులగు వాలుగాలుగన్నులు గన్న తలపు సంతత చలత్వము వహించు
ప్రసవసుకుమారతనుసౌరభము గన్న-మరులు వేదురు తల కెక్కి- మగత బెంచు
గాలి సోకియు బ్రతికిన ఘనులు లేరు-చనకు మా వేశ్యచాయ భుజంగరాయ!

నలుగురు నిన్ను జూచి మది నవ్వ నెరుంగవు నీదుమిత్రులే
చులుకదనంబు నీయెడల జూపు నెరుంగవు నీదు భృత్యులే
యలుసుదనంబు జేయు టది యైన నెరుంగవు నీకులంబులో
పలుచదనం బెరుంగ వహా సాప మిదేమి ? భుజంగపుంగవా!

పదరా చెప్పెదు బుద్ధులన్ వినవు నీబాగోగు లూహించుకో
గదరా! నీ కిది పెద్ద యంగదర; నీకర్మంబుచే నీకు నా
పద రా నున్న దెరుంగ వే మనెదరా బాగాయె చా లింటికి
పదరా! రోమదిరాక్షియి ల్విడిచి యిప్పాటన్ భుజంగాగ్రణీ!

సత్యహరిశ్చంద్ర-జీవితాదర్శములు

ఏ. వి. రత్నము గారు

సత్యహరిశ్చంద్ర కథను విమర్శించుటకు పూర్వము, అవతారికా పూర్వకముగ భారతీయ పూర్వ నాగరకతను గురించి యించుక ప్రసంగింప నవసరమయ్యెడిని.

మహాభారత మహిమాతిశయమును గూర్చి యర్థవంతమగు నొక చిన్నకథ గలదు. మున్నొకపుడు నైమిశారణ్యమున గూడిన మునిబృందము మహాభారతము నొకవైపునను, తక్కుంగల సకలవేదవేదాంతేతిహాసాది సారస్వత సంభారము నొకవైపునను తులనిడి తూచగ, మహాభారతమువైపునకే ములు సూపినదట. అందుచే, నదియంత మహత్తరంబయిన భారము కలదగుటచే, దానికి మహాభారతమను పేరు సుప్రసిద్ధమయ్యెనని.

అట్టి పరప్రశస్తం బైనట్టి, మహానర్ఘ భారవహంబగు మహాభారతమును, "అనేకవిధ పదార్థప్రపంచ సంచితంబును, నుపపర్వ మహాపర్వ శోభితంబును, నుపద్వీప మహాద్వీపసంభృతంబయిన భువనంబు వజుండు నిర్మించినట్లు, కృష్ణద్వైపాయనుండు నిఖిలలోకహితార్థంబు నిర్మించెను." ఇట్లు నిర్మింపబడిన మహాభారతము, కృష్ణద్వైపాయనోద్యానజాత పారిజాతము," వేదవేదాంతార్థ ప్రతిబోధకమగు నొక గొప్పధర్మసంహిత, ఒక ఆమ్నాయము మాత్రమే కాదు; కొండొక కాలము నాటి మిగుల ప్రాచీనమయిన ఆర్యుల నాగరకతను, సభ్యతను, వైభవమును, ప్రతిపాదించు చరిత్రము, ఇతిహాసముకూడను. అది అతిప్రదీప్త ప్రజ్ఞాప్రభావములచే ప్రకాశించిన వీరయుగము యొక్క చారిత్రము, ఆ నాగరకతా విశేషములు, ఆసభ్యతా సమీచీనములు, ఆ వీరయుగము మహాభారత యుద్ధముతో భరతవర్షమున నంతరించెను. అంతనుండియు స్థిరత్వమును నిశ్చలత్వమును నొంది, యనుపహతముగ నేటివరకు నొకేతీరున, భారతవర్షమునం దంతటను వ్యాప్తమయి ఘనీభవించియున్న యొక విశిష్టనాగరకతా సభ్యతలు, సాధనారాధనములు, సంకల్పములు, జీవితధర్మములు, పెంపొంది యుండుట గాననగును. * ఈ సాంఘిక జీవితము నాదర్శప్రాయముగ, ఒక రాజచరిత్రమును గైకొని యథాతథముగ, ఉదాత్తకావ్యగుణంబున నభివర్ణించునట్టి యితిహాసము రామాయణము. హిందూసమాజమున నేటివరకు నస్థాయముగ నిలిచియున్న ఆ నాగరకతను, ఆ వర్ణాశ్రమ ధర్మములను నేర్పున ప్రతిబింబితముచేయు విమలమణిదర్పణము రామాయణము. రామాయణము నాటికే ఒక ప్రామాణిక జాతీయ జీవితధర్మపథము, నీతినిబంధనము భరతవర్షమున నాటుకొనెను. రామాయణమున నేగృహస్థధర్మములు, ఏసంకల్పములు, ఏ సామాజిక జీవితధర్మములు చిత్రితములయ్యెనో, అవియే నేడును భారతజాతీయ జీవితమునందు వ్యక్తమగుచుండును. కావుననే ఒక పాశ్చాత్య పండితవర్యుడు, "రామాయణము నెఱిగినవాడు హిందూదేశము నెఱుగు" నని యథార్థము వచించెను. అనగా, హిందువుల సాంఘిక నిర్మాణమును, జీవిత వ్యవహారములను తెలిసికొనగోరువారు హిందూదేశమునకు ప్రయాణమై పోనక్కరలేదు, రామాయణము చదివిన గ్రహింపనగునని.

భారత రామాయణములిట్లు కావ్యరూపమును గొన్న భారతీయుల యితిహాసములు, సాంఘికచరిత్ర

* ఆర్యనాగరకత భారతదేశమున పుట్టినదాదిగ నేటివరకు నవిచ్ఛిన్న సంతతధారావాహినిగ వచ్చుచున్నదని చెప్పెడి వారి నుడివిని కొన్ని విశేషములతోడను, నిపాతములతోడను గ్రహింపవలసి యుంటుంది. ఆ నాటి కర్మకాండ, ఆ వైదిక ధర్మములే నేటికిని హిందూసమాజపు కట్టుబాటుల ననుశాసింపవచ్చును. కాని, జీవితసరణియందు, సాంఘికవృత్తమునందు చాలవ్యత్యాసముగలదు. అప్పటికి నిప్పటికి మహాభాగతముపలనద్యోతకమగు నీవ్యత్యాసమును గాంచదగియున్నది. సూక్ష్మముగ ఒకమాటలో చెప్పుచో, ఒకటి తేజోవంతము; ఒకటి తేజోహీనము.

ములు, ధర్మకావ్యములు. అందు రామాయణముయొక్క సత్త్వము కేటు. అది యొకయపూర్వకావ్య వస్తుసంపత్తితో నలరారు సముగ్రమహాకావ్యము, ఆదికావ్యము. రామాయణము బాష్పములతో గూడిన కావ్యానందమును నొనగూర్చు నొకదేశకాల పాత్రముల చరిత్రమే కాదు; భారతీయుల జాతీయ జీవితచరిత్రమే కాదు. అది ఒకదేశమునకే చెంద నక్కఱలేదు. అది జీవితముమీద నొక మహోద్భుత విమర్శనమువలె కూడ నుండును.

రామాయణము బోధించునది, వినిపించునది, "విధి విలసితములు మానవుల కనుల్లంఘ్యములు, అప్రతిహతములయి, మానవు డెంతటి మహిమాన్వితు డైనను, విధిముందర నిస్సహాయుడయి పోవుననియా, లేదా తన జీవిత రేఖానిర్మాణమునకు తానే కర్తయనియా, మానవుల మహారంభముల నిష్ఫలత్వమునా, ఆదర్శ జీవితము దుర్లభమనియా, ధర్మాను ష్ఠానమును జీవితముతోనే చెల్లింప వలసియుండుననియా, న్యాయప్రదానదేవత (Nemesis) యొక్కదండమునా, జీవితము దుఃఖమయమనియా, జీవితనిస్సారతనా,—ఏద్దియో యపూర్వము, అశ్రుతపూర్వము, అగాధము, హృదయ సంవేద్యమునగు ప్రతిబోధమును వెనుకనుండి వినిపించు చుండును. రామాయణఫలశ్రుతి, ఐహికమో, ఆముష్మికమో, అపవర్గపదసౌఖ్య ప్రాప్తియో, బ్రహ్మానంద సంధానమో, ధర్మాన్వేషణమో, అఘనిర్హరణమో, ఆపదుద్ధరణమో, పరమపురుషుని తెలిసికొనుటయో, లేక రామభక్తియో, ఇదియేమోగాని మానవుని నిర్విణ్ణునిచేసి చేతులు మోడ్చి, 'నమో నారాయణాయ' యనునట్లుచేయును. ఈశ్వరుడే తాసృజించిన సృష్టిశృంఖలములకు కట్టుపడి, గాలమునకు పడిన చేపవలె, ఆత్మనిముక్తికై గిజగిజ కొట్టుకొనుచున్నాడో యనునట్లుండును. ఇది రామాయణగానము యొక్క భారమువలె గన్పట్టును.

వాల్మీకి రామాయణమున శ్రీరాముడు వేదవేద్యుడగు పరమపురుషుని యవతారమూర్తిగ నుండలేదు. శ్రీరాముడు కేవల మొక మహాసత్త్వసంపన్నుడును, ధీరోదారుడునగు మానవునివలె కన్పట్టును గాని, దేవతా మహిమగల వానివలెను, తానొక యీశ్వరావతారమనెడి దివ్యజ్ఞానముతో ప్రవర్తించినట్లును లేదు. శ్రీకృష్ణలీలలవంటి మహిమాద్భుతములు శ్రీరాముని చరిత్రమునందు లేవు రాముడు పరిపూర్ణుడును కాడు; స్థితప్రజ్ఞుడును గాడు. రాము డర్కకుల శీలనిధి; మహిత గుణాభిరాముడు; కర్తవ్యపరాయణుడు; రాజధర్మానువృత్తిపరుడు; యుగధర్మపరిపాలకుడు; జగద్వీరుడు. ఇట్టి మహితగుణములచే తేజరిల్లు రాముడు, ధీరోదాత్తుడు, రామాయణ మహాకావ్యమునకు కథానాయకుడు.

వాల్మీకి ఆకస్మికా విర్భూత శబ్దబ్రహ్మ ప్రకాశము గలవాడై, తన కుదయించిన మహాకవిత్వ తేజముతో సర్వలక్షణ సమన్వితుడగు నొక్క మహాపురుషుని జీవితము ప్రకాశింపజేయ సంకల్పించియుండ, విధాత ప్రత్యక్షమై, "మునివరా, వాగ్దేవిచే ప్రబుద్ధుండవైతివి. నీవు కవిచంద్రుడవు. రాముడు నరచంద్రుడు. నీవాక్యరత్నములచే ఇనకులాన్వయరత్నము లోకమునందు దీపించునట్లు రామచరితమును కీర్తింపు" మని చెప్పి యంతర్ధానము నొందెనట. బ్రహ్మకు రామచరిత్రమే కాని మరేదియు గన్పట్టలేదు! పోనీ! దాని నావేశపూరితుడగు వాల్మీకి కవిచంద్రుని చెవినే పడవేయవలెనా! మరొక్కడను తనకవిత్వధారకు తగిన కథ లేదన్నట్లుగ, వాల్మీకి రామాయణము నెత్తికొనెను. నరచంద్రుడగు రామచంద్రుని చరిత్రమును కీర్తింపవలెనన్న, రామునికడ నెన్నదగిన ప్రథితగుణంబు లెన్ని లేవు? ఒక్కవాని కీర్తనముతో రామచరితమును ముగించిన నెంత బాగుండెడిది! కాదు. అట్లుకాదు. అట్లయినచో రామాయణ మొక ఉత్తమోత్తమ కావ్యము కాజాలదు. రామాయణమున సీతగానాన మొకయెత్తుగను, రాముని యంతరంగమును బహిరంగము చేయుట యొకయెత్తుగను నున్నది. ఇందే వాల్మీకి మహర్షి తన ఆర్షదృష్టిని, నిరతిశయ కవితా మహిమంబును ప్రకాశింపజేసెను. ఇందే వాల్మీకి దివ్యవాణి అమృతత్వము నందెను.

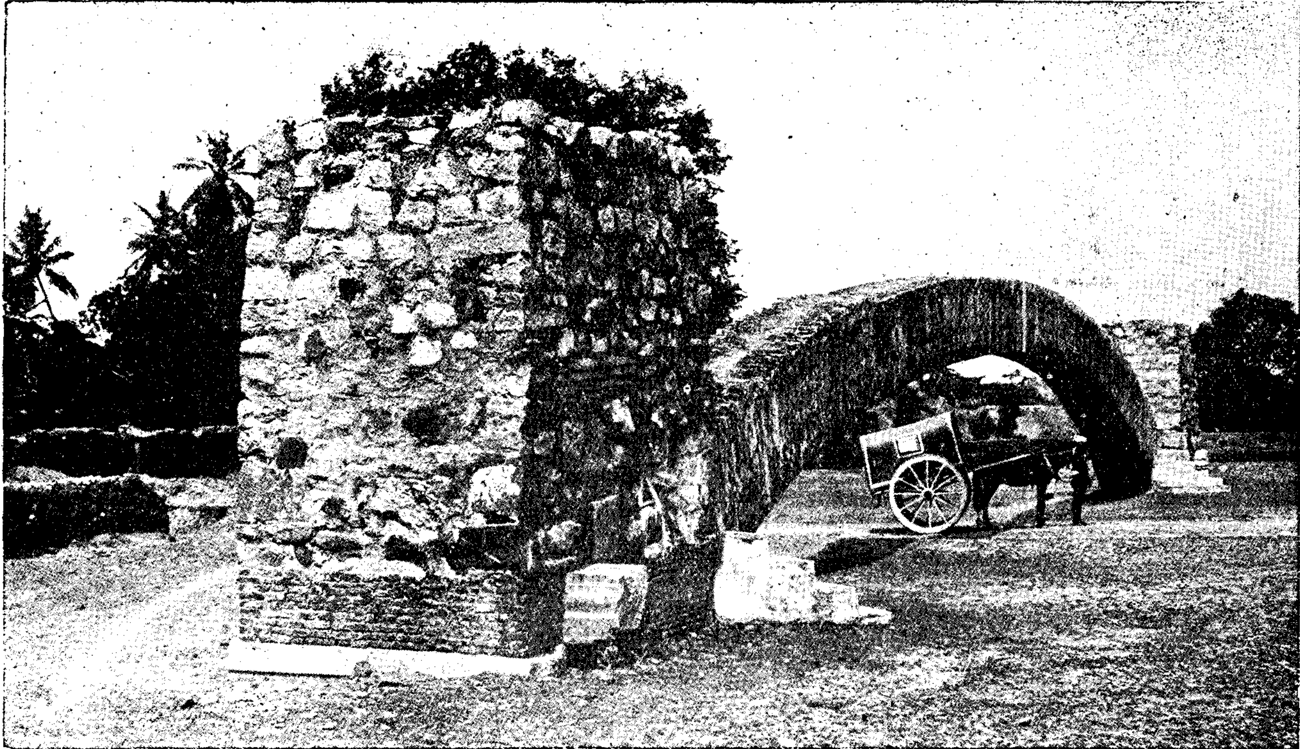
రాముడా, ఇనకులతిలకము. వంశమా, ఇక్ష్వాకుల నాటనుండి జగద్విఖ్యాతిం గాంచిన అర్కవంశము.

కోసలరాజ్యమా, సకలరాజ్య రమాసంపదలతో తుల
తూగు మహామహీరాజ్యము. అయోధ్యానగరమా, అతు
లనాగరిక భోగవిలాసములకు నిలయము. ఈ యభ్యుదయ
పరంపరా శుభోదయము దశరథక్ష్మాపాలుని నాటికి,
మధ్యందినదినమణిచండంబున, గగనమధ్యస్థమై, అర్క
కులప్రతిష్ఠపరాకాష్ఠ నందినది. అట్టి మహోన్నత
స్థితిలో అర్కకుల క్షీరాబ్ధిచంద్రుడగు శ్రీరామచంద్రుని
యుదయముతోడనే హాలాహలము, బడబానలముకూడా
ఉద్భవించినవి. ఇది యొక మహాద్భుతవిషయము. లోక
వృత్తమునం దట్లగుట సహజమేమో! ఇక్ష్వాకువంశంబున
చిరకాలాగతమగు శుభాశుభకర్మఫలభారము రాముని
నెత్తిమీద మోపబడినదో యన్నట్లయినది. ఆ మహా
భారము క్రింద రామునిది దుఃఖమయజీవితమై, అగ్ని
తప్తంబగు సువర్ణమువలె సంలక్షింపబడినది. రాముడు
రత్నాకరునివలె ఆ బడబానలమును తన హృదయాగాధ
మున ధరించును. కైలాసేశునివలె ఆ హాలాహలమును
కంఠస్థముచేయును. మేరువువలె నిలబడును. వాల్మీకి
మహాకవి రామునిహృదయాగాధమునుజొచ్చి యాబడబా
నలమును బయటపెట్టును. ఆ మేరుపర్వతమునందలి రత్న
కందరములను వివరించును.

మానవుల యాశలను భగ్నముచేయుచు, క్రూర
విధి వెనుకనుండి మానవుల ప్రయత్నములను వెక్కిరిం
చుచు, విషమహాస్యము చేయుచుండునో యనువట్లయి
నది రాముని కథ. ఎం దనింద్యసౌఖ్యముయొక్క పర
సీమను, స్వర్గధామమును కనుగొన జాతుమో, యదియే
దుర్విధిచేతికందిచ్చి గోల్పోవునట్లు చేయునోయనునట్లుం
డును రామచరితావృతము. రాముడు సింహాసనాసీనుడు
కాబోవుచు, అడుగులోనే పడిపోవును. దశరథక్ష్మాపా
లుడు భూమినిపడి దొర్లును. అంతఃపురములే అల్లకల్లోల
మగును. రాచనగరులే వెలవెలబోవును. అయోధ్యానగరము
మీదనే మసురుపట్టును. ఎక్కడ జూచినను నశ్రుబిం
దువులే. రాముడిందులకేమీ తొణకడు, బెణకడు.
కంటతడి పెట్టలేదు. మహామహీరాజ్యము నొక్క త్రుటి
పటాంతలగ్న తృణకణమువలె పరిత్యజించును. నాగరికసౌ
ఖ్యములే విడిచిపుచ్చి, జనావాసములే విడిచిపోయి,
భీకరారణ్య వాసమునే చేసికొనును. ఈదుర్విధి కించు
కయు చలింపడు; వికారము నొందడు; విచారపడడు.
అగ్నిపర్వతము బ్రద్దలయిననేగాని, భూగర్భము విచ్చి
ననేగాని, "క్షుద్రనిర్ఘాతపాతాభిఘాతమునను వసుంధర
చలింప" యట్లు మహావీరుడగు రాముడు వీటికివేటికిని
కంపింపడు. అట్టివీరుడు సీతాకాంతా వియోగమున
ఆకసము విరిగి మీదపడినట్లు నిర్వీరునివలె విలపించును.
పక్షులే ఆలకించును. మృగములే చేష్టలుదక్కును.
వాయువులే స్తంభించును. ప్రకృతియే దుఃఖాశ్రువులను
నిశ్శబ్దముగ విడుచును. పాషాణములే కరగును. వజ్రహృ
దయములే వ్రక్కలగును. ఈ ఆగర్భశ్రీమంతుడు, ఈ
మహారాజు, ఇద్ధోరుచరిత్రుడు, అరణ్యముల పాలయి,
దిక్కులేని పక్షివలె, అట్లసదృశముగ విలపించునపుడు
బ్రద్ద లవనిదేది? కరగనిదేది? కన్నీరుకార్చనిదేది? ఆల
కింపనిదేది?........ అయింది, యింతటితోసరి,-
ఆయినకుల తేజః ప్రసారప్రాభవములు. ఆ అయోధ్య
రాచనగరునందలి వైభవ విస్ఫురణములు, కళాకాంతు లిం
తటితో నిరస్తమయ్యెను. అయోధ్యారాజ్యరమ, కాంతి
హీనమయి రామరాజ్యముతో కోసలదేశమునుండి నిర్గ
మించును. అటుపైని కోసలరాజ్యము నామ మాత్రావ
శిష్టము.

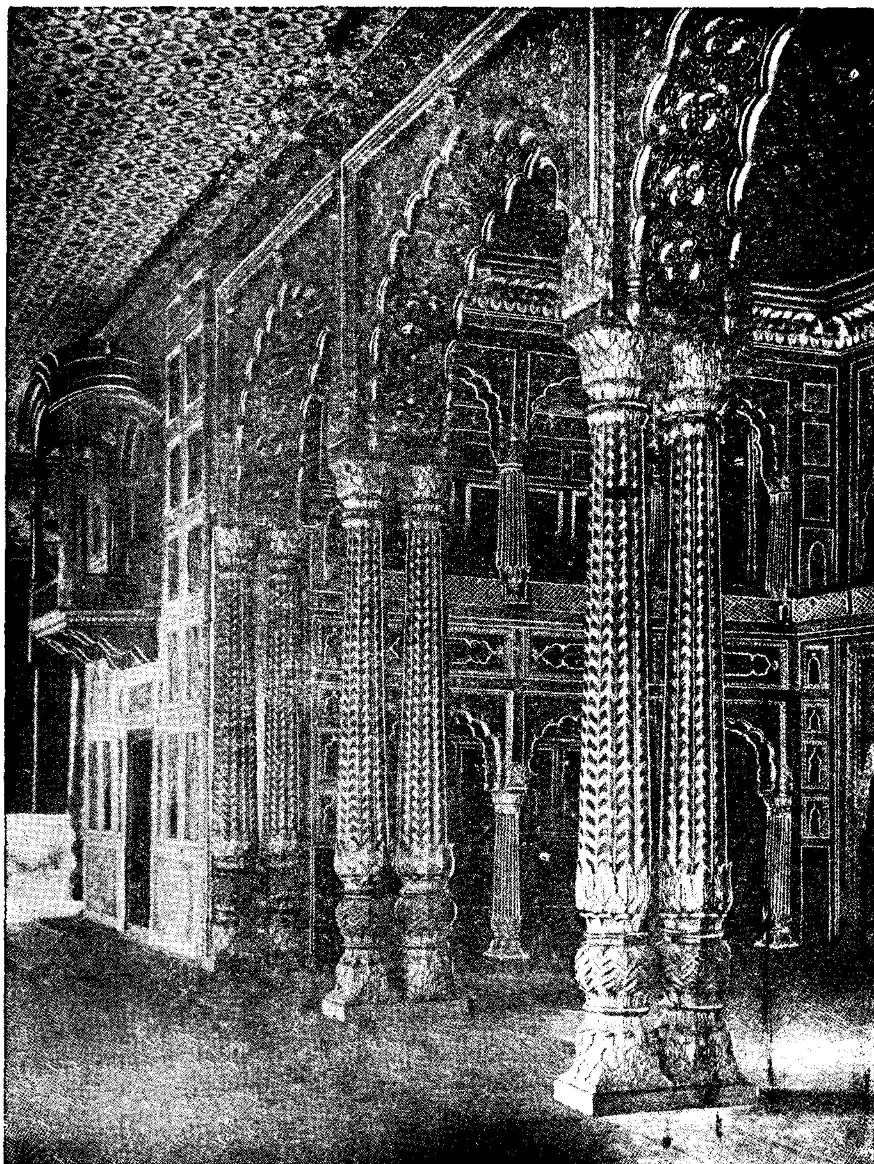
రామునిచరితము రామాయణముతో ముగిసేటట్ల
యితే రాముడు ధన్యుడే. లేదు, రామాయణము ఉత్త
రకాండయందు పర్యవసన్నము కావలెను. రామునిచిత్త
వృత్తి, హృదయము, పరిస్థితులు లెస్సగపరికించిన మహా
కవి రామాయణముతో రామునిచరిత్రమును ముగిం
పడు. * రామాయణారోపణ బీజము ఫలవృక్షమై
ఫలించినదే ఉత్తరరామాయణము. రాము డిప్పుడు రాజ్య
పరిపాలనముచేయు మహారాజయి యున్నాడు. రాము

* ఉత్తరరామాయణమునందలి యసందర్భములను, ప్రక్షిప్తములను గాంచినచో, నియ్యది వాల్మీకిమహాకవి రచించియుండునా యని శంకించుట కవకాశమొదవును గాని, అవి విడిచి కథాసరణిని గమనింపవలెను. బహుశా దీని ననుకరించియే ఉత్తరార్థములుగల ఉత్తరహరివంశము మున్నగు కృతులు పుట్టియుండునేమో యని తోచెడిని.

చిత్రము ౧. డీ హావిలన్ కమాను

౧-౫ చిత్రములు 'ఇండియన్ పిక్టోరియల్ ఎడ్యుకేషన్' అను పత్రికనుండి గైకొనినవి.

చిత్రము ౨. టిప్పుసుల్తాన్ గోరీలోని శిల్పము

ని కిక రాజ్యభోగముల కేమికొదవ? ప్రాసాదములా, రమ్యహర్మ్యములా, కాసారోపవనంబులా, తతహంస తూలికా తల్పములా, దివ్యాంబర భూషలా, దాసదాసీ జనంబులా, కవిగాయక ప్రసంగములా......ఎన్ని? ఈ అన్నింటి మధ్యను దగ్ధహృదయుడై రాముడు దురంత విషాద వేదనానలమున మ్రగ్గిపోవుచున్నాడు. ఇవన్నియు రామునియం దణగియున్న బడబానలమును మరింత ప్రజ్వలింపజేయుటకే సహకార మగుచున్నవి గాని, చల్లార్చుటకు గాదు. ఈమహాభాగుడు యావజ్జీవము దుఃఖభాగు డగుటయే రామచరిత్రముయొక్క విచిత్రము. రావణుడు మహాపాపుడో, మహాపుణ్యుడో—ఆసృష్టికర్తకే ఎఱుక. నిద్రాహారములు లేక ఒకసంవత్సరమో, అర్ధసంవత్సరమో, మహా మనస్సంక్షోభము ననుభవించినాడు. అంతటితో సర్వము శాంతినొందినది. పౌలస్త్యు డిప్పుడు నిర్వాణసుఖము, బ్రహ్మైక్యము నొందియున్నాడు. రావణుడే ధన్యుడు. కాని, శత్రుసంహారము గావించి జీవించియున్న రామునిమాట యేమి? ఇప్పుడా ఆయుధములనే తనమీదకు ప్రయోగము చేసికొనుచున్నాడు రాముడు. తనఆయుధములను తీసికొని తానే కుమ్మికొనుచున్నాడు. రామునిదుఃఖము నిరవధికము, అశరణము, అప్రతివిధేయము, అహర్నిశముదహించునదయిపోయినది. రాముడు లోకమునకు మహాభాగ్యవంతుడే. కాని, రాము డరణ్యమున, "నాకంటె నిర్భాగ్యుడు లోకంబున లేడు," "నాయభాగ్యమ్మెటువంటిదో, చూచితే, లక్ష్మణ, కాల్పగనోపు గృశాను నేనియున్" అని విలపించినట్లుగనే రాముడు, జగదీశ్వరుడు, నిఖిలలోక శరణ్యుడు, దుఃఖభాజనుడయి పోయెను.

రామాయణమును మథించి యందలి సారమును గ్రహించి, రామాయణాధారమున, "ఏకోరసః కరుణ ఏవ" అనిశ్రుతి గావించిన భవభూతి ఉత్తరరామ చరిత్రమునందు రాముని శోకమూర్తిని ప్రత్యక్షము చేయుచున్నాడు: రాముని యీ యంతర్గూఢఘనవ్యథ, అనిర్భిన్నగభీరత్వముచే, పుటపాక ప్రతీకాశమయినది. దుఃఖసంవేదనము కొఱకె రామునియందు చైతన్యము పొసంగ గట్టిగ, హృదయమర్మములను భేదించునట్టి ప్రాణములచే, 'వజ్రతాపటము' చేయబడినది......... రామునియందు చైతన్యము నశింపకుండా అన్నది... రాముడు చచ్చిపోయినా డనేదిలేదు......అనియీ ప్రకారము శ్రీరాముడు శోకించుచున్నాడు. ఇట్లు శోకాగ్ని సంతప్తహృదయరక్తధారలందు తనహృదయము నుడికించుకొని తినునట్టి లోకోత్తరుడైన రాముని విధి విపాకమునుగూర్చి యేమనుకోవలెను? అయ్యో! రాముడు తాపడినపాటెల్ల వ్యర్థమయిపోయింది. "యత్రకపీంద్ర సఖ్యమపి మేవ్యర్థం......" అనిరాముడీలాగున తన హృదయమును త్రవ్వుకొనుచున్నాడు. ఆర్తశరణ్యుడగు రామునకు దుఃఖమే శరణమయినది. రామోదంతము దిగంత విశ్రాంతమయినదికాని, రామునకు దిక్కులే శూన్యమయ్యెను. ఇట్టి నిరవధిక మహాదుఃఖము, ఇట్టి లోకోత్తర చరిత్రము ఒక్కచో సమావేశమగుట విశ్వవాఙ్మయమునందు మృగ్యము.

జీవితసత్యములే దొర్లిపోవునపుడు, నిరస్తమగునపుడు, సమసిపోవునపుడు మహాకవులు మేల్కాని విక్రోశింతురు. రామాయణావతరణ మూలకందమగు ఛందస్సునందే వాల్మీకిమహర్షి ఛందము నిమిడియున్నది. "అవ్యాహతజ్యోతి రార్షం తే చక్షుః ప్రతిభాతు" అని బ్రహ్మ వచించినట్లు, ఆర్షదృష్టితో రచించిన యీ మహాకావ్యము, శాశ్వతబ్రహ్మకల్పము, హృదయచైతన్యము గల మానవలోక మున్నంతకాలము మహాజ్యోతివలె వెలుగును. కవి బ్రహ్మలు, సృష్టికర్తలగు కవులు గలరుగాని, ఆర్షదృష్టిగల కవిద్రష్ట లెక్కడనో,—కనబడుటరుదు. సంస్కృత కవితా సామ్రాజ్యమేలి వారిలో ద్రష్టలని పేర్కొనదగిన వారు, ఒక్క-వ్యాస వాల్మీకి మహర్షులే. వీరికి సత్యదృష్టియొక్క మహాప్రభయే కాని, యితర కవితిలకులవలె జీవితసత్యముల యెడ భ్రమవిభ్రమములకు భాషిత్వము లేదు.

రామునివంటి వీరులు, దృఢవ్రతులు, పుణ్యచరిత్రులు మహాభారతమునందును గలరు గాని, రామునివంటి దుఃఖతరచరిత్రులు మాత్రము లేరు. రామాయణ

మహాభారత కథలకు గల అంతరములో నిదియొక యెన్న దగిన ముఖ్యవిశేషము. ఈయంతరము రామాయణ భాగవతములందు ప్రతీయమానములగు జీవితవ్యాపారమునందును, సామాజిక సభ్యతయందును గాననగును. రెండింటికి గల విశేష తారతమ్యమేమన, రామాయణ స్త్రీపురుషుల చరిత్రములు, అందు ముఖ్యముగ స్త్రీలవి, మహాభారత స్త్రీపురుషుల చరిత్రములకు వ్యతిరేకముగ నడచును. మహాభారతసభ్యతకేసి, ముఖ్యముగ నందలి స్త్రీలోకము కేసి ఒకమారు దృష్టిని ప్రసరింపజేసిన నంతయు విశదమగును. ఈ మధ్య నేమియాపతితమయినదో తెలియనగును. మహాభారతపు స్త్రీలు పురుషులకు ప్రజ్ఞానతులులు నర్ధాంగులు. రానురాను రామాయణకాలము నాటికి అర్ధాంగులంధప్రాయులగు వ్యర్థాంగులగుట గాననగును. మహాభారత స్త్రీలు ధీరమతులు, వివేకవతులు, దూరదృష్టులు, చతురోపాయులు. వారి యెడగల ప్రజ్ఞా ప్రభావము, వైదుష్యము, ఇంగితజ్ఞానము, సదసద్వివేకము అద్భుతము గొలుపును. జగన్నాటకరంగమున పురుషులు వారికి వెనుకపడియుందురు; అందు ప్రధాన వ్యాపారము, పాత్రము స్త్రీలదనే చెప్పవచ్చును. అటువంటి ప్రజ్ఞాప్రదీప్తమగు వీరవనితాలోకము మరల భరతధాత్రిని తలయెత్త లేదు. ఇది మహాభారతప్రతిపాదిత నాగరకతయందు గుర్తింప దగిన ముఖ్యవిషయము.

మహాభారత కాంతారత్నములు విక్రమస్కంధంబున కదలిపోవునపుడు వేదములే లేచి నృత్యముచేయును. సరస్వతియే వచ్చి వారిముఖాంభోజమున నాసీనయగును. దివ్యవాణియే పలుకును. గంధర్వులే పాడుదురు. కిన్నరులే ఆలకింతురు. ప్రకృతియే పరవశమగును. పంచభూత మహాపదార్థములే సాయపడును. దేవతలే దిగివత్తురు. దిక్పాలురే ఆశీర్వదింతురు. వనదేవతలే పాలింతురు. దైవమే పరాభూతమగును. మృత్యువే జయింపబడును. శ్రీయే వారి నాశ్రయించును. లోకములే విస్మయమునందును. ఇట్లు: ధర్మనిరతిని, స్వకార్యతత్పరమతిని, సురాసురలోక వంద్యుడగు ధర్మప్రతిష్ఠాతవలన స్వధర్మాను మోదమును బడయు గురుపుత్రిక యొకతె. ధర్మాధర్మ వివేకశూన్యుడై శాపంబీనున్న మునిఖేటకుని నాటకపు శకుంతలవలె విహ్వలగాక, ప్రతిఘటించి ధర్మవ్యాధుని యొద్దకు పంపువనితాలలామ యొకతె. తనకొరకై ఋషికుమారుడు జీవితమునే యర్పించునట్లు ప్రేమయొక్క విశుద్ధ సత్త్వస్వరూపమును పరీక్షించు కన్యారత్నమొకతె. మహారాజాస్థానమునకు వచ్చి, వేదములే మూర్తీభవించి మ్రోయుచున్నవో యనునట్లు, విశ్వశ్రేయస్కరమయిన తనగంభీరసత్యవాణిని ప్రకాశింప జేయురామామణి యొకతె. లోకపాలుర చేతనే భర్తకు వరములిప్పించి, కలిపురుషుని ప్రయత్నములను భగ్నముచేసి, దిక్కులేక పరిభ్రమించు వానిని లోకము విస్మయ మొందునట్లు తిరిగి తెచ్చుకొను ప్రత్యుత్పన్న ఉజ్జ్వలమతి యొకతె. లోకోత్తర ప్రేమ మహిమంబున, ప్రియుని మృత్యుముఖమునుండి విడిపించి తెచ్చుకొను ధీరమతియొకతె. అత్యుదార బుద్ధిసంపన్నతచే "మహానుభావురా"లని సన్నుతిగన్న వీరమాత యొకతె. దిగ్దంతులవంటి బుధులు, మహావృద్ధులు, ధర్మవేత్తలుగల విపులసభాంతరాళమున ప్రవేశించి, వారు తలవంచుకొనునట్లు మాట్లాడు "పండిత" బిరుదమునుగొన్న మహాప్రాజ్ఞురాలొకతె. ఇట్లెందరో యనన్యసాధారణప్రజ్ఞా వైభవంబున నలరారు వరవర్ణినులు మహాభారతలోకము నలంకరించుట గాన నగును. ఎవరోవీరు, ఎందుండి వచ్చిరో,—ఈ మహానుభావురాండ్రు, ఊర్జిత, ఉజ్జ్వల, మనోహరచరిత్రలు. మర్త్యభామినులే వీరు, కాక దివ్యలోకమునుండి మర్త్యలోకము నుద్ధరింపవచ్చిన దివ్యాంగనలా యన్నట్లుండును. వీరి చరిత్రములు, * —కృష్ణ ద్వైపాయనోద్యానజాత పారిజాత ప్రసూనములు.

* ఇట్టి యపూర్వస్త్రీలోకమును వీక్షించినమీద, పురుషునకు స్త్రీ తప్పనిసరియైనఅనర్థమని, చపలతయేస్త్రీయని, కల్లలకుపుట్టినిల్లని, స్త్రీలు పశుప్రాయులని, పరభృతములవంటివారని, "నరకద్వారము...దుస్తరమాయాశతపేట ...,దంభనిధి, ...పూరుష గళోద్బంధక్రియాపాశ"మని, యివ్విధంబుగ లోకమునగల కవులు, మనీషులు, తత్త్వజ్ఞులు స్త్రీజాతినిగురించి చేసినపరిభాషణములతో నేకీభవించుటయెట్లని? ఏకీభావ మెట్లు? వ్యాసభగవానునిముందర మూకీభావము వహింపవలసి వచ్చుచున్నది. వాస్తవస్త్రీలోకమువై పునకు తిరిగివిచారపడవలసి వచ్చుచున్నది. అంతే యథార్థము.

ఇట్టి స్త్రీలోకదృశ్య మికమీద నదృశ్యమగును. ఇక వచ్చేది దీనికంతయు విపరీతము. అదంతా ఒకటే మాదిరి. ఒకే అచ్చున పోయబడినపోత. ఒకే ప్రతిమానము. ఒకేమూర్పు కొంచె మెచ్చుతక్కువగ నది భారతజాతీయ. జీవితమునందేమి, వాఙ్మయమునం దేమి స్థిరీభూతత్వము నొందినది. ఇట్టి స్త్రీత్వమునకు కేంద్రస్వరూపిణిగ, మకుటాయమానముగ, నిదర్శనముగ—Typeగ ఉన్నది రామాయణసీత. పాపము! పట్టిముగ్ధ సీత; అమాయకురాలు. ముందువచ్చేది, వెనకవచ్చేది యేమీ తెలియదు. రమ్మంటేవస్తుంది, పొమ్మంటేపోతుంది. మధ్యమధ్య కొంత తళుక్కొత్తే సొమ్ములున్నా, అవి యెరువుసొమ్ములు, సొంతసొమ్ములు గావు. సీతాకాంతారత్నము భారత కాంతారత్నములలో నొక్కరిని పోలియుండెనా, రామాయణకథ వేఱుగా నడచేది. యావజ్జీవ దురంతదుఃఖవేదన కవకాశముండేదీ కాదు. సీత రామునితో కాననములకు వెళ్లకపోయినను బాగుగ నుండిపోయేదే అనిపించును. ఇంట్లో ఉండమంటే రాముని నెందుల కనుసరించినట్లు? ఏమీ లేదు,—అంతఃపురాలలో ఉగ్గుపాలనుంచి సీతకు నూరిపోసినారు పతివ్రతాధర్మము. చంద్రిక చంద్రునివలె, భార్య భర్తనుఛాయవోలె ననుసరింపవలెనని, రాముడు తనవెంట రావలదన్నప్పుడు, ఆ నేర్చినవిద్యయే చిలుకపలుకులవలె అప్పచెప్పుతుంది. అట్లుచేయుట పతివ్రతాధర్మము, ఐహికాముష్మికసౌఖ్యప్రదము. అది తనకర్తవ్యము,(Duty). అంతే సీతభావము. అంతకంటె మరొక విశిష్టభావము, దృష్టి లేదామెకు. (అంటే సీతకు మంచిప్రేమ లేదనికాదు; ఆమె రామమయ జీవితయే.) సీతయేమి, సత్యవతా, దమయంతా?—వారివలె నుడువుటకు, నడచుకొనుటకు? * మహాభారత కాంతలకు నీతులు నేర్పేవారెవ్వరు లేరు. వారొకరియొద్ద నీతి నేర్చుకో నక్కర లేదు. తామేనీతినిధులు. తమకుతామే ధర్మవులు. సమస్తలోకము వారియొద్దనే నేర్చుకోవలెను. సీత కట్లా కాదు. తనవద్ద సెలవు పుచ్చుకొనుటకు వచ్చినప్పుడు, సీత పుట్టినింట నేర్చుకొన్నది మఱచిపోవునేమోయని చెప్పి, అత్తగారుకూడా నీతులు, పతివ్రతాధర్మము బోధిస్తుంది.§ దుఃఖస్థితిలో నున్న రాముని బాగాచూడమని ఆఁ—బాగుగనే కనిపెట్టింది రాముని! దించ ఎత్తరాని

---

*"సావిత్రి సత్యవంతున, కేవిధ మావిధమటంచు నీమది నన్ను నూహింపు" మని సీత రామునితో నంటుంది, తన్ను వెంట రావలదన్నపుడు. (మా. ఆం. వా. రా.) సీత తానొక స్వతంత్ర బుద్ధిమంతురాలయితే, ఒకరిసాటి తనకేటికి? ఒకరి నాదర్శముగ తనయెదుట నెందుకు పెట్టుకోవలె? ఎవరిదారి వారిది; ఎవరిచిత్తవృత్తి వారిది. ఒకరివిధముగ ఒక రెందు కయ్యేదరు? సావిత్రివిధముగ తాను రామునకు కాగలిగినదా? అదిగాక, ఒకరినిచూచి మనము నేర్చుకోవలెనా? మనలను చూచి యొరులు నేర్చుకొనేటట్లుండవలెనా? మహాభారతకాంతారత్నములలో నెవరయినను తమకాదర్శముగ నేకాంతారత్నము పేరైన నెత్తెదరేమో చూడండి! సావిత్రి సత్యవంతునివరించినట్లే వరించినదా! తానురాముని అట్లా సావిత్రి చేయగలిగినదా! సావిత్రి మృత్యువునే జయించింది. తానో? తనకేమిజయము లేదు, అంతాపరాజయమే, పాపము!

§ సీతకు స్త్రీస్వభావము వర్ణించుచు కౌసల్య యిట్లంటుంది:—

"బొంకుల పుట్టినిండ్లయి స్వపూరుషు గేలిగ వెక్కిరించుచున్
గొంకక దుష్టచింతనలకున్ నిధులై భృశగూఢ చిత్తలై
మంకుతనంబునన్ వయసుమంపున రోయఁగఁజేయుచుందు రే
కొంకముఖుల్ నిమేషమునఁ బ్రాణమువోలెను జూచువారినేన్." (మా. ఆం. వా. రా.)

అప్పుడు సీత, "అత్తా, మీమాట కడ్డువచ్చానుగాని, మీ రెప్పుడయినా మీప్రాయంపు వయస్సులో అట్లావున్నారా యేమిటి?" అంటే, అత్త యింకాయేమి ధర్మోపన్యాసము సాగించునో! పాపము, అమాయకపుసీత! కోడలిధర్మము వహించి ఊఁకట్టుతుంది. స్త్రీలు, అందులో నుత్తమఇల్లాండ్రు తమజాతినిగురించి తామే యిట్లింత

గంపెడు దుఃఖభారము రామునినెత్తిమీద తెచ్చి పెట్టింది. బ్రతికి నన్నాళ్లు అనుభవించింది; అనుభవింప జేసింది. * సీతమ్మ శోకములో విశేషము, వింత యేమీ లేదు; ఒకటే సన్ననిమంట — రాముడు లేడని. అది కూడా వాల్మీకాశ్రమము చేరిన తర్వాత రాముని జీవత్ప్రతిబింబములను చూచుకొంటూ వుంటే, ఆమంట చల్లారిచల్లారక కొంతసేపు సుఖము, కొంతసేపు దుఃఖము అనుభవిస్తూ కాలక్షేపము చేస్తుంది. ఇక రాముడో! రాముని దంతా కార్చిచ్చే. ఆసభ్య కర్కోటకుడొకడు లేచి ఒక కాటు వేస్తూవుంటాడు. ఆవిషానల కీలలతో వేదన మరింత యెక్కువవుతూవుంటుంది. అరణ్యావాసమున, కాకాసురునితోనే వెంటపడ్డాడు కర్కోటకుడును. అదివరకు స్ఫటికమువలె స్వచ్ఛమయిన రాముని యంతరాత్మకు రంగు, సంపర్కము కలుగుతుంది యిక్కడనుండి. రాముని మానససరోవరము కలతనొందుతుంది. రామునకు సీతవుంటే ఒకదుఃఖము, లేకపోతే ఒకదుఃఖము. దేనిని రాముడు తనజీవిత మహాపవిత్రపదార్థముగా జూచుకొని, యందు లీనమై తన ఆత్మను సమర్పింపదలచుకొనెనో, అట్టి దానినే పరులు స్పృశించుట కలిగినది. ఇంకేమిటి! ఎవడో ఒకడు వచ్చి యెత్తుకు పోతూ వుంటాడీమహాపవిత్ర పదార్థమును, ఈజాతపుత్రను. సీత కాత్మరక్షణము చేసికొనే సంస్కారము గలదా యంటే, అదేమిలేదు. ముద్దరాలగు సీత యేమి గ్రహింపగలదు రామునియొక్క యీహృదయ విషాదమును? ‘ఓరామా, పరుడు నన్ను ముట్టుకొన్నాడంటే, అందుకు నేనేమిచేయను?........నావల్ల దోషమేమీ లేదు. చితియెక్కమందువా, యెక్కెదను.’ అని రామునికేసి చూస్తూ యేడుస్తుంది, పాపము, — గుండె నీరయిపోయేటట్లు. పరులబారినుండి తన్నుదా నెట్లు కాపాడుకొగలదు? అంతఃపుర నాగరకతలో పుట్టి పెరిగి బాల్యముననే రాముని కొసంగబడిన సుకుమారి సీత కేమి చేతవును? సత్యభామవలె, రుక్మిణివలె విల్లు చేతపట్టగలదా? రథము నడుపగలదా? కేవలము పాతివ్రత్యధర్మము నూతగా గొని వెళ్లింది అడవులకు. ఆపాతివ్రత్యము తన్ను రక్షింపలేకపోయింది యొంటరిగానున్నపుడు. అటువంటప్పు, డంత అబల యయినప్పుడు, చపల కాకుండా వుండి రామునికొంగున ముడివేసికొని కంటికి రెప్పవలె కాచుకొనేనా వుండవలసింది — సావిత్రిలాగున. ఆతెలివితేట లేకపోయింది. అదివుంటేనా, సీతారాములజీవితనౌక అట్లా ముక్కలయిపోయేదికాదు. కాంతాశిరోరత్నములనదగు సత్యవతి, దమయంతులు, చూడుడు, ఎట్లు ముక్కలయిపోయే నావను దరిజేర్చి తరింతురో! పాపము, సీత కాయోడ నడపడ మేమియుచేతనయిందికాదు. ముద్దరాలు సీతను చూస్తే జాలివేస్తుంది. హిందూస్త్రీలదుఃఖపాటు అంతా సీతనెత్తిమీదమోపిరో యన్నట్లుంటుంది సీతమ్మవారి శోకచరిత్రము. అగ్నిపరీక్ష కీలోకమున ఫలితమేమీ లేదో యన్నట్లుకూడా ఉంటుంది. ఇదంతా అంతఃపుర నాగరికతయొక్క

చులకనగావించుకొంటే, యింకా సభ్యతనుగూర్చి యేమనుకొవలెను? సీత అనసూయతో తన వివాహవృత్తాంతమును చెప్పినపు డిట్లనును :—

> "కూఁతులఁగను నాతఁడు కా-ర్యాకృఁతలు విను వియ్యమాడి కొలఁదులచేనో
> లాఁతులచేనో-తన తల్వ్రాఁతకొలఁది..." (ఆం. వా. రా.

చూడుడు: దీనినిబట్టి సీత యెటువంటి సభ్యత కలవాటుపడినదో! ఎట్లు తలలోని కెక్కించినారో! కూతులనుగన్న తండ్రుల తలవ్రాత అట్లువ్రాలిపోవుటకు, కూతులము మేమేమి పాపము చేసినామని చెప్పి సీత ఒకనిట్టూర్పయినను విడువదు! ఈవిషయమునను మహాభారతస్త్రీలను విచారింపుడు, ఎవరయిన నట్లు బుద్ధి దలంతురేమో!

* "ప్రత్యాసన్న విపత్తిమూఢ మనసాం ప్రాయో మతిః క్షీయతే" అని బుద్ధితలంచువారికి గాని, రామాయణమున కంతరార్థములు, అర్థాంతరములు చెప్పజూచేవారికిగాని నాయీవ్యాసముకాదని మనవిచేయుచున్నాను. రామాయణ సరళార్థమును యథామతి గ్రహించి వ్రాయుచున్నానని మనవి.

ఫలితము. సౌకర్యములకు, స్వార్థములకు బాగా ఉప
యోగించేటట్లు శాసనములమీద నిర్మింపబడిన సభ్యతా
సౌధముయొక్క పాటెదెంతయు! అయంతఃపుర నాగరిక
సంస్కారమునకే అర్పించింది జాతపూతయగు సీత తన
జీవితమును! దానికే బలియయ్యెను నిక్షేపమువంటి
రాముడు. రామరాజ్యమున రామునకే వచ్చింది గత్యం
తరములేని దుఃఖస్థితి, యీ యంతఃపుర నాగరికతమూ
లమున. ఎక్కడ స్త్రీలు పూజింపబడుదురో అక్కడ
సంపదలు రమించునని మనుధర్మశాస్త్రము. ఓ! బాగు
గనే పూజింపబడినారు, హిందూస్త్రీలు, గుడిలో విగ్ర
హములలాగున! అందుచే, హిందూదేశచరిత్రమున శత్రు
వులవల్ల గుళ్లో విగ్రహాలకు భంగపాటుపూజ, స్త్రీలకు
చితిపూజయో, లేక సాహెబుల యంతఃపురాలపూ
జయో మాత్రము తప్పిందికాదు. భారతవీరుల పాదధూ
ళిచే, పవిత్రముకాబడిన పుణ్యభూమి, కర్మభూమియగు
ఆర్యావర్తమునకు గలిగిన పాటుసొంపిది.

ఇంకా రంగుదిగుతుంది సత్యహరిశ్చంద్ర కడకు
వచ్చేటప్పటికి. బానిసలతో జీవిత భాగస్వామిత్వము
చేసుకొనేవారు కూడా బానిసలవుతారనే సత్యమునకు
నిదర్శనము సత్యహరిశ్చంద్ర చరిత్రము. సత్యవాక్పరి
పాలనమున నీకథయందుగల యనుపపత్తి నటుండనిండు.
భారతరమణీమణులు జీవితమహాసత్యముల నిమిత్తమై
దైవముతోనే ప్రతిఘటింతురు. వాటికి కలిగే ఆపత్తు
లనే ఉపరోధింతురు. ఇక చంద్రమతి సత్యము పేరు
చెప్పి, అసత్పరిపాలనమునకు, భర్తనే త్వరపెట్టుతుంది.
విపత్తులనే అనురోధిస్తుంది; అందుకు దైవమునే పిలు
స్తుంది; ఊర్జితసత్యమునే పరుండబెట్టుతుంది; జీవిత
మహాపవిత్ర సత్యపదార్థమునే విక్రయించి యొకమిథ్యా
సత్యమును పోషింపమంటుంది. "భార్యనైన విక్రయించి
భర్తకు నుపద్రవమును జెడబాయగాదగు" నంటుంది చం
ద్రమతి. భర్తకు నుపద్రవమంటేయేమిటో తనకు తెలి
యదు! వేదములు భర్తకు భార్య ఆత్మయటంచు వ్రాయు
చుంటే, ఆ ఆత్మనే విక్రయము చేయుమంటుంది! ఇది
చంద్రమతి బుద్ధి. కాకుంటే, దాసీలుగా చేయబడి,
పురుషుల వినోదార్థము, పంజరములో చిలుక పిట్టలలా
గున పోషింపబడేవారికి, మరొకఉదారబుద్ధి యెట్లుకలు
తుంది? సూత్రములచే నడిపింపబడేవారికి సొంతహృద
యము, సొంతబుద్ధి యెటనుండివచ్చును? దాసిగా విక్ర
యింపబడినపుడు, ఊర్జిత జీవితసత్యమునే పోగొట్టుకొ
న్నపుడు, తనకు పాతివ్రత్యముమాత్ర మెట్లు నిలుస్తుం
దని యనుకొంటుంది? ముదుసలి కొనుక్కొన్నాడనా?
లేక, విశ్వామిత్ర సృష్టియని ముందుగానే తెలిసికొని
యీకపట నాటకము నాడుచున్నారా చంద్రమతీ
హరిశ్చంద్రులు? స్వాభిమానధన యగు సీతకడగల ఆమా
త్రపు ఆత్మగౌరవమయినా లేదేమి, అక్కులమువారి
కోడలనని చెప్పుకొను చంద్రమతియందు! జీవితమహా
సత్యములనే పోగొట్టు ప్రతినిష్ఠలు, సత్యవ్రతములు,
ఆదర్శములు, ధర్మములు సత్యములుగావు, అవి భ్రాంతి
సత్యములు.

జీవితమహా పవిత్రసత్యములనే పోకడబెట్టి యం
త్రము లాగున తూచా తప్పకుండ, ధర్మపదవిని నడిచే
సత్యహరిశ్చంద్రుని పాత్రము విచారింప నక్కఱలేదు.
ఇట్టివారికడ ధర్మాభిజ్ఞతయే (sense of duty) కాని,
ధర్మజిజ్ఞాస (conception of duty) కన్పట్టదు. ధర్మ
ముయొక్క ఆతురత్వమేగాని, ధర్మముయొక్క సత్త
త్వము వీరిబుద్ధియందు మృగ్యము. ఇందుకు నిదర్శనముగ,
సంస్కృత మార్కండేయ పురాణమున చంద్రమతిని
వధించు సందర్భమున హరిశ్చంద్రుడు, "అహో! స్వాధీ
నవృత్తు లెంతధన్యులోకదా!* అస్వాధీన వృత్తుల కాత్మ
హత్యకైనను వీలులేదు." *అనికార్యమునకు గడం
గుచు తనధర్మాభిజ్ఞతను వ్యక్తపరచును. ధర్మముతో
సహకారము చేయుట అంటే యిట్టిదియే కాబోలు.

*ఇట్టిప్రశస్యాంశ మయిన దొక్కటి మారనమార్కండేయపురాణమునగాని, శంకరకవి హరిశ్చంద్రోపాఖ్యాన
మునగాని కానరాదు, పట్టి పదాల ప్రాశస్త్యమేగాని. తెలుగు కవుల భాషాంతరీకరణధోరణి కిదియొక యుదాహర
ణము._రసపట్టులు జారిపోతాయి.

స్వామి కార్యతత్పరమతిని, నిరపరాధిని భార్యను వధించు సత్యవ్రతరతు లొకరు! నిష్కారణ పితృభక్తి పరాయణత్వమున, "మాతృదేవోభవ" యను శ్రుతివాక్యమునకు విరుద్ధముగ మాతనువధించు స్థితప్రజ్ఞులొకరు! నీతిబోధ పేరున ఇహపరములకు దూరముచేయు నిట్టి కట్టుకథల కేమి విలువ యివ్వవలెనో తెలియదు.

శ్రీరాముడు తన జీవితప్రకాశము, సత్యము, సౌందర్యము పోగానే అంధకారబంధురుడై "సైపగరాని యార్తిచే నదీతటక్ష్మాపమల్లె గూలిపోవును." సత్యహరిశ్చంద్రుడు తనజీవిత మహాపవిత్ర సత్యమునే చేతులార విక్రయించి, సత్యధురంధరుడై ధర్మప్రకాశముచేయును. ఇది దీనికి దానికి జీవితాదర్శములలో గలతేడా; ధర్మతత్త్వములో గల యంతరము. సత్యహరిశ్చంద్రుని కథయందు ప్రీతివిశ్వాసములు గలవారింకొక సంగతిని గమనింపవలసి యుంటుంది. రామాయణమున దశరథునకు కైక సత్యమును గురించి బోధించుపట్ల యెన్నిసార్లుదాహరణముగా నెత్తినను, 'the devil quotes the scripture' అన్నట్లు, ఉదారచరిత్రులగు శిబిచక్రవర్తి, అలర్కుని పేర్లే యెత్తుతుందిగాని, తనభర్త వంశములోని వాడగు త్రిశంకు పట్టిపేరే యెత్తదు. ఇది చారిత్రకముగ, నైతికముగ పాఠకులు గమనింపవలసిన యంశము. వసిష్ఠుడు శ్రీరామునకు పూర్వరాజవృత్తాంతమును చెప్పుసందర్భమున త్రిశంకుని పేరు వినబడుతుంది గాని, యీప్రసిద్ధపురుషుడగు త్రిశంకుపట్టి హరిశ్చంద్రుని పేరు వినబడదు. ఆంధ్రనాటక రంగధాముడు, ఆంధ్రుల కత్యంత ప్రీతిపాత్రుడగు నీసత్యహరిశ్చంద్రు డెవ్వరో విచారింప దగియున్నది.

"కవితా యద్యస్తి రాజ్యేనకిం?" అని అంటారు కొందరుకవులు. అదికాదు సత్యము. మహాకవులదృష్టి వేఱు. అదియెంతో భావగర్భిత మయినది. "కాంతా యద్యస్తి రాజ్యేనకిం, కింవా త్రైలోక్యాధిపత్యేన?" అనేది సత్యం. రాముడీసత్యమును చూచుకొనే, అందుకొఱకే పడరానిపాట్లుపడి బ్రతకచూస్తే, హతవిధి మరొకలాగున చూసింది. రాముని బ్రతుకు కాలా అయిపోయింది. వీరుడగురాముడు రాజ్యము కావలెనన్నాడా ఎన్నడయినను? ఈ కిరీటాధిపత్యము లేకపోయిననే బాగుండిపోయేదే యని విచారించువాడు.

మహాభారతకవి విశ్వశ్రేయములగు జీవితమహాసత్యములను ప్రతిష్ఠించును. రామాయణకవి ఆపవిత్ర జీవితసత్యములు తొలగిపోవు నపు డాక్రోశించును.

"అసతో మాగమయ సత్" అనే శ్రుతికి వ్యతిరేకమయినది సత్యహరిశ్చంద్ర. ఈకథ యిట్లు రసములేక నీరసముగా నుండుటచేతనే కాబోలు, ఆసేతు హిమాచలము చాలాకాలము నుంచి వ్యాప్తమయియున్నను, ఏసత్కవియు దీనిని కావ్యరూపమునగాని, రూపకముగగాని వ్రాసియుండలేదు.

మా వ్యాసకర్తలకు

వ్యాసములు చిన్నసైజు కాగితములపై ఒకవైపున మాత్రమే విడిఅక్షరములతో బంతులు దూరదూరముగా దిద్దుబాట్లు లేకుండ, తిన్నగా వ్రాసి వర్ణక్రమమునను తప్పులు లేకుండ చూచుకొని పంప వేడికోలు. లేకున్న ముద్రణకార్యములయందు మిగుల కష్టము కలుగుటయే కాక తప్పులుకూడ నిలిచిపోవునని మనవి.

సంపాదకుడు, 'భారతి'.

ఎండఁ బడి వచ్చుటను నొకయింత సేపు
బడలికలు వాయ విశ్రాంతిఁ బడయఁగోరి
"పేలసు లయిబ్రరీ"* యందు పెద్దమేడ
మీఁద పేముకుర్చిలోన మేను వాల్చి,
పుస్తకము విప్పి యిటునటుఁ బుటలఁ ద్రిప్పి
కొనుచు నేమేమొ యోచించుకొనుచు నుండ;
శ్రుతికి నింపొనఁగూర్చు ఝూంకృతులతోడ,
మిసమిసలఁ గ్రక్కు నెమ్మేని పసిమితోడ,
నధిక లావణ్య మొప్పఁగ నతిముదమ్ముఁ
గూర్చు చిఱుఱెక్క లట్టె యల్లార్చికొనుచు,
జాలకట్ట్రుల సందుల జాడనుండి
వచ్చె లోనికి నొక మదబంభరంబు.

* * *

భ్రమరమా! యేమి పని గొని వచ్చినావు?
వచ్చినావు సరే! నీకు స్వాగతంబు.

మించిపోయెడి కార్యంబు కొంచెమేని
నవల లేకున్నచో క్షణ మాఁగిపొమ్ము,
మంచిచెడ్డల మాటాడ నెంచెదేని,
ముచ్చటల నాడికొన నీకు ముచ్చటేని.

* * *

నిగనిగల నీను ఱెక్కల నిగ్గుతోడి
త్వన్మనోహర రూప సౌందర్యగరిమ
తనివి తీఱఁగ నద్దాల తలుపులందుఁ
జూచికొన నెంచి యీమేడఁ జొచ్చినావొ!
శ్రమను బడియున్న ననుఁ గాంచి జాలి నొంది
త్వన్మనోహర మధుర గీతమ్ము లనెడు
జోలపాటలచే నిద్రఁ జొనిపి నన్ను
సేద దేర్పగ నిటు దయచేసినావొ!

తరులతాగుల్మపుష్పసంతతులచేతఁ
జిత్త మలరించు నారామసీమలందు
సంతతానంద సంచార సరణి విడని
యతుల సౌభాగ్యశాలివి యైన నీవు;

బహుళ బహువిధ పుస్తకప్రతతిచేతఁ
జారుతరమైన పుస్తకాగారమందుఁ
బ్రవిమలామోదయుతుఁడ "శ్రీరాజపుస్త
కాలయపరిరక్షకుఁడ"† నే నగుదుఁజుమ్ము.

పుష్పవనమందు నుండఁగ బుద్ధి నీకుఁ,
బుస్తకాలయమం దుండ బుద్ధి నాకు;
నన్నిగుణములఁ గాకున్నఁ గొన్నిగతుల
నీకు నాకును బోలికల్ లేకపోవు.

పలురకంబుల పుష్పముల్ గలుగు నీకు,
పలురకంబుల గ్రంథముల్ గలుగు నాకు;
పుష్పములఁ గాంచి యుప్పొంగిపోదు వీవు,
పొత్తములఁ గాంచి యుప్పొంగిపోదు నేను.

పూలలోపలఁ దిరుగుచుఁ బూలపైని
వ్రాలుచును లేచుచుండెడి పట్టులందుఁ
బుప్పొడుల నీవు మునిఁగెదు చొప్పుగానె,
గ్రంథభాండారమున నేను గ్రంథములను
బైకిఁ దీయుచు నుండెడి పట్టులందు,
బీరువాలందు నుంచెడి వేళలందు,
దుమ్ము రేఁగఁగ మునుఁగుదు దూళులందు.

* Palace Library.
† Palace Librarian.

పుష్పచయమున మకరందపుష్టి గలుగు,
గ్రంథవితతిని రసపుష్టి గలుగుఁ జుమ్మి;
పుష్పపుటములలోఁ దూఱి పూవుఁదేనె
తనివి తీఱఁగ మఱిమఱి త్రాగు దీవు;

గ్రంథపుటములపై దృష్టి కడఁక వ్రాల్చి
కవితలోఁ గల్గు రసమును గఱవు దీఱ
నిత్య మాస్వాదమొనరింతు నేను గాన
నీకు నాకును బోలికల్ లేకపోవు.

ఎన్నిపూలను వెదకిన, నెంతశ్రమము
పడిన మధురస మొక్కటే పడయు దీవు;
గ్రంథములలోన నాహ్లాదకరములైన
నవరసంబులు లభ్యముల్ నాకు, వినుము.

పుష్పములలోని తేనియ బొట్టులట్టు
లుండి యుండని యట్లుండకుండుఁ జుమ్మి;
పట్టి యాకర్షణము సేయునట్టి శక్తిఁ
గలిగి యోలల నాడింపఁగలుగుఁ జుమ్మి,
నవనిధుల మించఁజాలెడు నవరసములు.

తీయనైనట్టి విరితేనెతేటలందు
మరులుకొని నీవు సర్వంబు మఱచునట్లు,
చదువ మొదలిడి యట్టటె చదువుకొనుచుఁ
బోవఁగా రసస్ఫూర్తిని బొంది, నేను
తన్మయత చెందుచుందును దఱచుగాను.

అతిమనోజ్ఞంబులై లోక మాదరింప
నలరు వస్తువుల్ రెండిలఁ గలవు సుమ్మి:
గంధఫలియును, విను మఱి కామినియును;
పటుతరంబైన వలపులఁ బర్వఁజేసి
వనరమకు వన్నెగూర్చు, సంపంగి పూవు
మాటనైనను దలఁప వదేటిబుద్ధి?

దవ్వుదవ్వులనే నిల్వఁ దలఁతు కాని
దరియ వెప్పుడు, వాత్స్యాలి మఱచిమైన:
భయమొ, ద్వేషమొ, క్రోధంబొ, పలుకరాదె?
శాశ్వతవిరోధ మిది యేల సంఘటిల్లె?

భ్రమరమా! విను నైష్ఠికబ్రహ్మచారి
పటుతరంబైన వలపుల భ్రమయఁ జేసి
చిత్తము హరించు కామినిఁ జేరఁడేమొ,
దవ్వుదవ్వులనే నిల్వఁ దలఁచునేమొ;
దరికిఁ జేరుట యనఁ గడు వెఱచునేమొ;
ధైర్యముగఁ జూడఁగానైనఁ దలఁపఁడేమొ;
భయమొ, ద్వేషమొ, క్రోధంబొ, పలుకఁడేమొ:
యిందు మీ కిర్వురకు సామ్య మేమి కలదొ!

తమ్మిపూఁ దేనెసోనల తమినిఁ దగిలి
కాలగతి నీవు తెలిసికోఁజాల వకట!

ప్రొద్దుపోవఁగ గమలంబు తద్ద ముడుఁగఁ
దమ్మిపువుగర్భమున నీవు తగులుఁ జెంది
యెంతగాఁ దల్లడిల్లుదో యెవరి కెఱుక!
కోరి కష్టంబు పైవేసికొనఁగ నేల?

సంపెఁగకుఁ దోడు నీ వంబుజమును గూడ
విడిచి తేనియు దినములు గడవవొక్కొ?
ఆఁకలిని దీర్చుకొనఁగ నాహార మొదవి,
దప్పిఁ దొలఁగింప మంచితీర్థంబు దొరకి,
చదువుకొనుటకు గ్రంథముల్ చాలఁ గలుగ,
నింతకంటెను భాగ్య మింకేమి వలయు?
కాని హృదయంబు సంతుష్టిఁ గాంచఁబోదు,
కోరికలె కోరి మిగిలిచికొనును గాని.

భ్రమరమా! యింక నొకమాట పలుకఁదలఁతు:
నిన్నిసదుపాయములు నాకు నున్న, నిట్లు
సౌఖ్యయుతముగ దినములు జరుగుచున్న,
భ్రమరమై నేను సతతంబు వనములందుఁ
దరు లతా గుల్మ పుష్పసంతతుల నడుమఁ
దనివి తీఱఁగ విహరించు తలఁపు గలదు;

కోరకంబులఁ బరికింపఁ గోర్కె గలదు;
విఱియు పూవుల దర్శింప వేడ్క గలదు;
పూవుపూవున వ్రాలఁగా బుద్ధి గలదు;
ఉద్ధతిని పుష్పాదుల మున్గ నూహ గలదు;
మధుర మధురస మానఁగా మనసు గలదు;
వాసనలఁ దృప్తి నొందఁగా నాస గలదు:
కోర్కె లున్నవి, నెరవేర్చుకొనుట యెట్లు!
భ్రమర మగు టెట్లు!! వీనిని బడయు టెట్లు!!
నీవె దీని కుపాయంబు నిర్ణయింపు.

* * *

పసరుపురుగును నెచటనో పట్టి తెచ్చి
జుమ్మనుచు రేఁచు ధ్వనులచే సొమ్మసిలఁగఁ
జేసి, చుట్టును నృత్యంబుఁ జేసికొనుచు
మధురగీతంబులనో, లేక మంత్రములనో
గ్రుక్క త్రిప్పక జపియించి యొక్క మొగిని
భ్రమరముగ మార్పఁజాలు నీప్రజ్ఞ యంట;
ఏది చూతము, నీప్రజ్ఞ యెట్టియదియొ,
భ్రమరముగ నన్ను మార్పఁగా రమ్ము! నీకు
నేను గూడను సాయంబు నెఱపుకొఱకుఁ
గన్నులను మూసికొందు నాకరయుగమునఁ,
జిక్కఁబట్టుదుఁ జిత్తంబు చెదరనీక,
నిన్నె ధ్యానించుచుందును నియతితోడ.

నీవు దీనిని సాధింప నేర్తువేని—
అగును మన కెంతొ యానంద మప్పుడు తేటి!
మిత్రభావంబు మనకు సమృద్ధి గాఁగ
యొక్కరొకరికి సాయమై యుండవచ్చు;
బాలపవనుండు పూఁవీవనల విసరఁ
దీఁగయుయ్యాలలం గూడి యూఁగవచ్చు;
దట్టమైనట్టి పొదరిండ్ల నిట్టె దూఱి
కూడి దాఁగుడుమూఁతల నాడవచ్చు;
కంఠముల నెత్తి శ్రుతులను గలియఁజేసి
మృదుల గీతాళి వన మలరింపవచ్చు;
క్రమతరమైన పుష్పాది గంధములను
కొల్లలుగ మేనులకుఁ బూసికొనఁగవచ్చు;
నవనవోత్సాహభరిత మానసుల మగుచు.

నీవు దీనిని సాధింప నేర్తువేని—
భ్రమరకీటకన్యాయంబు ప్రబలినట్లె
భ్రమరమానవన్యాయంబు ప్రబలఁ గలదు;
నీకు యశ మబ్బుఁ, గోరిక నాకుఁ దీఱు.

అళిరో! క్షణమని చాలసే పాఁపినాఁడఁ,
దప్పు క్షమియింపఁగాఁ దగు చొప్పు గనుము.
నిన్ను వీడిన వనలక్ష్మి చిన్నవోవుఁ
గాన నీ వింక మరలుటే కర్జమేమొ;
ఏరొ పేర్వెట్టి పిలుచుచున్నారు నన్ను
దిగువనుండి, యదెట్టిదో తెలిసికొనఁగఁ
బోయి వత్తును, నీవును బొమ్ము; కాని
యళిరో! మఱువకు, దయయుంచు; నంతె చాలు.
చిన్న విషయము నొక్కటి చిత్తగింపు
మిట్లు గా నుంటి మిద్దర మింతవఱకు;
నన్ని ప్రాణులయందును నెన్నొగతులఁ
బ్రకృతిలో మార్పె సతము గన్పట్టుచుండ,
నెపుడు నిట్లుందుమని చెప్ప నెటులు తేఁటి!
ప్రకృతిశాస్త్రానుగుణ్యమై భావియందు
మార్పు లేవేని రావచ్చు మనలఁ గూడ,
భావములయందొ! జీవితపథమునందొ!!
తనివి దీఱఁగ నుద్యానవనములందు
వేడుకల్తోడ దినములు వెళ్లఁబుచ్చి,
కొంతకాలంబు చన్న యనంతరంబు
మఱచిపోవక దయ యుంచి మఱల రమ్ము;
మార్పు గలుగుటయే సంభవంబు గాన,
మంచిచెడ్డలు మాటాడ వచ్చుఁ గాన,
ముచ్చటలఁ జాల నాడికోవచ్చుఁ గాన.

అభినవ శ్రీకృష్ణుడు

విమర్శనము

పెద్దిభొట్ల వీరయ్యగారు, బి. ఏ., బి. యల్.

హిందూమతమునకు వేరుపురుగు లగు ఆర్యసమాజ బ్రహ్మసమాజపు దివ్యజ్ఞానసమాజ మతములు కొంతకాలముగ మనదేశమున ప్రబలుచున్నవి. అందు దివ్యజ్ఞానసమాజము ఆంగ్లేయ రాజకీయసంబంధముతో ప్రారంభింపబడి మనలో ఆంగ్ల విద్యాధికులు దేశము కొరకు పాటుబడుటలో వెనుకంజవేయుటకు నుద్దేశింపబడిన పెడత్రోవయని కొందరు తలంచుచున్నారు. ఇంతకు దివ్యజ్ఞానసమాజము మతమా యనుసందియము గలదు. నామిత్రులగు శ్రీవక్కం భోగప్పయ్యశాస్త్రిగారు వంశపారంపర్యముగ పూర్వాచారసాంప్రదాయమునకు జెందియుండి బంధువులలో గొందరు దివ్యజ్ఞానసామాజికు లుండుటచేత కాబోలు వారి సాంగత్యమువల్ల వీరికి దివ్యజ్ఞానావేశము గలిగి యిటీవల 'అభినవ శ్రీకృష్ణుడు' అను చిన్న పుస్తకమును బ్రచురించియున్నారు. అందు శాస్త్రిగారు మనమతము నాచారములను చాలవరకు ఖండించుచు కృష్ణాజీగారి యందు తమకుగల అభిమానమును పూర్తిగ వ్యక్తపరిచియున్నారు. ఇప్పుడు శాస్త్రిగారి పుస్తకమును విమర్శించి అందలి సంగతులను గొన్నిటిని చదువరుల కెరుకపరచుచున్నాను.

దివ్యజ్ఞానసామాజికుల దృష్టిలో జిడ్డు కృష్ణమూర్తిగారు లోక గురువుగ నున్నారు. అంతేమాత్రముగాక భోగప్పయ్యశాస్త్రిగారు లోకదృష్టి నానాటికి కృష్ణాజీగారిదెస దిరుగుచున్నదనియు, వారి ఉపదేశరత్నములను సాక్షాత్తుగ విన సర్వమానవు లభిలషింపుచున్నారనియు, ప్రాగ్దేశీయులు మతసిద్ధాంతములన్నింటికిని జన్మస్థానమగు దేశమే తమ జన్మభూమియని విర్రవీగుచున్నారనియు, వారికిని కృష్ణాజీగారిని వినవలెననెడి కుతూహలము వృద్ధి నొందుచున్నదనియు వ్రాయుచున్నారు. లెడుబీటరు గారికి 'యోగీ' బిరుదమును తగిలించినారు. కృష్ణాజీగారిని బాల్యమున బిసెంటమ్మగారు లెడ్బీటరుగారి శిక్షణములో నుంచిరనియు, ఆయన పురాణవిద్యాశిక్షణమేగాక ఆహారవిహారప్రవర్తనమునందుగూడ శిక్ష నిచ్చుచుండెననియు, మహర్షి దేవాపిగారికడకు కొన్ని దినములు ప్రతిరాత్రియు కృష్ణమూర్తిగారి స్థూలదేహము నిద్రించువేళ సూక్ష్మశరీరముతో యోగిలెడ్బీటరుగారు తీసికొనిపోవుచుండెడివారనియు, అత్తరి పదిపదిహేను నిమిషములు శ్రీమహర్షులవారు కృష్ణమూర్తిగారికి సాధన చతుష్టయమును బోధించుచుండిరనియు, ఏ రెండుమూడు వాక్యములో తప్ప వారిమాటలతోనే "పరమగురు చరణసన్నిధి" అను పేరుతో నాంగ్లమున నొక గ్రంథరాజమును శ్రీ కృష్ణాజీగారు రచించి దానిని లోకహితార్థమై ప్రకటించిరనియు శ్రీశాస్త్రిగారు తమపుస్తకములో వ్రాసియున్నారు. దివ్యజ్ఞానము లేనివారికి పైకథ విశ్వాసానర్హమని వేరుగ వ్రాయనక్కరలేదుగదా.

బిసెంటమ్మగారు శ్రీ జగద్గురువులగు శ్రీ మైత్రేయమహర్షులు కృష్ణమూర్తిగారి శరీరము ద్వారా ఆవేశించి ధర్మస్థాపన జేయుదురనేసంగతి జగద్గురువుల వారివల్లనే వింటిమనియు, కృష్ణమూర్తిగారికి తగు విద్యాబుద్ధుల నిచ్చు బాధ్యత తమయందును, లెడ్బీటరుగారియందును ఉంచిరని ప్రపంచమునందు వెల్లడిజేసిరనియు శ్రీశాస్త్రిగారు వ్రాయుచున్నారు. ఇది రెండవకథ. పరకాయప్రవేశబోధ కిది యాధారము కావచ్చును. కృష్ణాజీగారి యొక్క శరీరము శ్రీ జగద్గురువుల యవతరణమునకు తగిన యుపాధియే యని అనేకమందిసభ్యులు నమ్ముచుండి రట. అనగా నమ్మనివారును కొందరు గలరుకాబోలు! కృష్ణాజీగారి తండ్రి నారాయణయ్యగారికి తారకసంఘోద్దేశములందును, వానిప్రచారమునందును నమ్మకము బోయి పిల్లలస్వాధీనమునకై హైకోర్టులో దావా తేగా వ్యాజ్య

పర్యవసానమును ముందుగనే గ్రహించి సదరు కోర్టువారి తీర్పు అమలుజరుప వీలు లేకుండునట్లు ఇండియా దేశము నుండి కృష్ణమూర్తిగారిని బెసెంటమ్మగారు మున్ను శ్రీకృష్ణుని కంసునిబారినుండితప్పింప గోకులబృందావనమున కుబంపినట్లు ఇంగ్లాండు దేశమునకు బంపిరని శ్రీ శాస్త్రిగారు వ్రాయుచున్నారు. ఆహా! ఏమిసాహసము! అమాయకులగు నారాయణయ్యగారిని కంసునితో పోల్చుట యా! పాశ్చాత్యదేశములందు నిరుపమానమగు అనుభవ జ్ఞానమును సంపాదించి సహచరులతో గలిసి మెలంగుచు తమయభిప్రాయములను జర్చించుచుండిన కృష్ణాజీగారు గళాశాలలందు సామాన్యముగనేయుండి, పట్టపరీక్షలలో కృతార్థతబొంద ప్రయత్నించినట్లు గానరాదని శ్రీ భోగప్పయ్యశాస్త్రిగారు వ్రాయుచున్నారు. వీరి సహచరులెవరోగదా! వీరికి గలిగిన అనుభవజ్ఞానవివరములు తెలిపిన బాగుగనుండెడిది.

ఇక మూడవకథయొకటి గలదు. హాలండుదేశములో ఆమెను పట్టణమున జరిగిన వార్షిక తారకసంఘ సమావేశ సందర్భమున శ్రీ జగద్గురువులు త్వరలో నవతరించుదురనియు, వారికి పన్నిద్దరు శిష్యులుందురనియు, అందులో నేనొకరిని పేర్కొనిరనియు బిసెంటమ్మగారు ప్రకటించిరట! వీరిశక్తి నేమనవలెనో తెలియుటలేదు. ౧౯౨౫ లో అడయారుసభలో కృష్ణమూర్తిగారి ఉపన్యాసము విని శ్రీ జగద్గురువులు కృష్ణమూర్తిగారి నావేశించి మాట్లాడినట్లనుకొనిరని శాస్త్రిగారు వ్రాయుచున్నారు. దయ్యము లావేశించుట కని వినియుంటిమిగాని గురువు లావేశించుట ఒక పిల్లకథగా నున్నది. పూర్వోత్తర సందర్భములు పెక్కులు తెలిసియున్నవుకు అతిపరిచయదోషముకలిగి సత్యగ్రహణమున కాటంకమగునని శ్రీ శాస్త్రిగారు వ్రాయ సాహసించుచున్నారు. మానసికారణ్యములో నూతనోపదేశబీజములు వృద్ధికిరావని శాస్త్రిగారే విపులముగ చర్చించుచున్నారు. చెట్లనీడనుపడు బీజములు చావక ఏమికాగలవు? అచట ఉపదేశము లరణ్యరోదనములు కాగలవు. "పూర్వపు శాస్త్రజ్ఞానములతోను, అభిమానములతోను, పూజలతోను, ఆచారములతోను, నమ్మకములతోను నూతనోపదేశములను సంకీర్ణము చేసినయెడల తత్త్వము బోడగట్టదు" అని శాస్త్రిగారు వ్రాయుచున్నారు. ఇది బ్రహ్మంగారి తత్త్వము మించినటులున్నది. పూర్వాచారములు నూతనోపదేశములవల్ల సంకీర్ణమగుటకు మారుగా నూతనోపదేశములే పూర్వాచారములవల్ల సంకీర్ణమగుననుట కడుంగడు సాహసము.

పూర్వాభిప్రాయములే నిత్యసత్యములని నిశ్చయించుకొని వానితో నూతన సందేశములు ఎంతవరకు సరిపోవునాయని విమర్శచేయదొడగిన యథార్థము చిక్కదట. అటు నొకకాలును, ఇటు నొకకాలును నుంచువారికి నుభయపదభ్రష్టత్వము కూడ తటస్థించు నని శ్రీ భోగప్పయ్య శాస్త్రిగారు వ్రాయుచున్నారు. ఒక భ్రష్టత్వమును వారంగీకరించి నందులకు వారికి మనము కృతజ్ఞులమై యుండవలెను. అభినవ శ్రీ కృష్ణసందేశ యథార్థమును గ్రహింపవలెనన్న నట్టి గ్రహణమునకై దృఢసంకల్పము చేయవలెనట ఇష్టానిష్టములను కొంతతడవైనను కట్టిపెట్టవలెనట.— "మన విద్యావిశేషము చాలనట్టుకు ఎరువు సొమ్ము. అది మనదికాదు. మనయర్థములు, తాత్పర్యములు మనవి కావు. ఇతరులవి" అని దివ్యజ్ఞానసమాజికులగు శాస్త్రిగారు వ్రాయుటలో వింతలేదు. వారి యనుభవ మట్టిది. ఆంగ్లేయసారమును గ్రహించువారికి గీతాశాస్త్రార్థము లందు విపరీతము దోచుట సహజము. కృష్ణాజీగారి సందేశగ్రహణసామర్థ్యమును సంపాదించుకొనక వృథాసందేహములతో తంటాలుపడుచున్నారమట— అంతట శాస్త్రిగారు మనలకు నాల్గవ కథను బోధించుచున్నారు. "జన్మముసాఫల్యమైనవనియు, కృతకృత్యులమనియు, ఆప్తకాములమనియు, తమ ప్రియతముని తమలోనే కనుగొని ప్రియతమునితో నైక్యమైతిమనియు, సర్వులలోని ప్రియతములు తామేయనియు, జీవన్ముక్తులమనియు, పరిపూర్ణులమనియు, అపరిచ్ఛిన్నులమనియు అద్వితీయులమనియు, నఖండైకరసానంద స్వరూపులమనియు శ్రీకృష్ణాజీగారే విస్పష్టముగ నుడువుచుండ— ఇతరుల వాక్యములు ప్రమాణమై మన సందేహములను

బోనొట్టగలవా!" అని శాస్త్రిగారు తెలియజేయు కథను చదువరు లెంతవరకు విశ్వసింపగలరో కదా. ఏలెడ్బీటరుగారి సహాయము లేనిదే దీనిని గ్రహించు టెట్లు? సంసారమునుండి తప్పించుకొన నిశ్చయించితిమేని అభినవ శ్రీ కృష్ణ సందేశ మురళీగానమాధుర్యపానము జేయవలెనని శాస్త్రిగారు బోధించుచున్నారు. క్షారజలమిశ్రితక్షూపోదకపానము చేయుట కలవడిన శాస్త్రిగారివంటి వారి కికనట్టిపానీయము లనవసరమని శాస్త్రిగారియొక్క యభిప్రాయము.

శ్రీ కృష్ణాజీగారి సందేశము గూడ ప్రాచీనోపదేశములకంటె భిన్నమనియే చెప్పవలసియున్నదని శ్రీ భోగప్పయ్యశాస్త్రిగారు వ్రాయుచున్నారు. నూతనోపదేశము లగ్రాహ్యములనుట వివేకశూన్యలక్షణము అని శాస్త్రిగారు చాటుచున్నారు. శ్రీ కృష్ణాజీగారును పిన్నవయసులోనే దేవాపి మహర్షులయొక్క యుపదేశపాత్రు లయిరని మనము నమ్ముటలేదా యని శాస్త్రిగా రడుగుచున్నారు. మిగిలినవారపాత్రులు కాబోలు! ఎవరు కృష్ణాజీగారి సందేశమున కర్హులో వారే నిర్ధారణ చేసికొనవలెనట! శాస్త్రలోకజ్ఞానాధిక్యము లిందుకు పనికిరావట! కృష్ణాజీగారవతారపురుషులైనను పూర్వపు అవతారపురుషులవలె మహిమల నేమియు జూపుట లేదట! ఏసుమహిమలను కన్నులార జూచినశిష్యులే వారిని త్యజించిరనియు, ముప్పదిసంవత్సరములకు ముందటికథయగు దివ్యజ్ఞానసమాజస్థాపకులలో నొకరగు మేడం బ్లవాట్స్కీ అమ్మగారు కొన్ని యద్భుతములజూప అప్పుడు నమ్మినవా రందరు తరువాత అవన్నియు అబద్ధములని త్రోసివేయలేదా యనియు శాస్త్రిగా రడుగుచున్నారు- అప్పడే అవి కల్పనలని పత్రికలలో బ్రచురింపబడినది-అప్పటి కూటుహూమీ లిప్పుడు లేరు కాబోలు! జర్మనీదేశపు పసిబాలకు డొకడు తన తల్లి ప్రక్కను కూర్చుని శ్రీ కృష్ణాజీగారు ఆంగ్లమున నిచ్చిన యుపన్యాసమును విని ఆంగ్లభాష బొత్తిగా తెలియకున్నను ఆ యుపన్యాససారమును తనభాషలో నుడివెనట! చేపలు చెట్లెక్కు కథవలె నున్నది. ఇట్టిమహిమలు కొన్ని కృష్ణాజీగారియం దున్నటుల శాస్త్రిగారు వ్రాసిరి.

అభినవ శ్రీ కృష్ణుడు సార్థకనామధేయుడట. "మనకిదివర కెవరును 'నేనుముక్తుడను' అని ముఖతః చెప్పినవారు లేరుకదా. ఇది మనకు నూతనభాగ్యము కాదా" అని శాస్త్రిగారు వ్రాసియున్నారు. అభినవకృష్ణలీలలన్నిటిని దెలుపక సార్థక నామధేయు డనుచున్నారు. ఆ వివరములు శాస్త్రిగారికే తెలిసియుండవలెను. మనము పూర్వాచార్యులయభిప్రాయములను స్వానుభవజన్యవివేకజ్ఞానముతో బరిశోధింపజాలకున్నామట! అభిమన్యునిభంగి మన శాస్త్రసిద్ధాంత సంప్రదాయాచారములలో మునిగి వానిబంధములనుండి బయటపడజాలకున్నామట! శాస్త్రిగారి యభిప్రాయములో సన్యాసులు బైరాగులు హరిదాసులెల్ల బూటకులని ధ్వనించు వాక్యములు వ్రాయుచు చిన్న సెలయేళ్లలో స్నానముచేయుచు రాళ్లను బూజించుచు యాత్రలుసలుపునట్టి అభ్యాసముగలమనకు నిరంజనమగు కృష్ణాజీగారి సందేశమనే రాజబాట విసుగుపుట్టింపకమానదుగదా యని యనుచున్నారు. మోక్షమార్గములను గురించి క్రైస్తవులు మొదలగు మతస్థులందరు తమదే రాజబాటయనుట మిషనుపాఠశాలలలో జదివిన శాస్త్రిగారికి దెలిసినవిషయమై యున్నది. కర్మలుగాని, బాహ్యప్రమాణములుగాని మోక్షమునకు సహకారి కానేరవను శాస్త్రిగారు ఎవరికి వారే ప్రమాణము కావలెననుచున్నారు. ఒక ప్రమాణమునందు విశ్వాసము తగ్గగా మరొక ప్రమాణము నన్వేషించుచు కప్పవలె గంతులు వేయుచున్నామట! బాహ్యప్రమాణము లనేకములు గలవు. ఏదని అంగీకరింతుమని భోగప్పయ్యశాస్త్రిగారు శంకించుచున్నారు. కృష్ణాజీగారి వాక్యములందైనను గుడ్డినమ్మకము గూడ దనుచున్నారు. అది స్వబుద్ధికి యుక్తమని తోచవలెనట. పరమార్థవస్తువు కర్మలవల్ల లభ్యమగునట్టిదికాదనియు, విద్యాగంధముగలవారు సహితము పూర్వాచారములను వదలలేకున్నారనియు, ఈశ్వరుడు కుక్కమాంసము తినుదారిలో నున్నాడని తెలిసి మానవులలో విషమత్వమును జూపుచు ప్రవర్తించు మనకు ఈశ్వరపూజ లెట్లు ప్రయోజనములగునని ప్రశ్నించుచున్నారు. దేవాలయములయొక్క ప్రయోజనము కొంతకాలము క్రిందయుండినను ఇప్పు

డది జీర్ణించినదట. సంధ్యావందనములు వదలి మరొ
కజపమునం దాసక్తు లగుచుంటిమని శాస్త్రిగారు వ్రా
యుచు మోక్షార్థికి కర్మలాటంకములని, పరాశ్రయబుద్ధిని
వదలి స్వాశ్రయపరులు కావలెనని బోధించుచున్నారు.
ఇట్టిదే మెట్టవేదాంతము. దివ్యజ్ఞాన సమాజము నాశ్రయిం
చుటలో వీరికి పరాశ్రయబుద్ధి లేదు కాబోలు! వీరు సర్వ
సంగ పరిత్యాగమును బోధించుచున్నారు. త్యజింపవలె
నన్న పారవేయమని కాదని నిర్వచనము చేయుచున్నారు.
కోరికలనుండి, అనుభవములనుండి తప్పించుకొన నెవరికి
సాధ్య మని శాస్త్రిగా రడుగుచున్నారు. పరానుభవ
ములను అనుసంధానము చేయవలెననియు అట్లు చేయుట
సామాన్యులకు సాధ్యము కాదని శాస్త్రిగారనుచున్నారు.
సరళత్వము లేని మనస్సు దేహశాస్త్రమత కులాభిమానము
లలోను, కుతర్కములలోను, గురువులలోను, కర్మకలాప
ములలోను తగులుకొని చిక్కువడి లక్ష్యము నంటదట!
కృష్ణాజీగారికి లెడ్బీటరుగారు గురువుగ నేల కావలసిరో
గదా! వాసుదేవ పరబ్రహ్మమే తానని సాక్షాత్కారము
గలిగిన ముక్తుడగునని శాస్త్రిగారు బోధించుచున్నారు.
ఇందుకు దివ్యజ్ఞానసమాజ మవసరము లేదుగదా!

చిత్తశుద్ధి, సత్వశుద్ధి, అహంకారశుద్ధి కలిగిన సాక్షా
త్కారము కలుగుననియు, అటుల ముక్తిబొందిన మాన
వుడే ఈశ్వరుడనియు, స్వయంతీర్ణుడుగాని మనుజుండు
నితరులకు మార్గజ్యోతిగ నుండజాలడనియు, సంఘము
మున్నగు బాహ్యములు జీవితమును ఆధ్యాత్మికముగ
మార్చజాలవనియు "అందుకనియే శ్రీ కృష్ణాజీగారు
సుమారు ౨౦ సంవత్సరములనుండియు తమఅధ్యక్షతక్రింద
పనిచేయుచుండిన తారకసంఘమును తీసివేసి"రట! భళిర—
ఈస్వల్పవిషయము తెలిసికొనుట కవతారపురుషుడ నేవారి
కే ౨౦సంవత్సరములు పట్టిన సామాన్యులసంగతి ఎట్లుండు
నో చదువరులే తెలిసికొనగలరు. లోకభయము, శాస్త్రభయ
మును వీడి కృష్ణాజీగారి ఉపదేశముల ననుష్ఠింపవలెనట!
మార్జాలకిశోరన్యాయకాలము గతించిన దని మర్కట
కిశోరన్యాయకాల మస్తమించుచున్న దనియు సింహకిశో
రన్యాయకాల ముదయించినదని భోగప్పయ్య శాస్త్రి
గారు బోధించుచు ఎవరికి వారే గురువుగా నుండవలెనను
చున్నారు.

ఇంతవరకు శ్రీ శాస్త్రిగారు కృష్ణాజీగారి ఉప
దేశముల సారమును తమవాక్యములలో దెలియజేసియు
న్నారు. సాధ్యమైనంతవరకు శాస్త్రిగారి మాటలనే
యనువదించియున్నాను—ప్రతిమతము బోధించుసంగతుల
కంటె శ్రీకృష్ణాజీగారు నూతనముగ విశేషముగ బోధిం
చిన సంగతులు లేకపోగా పూర్వాచారములు మొదలగు
వానిని, గురువులను త్యజించి ఎవరికి వారే లక్ష్యమని,
అనుభవమే ప్రధానమని చేయుబోధ కలికాలములో నెంత
వరకు కార్యకారికాగలదో గదా. దివ్యజ్ఞానసమాజమునకు
జెందిన కట్టుకథలను వివరించి వానియందు శాస్త్రిగారికి
గల నమ్మకమును దెలుపుటచూడ కామిర్లు గలవానికండ్లు
కన్నియు పచ్చగానుండునటు లున్నది. శాస్త్రిగారికి
గల దివ్యజ్ఞానదృష్టివల్ల కొన్ని దృశ్యములు వారి మనః
ఫలకమున జేరియుండవచ్చును. అది 'సంగదోష'ఫలితము
కావచ్చును—అందుకు కొంత శుద్ధిసంస్కార మవసరము.
శ్రీ భోగప్పయ్యశాస్త్రిగారు మిక్కిలి శ్రమనొంది తాము
త్రికరణశుద్ధిగ నమ్మిన సంగతులను లోకభయము, శాస్త్ర
భయము లేకుండ దెలియపరచినందులకు నాకు సంతోష
ముగ నున్నది. లోకములో అభిప్రాయభేదము లెన్నో
యుండగలవు. నామిత్రునితో, వారి దివ్యజ్ఞానసమాజక
వృత్తాంతముతోగాని, కథామంజరితోగాని, ఉపదేశ
భాగములతోగాని యేకీభవించకుండినను, శ్రీ శాస్త్రి
గారి యెడ నాకు బాల్యమునుండి గల గౌరవమును,
విశ్వాసమును వెల్లడించుచు వారిపుస్తకమును గురించి
వారి యభినవ శ్రీకృష్ణునిగురించి నాకు దోచినవిధంబున
విమర్శించియున్నాను. ఇంతకన్న విపులముగ వ్రాయు
నెడల వ్యాసబాహుళ్యమగునని, సంక్షేపముగ నాయభి
ప్రాయములను, సందేహములను వివరించి శాస్త్రిగారి
గ్రంథమునందలి ముఖ్యవిషయములను వారిమాటలలోనే
సాధ్యమైనవరకు విశదపరచియున్నాను.

ఏకవీర

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు, యం. ఏ.

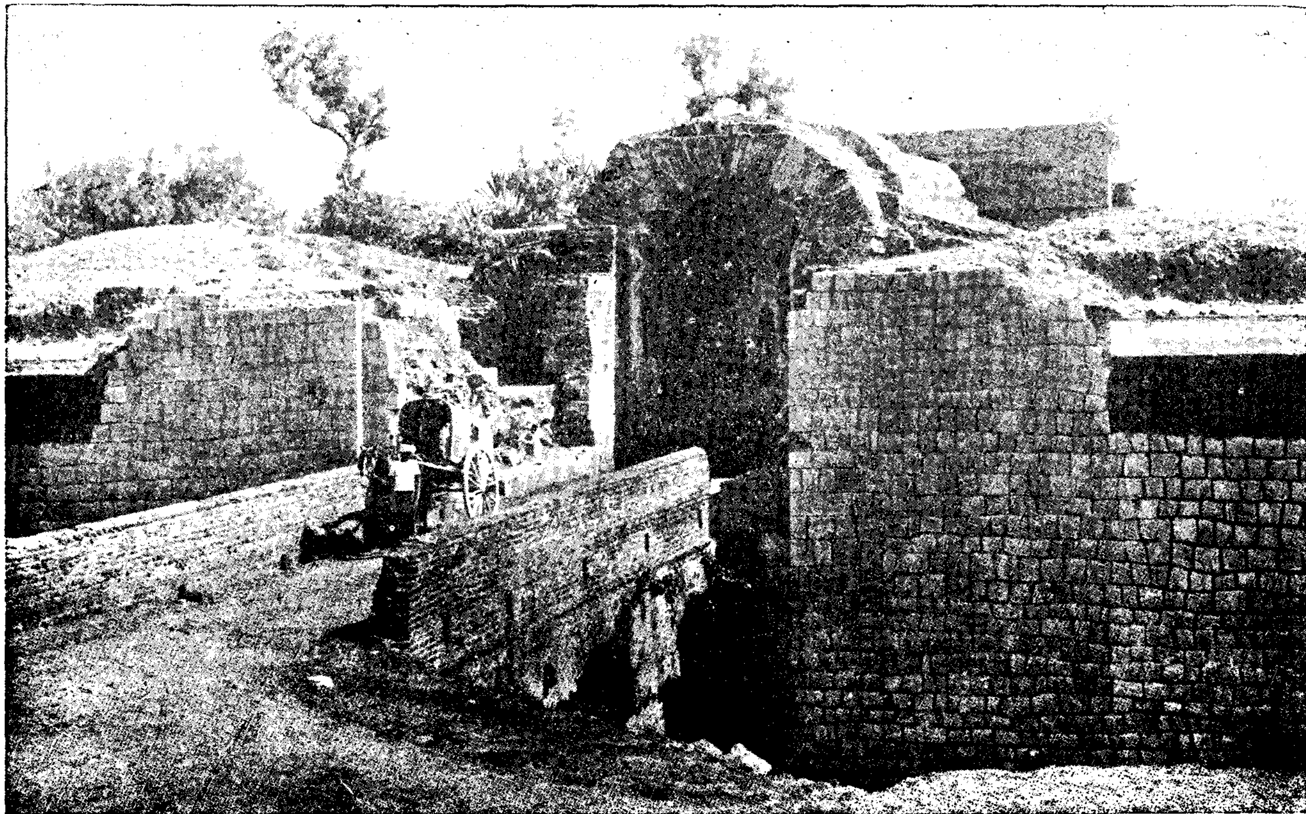
(వెనుకటి సంచిక తరువాయి)

౫

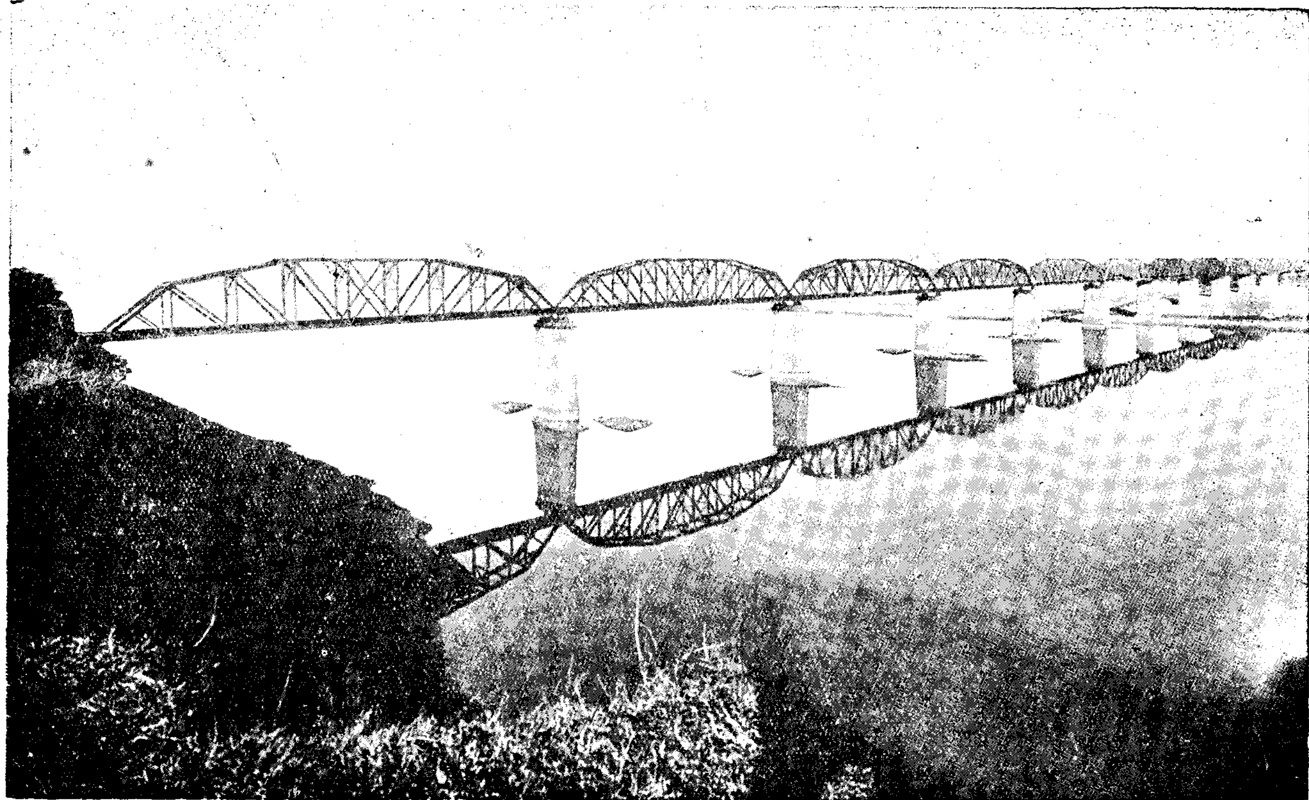
కుట్టాన్ వీరభూపతి భుజముపై చేయి వైచి, 'వీరా! సరే! నా హృదయము మండుచున్నది నిన్న సాయంతనమున నీవుగూడ నీ కేదో మహాభార మున్నట్లు చెప్పితివి. అది నాతో చెప్పవా?' అని యడిగెను. వీరభూపతి కొంచెమాగి, 'మరల నాకథ నాకేల స్మృతికి దెచ్చెదవు? ఈ జన్మ కింతియే. అవివాహితుడనుగా నీజీవితాంత ముండవలసినస్థితియున్నను నాశరీరము మీద నాకే యధికారము లేకున్నది. వివాహ మేమో చేసికొనక తప్పునట్లు లేదు.' అని సాలోచనాత్ముడై చీకటు లుమియుచున్న పడమటి దిక్కుపంక నదే విధముగ చూడ మొదలిడెను. కుట్టాన్ లేచి నీటిపాయ వద్దకు బోయి పాదక్షాళన మాచరించి, బొడ్డులోనున్న కత్తి తీసి పదును సరిగా చూచి మరల నొరలలో నమర్చి, నీరు పుక్కిలించి యుమిసి వీరభూపతి యొద్ద కూర్చుండెను. వీరభూపతి 'సేతూ! నీవు మహారాజుల బిడ్డవు. నేను మిక్కిలి బీదవాడను. మనమిరువుర మొక్కతరగతి చదువుకొనుచుండుట మాత్రముచేత మన కిట్టిస్నేహ మెట్లొడగూడినది? ప్రాణపదములైన రహస్యములు నీ వేమో నాకు చెప్పితివి. నేను నీ కెట్లు చెప్పకుండగలను?' అని తన చేతితో నిరుపాయలుగా తీయబడియున్న సేతుపతి తలవెండ్రుకల నిమురుచు, స్నిగ్ధములైన తనచూపు లతని మొగమున నిలిపి, 'సేతూ! నీవు నీభార్యతో నివసించుచుంటివి. మీయిరువురికి సుఖము లేదని నాతో చెప్పితివి. పాప మాపిల్లను చక్కగా ప్రేమించుము. మహారాజుల యింటిబిడ్డ పేదగుడిసెలో నివసించు పిల్లకన్న నందకత్తె కాకపోదు. కాదుపో! అంత సౌకుమార్యము పేదవారి కెక్కడనుండి వచ్చును? నా మనఃపూర్తిగా నిన్ను నీభార్యను ప్రేమించుమని యడుగుచున్నాను. నీ భార్యను నీవు ప్రేమించెదవని గట్టిగా నాతో చెప్పిన గాని నా కానందము లేదు. రేపు నేను వివాహము చేసికొన బోవుచున్నాను. నేను ప్రేమించిన స్త్రీ యేమో నాకు దుర్లభ. వివాహము చేసికొనకా తప్పదు. ఏమి చేయుమందువు? ప్రాణము పోయినను వివాహము చేసికోనని పట్టుపట్టనా? ఇట్లని నాపైననే యాశలన్నియు పెంచుకొన్న తల్లిదండ్రుల యాత్మలకు ముసలితనములో నెంత యావేదన తీసికొని రమ్మందువు? వివాహము చేసికొందును. అనంతరము వచ్చినభార్యతో విముఖుడనై యుండి యేమిసంపాదించుకొందును? ఇహమా! పరమా! ఈజన్మ లెత్తినది సుఖము లనుభవించుటకు గాదు. కావున సేతూ! నీభార్యను నీవు ప్రేమింతువని వాగ్దానమిమ్ము! అట్లాసం

గినచో నాకథ నేను చెప్పెదను.' వీరభూపతి యిట్లు చెప్పుచుండగా కుట్టాన్ కనులవెంట నీరు కార్చుచుండెను. వీరభూపతి కొంచెము మాగి, 'తమ్ముడా! నిన్ను నే నిట్టుల సంబోధించుటకు నీవే యింత చనవిచ్చితివి. కన్నులవెంట నీరు దేనికి. నేను నీకన్న నేవిషయములోనను పెద్దవాడను గాకపోయినను వయసులోనైన పెద్దవాడను. అయ్యో! ఇ ట్లేడ్చెదరా!' అని వీరభూపతి తన యుత్తరీయపు కొంగుతో కుట్టాన్ కన్నీళ్లు తుడిచెను. వీరభూపతి మరల, 'ఏమి! వాగ్దానము చేసెదవా! అది నీమేలుకో సమే చెప్పుచున్నాను. నీయందు నాకు గల స్నేహము నీవలన నీవాగ్దానము తప్పక పుచ్చుకొమ్మని నన్ను వేధించుచున్నది. -- ౦ందు నీభార్యతో నీవు సరిగా నుండువని ఱిలో చేయి వేయుము!' అని కుట్టానును బలవంత పెట్టెను. కుట్టాన్ మాటలాడలేదు. వీరభూపతి మరల 'నీభార్య యందకత్తెయేనా' యని యడిగెను. కుట్టాన్ మారు పలుకలేదు. వీరభూపతి 'నేతూ! ఈప్రశ్న వేయగూడదని నేనెఱుగుదును. నీయంతఃపురమును గురించిన నాయీప్రశ్న నాయందు నీ కింతనెయ్యము లే నియెడ నాశిరస్సును మొండెమునుండి విడిగా చూచియుండును. నీ వామె సౌందర్యవతియని యనుకొంటివేని యామెకుగూడ నీ ప్రేమలో కొంత పంచిపెట్టుము.' కుట్టాన్ మాటాడలేదు. వీరభూపతి—'సౌందర్యవతి కాదయేని కాదని చెప్పుము.' కుట్టాన్ పెదవులు కదలినవి. వీరభూపతి-'నేతూ! బిగ్గఅగా చెప్పుము. నాగొంతులో ప్రాణమున్నంతవఱకు నీరహస్యమును బయటకు పోనిచ్చువాడను కాను. నీకు నాయందంత నమ్మకములేదా?' కుట్టాన్ నెమ్మదిగా, 'ఇదివరకు నే నామెను పరిశీలించి చూడలేదు గాని గడచినరాత్రి చూచితిని. ఆమె యందకత్తెయే యగును' అన్నాడు. వీరభూపతి 'అయిన నింక నేమి? నీ వసుందరమైన వస్తువును ప్రేమించుట లేదుకద. ఇది గృహస్థధర్మము. ప్రతివాడును చేయతగినవిధి. నేను నిన్ను ప్రార్థించుచున్నాను.' వీరభూపతి కన్నుల నీళ్లు గ్రమ్మినవి. మరల వీరభూపతి యిట్లన్నాడు: 'నాకు వచ్చుచున్న దుఃఖమును ప్రయత్నముచే నాపుకొనుచుంటిని. నాయనా! నాకీవాగ్దాన మిమ్ము! కలకంఠికంట కన్నీరొలుకరాదట. శ్రీ యింట నుండ నొల్లదట. నాకీ వాగ్దాన మిచ్చినగాని నేనిందుండి లేవను.' అని వీరభూపతి కుట్టాన్ పాదములపై బడుటకు సంసిద్ధుడైనాడు. కుట్టాన్ త్రొట్రుపాటు నంది, 'వీరా! ఎంతమంచివాడవు. ఇన్నాళ్లనుండి యేమో వట్టిస్నేహితుడ వనుకొంటిని గాని నేను నీవుగా నూహించుకొను నంతటి ప్రేమ నాయందు నీకున్నదని తెలిసికొనలేకపోతిని. నిజముగా నింతప్రేమకు నే ననర్హుడను. నే నాస్త్రీని ప్రేమించలేకున్నాను. నీకోసమని ప్రేమించుమందువా! ప్రేమించెదను. ప్రేమించెదను. వీరా! ప్రయత్నము చేసెదను. కాలము పట్టునట్లున్నది. క్షమింపు' మని కుట్టాన్ వెక్కి వెక్కి యేడ్వ మొదలుపెట్టినాడు. వీరభూపతి యతనిని గాఢముగా కౌగిలించుకొని

యతనిశిరస్సును మూర్కొని, ‘కాలము పట్టి నంత మాత్రముచేత నేమియు తొందర లేదు. సుష్ఠుగా విచారించి చేయుము! పదిసారులు నేను చెప్పవలసిన దేమున్నది? వాగ్దాన మిచ్చితివి జ్ఞాపక ముంచుకొమ్ము.’ ‘ఆ. ఇచ్చితి’నను నర్ధకంఠస్వరములో కుట్టాన్ శిరస్సు అంగీకారార్థ చలనము గనపరచినది. తరువాత నర్థ ఘటికసే పెవ్వారును మాటాడ లేదు. కుట్టాన్ తల యెత్తి వీరభూపతివంక చూచెను. ఆచూపు వీరభూపతి నతనిగాథ చెప్పుమని యడుగు నట్లున్నది వీరభూపతి కన్నులలో మెఱుపు మెఱసినట్లాయినది. అతడుతలవంచి,కుడిచేతితో వ్రేగై యిసుక గుప్పిళ్లుగా దీసికొనుచు వదలిపెట్టుచు, ‘సేతూ, ఈరహస్యము నే నెవ్వారికిని చెప్ప దలంచుకొనలేదు. ఎవ్వారికిని చెప్పనని యొట్టు పెట్టుకొంటిని. ఆయొట్టునుకూడ నిర్లక్ష్యముచేసి నీకు చెప్పించుచున్న యీశక్తి యెం దున్నదో నాకు తెలియుటలేదు. నీవు నీ రహస్యములు నా కంతగా చెప్పుటచేత నాహృదయము నీయెడల కరగి నీరైనది. నీవంటి వాడు నాతో నంత చనవు, నంత ప్రేమ చూపించుటచేత నాహృదయమునకు లేనిమార్దవము వచ్చినది. ఉన్నపట్టుదల సడలినది. కాని, సేతూ! నాకథ చెప్పెద ననుకొనుము. చెప్పి ఫలితము లేదు. నాజన్మలో నాకోరిక సఫలము కాదు. అగుటకు వీలు లేదు. అది నాకు తెలియును. అయినను దానివలన నాహృదయము బాధపడుచునే యున్నది. ఆవిషయము నామనస్సు మఱువలేకున్నది. నిజముగా నీసంగతి చెప్పదగినవా రెవరైన నున్నారా యనినచో, నీవుతక్క నింకెవ్వరును లేరు. కాని నా దొక ప్రార్థన. నే నాకథ చెప్పుచుండగా నీవు నన్నేమియు నడుగవద్దు. ఎంత చెప్పవలయునో యంతయు చెప్పెదను. ముఖ్యముగా నూరిపేరులు మాత్రము దాచెదను. అవి చెప్పుట నా కిష్టము లేదు. అవి తెలిసినంతమాత్రమున నాకు లాభమును లేదు. అయినను చెప్పెదను. మాది రాజవల్లిపురము; తెలుగు దేశము. మా తాత తండ్రి విశ్వనాథ నాయకులవారి వెంట నీదేశమునకు వచ్చినాడు. యుద్ధసమయములయందు మాపూర్వులు కత్తులుగూడ పూసిరి గాని, వారెక్కువభాగము వ్యవసాయదారులు. మా [illegible] రన్నదమ్ములు. మాతండ్రులు [illegible] తండ్రికి మేము ముగ్గురము. విశ్వనాథ నాయకులుగా రిచ్చిన భూమియంతయు మావంశము క్రింద పంపుళ్లయిపోయినది. నేటికి నే నుద్యోగము చేయ వలసివచ్చినది. నా కిప్పు డిరువది యెన్మిదేండ్లు. మా యన్నదమ్ములు నేము పంచుకొని సంవత్సర మైనది. మావారు పూర్తిగా వ్యవసాయము చేసికొనుచున్నను యుద్ధవాంఛ మాయింట పూర్తిగా చావ లేదు. అవసరము వచ్చెనేని యిప్పుడైనను దేశక్షేమమునకై రక్త మోడ్చుటకు మాయింట పసిపిల్లకూడ వెనుతీయదు. నాయిరువది నాల్గవయేట, నేటికి నాలుగేండ్ల క్రింద, నే నొక కారణాంతరముచేత నొక యూరు పోతిని. ఆ యూరి పేరుగాని, యూపనిగాని నన్నడిగి నామనస్సు కలత పెట్టకుము.ఒకనాడు నేను స్నానము

చిత్రము ౪. మైసూరు సంస్థానమునందలి శ్రీరంగపట్టణమున గల కోట

చిత్రము 3. యమునానదిపై రైలు వంతెన

చేసి తెల్లని ముసుఁగులు ధరించి యామూరి వెంట వాహ్యాళిపోయితిని. ఆత్మస్తుతి యనుకొనకుము. అప్పుడు నేను చాలఅందముగా నుండెడివాడను. గృహసంబంధ మైనవియు, నా మనోజనిత ములునవియు ననేక కష్టముల చేత నాయందమంతయు పోయినది. ఇప్పుడు నాకనులలో దూరాలోచన యేర్పడినది. అప్పుడు నానేత్రములు దుఃఖ మెఱుఁగని జీవి నేత్రములవలె, సాయం వికసిత నీలకైరవమ్ములవలె నుండెడివి. నా కాయూరు క్రొత్త. పోవుచుండగా నూరిబయట నొక వీథియందు పెద్ద సౌధ మున్నది. ఆ సౌధగవాక్షమునుండి యొక జగన్మోహనాకృతి నావంక చూచుచుండెను. నే నామెవంక చూచితిని. ఆహా! ఆ యందమేమని చెప్పుదును! అది సాయంకాలము. శిశిరర్తువు వెనుకబట్టుచున్నది. వసంత మేతెంచుచున్నది. వసంతము తన వెంట తెచ్చిన యన్ని కుసుమములలో గూడ నంతసౌందర్యము లేదు. నేను చూచితినో లేదో, యామె తల వెనుకకు తీసికొన్నది. ఏమి చేయుదును? కదలిపోవుటకు కాళ్లాడలేదు. వెళ్లిపోవుద మనుకొంటిని. కన్నిళ్లు వచ్చినవి. చూచినచో నాసౌధ మెవ్వరిదో గొప్పవారిదివలె నున్నది. నే నెక్కడ? ఆ సౌధ శ్రీ యెక్కడ? నాహృదయమున నాశా తంతువులు ఇది తలచుకొన్న కొలది భిన్న భిన్నము లయ్యెను. ఇంతలో గవాక్షముమీద నొక పట్టుతెర దిగిపోయినది. ఆతెర నాప్రేమ జ్యోతి నార్పివేసిన ట్లున్నది. వదలలేక వదల లేక, కాలు పెగుల్చుకొని బసకు పోతిని. ప్రొద్దు గ్రుంకలేదు. తెల్లవార లేదు తెల్లవారులు నిదురలేదు. తెల్లవారక ముందు కాల్యకృత్యములు నెఱవేర్చుకుని, మరల స్వచ్ఛదుకూలములు ధరించి, తల దువ్వుకుని, బసలో నిలువుటద్దమున్నది—దానివద్దకు పోయి చూచుకుంటిని. తెల్లవారులు నిదుర లేక కన్నులు జోతులవలె నెఱ్ఱగా నున్నవి. చెక్కిళ్లు తోసుకు పోయినవి కనులు మూతలు పడుచున్నవి. కాని యెంత యందముగా నుంటి ననుకొంటివి! నన్ను చూచి నేనే మోహపడి పోయితిని. అది యంతయు మనసులో నున్న దేమో తెలియదు. సుఖదుఃఖములు గాని, సౌంద ర్యాసౌందర్యములు గాని మనస్సు ననుసరించినవే కదా. సరి; మరల నావీథినే పోయితిని. పోయి యేదో పని యున్నటు లందు తిరుగుచుంటిని. కొంత సేపటికి గవాక్షముపైని తెర చిలుక ఱెక్కవలె ముడుచుకున్నది. లోనుండి యా జగన్మోహనవదనము నా కనులయెదుట కనంబడినది. నేతూ! అది కనంబడినదో లేదో నేనే నమ్మలేకుండ నున్నాను. అది యేదో బహుపుణ్యరాశియగు నక్షత్రము, ఏ పాపలేశముచేతనో భూమిమీద వచ్చి పడినది. ఒక్క నిమేషము మే మిర్వురము పరస్పర దృక్ప్రసార ప్రవాహములో మునిగిపోతిమి. మరల నెమ్మదిగా తెర దిగినది. ప్రొద్దెక్కిన కొలది నాకు ధైర్యము సడలినది. నే నం దున్నంత సేపు మాటిమాటికి తెరనుండి యామె నావంక చూచుచునే యున్నది. అది మొదలు నేను నా యాయూరు పోయినపని మరచి, యుద

యము సాయంతనము నా వీథికి పోవుట, యామెను చూచుటతోడ నేగడపితిని. ఆమెయు నాయందు సాభిప్రాయవలెనే మెలంగినది. ఇట్లొకవారము రోజులు గడచినవి. ఆమె యినుపకోటలో నున్నది. బయటకు వచ్చుటకు వీలు లేదు; నేను లోనికి పోవుటకు వీలు లేదు. ఏమి చేయుదును? ఈవారము రోజులలో నామె యప్పుడప్పుడు గవాక్షమువద్ద కనుపించుటకు వీలు లేకుండెడిది. ఒకనాడు సాయంకాలమున నామె నావంక కనుఱెప్ప వాల్చక చూచి, కనులు గట్టిగా మూసికొని, కొంచెము సేపుండి తెరచి లోనికి పోయినది. మరల రాలేదు. అది యేదో సంకేతమని యనుకొంటిని గాని నాబుద్ధి దాని నిజమ్ము గ్రహింప గలిగినంతగా పోలేదు. బసకు పోయి భోజనము చేసి, యారాత్రి—చీకటిరాత్రి—రెండుజాముల వేళ నా సౌధగవాక్షముకడకు పోయితిని. గవాక్షమునుండి వెలుతురు కనంబడుచుండెను. నేను గవాక్షమునకు కొంచెము దూరముగా నిలుచుండి దగ్గితిని. ఆమె యది గ్రహించి లోనుండి యొకవస్తువు విసరివైచి లోనికి పోయెను. గవాక్షము చీకటియై పోయినది. నేను చీకటిలో వెదకికొంటిని. వీథియంతయు గుమ్మున బరిమళించుచుండెను. వెదకుచున్న వస్తువు దొరకినది. అది పెద్దజాజులు, మల్లెలు కూర్చి కట్టినచెండు. ఆసువాసన నేను పట్టలేక పోయినాను. బసకు పోయి యీ పూలచెండు నెదుఱొమ్ముపై నుంచుకొని కనులు మూసుకొని పండుకుంటిని. మనస్సు నిలువలేదు. నిద్ర యెక్కడనుండి వచ్చును? అది పూలచెండు మాత్రమే కా దనుకొంటిని. మనసులో దేవతలుకూడ వాంఛించని కోరికలు నిర్మించుకొంటిని. అందరు నిద్రపోవుచుండిరి గాన దీపము దగ్గరకు పోయి చెండును ముద్దుపెట్టుకొంటిని. ఎదుఱొమ్మున నాన్చుకొని యాప్రియురాలి హస్తము తాకినట్లు సంతసించుచుంటిని. నా యొడలు గగుర్పొడిచినది. నవ్వుకొనియెదవా? ఏమి చేయను? అన్నియు నీతో జెప్పుచుంటిని. ఏదో బుద్ధి పుట్టి పూలచెండు చిదిమివేసితిని. ఆశ్చర్యమైపోయినది. లోన నొక యుత్తరమున్నది. భూర్జపత్రమునిండ నక్షరములు విస్పష్టముగా గనంబడుటకు కస్తూరియు, పునుగును నలంద బడియున్నవి. ఆవాసన లిల్లంతయు గ్రమ్మివేసినవి. ఆవాసనలచేత దీపము పోవునేమో యనుకొంటిని; ఇంటిలోనివారందఱు మేల్కొందురేమో యనుకొంటిని. ఉత్తరము చదువుకొనకముందే దాచుకొనవలయు ననుపించినది. ఎచ్చట దాతును? హృదయము చించి లోన దాతునా? హృదయము చించుకొనుటకు పజ్జ కత్తి లేకపోయినది. ఆవారము దినములనుండి నాబాకు బొడ్డులో లేకుండగనే నేను తిరుగుచుంటిని. మరల నావేశ మాపుకుని యుత్తరమును చదువ మొదలుపెట్టితిని. ప్రత్యక్షరమునందును నూత్నస్వర్గములు నిర్మింప బడియున్న యాయుత్తరము పూర్తిగా చదువుట నాచేత కాలేదు. తక్కినది రేపు చదువవచ్చునులే యని పోయి పండుకుందును. ఎట్లు పండుకొనగలను? మరల దీపమువద్దకు పోదును; కొం

చెము చదువుదును. ఎవ్వరైన తేచెద రేమో యని భయము. ఆ రాత్రి నాజీవితములో పరమమైన కాలము. అంత యానంద మా రాత్రి యనుభవించితిని గాన తరువాత నీనాటివరకు దుఃఖము వారడి యనుభవించవలెనని వ్రాసినాడు కాబోలు విధాత. నేను నిద్రపోవువరకు కోడి కూసినది. నిద్రపోవువరకు కాదు, మఱల శయ్యపై బండుకొనబోవు వఱకు. తెల్లవారు సరికి నేను వచ్చిన కార్య మాలస్యమయినదని నాతండ్రిగారు వచ్చిరి. నేను వెళ్లిన కార్యము చాల తొందరమైనది. నే నాపని చేయక పోవుటలో నా దెంత యేనియు తప్పే. కాని నే నేమి చేయగలను? మరునాడు పని యైనది. ఇంటికి పోవలెను. నే నాయూరు వదలిపెట్టలేను. మా తండ్రితో వెళ్లితీరవలెను. దారిలో బండి నెక్కి మాయూరు పోవుచున్నాము. మాతండ్రి నాకట్టెను మాయూరికి జేరవేయుచున్నాడు. నన్ను సహస్రనాగములు తోకలతో మెలివేసి వెనుకకు లాగుచున్నవి. ఆయుత్తమమైన కస్తూరి తావులు మానాయనను సమాకర్షించినవి; నన్నడిగినాడు. నేను చెప్పలేదు. ఇంటికి పోవువరకు రహస్యమంతయు మాతండ్రికి తెలిసినది. మాయమ్మగారికి నాయనగారు చెప్పినారు. ఉత్తరములో నామె యెవరో, నే నెట్లామెను కలసికొన వలయునో, సర్వము వ్రాయబడియున్నది. ఇంక నెన్ని విషయము లున్నవి? అవి నేనుదక్క నింక నెవ్వరు చూడరాదు; వినరాదు. అవి మాతల్లియు, తండ్రియు నెఱింగినపుడు నాకు నోవ్యథ యెట్లున్నది? త్రాచును పైనుండి పక్షులు పడగమీద తన్నుచు బొడుచుచు నుండిన దాని కెంతవ్యథయో యంతనరకబాధ యనుభవించితిని. కాని వారు నాతల్లితండ్రులే కదా! ఆరహస్యము నాల్గవనోట బడలేదు. తక్కిన నాసహోదరులు నెరుగరు. నాజననీజనకులు నన్ను గడ్డము పుచ్చుకుని బ్రతిమాలిరి; ప్రార్థించిరి; మహాపద నెత్తిపైకి తెచ్చుకో వద్దనిరి. జొన్న చేనులో మంచెయే కాని సౌధము కూడ దనిరి; అనేక వారములు కన్నీరు పెట్టుకొనిరి. సేతూ! ఇటు మనస్సులోని కోరిక చంపుకొననా? ఫలోన్ముఖ మైనది. ఎదుట స్వర్గములు స్పష్టముగా కాన్పించుచున్నవే! కనులు మూసికొన్న నామె తక్క నింక నే యాకృతియు లేదు. అటుల తల్లిదండ్రుల మనస్సున కానందము గలిగించనా! ఆరోజులలో నాకు భోజనము లేదు. నిద్ర లేదు. పిచ్చివానివలె చూచుచుంటిని. నా తల్లియు తండ్రియు నొక్కనిమేషముకూడ నన్ను వదలి యుండలేదు. రెండు నెల లైనతరువాత నాతల తిరిగినది. ప్రపంచకములో పడినాను. ఆరోజులలో నా స్వప్నములు, కన్ను మూసిన కనంబడు ఘోరదర్శనములు నేమని చెప్పుదును. చివరకు తల్లితండ్రులమీది ప్రేమయే జయించినది. తరువాత సంవత్సరము వరకు కనులు మూసినచో నాప్రేయసి కనంబడు చుండెడిది. ఇప్పుడామె నాకలలోనికికూడ వచ్చుట మాని వేసినది. నే నది మొదలాయూరు పోవుటకు వీలు లేకుండ చేసినారు నాతలిదండ్రులు. నే

నాయూరు వెళ్లినచో నాతలిదండ్రులు చని
పోవుదురని నాకు భయము. వార ట్లన్నారు.
నే నా గ్రామమువంకకే చూడనని నాతల్లికి,
దండ్రికి వాగ్దానము చేసితిని. ఈరీతిగా నా ప్రేమ
యెడారిలో తనంత దా నదృశ్యమైన నదివోలె
మాయమైనది.'

తరువాత నిశ్శబ్దత; అంధకారము.

౬

దినములు యథాస్థితిగ చనుచున్నవి.
కుట్టాన్ మనస్సు కల్లోలము వీరభద్ర భట్టు
నకు గొంచెము తెలిసినది. కారణము తెలి
యలేదు. రామనాథమున కుత్తరము పోయెను.
ఒకరోజున కుట్టాన్ వీరభద్రభట్టులు రాజ
నీతి పాఠశాలకు పోయిరి. మధ్యాహ్నమున
సూర్యుడు తీక్ష్ణాంశువులను చిమ్ముచుండెను.

ఏకవీర భోజనము క్రమక్రమముగా తగ్గి
పోవుచుండెను. ఆమె శారీరకముగా రోజురోజు
కు క్షీణించిపోవుచుండెను. మాంసలములైన
యామె నేత్రములు గుంటలుపడినవి. కపోల
ములయందు రక్తమాంసములు క్షీణించి, పావు
రాయిపిట్ట పొట్టవలె మృదువై తళతళలాడు
నామెవదనము తేనెపట్టూడిపోయిన వృక్ష
శాఖవలె శోభాహీనమైనది; చిక్కిపోయినది.
దినదినము సంస్కారము లేక యామె కేశ
ములు సంస్కృతములైనపుడు స్నిగ్ధము
లయ్యు, తక్కినవేళల నరమ్యముగా నుండెను.
వచ్చినక్రొత్తలో తలమాయనీయక,వలువమా
యనీయని ఆమెలనాగ శ్రద్ధ క్రమముగా వాని
పైనుండి తొలంగి పోవుచుండెను. ఈరహస్య
ములు దాసీజనములనుండి యెట్లు తప్పించుకొ
నగలవు? ఏకవీర మిగుల ధైర్యము కలది. దిట్ట
మైన గుండె కలది. పరమములైన రహస్య
ములు జీవితాంతము తనమనస్సులోననే దాచి
యుంచగల మనోదార్ఢ్యము గలది. ఆమెరహ
స్యము బ్రహ్మదేవునికిగూడ తెలియదు.

తిరుచనాపల్లి మండలములో 'అల్వారు
కురుచ్చి' యను నొకగ్రామ మున్నది. ఆగ్రామ
మునే యంబాసముద్ర మనియు వ్యవహరిం
తురు. అంబాసముద్రము తిరుచనాపల్లి మం
డలములో పెద్దయూరు. తిరుచనాపల్లి యంత
కాకపోయినను కొంచెము తక్కువగా నైన
నుండును. తిరుచనాపల్లి మండలాధిపుని క్రింద
పదిమంది పాళెగాండ్రుండిరి. మధురనాయకు
లకు మండలాధిపు లెట్టివారో మండలాధిపు
లకు వీ రట్టివారు. అంబాసముద్రముపాళె
గాని క్రింద నారువందల గ్రామము లున్నవి.
ఈ నారువందల గ్రామములమీద నితడే
యధికారి. అతని క్రింద నైదువేల సైన్య
మున్నది. తిరుచనాపల్లి మండలాధిపుని పాళె
గాండ్ర యందరిలోనను నంబాసముద్రాధిపతి
మిక్కిలి ధనవంతుడు; బలశాలి. అంబాసము
ద్రములో నతనికోట యున్నది. చిన్నపాళె
గాండ్రు కోటలు కట్టరాదు. అయినను నితడు
కోట కట్టినపుడు మండలాధిపు డేమియు నన
లేక యూరకుండెను.

ఏకవీర యతని కూతురు. ఏకవీరకు
తమ్ము లిద్దరున్నారు. ఆమె తండ్రి కామె

యొక్క తెయే స్త్రీసంతానము. చిన్నప్పటి నుండియు నేకవీర గొప్పయింట బుట్టినది గాన తక్కిన రాజభోగముల ననుభవించినది గాని తండ్రి వాత్సల్య మెఱుగదు. తండ్రి యొక రాక్షసుడు; మిక్కిలి క్రూరుడు. అతడు తనపాళెములో పన్నులు పోగుచేసినపుడు కాని, తక్కిన యేరాచకార్యమందుగాని మిగుల కఠినుడు. భార్యయందు గాని, బిడ్డలయందుగాని ప్రేమ యన నేమో యతనికి తెలియదు. అతని వదనము విలోకించిన రాక్షసుని చూడనక్కఱ లేదు. కాని యేకవీర తల్లి సుగుణాలవాల. సామాన్యముగ ప్రపంచమున దుర్జనునికి సుగుణవతిని సుజనునకు దుష్టయగు భార్యను, కురూపికి నందకత్తెను నందగానికి కురూపయయిన యువతిని సంతరింపజేయు భగవంతునియుద్దేశ మేమో యెవరికి తెలియును? ఏకవీర తండ్రి యెంత దుర్మార్గుడో తల్లి యంత సన్మార్గ. తండ్రి యెంత రాక్షసుడో తల్లి యంత భూదేవత. తండ్రి యెంత వికృతస్వరూపుడో తల్లి యంత సౌందర్యవతి ఏకవీర సౌందర్యమునందు మూడుమూర్తులా తల్లినిబోలి పుట్టినది.

ఉదయన్ సేతుపతి తన కుమారునకు నేకవీరను చేసికొన్నందువలన నతనికి పది గ్రామములు వచ్చినవి. ఏనుగులు, గుఱ్ఱములు, ధనము తగినంత ముట్టినవి. వివాహము ఆల్వారుకురుచ్చిలోనే జరిగినది. వివాహము మూడురోజులు పెండ్లికూతురునకు జబ్బే. పెండ్లికుమారునకు జబ్బే. ఆ మూడురోజులు పెండ్లికుమార్తె యేడ్చుచున్నది. అందరు పసిపిల్ల భయపడిన దనుకున్నారు. కొంతవరకు మౌగ్ధ్య మనుకున్నారు. పెండ్లిలో కుట్టాన్ స్థితి చిత్రముగా నున్నది. అతడు తండ్రికి భయపడి యేమియు మాటాడలేదు. తండ్రి లేనపుడు అందరిమీద విసుగుకొనుచుండెడివాడు. పెండ్లిలో నొకరు కోరికిన తములపాకు లొకరు కొయకలేదు; ఒకరి పేరొకరు చెప్పలేదు. చివర దినమున నేకవీర చెప్పినది. కుట్టాన్ నోట మాట రాలేదు. అందరికి భయ మైనది.

ఏకవీర కిపుడు పదునెనిమి దేండ్లు. ఆమె సౌందర్యమునకు పోలిక నిండుగా ప్రవహించునది; కంకె విడిచి మురువులొలుకు పంటచేను. ఆమె ద్రావిడభాషలోని చక్కని గ్రంథములన్నియు జదివినది. తనతండ్రియింట నొక పుస్తకమైన లేదు. తల్లితో చెప్పి పురోహితుని వద్ద నుండి తెప్పించుకుని చదివినది. ఆమె మనస్సు చక్కని గ్రంథములు చదువులచేత చిగిర్చి, ఫలములు గాక, పరిపక్వమైనది ఆమె సుకుమార భావములకు పుట్టినిల్లు.

ఆ మధ్యాహ్నమున సూర్యుడు తీక్ష్ణాంశువుల చిమ్ముచుండెను. ఏకవీర గదిలోనికి పోయి పండుకున్నది. తన పెట్టె తీసి అందులోనుంచి 'అవ్వయ్యార్' వ్రాసిన 'కొండ్రైవెందన్', 'ఆతిచ్చూడి' అను రెండు చిన్న పుస్తకములను తీసి చదువుచుండెను. అవ్వయ్యార్ అరువదియేండ్ల వృద్ధస్త్రీ. సరస్వతీదేవి యపరావతారము. ఆయమ వ్రాసిన గ్రంథములు

మిక్కిలి సులభములై, యర్థవంతములై, యాంధ్రభాషలోని భీమకవి సుమతీశతకమువలె పిల్లలకు పాఠయోగ్యములుగా నుండును. ఏకవీర 'ఆతిచ్చూడి' గ్రంథము తీసి మొట్టమొదటనే 'ఆరంజేవిరుంబు' (ధర్మము చేయుము), 'ఆరవదుశినం' (కోపపడకుము) అని చదువుకుని పుస్తకము మూసెను. పుస్తకములు రెండును మరల పెట్టెలో పెట్టెను. ఆమెమనస్సులో మాటిమాటికి 'ఆరంజేవిరుంబు', 'ఆరంజే విరుంబు' అను ధర్మమూరకే మ్రోగుచున్నది. ఆమె కనులు మూసికొని తన సెజ్జపై పండుకున్నది. పండుకున్నది హఠాత్తుగా లేచి తలుపు దగ్గరకు పోయి యెవరో వచ్చిరనుకొని చూచి, పొరపాటుపడితి ననుకుని పోయి మరల పండుకున్నది. వేసగి. ఒడలంతయు దుకతుకలాడిపోయినది.

సౌధ పశ్చాద్భాగమున కుడ్యమున వసారాలో నొక చిన్నగోడ చదరముగా కట్టబడి యున్నది. దానినిండ నెల్లపుడు నీరము నిండి యుండును. గచ్చుతో గట్టబడియుండుటచేత నందులోని నీర మెల్లవేళల చల్లగా నుండును. ఏకవీరనగ లన్నియు దీసి, నేలువ దూరముగా నుంచి, బంగారపు పనిగల తనచీర విప్పకుండనే యానీటి దగ్గరకు పోయి నీటిలో మునిగెను. ఆనీర మామెకు నెదుఱొమ్మువరకు వచ్చెను. శిరస్సు పూర్తిగా నీటిలో ముంచెను. అంతకు ముంద సేవకురాలు మల్లికాపరిమళభరితమైన తలనూనె రాచి సంస్కరించిన యామె కేశములు జడముడి యామె యూడతీసి వదలిపెట్టుటచేత నాచిన్ని నీటిగుంటలో నాచువలె మెఱసెను. ఆమెతలనూనె వాసనచేత నీరమంతయు గుమ్మని పోయినది.

ఒకపనికత్తె యిది చూచి, 'అమ్మా! ఇది యేమి? ఒడలు తోముకొనా?' అన్నది. ఆజ్ఞాబద్ధమైన యేకవీరభామముడికి బెదరి యది మాటాడకుండ పోయి ద్వారము వెనుకనుండి యామెవంక తొంగిచూచుచుండెను. ఏకవీర కొంచెము సేపైన తరువాత లేచి తనగదిలోనికి బోయినది. పోయిన దారి యందు నీరు ప్రవాహము కట్టినది. గదిలోనికి పోయి తలుపు వేసికొని, తడిబట్ట విప్పకుండనే నేలమీద చదికిలబడి, యెడమ పిడికిలి యెడమ చెక్కిలి కాన్చి కూర్చుండెను. ఎదురుగా గోడమీద మీనాక్షీదేవి వస్త్రము శ్రీ సుందరేశ్వరుడపహరించు చున్నట్లుగా చెక్కబడిన విగ్రహము లున్నవి. అవి గోడలోననే గచ్చుతో చేయబడినవి. వానివంక చూచుచుండెను. 'ప్రభూ! సుందరేశ్వరా! యోగీశ్వరేశ్వరుడవగు నీకుగూడ నీమోహపాశములు వదల లేదా? తన మనస్సంతోషమునకై మనుష్యుడే నిన్నిట్లు వ్రాసినాడు!!!' ఏకవీర నిలుచుండి చీరకొంగులు చేతిలో పిండినది. నీళ్లు నేలమీద కాలువకట్టినవి. ఏకవీర యాచీర విప్పి తలయు, నొడలు శుభ్రముగా దుడుచుకుని పెట్టె తీసెను. పెట్టెలోనున్న అన్ని వస్తువులు తీసి క్రింద పరచెను. పెండ్లినాడు తనమేనమామ తన కొక చీర పెట్టెను. ఆ చీరమీద నేకవీరకు మిక్కిలి ఇష్టము. అది తీసి కట్టు

కున్నది. భూషణము లన్నియు నమర్చికొన్నది. నిలువుటద్దమువద్ద నిలుచున్నది. తన సౌందర్యమునకు తానే వగచినది. ఏదో భావ మంతలో నేకవీర మనస్సులో మెఱుపువలె మెఱసినది. ఏకవీర ప్రక్కనున్న సెజ్జపై పడిపోయినది; ఏడ్చి యేడ్చి నిదురపోయినది.

౭

రుద్రమూర్తియై కుట్టాన్ పూలదండ విసరి త్రెంచిననాటనుండియు నతడు తేల నేకవీరతో నిదురించుటకు పోవుటలేదు. దేహ మస్వస్థతగా నున్నదని చెప్పి తనగదిలోననే నిద్రించుచున్నాడు. సరిగ పాఠశాలకే పోవుటలేదు. వీరభద్రభట్టరునకు కారణము తెలియలేదు.

వెనుకటి ప్రకరణములోఁ జెప్పినవిషయములు జరిగినమఱురోజున కుట్టాన్ పగలెల్ల నేమియుతోఁచక తిరుగులాడి సాయంకాలమున స్నానముచేసి శుభ్రవస్త్రధారియై సాయంవాహ్యాళి పోయి యింటికి పెందలకడ తిరిగివచ్చెను. ప్రొద్దు క్రుంకబోవుచున్నది.

చదువుకొను గదిలో కుట్టాన్ తనసెజ్జపై పండుకొనెను. అతనికన్ను లెఱ్ఱగా నుండెను. కుట్టాన్ కన్నులు మూతవడెను. మూతవడిన వెంటనే యతన్ని ప్రేయసి మొగము కనంబడి మరల కానరాకుండెను. కుట్టాన్ కనులుతెరచి మరల మూసికొనెను. వీరభూపతి దీనములైన కనులతో తన్ను తనభార్యను ప్రేమించుమని బ్రతిమాలుచున్నట్లు కనంబడెను. కుట్టాన్ లేచికూర్చుండెను. అతడిట్లాలోచించెను: 'వీరభూపతి నన్నేల నాభార్యను ప్రేమించుమని యడుగవలెను? అతనికి నాభార్యకు నేమి సంబంధ మున్నది? నేను నాభార్యను ప్రేమించిన నతనికేమి? ప్రేమించకున్న నతనికేమి? నేను నాగృహావిషయము లతని కేల చెప్పితిని? అయ్యో! అంతఃపురవిషయము లతనితో చెప్పునంతటి బుద్ధిహీనుడ నైతినే.' కొంచెముసేపు నిశ్చలమైన చూపుతో గవాక్షమునుండి బయటనున్న పోకచెట్లవంక కుట్టా నొకటేరీతిగా చూచెను. అంతలో మరల శయ్యపై బండుకొనెను. మరల నతని మనస్సాలోచనచేయ మొదలుపెట్టెను: 'వీరభూపతి నాకు మిక్కిలి నెచ్చెలికాడు. చెలికానితో జెప్పగూడని రహస్యము లేముండును? వీరభూపతి కీరహస్యములు చెప్పినందున తప్పేమియు లేదు. అతడు మాత్ర మతనిరహస్యములు నాతో చెప్పలేదా? అయ్యో! ఎంత దుఃస్థితిలో నుంటిని. నాపీడను చూచుకొని నేనే బెదరుచుంటిని. నేను మిత్రుడను గనుక నాక్షేమము కోరి నాకు హితముచెప్పెను. ఇంతమాత్రమునకు నాభార్యకు నాతనికి సంబంధ మేల యుండవలెను? మనస్సుమిక్కిలి చెడ్డది. దీనికిభావము రావచ్చును, ఈభావము రారాదు అని లేదు. ఆస్త్రీమొగము చూడలేకున్నాను. ఆమెతో మాటలాడు టెట్లు? ప్రేమించు టెట్లు?' కుట్టాన్ లేచి వ్రాతబల్లవద్దకు పోయెను. బల్లసొరుగులోనుండి యొకభూర్జపత్రము దీసి కలము, సిరాబుడ్డియు దగ్గర నుంచుకొనెను. ఎవరికో

యుత్తరము వ్రాయవలెనని సంకల్పించినాడు. ఉత్తరము వ్రాయుట మరల నంతలో సంక్షేపించి శయ్యపైపోయి పండుకున్నాడు. కనులు మూసికొన్నాడు. అసందర్భములైన భావములు లక్షలు వచ్చెను. 'ఈపాటున నేను చనిపోయినచో నేమగును? ప్రొద్దుపోవువరకు నెవరికి తెలియదు. భోజనమువేళకు వీరభద్రభట్టరు వచ్చును; నన్ను చూచును; కేకలు వేయును. అందరు వత్తురు. రాజుకూడ నన్ను చూచుటకు వచ్చును. రాజుగారి రెండవ కుమారుడు తిరుమలనాయకుడు నాకు పరమమిత్రుడు. నేను చనిపోతినని విన్నచో నతడేమగునో? ఈ వార్త విని మా తండ్రియు, తల్లియు వత్తురు. మా తల్లి బ్రతుకదు. అయ్యో! నేను చనిపోవుటకు కారణమిది యని యెవరికి తెలియగలదు. నా ప్రేయసి నేను చనిపోతి ననువార్త వినినచో నేమనుకొనును? ఇప్పటి నా భార్య యేమి చేయును. ఏడ్చునా? ఏడ్వదు. నాకు నామెకు నేమి సంబంధము? అయిన నేమి?జీవితాంతము విధవాత్వ మనుభవించవలదా? కొంత ప్రేమ యుండకపోదు. లేకున్న నారాత్రి పూదండ నామెడలో నేల వేయును?' కుట్టాన్ భావవాహిని యాగలేదు. ఆప్రవాహము ప్రవహించి ప్రవహించి కొంతదూరము పోయి యాగినది. కుట్టాన్ లేచికూర్చుండెను. కుట్టాన్ ప్రాణము నెమ్మదివడినట్లుండెను. వ్రాతబల్లవద్దకు పోయెను. ఇట్లు వ్రాయ మొదలిడెను: 'ప్రాణేశ్వరీ!' యని సంబోధించెను. అతని మనస్సభ్యంతర పెట్టెను. అది కొట్టివేసి, 'కులకామినీ!' అని సంబోధించినాడు. ఆపత్రము చింపివేసి వేఱొక క్రొత్తపత్రముదీసి దానిపై 'కులకామినీ' సంబోధనము వ్రాసినాడు. తరువాత తన పూర్వప్రేమవిషయము వ్రాసినాడు. ఇది యంతయు నెందుకనుకొని పత్రము మరల చించివేసెను. ఇంటిలో నున్నదానికి లేఖ వ్రాయుట యెందులకు అని తోచినది. వెళ్లి యేకవీరతో మాట్లాడదలచుకొన్నాడు. మరల 'యేమని?' అని ప్రశ్న వచ్చినది. ఆలోచన తెగలేదు. ఇంతలో తలుపుచప్పుడయినది. అటు చూచినాడు. వీరభద్రభట్టరు తలుపు తెరచుకొని లోనికి వచ్చి యొక లేఖ యందిచ్చినాడు.

కుట్టాన్—'ఏమి టిది?'

భట్టర్—'తమ నాయనగారివద్దనుండి వచ్చినది లేఖ.'

కుట్టాన్—'ఏమని?'

భట్టర్—'చిత్తగించుడు.'

కుట్టాన్—'మీరు చెప్పుడు.'

భట్టర్—'తమరికి మనస్స్వాస్థ్యము లేకున్నదని వ్రాసితిని.'

కుట్టాన్—'ఏల లేదు?'

భట్టర్—'కొంచెము జబ్బుగా నున్నదనుచుంటిరిగా నాల్గునాళ్లనుండి.'

కుట్టాన్—'అవును. లేనిది దేహస్వాస్థ్యము.'

భట్టర్—'వైద్యులు నాడిలో నేదోషము లేదన్నారు గదా?'

కుట్టాన్—'తరువాత?'

భట్టర్ — 'అమ్మగారు "పరమేశ్వర సముద్రములో" తమమేనమామగారి యూరిలో నున్నారట. మిమ్మచటి కేగి నాల్గురోజు లుండి విశ్రాంతితీసుకుని రమ్మన్నారు.'

కుట్టాన్— (ఆలోచించినట్లు నటించి) 'మఱి వెళ్లవలసినచో నెప్పుడు-'

భట్టర్—'ఇప్పుడే భోజనము చేసి బండి కట్టించుకుని బయలుదేరినచో నెల్లుండి తెల్లవారు వరకు చేరవచ్చును.'

కుట్టాన్—'మీరు ప్రయాణమునకు సిద్ధముచేయుడు.'

౮

ఆరోజులలో నెద్దుబండ్లకు నాల్గుచక్రములుండెడివి. రాజశకటములయినచో వానిపైన కొప్పిరెలుకూడ నుండును. శకటమని కాని రథమనికాని దానిని వ్యవహరింతురు. రాజశకటములుకూడ ముచ్చటగా రంగులతోడను, గంటలతోడను నెసంగుచుండును. మార్గములు చక్కగా నేర్పడియుండెను. ప్రధానములైన పెద్దపట్టణములకు మార్గములు శిలానిర్మితములుండెను. తక్కినచోట్లకు రథచక్రముల యరవడులచేత గల్గినవే మార్గములు. మార్గములయందు దొంగలభయ మెక్కువగా నుండెను. తిరువత్తూరు మధురకీశాన్యముగా నున్నది. పరమేశ్వరసముద్రము తిరువత్తూరు మధురలకు మధ్య నున్నది. ఆరోజులలో నూరుపేరులకు చివర"నాడు""సముద్రము""మంగళము" మొదలగునవి యుండెడివి. మధురకు పరమేశ్వర సముద్రమునకు పదునేనామడ యున్నది. పది యామడలు దాటిన తరువాత దొంగలభయమున్నది. మధుర సమీపములో దొంగలభయము లేదు.

మధురలోనుండి యొకప్రాణి బయటకు పోవుచున్నను, క్రొత్తవారు పట్టణములోనికి వచ్చినను నధికారులకు తెలియజేయవలెను. దానికి వేఱేయధికారి యేర్పడి యుండెను. ఆ సాయంతనముననే వీరభద్రభట్టరు తదధికారి సమీపమున కుట్టాన్ సేతుపతిమహారాజు పరమేశ్వర సముద్రమునకు వెళ్లుచున్నాడని తెలియజేసెను.

ఏకవీర వచ్చినతరువాత కుట్టా నెచ్చటికైన పోవుట కిదియే మొదటిసారి. ఆమెను కూడ వెంట దీసికొనిపోవుటా, పోకుండుటా యనుప్రశ్న వచ్చినది. భట్టరు వినయముతో 'ప్రభూ! తీసికొనిపోవుటయే మంచిది' అని చెప్పినాడు. కుట్టాన్ 'దారిలో దొంగలు. రెండు రోజులు ప్రయాణము. ఆమెనుకూడ తీసికొని వెళ్లినచో పరివారము దాసీలు చాలమంది బయలుదేరవలసి వచ్చును. నాల్గురోజుల పనికింత యెందుకు' అన్నాడు. అందరు తలలూచినారు.

రాత్రి జామున్నర ప్రొద్దుపోయిన తరువాత ప్రయాణమైనారు. అయిదు శకటములు. మధ్యశకటములో మెత్తనివిలువగల పరుపులు పరచినారు. అందులో కుట్టానొకడు విశ్రమించినాడు. ఈబండికి వెనుక రెండుబండ్లు. ముందు

రెండుబండ్లు. ఈనాలుగు బండ్లలోను బండికి నలుగురు చొప్పున బంటులు కూర్చున్నారు. ఈపదునారుగురు కాక యయిదుగురు సారథులు. అందరును సాయుధ హస్తులే. అందఱికి తల కుట్టాన్. కుట్టాన్ కుఱ్ఱవాడయ్యు నతని బాహుబలము, వివేకము మధురరాజ్యములో విస్తృతి పొందినవే. బండ్లు బయలుదేరినవి. వీరభద్రభట్టరు తక్కిన సేవకులతో నంతఃపుర రక్షణకై మధురలోననే యున్నాడు. బండ్లు కోటతలుపులవద్దకు పోయినవి. కోటతలుపులు మూయబడినవి. తలుపులు తెరువలేదు. దళవాయి యూర లేడుగాన ప్రధాని యాతనిపని చూచుచుండెను. ప్రధానియాజ్ఞ లేనిదే కోట తలుపులు బ్రహ్మవచ్చినను తెరువరు. రాజకుమారులైనను తీయుట కాజ్ఞలేదు. ఒకసేవకుని వీరభద్రభట్టరువద్ద కురికించిరి. భట్టరా రాత్రిపోయి ప్రధానినుండి యాజ్ఞ తెచ్చినాడు. కోటతలుపులవద్ద రక్షకసైన్యము మిగుల జాగరూకతతో నిలచియున్నారు. తలుపులు తెరచిరి. అయిదుబండ్లును నొకనిమేషములో బయటకు బోయెను. వీరభద్రభట్టరుని 'అయ్యా! సెలవు' అన్నమాటలు గభాలున మూయబడిన కోటతలుపులధ్వనిలో మునిగి పోయెను.

చీకటిలో బండ్లు పోజొచ్చెను.

మెత్తని దూది పరుపులమీద కుట్టాన్ పండుకున్నాడు. దారి మెత్తగా నున్నది. కుట్టాన్‌కు నిదురపట్టుట లేదు. కుట్టాన్ భావనాశక్తి విజృంభించెను; 'నేను ప్రేమించిన యువతి యున్నచోటికి మాతండ్రి నేను వెళ్లుట కెట్లనుమతించినాడు? ఆమె యిప్పుడచ్చట లేదా? లేక యేమగును? భార్యతో సంసారము చేయుచున్నవాడు మరల నట్టి భావము లేల తలపెట్టుననుకున్నాడా? ఏకవీర యీ మూడు నెలలనుండి యింట నొంటరిగా లేదుకదా? నేను వచ్చివేసిన తరువాత నెట్లుండునో? నేను లేనని యామె యేడ్చునా? నేను పరమేశ్వర సముద్రమునకు పోయిన తరువాత నాప్రేయసి నాకు కన్పించునా? నాకు కన్పించనీయరేమో? ఆమెకు వివాహమై యామె భర్తయింటికి పోయెనేమో? ఆమె నన్ను వదలిపెట్టి యింకొకని పెండ్లిచేసుకొనునా? ఏలచేసికొనదు? నేను చేసికొనలేదా? నేనస్వతంత్రుడను కదా? ఆమె స్వతంత్రయా?' మొదలుతుదలేని యీ యాలోచన తెగలేదు.

కుట్టాన్:—'ఎంతదూరము వచ్చితిమి?'

సారథి:—'ఒక క్రోశము వచ్చితిమి.'

కుట్టాన్:— 'క్రోశము వచ్చితిమా? నిద్దుర పట్టుటలేదు. ఆళ్వారును పిలువుము కథ యేమైన చెప్పునేమో.'

వెనుక బండిలో నున్న యాళ్వారు వచ్చెను. బండివెంటనే నడచుచు చిన్నతనములో తనకు తన నాయనమ్మ చెప్పిన కథలన్నియు చెప్పెను. కొంతదూరము పోయిన తరువాత నాళ్వారునకు తెలియకుండగనే కుట్టాన్ నిదురపోయెను. కొంత సేపయిన పిదప నాళ్వారు తన బండిలోనికి పోయి

పండుకొనెను. వంతులుగా సేవకులు మేల్కొని యుండిరి. తెల్లవారువరకు శోళాపురము చేరిరి. శోళాపురము చెరువు కలువలచేతను, తామరలచేతను శోభాయమానముగ నున్నది. అందరును బండ్లుదిగి కాల్యకృత్యములు తీర్చుకొని మరల పయనమైరి. బండ్లు జాముప్రొద్దెక్కువరకు తిరువెంగడనల్లూరు చేరినవి. ఆ యూరిలో పాండ్యరాజులు కట్టించిన పెద్ద సత్రమున్నది. మధురనాయకులు పాండ్యరాజులు చేసిన ధర్మసంస్థలన్నియు జరుపుచుండిరి. బండ్లు సత్రము ముందాపిరి. సత్రములో నొకగదిలో కుట్టాన్ సామానంతయు జేర్చి యా గదిలో పరుపులువేసి సిద్ధముచేసిరి. తక్కినవారు భోజనాదికములు సమకూర్చు పనులమీాద నున్నారు.

కుట్టాన్ గదిలో తలుపు వేసుకొని కూర్చుండి తనపెట్టె తీసి యందులోనుంచి యొక మంచిగంధపు కొయ్యతోచేసిన చిన్న చందుకాయపెట్టెను తీసెను. ఆపెట్టెలో నాలుగరలున్నవి. ఒకయరలో వాడివత్తలైపోయిన మల్లెపూవు లున్నవి. రెండవయరలో మన్నున్నది. తక్కిన రెండరలలోను కస్తూరియున్నది. వెనుక కుట్టాన్ తన ప్రేయసిని కలుసుకొన్నపుడొకరోజున నుదయమున నామెను వెంబడించి వారి యింటివరకు వెళ్లెను. దారిలో దొందరగా వెళ్లుచుండుటచేత నామె తలలోని మల్లెపూవులచెండు జారి పడిపోయినది. ఆచెండు కుట్టాన్ బహుభద్రముగా దాచుకొన్నాడు. అవే ఆ మొదటి యరలోని వాడివత్తలైన మల్లెపూలు. మఱొకనాడు సాయంకాలము కుట్టాన్ ప్రేయసి దేవాలయములో ముందు పూలతోటలో కూర్చున్నది. ఆమె లేచిపోయిన తరువాత కుట్టాన్ అచ్చోటి దుమ్ము కొంచెము తెచ్చుకుని దాచుకున్నాడు. అందులో మరికొంచెము మంచిగందపు పొడి కలిపి యది రెండవయరలోనుంచినాడు. (ఇట్టి రహస్యములు బయలుపెట్టినందులకు, దుమ్ము కుట్టాన్ ను, పాఠకులుకూడ క్షమింతురు గాక.) మూడవది కస్తూరి. కుట్టాన్ తన ప్రేయసి కొకనాడు కొంతకస్తూరి పంపించెను. ఆమెయందులో సగముంచుకొని సగము మరల నతనికి పంపించెను. అది యిది.

కుట్టాన్ పెట్టె కన్నుల కద్దుకొని దుమ్ము కొంచెము నొసటనుంచుకుని కస్తూరి పెదవుల కంటించుకున్నాడు. అతని కనులవెంట నీరు కారి యందులో పడెను.

కుట్టానకు భోజనము సయించలేదు. కొంచెము ప్రొద్దువాటారినతోడనే బండ్లుకట్టిరి. ఎండలో పోయిపోయి బండ్లు ప్రొద్దు గ్రుంకువరకు తిరుత్తణి జేరినవి. అచట మరల భోజనములు చేసిరి. ఇంతవరకు బండ్లు పదియామడ వచ్చినవి. ఇకముందుదొంగలభయము. రాత్రి పెందలకడనే బండ్లు కట్టిరి. అందఱును జాగరూకతతో నుండిరి.

ఆంధ్రభృత్యవంశముగోజులలోను, చోళ చాళుక్యుల కాలములలోను దక్షిణదేశపు రాజులు సముద్రపురేవులు, వర్తకము, ఇతర

ద్వీపములతోడను, దేశములతోడను సంబంధము వదలుకొనలేదు. చాళుక్యుల నాడును, తత్పూర్వమును తెలుగులు సముద్రముమీద పోయి యితరద్వీపములను జయించుచు కూడ వచ్చిరి. తరువాత కాకతీయుల నాడు వారి రాజధాని సముద్రమునకుగాని నదికిగాని సంబధములేనిచోట కట్టబడి తత్పూర్వనౌకాజీవనము బాగుగా కుంటుపడినది. కొండవీటి రెడ్ల కాలమున మరల వర్తకము విజృంభించినది. శ్రీకృష్ణదేవరాయలు వారుకూడ నౌకాజీవనము గురించి యెక్కువశ్రద్ధ తీసికొనలేదు. మనశాస్త్రములైన చతురంగబలములో నౌకలు కలుపలేదు. అందుచేత భారతరాజులు సముద్ర విషయము లెక్క చేయ లేదు. వచ్చినయాపదయు నచటినుండియే వచ్చినది.

మధురరాజులును సముద్రవర్తకమును గురించి యాలోచించలేదు. రేవులన్నియు పోర్చుగీసువారికిని, యితర దేశీయులకును వదలి పెట్టిరి. అందుకని యితరదేశీయులుకూడ మన వారిని తక్కువగా చూచుచుండిరి. దయావంతులగు మనరాజు లితరదేశీయులు వచ్చినతోడనే వారి నతిథిధర్మప్రకారము గౌరవముచేసి వారికి కావలసిన పనులు చేసిపెట్టుట, వారు తిన్న ఇంటివాసముల లెక్కపెట్టుట తటస్థించినది.

ఇతరదేశముల నుండి నానాజాతివారును వచ్చి దేశములోనన్ని విధములనశాంతి నెలకొల్పుచుండిరి. రేవుపట్టణములన్నియు మధురరాజుల చేతిలో లేవు. దొంగలు దేశముమీద దోచుకొని రేవుపట్టణములలో తల దాచుకొందురు. దొంగ లెక్కువభాగము విదేశీయులే. యూరపులో బ్రదుకలేనిజనమంతయు వచ్చి యితర దేశములమీద పడుచుండెడిది. అది సరియే. సాహసించి భారతదేశమున తనమతవ్యాప్తి మొదలుపెట్టినది. ఇన్నిసంవత్సరములైన తరువాతనైనను తమమతములెట్టివో, భారతదేశ మతములెట్టివో తెలిసికొనలేని యితరదేశీయుల యజ్ఞత విచార్యము.

రాత్రి రెండుజాముల ప్రొద్దు పోవువరకు బండ్లు పెద్దయడవిగుండ పోవుచుండెను. అందఱును శ్రద్ధగా నుండిరి. ఒక పెద్ద తటాకము. దానిచుట్టు దట్టముగా చెట్లు. అచటి కేగువరకు దొంగలగుంపొకటి బండ్లపై బడెను. అందఱును కత్తులుదూసి నిలంబడిరి. కుట్లార్ బండిలో నుండి సింగపుకొదమ వలె దూకి దొంగలను నరికెను. దొంగలందఱును పారిపోయిరి. కత్తి దెబ్బతగిలియొకడు మాత్రము నేలనుండి లేవ లేకయుండెను. కరదివ్వె వెలిగించి యాతని జూచిరి. సేవకులందఱు 'పరంగి, పరంగి' యని కేకలు వేసిరి. అతని కాలుచేతులుకట్టి వెనుక బండిలో నెక్కించిరి. ఈ యాలస్యముల వలన మఱునాడు పరమేశ్వరసముద్రము చేరువరకు బండ్లకు ప్రొద్దెక్కినది.

౬

తెల్లమనిషి కనబడుటతోడనే పరమేశ్వర ప్రజ లొరిగిపోయిరి. పరమేశ్వర సముద్రము

పల్లెటూరు. తిరువత్తూరుకు పోవుమార్గములో లేకపోయిన నీయూరునకు శిలానిర్మితమార్గము నుండెడిది కాదు. తిరువత్తూరునుండి మధురకో మధురనుండి తిరువత్తూరునకో పోవు గుఱ్ఱముల నేనుగులనే గుంపులుగుంపులై వచ్చి చూచు పరమేశ్వరసముద్ర జనులు తెల్ల మనిసిని వింతగా జూతురనుటలో నచ్చెరువు లేదు. మూడువందల సంవత్సరము లైన తరువాత ముప్పతిప్పలుపడ్డ తరువాత ఇప్పటికే తెల్ల మనిసి మొగము క్రొత్తవదలలేదే దేశమునకు, అప్పటికెట్లు వదలును? అందఱు భోజనమున కేగిరి. పిల్లలు మాత్రము బండి చుట్టును మూగియే యుండిరి.

కుట్టూ మేనమామ కుమారుడు అతి వీరవర్మ. అతనికి పాతిక యేండ్లుండును. మొగమున రాజకళ తరుముకొని వచ్చుచున్నది. అత డుత్సాహపురుషుడు. తనయింట చావడిలో గూర్చుండి, 'ప్రొద్దువాటారినది, ఫరంగిని తీసుకుని ర'మ్మన్నాడు. తెచ్చిరి. ఫరంగి వినయముతో లోనికివచ్చెను. అతివీరవర్మ 'యతనికి భోజనము పెట్టించినారా' యని యడిగెను. పెట్టించితిమనిరి. 'గాయమునకు కట్టుకట్టించిరా' యనెను. సేవకులుకట్టించితి మనిరి. ఊరమంగలిని పిలిపించి కుట్టూమామ యతనిగాయము కట్టించెను.

అతివీరవర్మ అతనిని 'ద్రావిడభాష వచ్చునా'యని యడిగెను. అతడు వచ్చునని చెప్పెను.

వీరవర్మ—'బాధ తగ్గినదా?'

ఫరంగి—'తగ్గినది.'

వీరవర్మ—'మీ దేశములో నిట్టి వైద్యులున్నారా?'

ఫరంగి—'లేరు.'

వీరవర్మ—'మీ దే దేశము?'

ఫరంగి—'ఇటలీ.'

వీరవర్మ—'నీకీదొంగవృత్తి యెందుకు?'

ఫరంగి—'మేము క్రైస్తవులము. మా పాదిరి "దక్షిణ హిందూ దేశములో దోచుకొనవచ్చును. హిందువులు చాల ధనవంతులు. దోచుకొన్నచో తప్పులే"దన్నాడు.'

వీరవర్మ—'అబద్ధములుచెప్పకుము. మీ క్రైస్తవమతము చాల మంచిదట కదా. మీ మతమునుగురించి నీ కేమైన తెలియునా?'

ఫరంగి—'ఏసుక్రీస్తు రక్షకుడు.'

వీరమర్మ—'మీ మతమును గురించి నీ కెక్కువ తెలియదు.'

ఫరంగి—'తెలియదు.'

వీరవర్మ—'ప్రతిమాటకు తల యూపెద వేమి?'

ఫరంగి—'తెలియ కేమి, తెలియును. ఏసుక్రీస్తును నమ్ముకొన్నచో మోక్షము వచ్చును. ఇంక నేమి తెలియవలెను.?'

వీరవర్మ—'మీ దేశములోమీమతమును గురించి నీకువలెనె తెలిసినవా రెందరుందురు.'

ఫరంగి—'చాలమంది యున్నారు.'

వీరవర్మ—'ఈ దేశములకుబోధచేయుదు మని వచ్చువారందఱు మీా యందఱకు చెప్ప రాదా? ఇక్కడి కేల వచ్చెదరు?'

ఫరంగి—'తిండికోసము.'

అందఱును పకాలున నవ్విరి. సేవకులు ప్రజను వెనుకకు త్రోయలేక చచ్చిపోవు చుండిరి. వారికి ఫరంగిచేయు నభినయములు, మాటలు నన్నియు చాల చిత్రములుగా నుం డెను.

అతివీరవర్మ యాళ్వారును పిలచెను. ఆళ్వారు వచ్చెను.

వీరవర్మ—'ఇతని నేమి చేసెదరు?'

ఆళ్వారు—'మధురకు తీసికొనిపోయి రాజపురుషుల కప్పగించెదము.'

వీరవర్మ—'పాపము వదిలిపెట్టరాదా?'

ఆళ్వారు మాటాడ లేదు. మఱునాడు ప్రొద్దుటికి ఫరంగినివదలిపెట్టిరి. అతని కాయూ ళ్లన్నియు పరిచితములే. ఊరిబయిటకు పోయి తనవెంట వచ్చినజనముతో 'మా దేశము పోయి సైన్యమును తెచ్చి మీా దేశము కొల్ల గొట్టెదను చూడు' అన్నాడు.

పిల్లలు నవ్విరి. ఒక పెద్దవాడు 'అవును, దుర్జాతిలక్షణము' అనెను.........

(సశేషము)

మా చందాదారులకొక మనవి

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు ఉత్తరములు మొదలయినవానియందు తమ 'చందా దారు' సంఖ్య వ్రాయవలెను. లేకున్న ప్రత్యుత్తరములు మొదలయిన పనులను జరుపజాలము. చందాదారుల సంఖ్య భారతి కవరుకాగితముపై తమ విలాసమునకు ముం దున్నది. చందా దారులకు భారతి ౧౦-వ తేది లోపల అందకపోయిన యెడల వెంటనే తపాలువారికిని, మా కార్యాలయమునకును తెలుప గోరెదము.

మేనేజరు, 'భారతి.'

పశ్చాత్తాపము

శ్రీమతి గుమ్మిడిదల దుర్గాబాయిగారు

౧

నేను మిక్కిలి చిఱుతప్రాయముననే యత్తవారింట నడుగిడితిని. అజ్ఞానమింకను నన్ను పూర్తిగ వీడలేదు. ఇతరులతో మాటలాడు టెట్టులోగూడ నాకు తెలిసెడిది కాదు. తలయెత్తి యొరులను చూడజాల కుండెడిదాన నిక భాషించు టెట్లు! స్త్రీలయొద్దకు వెళ్లునపుడు కూడ సిగ్గునందెడిదానను. నేను కొలదిగ తెలుగుమాత్రము చదివితిని. ఉపన్యాసములు, నవలలు మొదలగువాని యందణుమాత్రము నిష్టముండెడిది కాదు. తీఱిక యున్నపుడెల్ల రామాయణము చదివెడిదానను. రామాయణ పఠనమన్న నాకు మిక్కిలి ప్రేమ. రామాయణము మనుజకృతమని యెంచెడిదాన కాను. ఏదేవతయో దాని రచియించి యుండునోపు నని నానమ్మకము. పవలంతయు నేనింటియం దేదేని యొకపని చేయుచునే యుండుదానను. పనిలేనప్పుడు రాట్నముమీద నూలువడకెడిదాన. అత్తమామలయెడ మిక్కిలి భయభక్తి విశ్వాసములతో మెలగెడుదాన. ఒకనాడు మామగారు కూరలో నుప్పు కొంచెము తక్కువగా నుండవలె ననిరి. ఆమాట వినుటతోడనే నాహృదయము కంపించె. మిన్నువిరిగి మీదబడినట్లాయె. ఇంతకన్న నెక్కుడు వేదన నికనే భరింపజాలనని భావించితిని.

ఈ నా యజ్ఞానము నాభర్త కిష్టముండెడిది కాదు. వారు న్యాయవాదివృత్తికి గడంగి యెన్నోదినములు కాలేదు. వారు గొప్పగొప్ప చదువులుచదివి యెన్నియో బిరుదము లందినారు. నన్ను వారు మిక్కిలి ప్రేమించెడివారు కాని వారిప్రేమయందు విశేషభాగము జాలి. స్త్రీవిద్యాభ్యుదయమన్న వారికి మిక్కిలి మక్కువ. వారి మనోనుకూలముగ నే మెలగజాలకుండుట చూచి వారు విచారమానసులై యుండువారు. అది నా యపరాధము కాదనియు, హైందవజాతి యాచారవ్యవహార ప్రభావమే యనియు నెంచువారు. వారికి నాతో ప్రేమాలాపములు సల్పుటలో నిసుమంతేని యానంద ముండెడిది కాదు. రాత్రి నిద్రింపబోవునప్పుడే ఇంగ్లీషునవలనో వెంటగొనివచ్చి నిదురించు నంతవరకు దాని జదువుచుండు వారు. ఎప్పుడేని నేను "ఏమిచదువుచున్నారు?" అని ప్రశ్నింప కరుణరసమొల్క నన్నుజలకించి "యిది 'ఆస్కార్ వయిల్డ్' అను నాంగ్లగ్రంథకారుని సర్వోత్కృష్టమగు నవల" యనిమాత్రము చెప్పెడివారు. ఆమాటలు వినినంత నేను నా యయోగ్యతను నిందించుకొనుచు, "విద్యాప్రవీణు డగు నిట్టి పురుషవతంసునకు దగుయోగ్యత నాకడ లేదాయెనే" యని విచారించెడిదానను. "ఏమూర్ఖునకో పత్నిగ నుండవలసినదాన" నని తలపోయుచుండు దాన. నాభర్త నన్ను దయార్ద్రదృష్టి గనుచుండువారు. అయ్యదియే నాసౌభాగ్యము.

అది సంధ్యాసమయము. ఇంటిముంగలిపసారాయందు కూర్చుని నేను రామాయణము చదువుచుంటిని. రాముని రాజ్యమునకు మరలి రమ్మని కోరుటకు భరతుడు వెడలెనని యీ కథాసందర్భమున జదివితిని. భరతుని కరుణాలాపములు, దీనభాషణములు భ్రాతృవాత్సల్యము నా మనసును కరగించి వైచినవి. నేత్రములనుండి యశ్రుధారలు స్రవించుచుండెను. ఇంతలో నాభర్త గదిలో నడుగిడెను. వెంటనే నేను పుస్తకము మూసి వైచితిని. వారి ముంగల నా యీ యజ్ఞానము ప్రకటము కాకుండునట్లు ప్రయత్నింప సాగితిని. వారు నాచేతనున్న పుస్తకమును గాంచి "రామాయణమా?" యని ప్రశ్నించిరి.

అపరాధినివలె జూచుచు,

నేను—"ఆ! అవును, ఏదో కాలక్షేపము" అంటిని.

నాభర్త—పుస్తకము మంచిదె; అందులో సందేహము లేదు. సద్భావనలు కొల్లలుగ నుండును. అయిననేమి? ఇంగ్లీషుభాషయందు వర్ణింపబడి యున్నంత బాగుగ మనపుస్తకములలో పాత్రలు వర్ణింపబడవు. నీకు నేను చెప్పిన ఆశ్చర్యముగ నుండును. ఆంగ్లకవులు మనోభావాధిక్యము నెంతో చక్కగ చిత్రించెదరు. మన కవులో పదపదమునకు పూర్వకర్మములనియు, నీతియనియు జెప్పి యేమేమొ చొప్పించుచుందురు. అందుచే మనవారి భావము లస్వాభావికములై కన్పట్టును.

నేను—ఇంగ్లీషుపుస్తకముల జదివి వాటిభావముల గ్రహించుటెట్లు?

నాభర్త—అంత దుష్కరము గాదు. అనుదినము నొకగంట చొప్పున చదివినచో కొలది దినములలోననే ఆంగ్లభాషయందు మంచి జ్ఞానమలవడుచు కొనగలవు. అదెట్లు! నీవు నామాట వినకుండుటకు నిశ్చయించుకొంటివిగా? నాయొద్ద సిగ్గేలని యెన్నియో మారులు చెప్పితిని. నీవు చెవియొగ్గనైన లేదు. శుభ్రముగ నుండుమనియు, పరమాత్మ డొసగిన సౌందర్యము వమ్ముజేసికొనకు మనియు నెన్నియో సార్లు బోధించితిని. నా మాటలు నీకు లెక్కలేదు. నాబోటి కురూపికి భార్యగా నున్న పు డెట్లుండిన నేమియని యాలోచించుచుంటివా? దివారాత్రములు పరిశ్రమజేసి యింటికి వచ్చుసరికి నీ క్రేగంటిచూపుల, నీ మృదులహాసమున, నీ ప్రేమాలాపముల నాశ్రమ వాయునని యెంతును. కాని నీ మౌనము నాయాశల నడియాసల నొనర్చుచున్నది. స్త్రీలు జన్మించుట వంటవండుటకు, బిడ్డలగని పోషించుటకు, భర్తృసేవసేయుటకు, ఏకాదశి మొదలగు పర్వదినముల నుపవసించుటకునే కాదు. వారి పుట్టుకకు మహత్కారణము కలదు. ఆడుది భర్త సాంఘిక, మానసిక విషయముల నన్నిట పాల్గొనుట కధికారిణి. పురుషునివలె ఆమెకును స్వాతంత్ర్యమునకధికార మున్నది. నీయస్వతంత్రత గాంచ నాకు జాలి వొడముచుండును. స్త్రీ పురుషున కర్ధాంగి యని మన పెద్దలసుద్ది. కాని నీవు నా మానసిక సామాజిక విషయములలో పాల్గొన జాలవు. నాధర్మములువేరు, నీయాలోచనలువేరు. సుఖసంతోషములా వేరు. నీవలన నాకే విధమగు సహాయము, సానుభూతియు లేదు. ఇట్టి పరిస్థితులలో నానందాబ్ధి నోలలాడదగు నాజీవితము నెట్టి నిరానందముగా గడపుచున్నానో నీవే యోచింపుము.

నాభర్త చెప్పినది యథార్థము. నేను వారి స్వేచ్ఛాజీవితమునం దొక కంటకమువలె నుంటిని. "ఇక నేటినుండి మావారు చెప్పినటుల నడచుకొందు" నని దృఢ ప్రతిజ్ఞ గావించుకొంటిని. నాభర్త నప్రసన్నచిత్తుని చేయగల్గుదునే!

౨

నగలన్నను, బట్టలన్నను మొదట నాకు మిగుల నిష్ట ముండెడిదికాదు. నాపుట్టినింట ఆబాలవృద్ధము స్వయముగ నూలువడికి బట్టలనేయించి ధరియించెడి యాచారము. విదేశవస్త్రముల వాడెడివారముకాము. నేనెన్నడేని గ్లాసుగోముల్లు అద్దకములకు ముచ్చటపడిన మాయమ్మ వారించుచుండెడిది. సింగారించుకొనుటకు మనసుపడిన 'మనకిట్టి పలాష్టిక శృంగారములు తగవమ్మా' యని బోధించెడిది. అంతవర కెందుకు?

ముకురమున కెదుటనిల్చి ముంగురులు సవరించుకొనబో విసువుకొనెడిది. ఇప్పుడు భర్తను సంతోషపెట్టుటయే నావిధి యనుకొంటిని. నాహావభావవిలాసములు మా అత్తాడుబిడ్డలకు కష్టముగ నున్నవి. వారియందు నాకొక యలక్ష్యభావ మేర్పడ జొచ్చెను. మెల్లమెల్లగ భార్యాభర్తల మనోభావములు కలియుచున్నవి. మావారియందు పూర్వవిచారము లేదు. మిగుల సంతోషముతో గనబడుచు వారు నాకు విలువగుచీరెలు, అందముగు "జాకెట్లు", సున్నితములౌ "స్లీపర్సు" కొనితెచ్చుచున్నారు. కాని వానినే ధరించి నల్గురిలోనకు వెళ్లుట కింకను జంకెడిదానను. వానిని కేవలము నాభర్త యొద్దకు బోవునపుడే ధరించుకొనుటకు నిశ్చయించుకొంటిని. నాశృంగారము జూచి నాభర్త యెంతయో సంతసించెడివారు. తన భర్త సుఖమునకు స్త్రీ యెట్టి శృంగారముల నొనర్చుకొనదు! ఇక నింటికార్యములందు నాచిత్తము చొచ్చుటలేదు. నాసమయమంతయు నన్నునే, సింగారించుకొనుటలోను పుస్తకావలోకనమునందును వెచ్చింప దొడగితిని. నవలలయందు రుచి మిక్కుటమాయె.

ఇంతవరకు నా అత్తమామల నేను మిగుల గారవించెడిదానను. వారికెదురుగ 'జాకెట్లు' 'స్లీపర్సు'తో వెళ్లుటకు భయము సంకోచము నుండెడివి. "ఇక నాభర్త వందలకొలది రూప్యముల సంపాదించుచుండ నింట దాసినై యెంతకాల మిట్లు నేనుండుట!" అను అభిమానము హెచ్చ జొచ్చెను. "ఇంటి యజమానురాలైన నేనుండ అత్తమామ లెవ్వరు నన్నాజ్ఞాపింప" అను అహంభావము వృద్ధికాదొడగె. అత్తగారేదేని పనిచేయుమని చెప్పిన ఆమాట చెవి జొనిచ్చెడుదానకాను. "ఫలహారము నేడేమేని చేయు"మని యొకనాడు అత్తగారు చెప్ప ఆమాట విని విననట్లూరకుంటిని. కొంతవరకామె నారాక కెదురుచూచి తుదకు ప్రాణము విసిగి గట్టిగ కేకలువేయ నారంభించెను. ఆమె చాల కోపిష్ఠిది. చిఱ్ఱుగొట్టు స్వభావము కలది. మరికొంతసేపటికామె నాగదిలోనికి వచ్చి, "నేను ఫలహారమున కేమైన చేయుమని చెప్పితినే, చేసితివా" యని గద్దించెను.

క్రోధారుణితనేత్రనై నేను—"తీఱిక లేనందున చేయలేదు." అని ప్రత్యుత్తర మిచ్చితిని. అప్పుడామె "—ఏమి? దిన మంతయు కూర్చుండియుండుట తప్ప నీకు వేరుపని యేమున్నది? ఇంత గర్వమా! 'నా భర్త సంపాదించుచుండ నేనేలపనిచేయవలయు' నని విఱ్ఱవీగుచుంటివేమొ! అట్టి పొరపాటు పడకుము. నీభర్త లక్షలు సంపాదింపనిమ్ము, ఈ యింట నా యధికారమే చెలాయించును. నేను నాల్గుడబ్బులు గడించు నంతనే యావత్కార్యములకు నే యజమానురాలనైతినని కుల్కుచున్నావేమొ! విద్యాబుద్ధులు గఱపి పెంచి పెద్దవాని జేసిన మేము మన్నుకొట్టుకొని పోవలసినదేనా! ఎంత గర్వించుచున్నావే! ఆహా! కాలవైపరీత్యము! నిన్నమొన్నటి పిల్లల కెట్టి స్వతంత్రాలోచనలు!—" అని నన్ను తూలనాడెను.

నే నేడ్వసాగితిని. నానోట మాట రాలేదు. నా పెనిమిటి వారి కచ్చేరిగదిలో కూర్చుని వార్తాపత్రిక చదువుచుండిరి. ఈమాటలు వారి చెవినిబడెనో కాబోలు. రాత్రి నిదురింప వచ్చినపుడు నన్ను చేరబిలిచి, "చూచితివా మా అమ్మగారి క్రోధపూరిత వాగ్బాణ పరంపరలు! స్త్రీ జన్మ యిట్టి కఠోరవాగ్బాణముల సహించుటకేనా! ఇట్టి మాటల నాలకించినపుడు నే బొందు మనోవేదన

భా

దుస్సహము. జీవితము భారముగ దోచును. హృదయము నిర్వికంపించును. జలవాయు ప్రకాశములు లేక శుష్కించు రుచ్చిమొక్కవలె మనుజుని విద్యాజ్ఞానశిక్షలు లడుగంటు మాచున్నవి. ఇంతేల? నే నామె ముందు నోరెత్త నేరనైతి. నన్నుతలిదండ్రులు నాయెడ సర్వాధికారులై యుండుటచే వంటనానోట మాటేని రాలేదు. నావలన నీకు నట్టిగతియే సుక్కల్గుచున్నందులకు విచారముగ నున్నది. నీవు వారిమాటల నీకేవినజాలక ప్రత్యుత్తర మొసగుదేని నాకు మిగుల కష్ట లేదముగ నుండును. విషపాన మొనర్చి ప్రాణత్యాగ మొనరిచ్చుకొనవలె నను బుద్ధి వొడమును. సరే. ఇప్పుడు మనకు రెండే మార్గములున్నవి. ఒకటి వారి సూదిపోటుమాటల సన్నిటి విని సహించి యూరకుండుట, రెండవది మన మార్గము మనము స్వతంత్రముగా జూచుకొనుట. చెప్పుము, ఇందేది నీకిష్టమో. అమ్మగారి స్వభావ మిక నెన్నటికేని మారునని యూలకొనుట మాత్ర మిక అసంభవము. నీ యిష్టమేమి?"

నేను భయపడుచు భయపడుచు "మీ కేది సమ్మతమో నాకు నదియే సమ్మతమగు. ఆమె నన్ను చదువు వలదనిన మానివైతును. నే నెటుల ప్రవర్తించిన నామె ప్రసన్నచిత్తయగునో యటులనే ప్రవర్తింతును. నేను చదివి యేమిచేయవలయు" నని ప్రత్యుత్తర మిచ్చితిని.

నా భర్త—"నీవు చెప్పునది నాకెంతమాత్రమును నచ్చలేదు. అవిద్యాంధకారమున బడి యెంతకాల మిట్లేడులాడుట? అమ్మ నేడు దూషించుట ప్రారంభించినది. అనుదినము దూషణము హెచ్చునే కాని యిక తగ్గదు. నేను నిన్నెంత విద్యావతిగ చేయదలచిన నన్నామె యంత యడ్డును. చిన్ననాటి పరిస్థితులు మారినవనియు, నేడు భారతమాతకు సత్పుత్రికారత్నముల యవసరము ముఖ్యమనియు, స్త్రీలు చేతగాని పిరికిపందలవలె నింట గూర్చుండి దేశమందలి యాందోళన మెఱుంగక, దేశస్థితి దెలియనేరక వృథాలాపముల కాలముపుచ్చు సమయ మిది కాదనియు నామె యెన్నటికి నెఱుగ నేరదు. కాన నామాట బాగుగ నాలోచింపుము. మన మే పట్టణమునకైన బోయి యొకరి యొత్తిడి లేక స్వతంత్రముగ జీవింతము. 'ఇక్కడ ప్రాక్టీసు బాగుండదేలే' దను మిష మీద ఇంటనుండి మెల్లగ దాటిపోవచ్చును.

నా పెనిమిటి పలుకులన్నియు విని నేను వారికి విరుద్ధముగ నేమియు జవాబు నీయలేకపోతిని. ఒంటరిగ నుండవలయునే యనుజంకు కల్గెను కాని అచ్చట నే పోరులేక సుఖముగ కాలయాపన మొనర్పవచ్చుననునుద్దేశ్యము మదీయమానసమును వికసింపజేసెను.

3

నాటినుండియు నా యత్తగారు నాతో మాటలాడుట మానివేసినది. ఇరుగుపొరుగు అమ్మలక్కల పరిహాసములకు నే గురియైతిని. ఇదంతయు నాకు మిగులకష్టముగ నుండెడిది కాని వారందఱిమాటల సహించి యూరకుండుట కంటె నా యత్తగారి తిట్లే మేలనితోచెను. ప్రపంచమునకు నాభర్తగారియెడ కూడ గౌరవమర్యాదలు తగ్గ నారంభమయ్యెను. నేను నా భర్తను మందుమాకుల వశీకరణ మొనర్చుకొంటిననువదంతి ప్రబలెను.

శ్రావణమాసము, కృష్ణాష్టమి, లోకరక్షకుడగు కృష్ణభగవానుని పుట్టినదినము. నాడు మాయింట నందఱును ఉపవాస ముండిరి. నేను నుపవసించితిని. పరాత్పరుడగు మాధవుడు రాత్రి పండ్రెండుగంటలకు జనించెను. మేమందఱ మొక్కచో గుమిగూడి యాసర్వేశ్వరుని మీద పాటల పాడుచుంటిమి; ప్రార్థన సేయుచుంటిమి. నాభర్త యిట్టి మూఢాచారములన్న మండిపడువారు. ఇట్టిదినముల వారు స్నానముకూడ మానెడువారు. ఆనాటిరాత్రి యుత్సవమంతయు ముగిసినపిమ్మట నిదురించుటకు నేను గదిలో కాలిడితిని. అప్పుడు వారు—"ఎందులకిట్లు శరీరము శోషింపజేసికొనెదవు? కృష్ణుడు తప్పక మహానుభావుడే. అతని పూజించుటయు మనకర్తవ్యమే కాని యిట్లు పస్తుండుటవలన కల్గు లాభమేమియో నాకు తెలియకున్నది. ఇదియొక నటన. భక్తియన పవిత్రత, విశ్వాసము, సత్యము," అని బోధింప దొడగిరి.

నాభర్త భగవద్గీతల విశేషముగ కొనియాడుచుండువారు. పఠించు టెప్పుడు నే గనలేదు. ఉపనిషత్తుల ప్రశంసించునపుడు నోట పుష్పవృష్టి కురిసెడిది. వారుపనిషత్తుల నుచ్చరించుట నాచెవుల నెన్నడు బడలేదు. వేదాంతమే భారతదేశ దౌర్భాగ్యమునకు మూలకారణమని వారి ప్రబలవిశ్వాసము—"భారతదేశ పునరుద్ధరణమునకు నేడు శౌర్యనిధులగు పుత్రపుత్రికా రత్నముల యావశ్యకత యెక్కువగా కలదు. ఇది ముక్కు మూసుకొని కూర్చుంట కదనుగాదు."

నాభర్త వాక్యములకు ప్రత్యుత్తర మొసంగు సామర్థ్యము నాకెక్కడ? వీరు కేవలపాశ్చాత్యమార్గానుసరణులై యుండిరే యని తలపోసితిని.

౪

మేము చెన్నపురి జేరితిమి. రెండంతస్థుల మేడ నొకదాని బాడుగకు తీసి యందు వసింప నారంభించితిమి. ఆభవన మెంతయో శృంగారముగ నుండెను. విద్యుద్దీప ప్రకాశమున తద్భవన శృంగారము ద్విగుణీకృతమగుచుండెను, ఇరుపార్శ్వముల నున్న తరులతాగుల్మాదులు పథికులకు తమ నీడచే విశ్రాంతి గలుగజేయుచు సృష్టివైచిత్ర్యమును విశేషముగ జాటుచున్నవి. మాయొద్ద అయిదుగురు నౌకరు లుండిరి. స్త్రీలిద్దరు, ముగ్గురు పురుషులు. ఎల్లప్పు డొకనవల చేతగొని పడకకుర్చీలో పరుండి చదువుచుండుట దప్ప యింట పనియేమియు నాకు లేదు. కంచు, ఇత్తడి మొదలగు పాత్రలింట మచ్చుకేని గానవచ్చుట లేదు. గాజుప్లేట్లు, సాసర్లు, కప్పులు మొదలగు విదేశవస్తు సామగ్రి వాటిస్థాన మాక్రమించెను. భోజనము సేయురీతియు పాశ్చాత్యదేశజులనే యనుసరించితిమి. అట్లు తినుటయందు మావారి కెంతేని యానందము. కొలదిదినములవరకు నా కట్లు తినుట సిగ్గుగ నుండెడిది. క్రమేణ నేనును ఆ పద్ధతికే యలవడితిని.

మాయొద్ద నొక మోటారు, జోడు గుఱ్ఱముల బగ్గీయు కలవు. కాలినడక బొత్తుగ మఱచితిమి. ఎవరినేని చూచుటకు పదియడుగుల మేరపోవలయు నన్న బండి సిద్ధముగ నుండవలె. నాభర్త "అప్ టూ డేట్ ఫేషన్ అన నిదే" యనెడి వారు.

మెల్లగ మాకు రాబడిదినములు తగ్గె. ఇంటిఖర్చు గూడ సరియగు మార్గము త్రొక్కలేదు. మధ్యమధ్య వారి ముఖమండలము విషాద మేఘాచ్ఛన్న మగుట గనెడిదాన. రాబడి తక్కువగ నున్నపు డీవ్యయమేల తగ్గింపరాదు? ఇంత పెద్ద భవనము మనకేల? ఏచిన్న యిల్లో తీసికొన్న మనకు చాలదా? అయిదుగురు నేకు లవసరము మనకేమి! ఇద్దఱున్న కాలక్షేపమగునే! యని యెన్నియో సార్లు వారికి చెప్పుచుండుదాన. నా మాటలు విని పరిహసించుచు, "మనము దరిద్రులమని డప్పువాయించి చాటుకొందుమా? దారిద్ర్యప్రకటనము దారిద్ర్యానుభవముకన్నను దుఃఖకరము. మనము నిర్ధనుల మనుమాట మఱచిపొమ్ము. లక్ష్మియనతికాలముననే మనయెడ మరల ప్రసన్నయగు. వ్యయము వృద్ధియగుట, అవసరములు పెంపొందుట ద్రవ్యోపార్జనమునకు ప్రథమ సోపానములని నమ్ముము. కష్టములకు కింపవడుచు నొక్కచో గూర్చున్న నడుగు ముందుకు పడునే! సుఖానుభవమునకు యోగ్యుల మగుదుమే!"

ఏది యెటులైనను మావ్యయము దైనందినాభివృద్ధి నందుచునే యుండెగాని తగ్గుదల నూపలేదు.

"క్రమేణ నేనును ఆపద్ధతికే యలవడితిని."

మేము వారమునకు నాలుగైదు మారులు "సినీమాలకు", నాటకప్రదర్శనములకు వెళ్లెడివారము. వారమునకు రెండు మూడు పర్యాయము లైన మా యింట మిత్రులకు విందు జరుగుచుండెడిది. జీవిత ముఖ్యాదర్శము సుఖభోగానుభవమే యనుభావము నాకుగూడ పొడకట్టెను. మన మనుభవింపనే భగవంతుడు ఉత్తమ వస్తుజాలముల ప్రసాదించినాడు. అనుభవించుటె మనపంతు."

ఒక క్రైస్తవస్త్రీ నాకు నాంగ్లభాషను నేర్పను, సంగీతము చెప్పను వచ్చుచుండెడిది. "పియానో" నొకటి కొంటిమి. ఈకృత్రిమ మహదానంద సాగరమున మున్గి నేను రామాయణ భారత భాగవత పఠనమునకు స్వస్తి జెప్పితిని. ఇప్పుడు నా కాపుస్తకములన్న మిగుల నేవగింపు జనించె. దేవతలయందు నాకుండెడి భక్తివిశ్వాసములు తొలగ దొడగె.

నానాట ఇక్కడి పెద్దమనుష్యులతో స్నేహము కుదిరె. నూత్నముగ స్త్రీసంఘమొకటి మేముండు ట్రిప్లికేనులో స్థాపింపబడె. ఈసంఘసభ్యురాండ్ర నడకలు, పోకడలు నాకు మొదటిలో ఆశ్చర్యము గొల్పెడివి. ఈసంఘమున నేను చాలదినములవరకు కేకి మూక మధ్య కాకివలె నుంటిని. ఈసంఘస్త్రీలు గుఱ్ఱపుస్వారి, టెన్నీసు ఆటలు, ఈతలు నేర్చి నేర్చుచు కేరింతలు గొట్టుచుండువారు. స్త్రీవిద్యాభివృద్ధి, స్త్రీస్వాతంత్ర్యములగూర్చి చర్చలు, వార్తాపత్రికలు ముందిడుకొని యందలివ్యాసముల దోషాదోషముల చర్చించి నిరూపించుతఱి వారు చూపు బుద్ధికుశలత, చాకచక్యము, వాగ్వివాదపటిమ నాకచ్చెరువు గొల్పెడివి. వీ రపరసరస్వతులవలె నాకుదోచెడివారు. సంకోచసంభ్రమములవీడి బీధియొద్దున పురుషులతో చేతుల గల్పి యటునిటు నడయాడుచుండుట గాంచి మొదటిలో వారి సాహసమున కాశ్చర్యపడుదాన. వారు నన్ను తమవెంట రమ్మనెడివారు. నేను లజ్జావశమున వెళ్లజాలకుండెడిదానను. ఆస్త్రీలమోము లెప్పుడు సంతోషవికసితములై యుండెడివి. వ్యాకులచిత్తలైవా రెన్నడు నాకు కానరాలేదు. మిస్టర్ కృష్ణారావ్ జబ్బుగా నున్నప్పటికి మిసెస్ రావ్ మోమున చింతారేఖ కానరాదు. మిస్టర్ రావ్ హృద్రోగమునకు లండను నగరమున చికిత్సనందుచున్నను మిసెస్ రావ్, మిస్ పూర్ణ నిత్యము టెన్నిసుఆటలకు వచ్చుచునే యుండిరి. ఇట్టి నాగరికతామూర్తుల మధ్య నాయవస్థ యెట్లుండెనో నాకే యెఱుక.

ఈస్త్రీల సంభాషణముల కెట్టి యాకర్షణశక్తి కలదో కాని, మెల్లమెల్లగ నాకుగూడ వారి ఆమోదప్రమోదములలో పాల్గొనవలయునను కోర్కి జనింప మొదలిడెను. వారిబోలె స్వాతంత్ర్యము గలిగియుండవలయునను నిచ్ఛ ప్రబలనుగుచుండె. ఇంగ్లీషున వారు భాషించుకొనుచుండ నెన్నడు నాకట్టిభాగ్య మబ్బునా యని తలచుచు సుఖస్వప్నముల గాంచుచుండుదాన.

ఇట్లుండ నాస్థితి ఖేదజనకమగుచువచ్చె. నాభర్త నన్ను "మైలవ్", "మైడియర్" "మైడార్లింగ్" అని సంబోధించువారు. ఆమాటలు హృదయమునుండి వచ్చినవి కావనియు, నందు కృత్రిమత యున్నదనియు తలపోయుదాన. వారికి నాయెడ నున్న స్నేహములో హార్దికభావములకు మాఱు అలంకారము లెక్కువగా నున్నటుల కన్పట్టుచు వచ్చినది. అన్నిటికంటె నెక్కుడు నాకుగూడ నాభర్తయెడ నందు శ్రద్ధాభక్తులు తొలగిపోనారంభించె. వారికి శిరోవేదన కల్గిన తొల్లిటి యట్లు నాకిపుడు హృదయవేదన కల్గుటలేదు. నాయందు ఆత్మాభిమానము, స్వార్థపరత హెచ్చె. ఇప్పట్టున నేను సింగారించుకొనుట కూడ నాకర్తవ్యమనకే గాని నా భర్త నానందింప జేయుటకు గాదు. నాసౌందర్యమందు నాకు గర్వము. నేను జీవించుట యెరులకొఱకు గాదనియు, నాకొఱకే యనియు భావింప దొడగితిని. త్యాగము, సేవ హృదయము నుండి దూరము లయ్యె.

నల్గురిలో మాత్రము తిరుగుటకు నా కింకను సంకోచముగనే యున్నది. పలువురనోట నాసౌందర్యాధిక్యము వినవలయునని కుతూహలము. ఒకనాడు మిస్టర్ రావ్ ప్రభృతులతో మా వారు కూర్చుండిరి. నాకును వారికిని మధ్య కేవలమొక తెఱ యడ్డు. నేను వారియెదుట స్వేచ్ఛగా కూర్చుండలేదని నాభర్తకు కష్టముగా నుండెను. నే నిట్లుండుట వారి గొప్పతనమున కేమొ లోపమని నాభర్త భావించువారు. "నాభార్య

వస్త్రభూషణ సౌందర్యలోపమూలమున గాదు ఈవలకు రాకుండుట, లజ్జావశమున" అని వారలకు జెప్పువారు. నానగలు, నాబట్టలు, నాఅందము వారికి కనబడుటకు మాటిమాటికి నన్ను తెఱయొద్దకు బిల్చువారు. ఎట్టకేలకు నాభర్త యిష్టమే నెరవేఱెను. రెండుసంవత్సరము లగుసరికి నేను సంభ్రమసంకోచముల వీడి నాభర్తతో కలసి "షైర్" చేయ మొదలిడితిని. ఆ "షైర్" వెనుక "టెన్నిసు" వంతు వచ్చెను. "క్లబ్బులో మెంబరు" నైతిని. మొదట నాకీ "టెన్నిసు" "క్లబ్బు"లన తలనొప్పిగా నుండునవి.

క్లబ్బునందు ఇంతకన్నను చిత్రము. జనులు ఇంగ్లీషుమాటల తమభావముల దొర్లించుచు వెకిలినవ్వుల నవ్వుచు, సారహీనసంభాషణముల కాలము బుచ్చువారు. స్త్రీల యీనిర్లజ్జత, పురుషులభావశూన్యత మొదటిలో నాకాశ్చర్యము గొల్పెడివి. నలుదెసల నీపాశ్చాత్యపద్ధతులు హాస్యజనకములుగ నుండెను. ఏమైననేమి? నేనును వారి ననుసరించితిని. నాకిప్పుడు నిత్యము క్రొత్తక్రొత్త దుస్తులు, సింగారములు. క్లబ్బునందు టెన్నీసు ఆడునపుడు అందఱిదృష్టులు నామీద ప్రసరింపవలయునను ఉత్సాహము. నాభర్తకుజేయు సేవాసత్కారములందుండు శ్రద్ధకన్న నాయలంకారములందు నాకెక్కువశ్రద్ధ కలుగజొచ్చెను. అంతేకాదు. పరులనోటినుండి నాసౌందర్యప్రశంస వినవలెనను కుతూహలము. ఏసౌందర్యమున్న, నెట్టి శృంగారములన్న నాశరీరమున రోమరోమము హేయభావమున కంపించుచుండెడివో, యెట్టి హాస్యకటాక్ష వీక్షణములు విషతుల్యములై నన్ను మృత్యుముఖమున జొరప్రేరేపించెడివో యట్టి యిహలోకసౌఖ్యములందు నాకిపు డొక యనిర్వాచ్యదపూర్ణమహా హర్షము కలుగుచుండెను. కాని యెన్నడేని నాపూర్వస్థితి దలచుకొన్న మనమున మాత్ర మొకవిధమగు భీతి జనించుచుండును. ఈ నావ యేయొడ్డున జేరునో యను తలంపు. కొన్నిసమయముల క్లబ్బునకు పోగూడదనియు, స్వేచ్ఛాపరలగు నీయువతులతో స్నేహము వలదనియు ననుకొనుదాన. అయిననేమి, సమయ మగుటతోడనే క్లబ్బునకు సిద్ధపడుచుంటిని. నేను నావశమున లేను.

మనమందలి సత్కల్పనలన్నియు మంట గలియుచుండు. సద్భావములన్నియు నశించు.

నాభర్త స్వభావమున మార్పు కల్గుచుండెను. వారు విచారమానసులై కనబడుచున్నారు. ఏదో కఠినమగు చింతచే కృశించుచున్నట్లు కనబడుచు వచ్చిరి. ముఖము పాలిపోయె. తఱచు సేవకులతో పోట్లాడ నారంభించిరి. బయటకు వెళ్లుటకూడ తగ్గించిరి.

ఇంత కొకమాసము క్రితము వా రెన్నిపనులున్నను క్లబ్బునకుమాత్ర మవశ్యము వెళ్లువారు. క్లబ్బునకు వెళ్లని దినమున వారికి మతిపోయినట్లుండెడిది. కాని వా రిప్పు డధికముగ వారి గదియందే పడకకుర్చీమీదనో పరుండి వార్తాపత్రికనో, పుస్తకమునో చదువుకొనుచుండు వారు. ఇట్లుండుటకు కారణ మేద్దియో మాత్రము నే నూహింపజాలకుండుదాన.

౫

ఒక దినమున వారు జ్వరపీడితులై యొల్లున్నవా రట్లనే స్మృతిలేక మంచముమీద పడియుండిరి. వారి యొద్దకు బోవలెనను బుద్ధియే నాకు కలుగలేదు. సభలు, ఉపన్యాసములు వీనియందు నామనస్సు తగిలియుండెను. వారియొద్దకు వెళ్లుచుందును; క్షణములో మరలివచ్చి, "టెన్నీసునకు టైమ్అయ్యెను. వెళ్లనా, వద్దా" యను సంశయములో మునుగుచుంటిని. తుదకు "ఎక్కడనున్ననేమి లాభము? నే నిచ్చటనున్న మాత్రాన వారిజ్వరము తగ్గునా? ఆగుటవలని ప్రయోజన మేమి? వెళ్లిననే బాగుండు"నని నిశ్చయించుకొంటిని. నేను దుస్తుల తొడిగికొని "రేకట్" తీసుకొని క్లబ్బునకు వెళ్లితిని. అక్కడి చెలికత్తెలు మిసెస్ రంగనాథఅయ్యర్, మిసెస్‌రాస్, మిస్ పూర్ణలతో నాభర్తయవస్థ జెప్పి సజల నయనములతో కూర్చుంటిని. టెన్నీసుకోర్టునకు మిస్ పూర్ణ నన్ను కేకవేయ నొక దీర్ఘనిశ్వాసము మాత్రము వదలి వారివెంట వెళ్లి యాడితిని.

నేటికి మూడుసంవత్సరములకు పూర్వము! నా భర్త యిట్టి విషజ్వరముచే పీడితులై యున్నపుడు.

రాత్రియంతయు నిద్రలేక వారికడ కూర్చుని విసరుచునే యుంటిని. వ్యాకులహృదయనైతిని. "వారి కేల రావలె ఆజ్వరము, నాకేలరాదు" అని తలపోసితిని. ఆహా! కాల వైపరీత్యము. ఇప్పు డాహృదయము స్నేహశూన్య మయ్యె; పాషాణప్రాయమయ్యె. నే నెప్పటివలె రాత్రి తొమ్మిది గంటలకే యిల్లు జేరితిని. నాభర్త మంచిస్థితిలో నున్నట్లే కాన్పించిరి. వారు కేవల మొక్కపరి దీన దృక్కులు నాపై బఱపి యటు ఒత్తిగిలి పరుండిరి. నేను భోజన మొనర్చి పరుండునెడ నా యంతరాత్మ నాస్వార్థపరత్వమునకు, ఈ లీలావినోదములకు నన్ను నిందించె.

"నేను దుస్తులతొడిగికొని......క్లబ్బునకువెళ్లితిని."

ఇప్పుడు నేను ఆంగ్లోపన్యాసములను, నవలలను అవలీలగ గ్రహించుచున్నాను. మాసంభాషణ తఱుచు ఇంగ్లీషుననే. మాకన్న తక్కువ వారితో మాటాడుట హేయముగ భావించుచుంటిమి. హైందవస్త్రీలు నాగరికతాశూన్యలని తలపజొచ్చితిమి.

మరుచటి దినమున గూడ నా భర్త జ్వరము తగ్గలేదు. నేను క్లబ్బునకు వెళ్లలేదు. కాని మూడు దినములవరకు జ్వరము తగ్గకుండుట చూచి మిసెస్ కే. ఎస్. రావ్ 'డాక్టర్ తిరుమల్‌కు కబురు పంపరాదా' యని సలహానిచ్చెను. నే నట్లుచేయ నంగీకరించితిని. మరునాటి నుండియు డాక్టర్ వచ్చుచు పోవుచుండెను. నాభర్త సేవాశుశ్రూషలకు "నర్సు" ఒకతె నియమింపబడెను. నాకు గూడ భర్తకు సేవచేయు అవసరము తప్పెగదా యను సంతుష్టికల్గెను. రెండుదినములు నేను క్లబ్బునకు వెళ్లుట పడకపోయినప్పటికి మనస్సు అక్కడనే యుండెను.

ఒకనాటి మట్ట మధ్యాహ్నమున నేను పడక కుర్చీలో కూర్చుని యింగ్లీషునవల నొకదాని చేతగొని చదువుచుంటిని. ఆకస్మికముగ నామనమున 'నాభర్తరోగము తిరుగుట దుస్సాధ్యమయిన నెట్లు?' అనుభావము జనించెను. ఈశోకమయ కల్పనవలన నాకు దుఃఖముకల్గుటకు మాఱు ఆనందము కల్గెను. 'మిసెస్ రావ్, మిసెస్ రాస్, మిస్ పూర్ణ నాయెడ సానుభూతి ప్రకటింతురు. వారిని చూచుటతోడనే నే నశ్రుపూరితనేత్రనై నిలిచి, 'సోదరీమణులారా! నా జీవన మిప్పుడు భయానకశ్మశాన దీపమువలె క్రుంగి యంధకార భూయిష్ఠమై పోయినది. నన్నుజూచి జాలి నందనేల?...' అని మనమందొక శోకపూరితమగు నుపన్యాసరచన గావించుకొంటిని. పాపము శమించుగాత! శవమువెంట పోవునపుడెట్టిబట్టల కట్టుకొనవలయునో యనునిర్ణయము కూడ మనమున చేసికొంటిని. వీరి మృత్యువార్త పట్టణమెల్లెడ వ్యాపించును. ప్రతిసంఘము నుండియు, పరిచయముగల ప్రతివ్యక్తికడ నుండియు నాకు సానుభూతిలేఖలు కొల్లలుగవచ్చును. వానికి నేను ప్రతియుత్తరమునకు ప్రత్యుత్తరమునీయ నసమర్థను. శోకసంతప్త హృదయను నాకు సమయ మెక్కడ? "అందఱకు కృతజ్ఞురాల. మృతాత్మశాంతికి సర్వేశ్వరుని బ్రార్థింప మిమ్మువేడెద" నని పత్రికాముఖమున ప్రకటింతును." ఇట్టి యాలోచనలలో మునిగి తేలుచుండ నర్సు వచ్చి—'అమ్మా! అయ్యగారు పిల్చుచున్నారు —'అనెను.

అది నాకు క్లబ్బుటైము. వారప్పుడు నన్ను పిలచుట నా కాటంకము. ఏమిచేయుదు? ఎటులనో వెళ్లితిని. నాభర్తమంచము నెక్కి నేటికి రమారమి మాసము దినములు కావచ్చినది. వారు నావైపు దీననేత్రముల

చూచుచుండిరి. ఆకనుల నీరు నిండియుండె. వారిని చూడ నాకును జాలిపొడమె. కూర్చుని ధైర్యము జెప్పుచు, "ఏమి చేయుదు? మరియొక డాక్టరును బిలతునా?—"

"నే నిచ్చటనున్న నాకీరోగము మరలదు. నన్ను మాయమ్మ యొద్దకు గొంపొమ్ము."

"ఏమీ! ఇక్కడకన్న నెక్కువ చికిత్స జరుగునా యక్కడ?"

"జరుగనిమ్ము, జరుగకుండనిమ్ము. నామనమేలనో మాతృదర్శనముగోరి వేగిరపడుచున్నది. ఔషధసేవవలన గాకున్నను మాయమ్మ దర్శనముననే జీవింపగలను అను ధైర్యము నాకు కల్గుచున్నది."

"ఇది వట్టి భ్రమసుమండీ."

"భ్రమే కానిమ్ము—నా ప్రార్థన నాలకింపుము. ఈ రోగమువలన గాదు. మన ప్రస్తుత జీవితమార్గమునుండియే నాకు దుఃఖము కల్గుచున్నది."

ఆశ్చర్య చకితనై నేను నాభర్తను తిలకించితిని.

వారంత—"ఈ జీవనమునుండి నేను మిగుల విసిగితిని. నిర్మలజలప్రవంతులచే పవిత్రమగు భూమి మన మాతృభూమియేయని నే నీనాడు గుర్తింప కల్గితిని. నే నింతకుపూర్వము ఈ హేయజీవనమును మిగుల ప్రేమించితిని. ఇప్పుడు నాకు దాని యాంతరంగికావస్థలు బాగుగ బోధపడినవి. ఆద్యంతము కంటకావృతమైన జీవితమందు నేటివరకు తిరుగాడుచుంటిని. ఈ జీవనమున హృదయానందముగాని, యాత్మకు శాంతిగాని లేదు. ఇది యొక యున్మత్త, అశాంతిమయ, స్వార్థపూరిత, విలాసయుతమగు జీవితము. దీనియందు నీతి, ధర్మము, సహానుభూతి, సహృదయత శూన్యములు. పరమాత్మ ప్రీతికొఱకైన నీవు నన్నీయగ్నినుండి రక్షింపుమా! ఉపాయాంతరమేమియు లేనిచో మాయమ్మ కొకలేఖనైనవ్రాయుము. ఆమె తప్పక వచ్చును. ఆమె మమతాపూర్ణదృష్టి, ఆప్రేమయుతశుశ్రూష నాకమృతోపములగు. నే జీవింతును. ఆమెవచ్చును. ఆమె తప్పక వచ్చును. వచ్చి యీనిర్భాగ్యుని యవస్థ గాంచును. ఈనీచాతినీచమగు నవనాగరకతాసంఘముల గాలి ఆమె కింకను సోకలేదు. ఆమెవచ్చును; వచ్చును; తప్పక వచ్చును. నాకన్నులు ఏప్రకాశమాన పవిత్ర దివ్యజ్యోతికినై తహతహలాడుచున్నవో ఆజ్యోతి యింకను ఆమె మొగముందే తాండవమాడుచుండును. ఆమె హృదయమున స్నేహము, సత్యము, విశ్వాసము పాదుకొనియున్నవి. ఆపవిత్ర మాతృమూర్తి యంకముననే చనిపోయినను నాయాత్మకు శాంతికల్గును. మోక్షము కరతలామలకమగు. స్వర్గలోక సంతోషమంద గల్గుదును."

జ్వరతీవ్రతచే వాగ్ధోరణి హెచ్చెనేమో, 'టెంపరేచరు' తీసి డాక్టరుయొద్దకు బోదునని 'నర్సు', 'థర్మామీటరు' తీసికొనివారియొద్దకు వెళ్లెను. నాభర్త యామె చేతిలోనుండి యీజ్వరమానయంత్రమునుదీసి నేలగొట్టిరి. అది ముక్కముక్కలయ్యెను. వారు నన్నంత హాస్యమయదృష్టి నవలోకించి "దుస్తుల దాల్చితివి. క్లబ్బునకుపోదువు గాబోలు. ఆదారిని పోవునపుడు డాక్టరుగారిని కలసికొని— మావారి టెంపరేచరు తుదిడిగ్రీకి యెక్కెనని మాత్రముచెప్పుము" అనిరి.

నేనంత భయభీతనైతి. హృదయమున కరుణావిచారములు ముప్పిరిగొనె. కంఠము రుద్ధమయ్యె. నాభర్త తమనేత్రముల మూసిరి. వారి యుచ్ఛ్వాసనిశ్వాసములు తీవ్రములయ్యె. డాక్టరును పిలుచు తలంపుతో నేను ద్వారముకడ కేగునంతలో వారు లేచి కూర్చుని నావైపు దీనముగ జూచుచు "కమలా! నేను నీతో కొంచెము నేపుమాటాడవలెనని చాలాకాలమునుండి యోచించుచుంటిని. కాని సాహసము కలుగదు. నేడు తప్పక నాహృద్గతములగు నుద్దేశముల చెప్పివేయదలచితిని.— పూర్వజీవనమునందే సుఖమునందవలయునని యాశించుచున్నాను. ఈజీవితమన్న నాకసహ్యము కల్గుచున్నది. ఇదే నారుగ్మతకు ముఖ్యకారణము. శరీరకష్టమున కాదు—మానసికకష్టమున కృశించిపోవుచున్నాను. నిన్ను తిరుగ ఆజ్ఞావర్తినిగ, భగవదారాధనా తత్పరవుగ, రామాయణ పఠనాసక్తవుగా గాంచవలెనని యూహ. గృహకార్య

నిర్వహణమున శ్రద్ధాభక్తులు కల్గి, రాత్రింపగళ్ళను మొన ర్చుచు సర్వేశ్వరసంసేవను కాలముగడపు నీయానాటి మూర్తి మరల గాంచఁజాలెనను నాయాశ వ్యర్థ కాజనదు. నన్ను నీదానినిగా గైకొమ్ము; నీవు నాదానవు కమ్ము. నందనారచరితమును నాపరిశుద్ధజీవితమందే వాస్తవిక సుఖముకలదని నే నీనాఁడు గ్రహింపఁగల్గితిని. చెప్పుము. నీకేది యంగీకారమో? నీ వెన్నఁడు నామాట జవదాట లేదు. నాముద్దు చెల్లింపకున్న ఈనికృష్టజీవన మెట్లు పరిణమించునో! ఏమి? కమలా! నాముద్దు చెల్లింపవా? చెప్పుము—చెప్పవా? —"యని బ్రతిమాల నొడంగిరి.

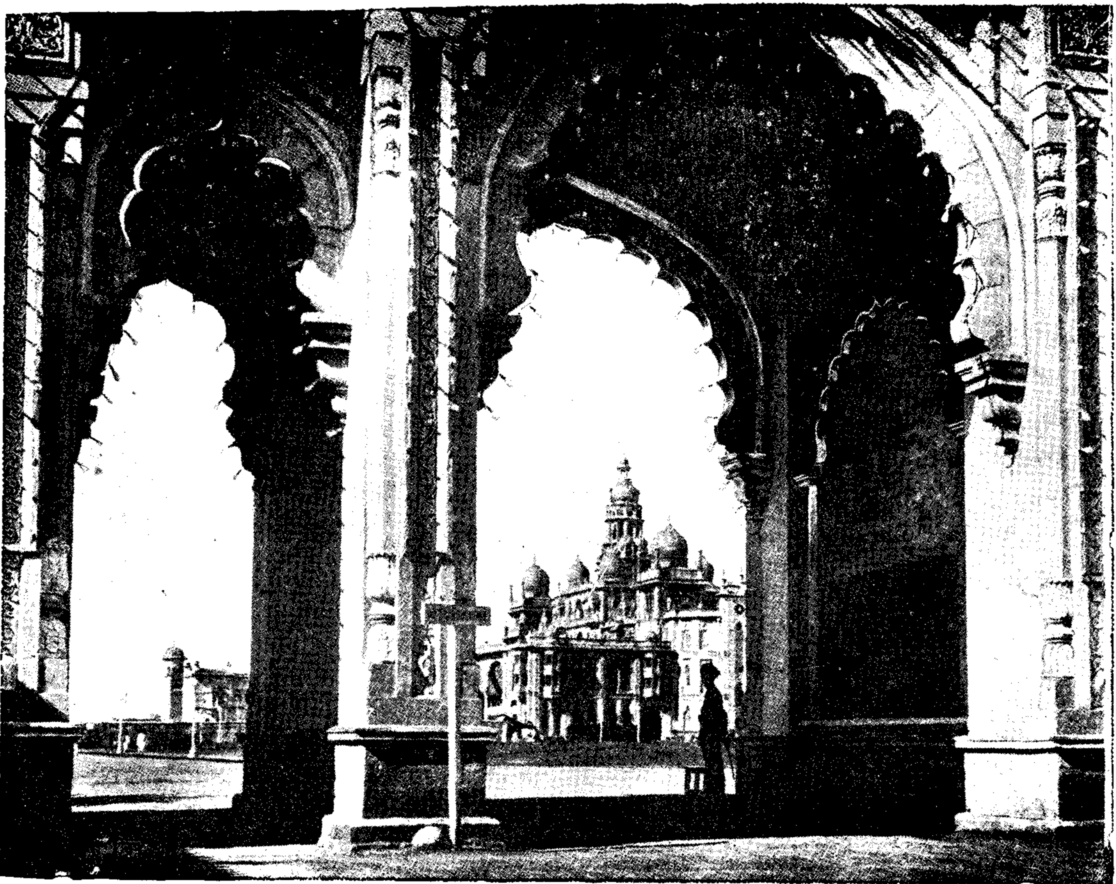
"నిన్ను తిరుగ ఆజ్ఞానర్తినిగ..........రామాయణ పఠనాసక్తవుగా గాంచఁజాలెనని యూహ."

వెంటనే నేనేమియు ప్రత్యుత్తర మొసఁగ జాల నైతిని. ఈ స్వాతంత్ర్యజీవితమందున్న సుఖమునుగూర్చి యాలోచింప దొడఁగితిని. ఈయానందమక్కడ నెక్కడ! ఇన్నిదినములు స్వతంత్రరాజ్యమునందు స్వేచ్ఛాభ్రమణ మొనర్చిన పిదప మరల నస్వతంత్రతా జాలముల చిక్కు వడుటెట్లు! సేవకురాలినై యచ్చట కాలముగడపు టెట్లు? నాభర్తయే గదా నాకీస్వాతంత్ర్య పాఠముల నేర్పినది. పవిత్రపురాణపఠనమందనిష్టత గలుగఁజేసినది వారే గదా! నేను వారి యిచ్ఛానుసారము మెలఁగితినే. ఏమి యపరాధ మొనర్చి యుంటిని?—అని ఆలోచింప దొడఁగితిని. కాని నాభర్త దీనతాపూర్ణదృక్కుల నవ లోకించి నంత నేనేమియు చేయఁజాలనైతిని. "ఇక్కడ మీ కేమి కష్టముగానున్నది?" అని మాత్రమంటిని.

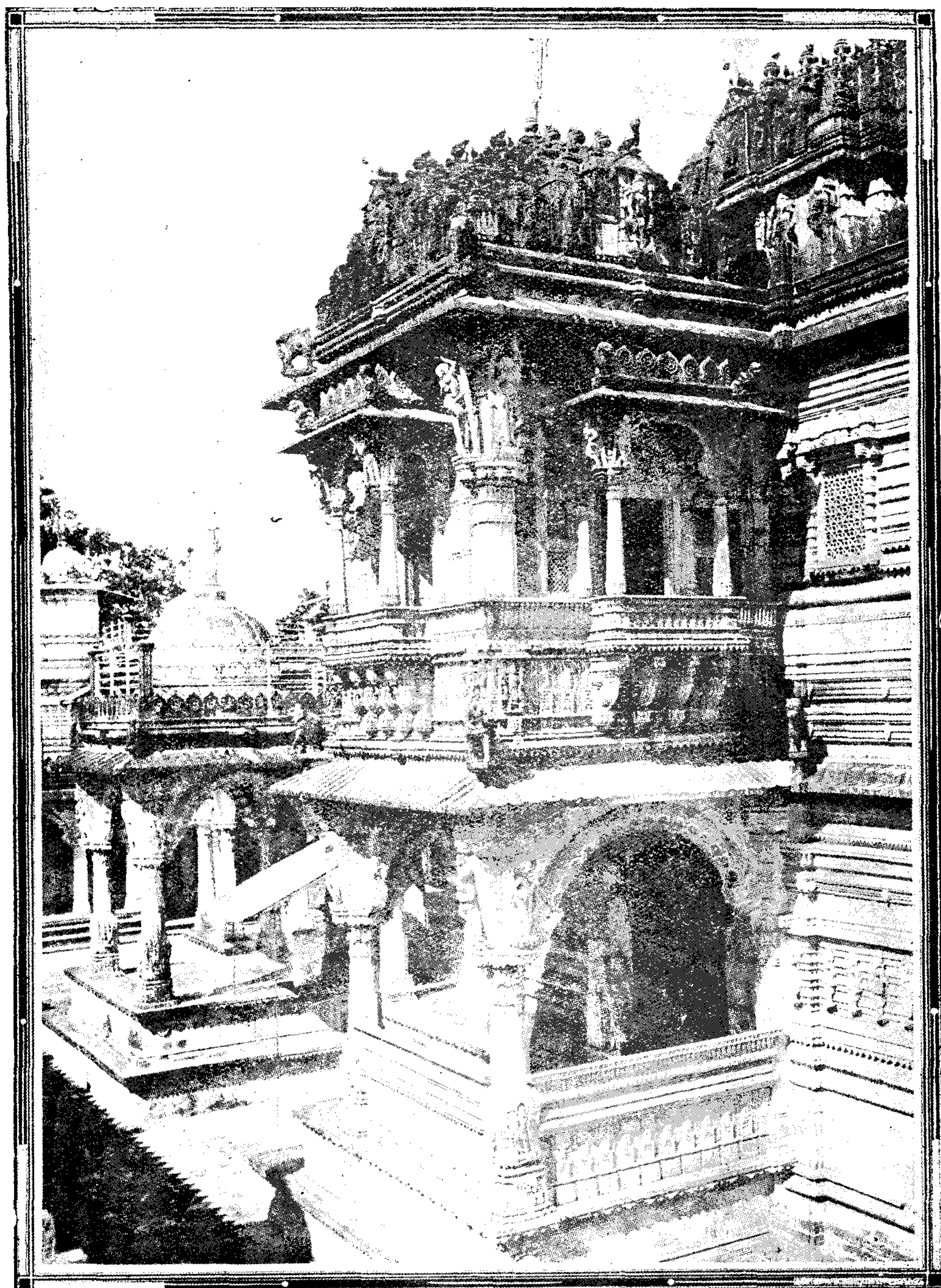
నాభర్త తిరుగలేచి కూర్చుని నావైపు కఠినముగ జూచుచు, "ఈప్రశ్న నన్నడుగుటకు పూర్వము నీహృద యమునే యడిగిన బాగుండును. నేటికి మూఁడేండ్లక్రితము నీకుగల ప్రేమ నేఁడున్నదా? నీకన్న నన్నివిధముల యుత్తమునిగ తలచిన నాయెడ నీవు నే డెట్టి యనాదరణ జూపుచున్నావు? ఈయర్వాచీననాగరికత నారీజన మును సర్వనాశన మొనర్చుచున్నదని నేనిప్పుడు గ్రహింప గల్గితిని. మూఁడువత్సరములకు పూర్వము నే నిట్టి దశ యందున్నప్పుడు నన్ను వదలి యీరీతి యిరుగు పొరుగిం డ్లకు వెళ్లెడిసాహసము నీకుండెడిదా? నేను రోగపీడి తుడనై మంచముమీఁద బడియున్నపుడు నోరార నెవ్వరి తోడనైన మాటలాడెడిబుద్ధి నీకుపొడమెనా? ఇత రుల నెన్నఁడేని కంట జూచితివా? స్త్రీలహృదయపేటికా రత్నము ప్రేమ. ఈనవనాగరికత దాని నాశన మొనర్చు చున్నది. నాకిప్పటికిన పూర్వాచారములే పవిత్ర ములుగ గన్పట్టుచున్నవి. వారి జీవితోద్దేశము ఆత్మిక శారీరకాభ్యుదయము, హృదయపవిత్రత. ఈ హేయాతి హేయమగు జీవితోద్దేశము నిర్లజ్జ, స్వేచ్ఛాప్రవృత్తి, మాయవేషము.—ఏమి కమలా! అట్లు చూచెదవు? నాప్రస్తావన నీకిష్టములేదా?"

నాహృదయమున వజ్రపాత మయ్యె. అందు దాగియున్న లజ్జ పునరుజ్జీవితమయ్యె. నాయంతరాత్మ నీవానాటి పవిత్రాత్మవు కావని బోధింపఁగడఁగె. ఆనాటి సౌశీల్యము, నేటినిర్లక్ష్యత, విలాసము, స్వార్థపటుత కన్ను లకు గట్టినట్లాయె! 'నీకర్తవ్యమును నీవు మరచితివి సుమా!' యను అంతరాత్మ ప్రబోధములకు మేల్కొ నియు కొండొకవడి నిశ్చేష్టనై నిల్చితి.

అంత ముకుళితకరకమలనై భర్తృచరణములు శిరము సోఁక నేల వ్రాలితిని. కంఠావరోధమున నోట మాటరా

చిత్రము ౫. మైసూరు మహారాజావారి నగళ్లు

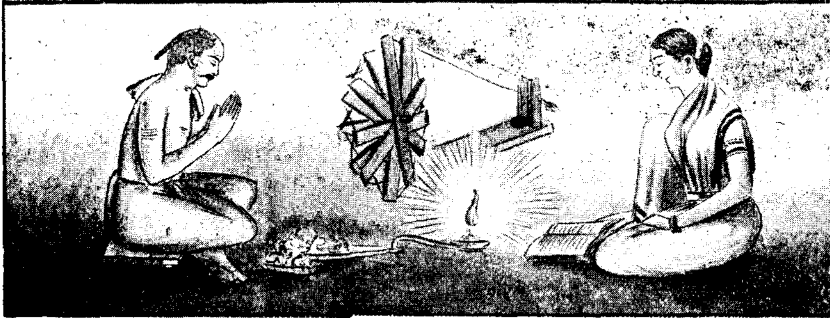

అహమదాబాదులో నున్న హాతీసింగ్ సమాధి

'టైమ్సు ఆఫ్ ఇండియా' అన్యువలు నుండి గైకొనినది.

దయ్యె. నయనము లశ్రుధారాపూరితము లయ్యె. నాభర్తగారు నన్ను గాఢాలింగనమున గారవించిరి. మాహృదయము లొక్కటియయ్యె.

ఇలు జేరితిమి. మా యత్తగారి గౌరవమునకు పాత్రనైతిని. మావారు సంతుష్టహృదయు లైరి. ప్రాతపుస్తకములకుస్వస్తిజెప్పిభగవద్గీతపారాయణమున, సంధ్యావందనాది పూజార్చనముల శ్రద్ధకల్గియున్నారు. నేనును భారత భాగవత రామాయణాది పురాణముల మిగుల శ్రద్ధతో జదువుచున్నాను. ఈమధ్య రాట్నప్రచారము విరివిగ జరుగుచుండుటజేసి రాట్నము తొల్లిటికంటె శ్రద్ధతో వడకుచున్నాను.

గురు శిష్య సంవాదము

కూచి నరసింహముగారు

II

(అభివంద నాశీర్వాదముల తరువాత)

శి:—ఈ నడుమ మీ రేమైన వ్రాసినారా?

గు:—ఈ నడుమ ననఁగా?

శి:—భారతీ పత్రికకు వెనుక మీరంపిన "గురుశిష్యసంవాదము"నకుఁ బిదప నన్నమాట.

గు:—ఆ! ఏవో యొకటి రెండు. వార్ధివలెఁ బొంగుచున్న వాఙ్మయములో నవి కణములవంటివి; పేర్కొనఁదగినవి కావు. ఏ మిట్టి ప్రశ్న వేసితివి?

శి:—మ రేమియు లేదు. ఇంకొక్క "గురుశిష్యసంవాద" మీవలికి వచ్చునేమో యనునాశతో నట్లడిగినాను.

గు:—ఎట్లు రాఁగలదు నాయనా? బుద్ధి చేఁపు పోయినది.

శి:—వత్సవక్త్రి సంస్పర్శమువలన మరల రావచ్చును. ఏదో వార్తాపత్రిక చదువుచున్నట్లున్నారు!

గు:—ఔను, "తరుణ భారతపత్రిక—Young India." ముసలితనములో నాకది నల్లమందైనది.

శి:—నల్లమందుపట్టు పోకముందే నాలుగుమాటలు సెలవిండు మఱి. అతిశ్రద్ధతో నిప్పుడు మీరు చదువుచున్న పత్రికా భాగ మేది? ఏ విషయమును గూర్చి వ్రాయఁబడినది? ఎవరిచే వ్రాయఁబడినది?

గు:— "దేశాయము—దేశదారిద్ర్యము" అను శీర్షకముతోఁ బ్రకటింపఁబడిన యొక విలేఖనము; దానిని వ్రాసి నాయన ప్రస్తుతము "ఘూర్జర విద్యాపీఠము"లోఁ బనిచేయుచున్న యొక గొప్పపండితుఁడు, అర్థశాస్త్రవేత్త; ప్రపంచ పర్యటనముచేసి వివిధదేశ ప్రజల సుఖాసుఖములను స్వయముగాఁ జూచివచ్చిన లోకజ్ఞుఁడు. ఆయన పేరు శ్రీ కుమారప్పగారు.

శి:—సరియేకాని, దేశదారిద్ర్య మనుచున్నా రేమి కర్మము? చీమల బారులవలెఁ గ్రిందఁ బ్రాఁకుచున్న శతసంఖ్యాకములగు రెయిలు బాటలతో, తంబుఱ తీఁగలవలెఁ బైని వ్యాపించు విద్యుద్వార్తా తంత్రులతో, బహుళములైన భారతీ భవనములతో, చిత్రచిత్రవ్యాధి నివారణ పరికరములతో నిండియుండు చికిత్సాశాలలతో సస్యసమృద్ధములగు భూములతో, సమస్తసుఖసదుపాయములతో నొప్పారుచు స్వర్గతుల్యముగనుండు మనదేశము దరిద్రదేశమని యెవఁడు చెప్పఁగలఁడు? ఇప్పటి మిద్దెలు, మేడలు, కుర్చీలు, సోఫాలు, విద్యుద్దీపములు, విద్యుద్వ్యజనములు, ఏఁటఁజేయనగు పనులు పూఁటలోఁ జేయు నానాద్భుత యంత్రశాలలు—ఇవన్నియు మా ముత్తాతలుగాని, తాతలుగాని యెఱుఁగుదురా?

గు:—మీ ముత్తాతలకును, తాతలకును లేని సౌకర్యము లిప్పుడనేకము లున్నవనుమాట వాస్తవమే. కాని వారి యాయురారోగ్య జవసత్త్వము లిప్పటివారికి లేవనుమాటయు నంతసత్యమే! దీనికిఁ గారణమేమో కనిపట్టవలెను. పూర్వకాలములతోఁ బోల్చి చూచుకొనియు, సమకాలికులగు నితరదేశ జాతులవారితోఁ బోల్చి చూచుకొనియుఁ గష్టసుఖతారతమ్య నిర్ణయము చేసికొనవలెను. పాశ్చాత్యుల యద్భుతమైన ప్రకృతిశాస్త్ర ప్రావీణ్యమువలన, దానియొక్క దినదినాభివృద్ధివలనఁ బూర్వ మెఱుఁగని సౌకర్యము లనేకములు యావత్ప్రపంచమందును ప్రజ లిప్పు డనుభవించుచున్నారు. తల్లాభములవలన గలుగు సుఖమైనను మనకంటె నితరదేశస్థులకే యెక్కువగా నున్నది. యంత్రాది నిర్మాణశక్తి మనకు లేదు; లేకపోవుటకు మనబుద్ధిమాంద్యమో కారణము, ఇతర కారణము లేమైన నున్నవో కనిపట్టవలెను. ధూమశకటాది గమన సౌకర్యముల వలనఁ బ్రజలనుండి వచ్చు రాబడి దేశాభివృద్ధికొఱకు వినియోగపడుచున్నదో, ధనసంపన్నులగు నితరదేశీయుల మఱింత శ్రీమంతులఁ

జేయుటకును, స్వాతంత్ర్యహీనులైన ప్రజలను మఱింత యస్వతంత్రులఁ జేయుటకును ఉపయోగ పడుచున్నదో —అది చూచుకొనవలెను. యంత్రములువచ్చి చేతిపనులు చెడఁ గొట్టుటయును, పూర్వము జగత్ప్రసిద్ధిఁగాంచిన శిల్పాది వృత్తుల నశింపఁజేయుటయును అభ్యుదయ సూచకమో, అనర్థసూచకమో దూరదృష్టితోఁ గనుఁగొనవలెను. ఇఁక నీవు పేర్కొన్న మేడలును మిద్దెలును, విద్యుద్దీప విద్యుద్వ్యజనాదులును దేశములో నెంతమంది కున్నవో చెప్పుము. వేయిమంది పొట్టలు చేతఁ బట్టుకొని తిరుగులాడుచుండ నెవఁడో యొకఁడు పంచభక్ష్యపరమాన్నములు గుడుచుచుండుట దేశభాగ్యలక్షణమో, దేశాభాగ్య సూచనమో—అది వాఁపో, బలుపో—బాగుగా నాలోచించి చెప్పుము.

శి:—ఇవన్నియు శ్రీకుమారప్పగారు పరిశీలించి చెప్పినారా యేమి?

గు:—దీనిలో నవియన్నియు లేవుగాని, ముందు పత్రికలలో రావచ్చును. ఆయన వ్రాసిన విషయము లందఱు శ్రద్ధతోఁ బఠింపఁదగిన వని శ్రీగాంధిమహాత్ముఁడుగారు చెప్పినారు. ఆచెప్పుసందర్భమున మన కుతూహలము రేఁపుట కొకమాట చెప్పినారు.

శి:—అది యేది?

గు:—ప్రపంచములో నెల్ల ధనవత్తమమైన దేశము అమెరికా దేశమని యెఱుఁగుదువు గదా!

శి:—ఆ! ఎఱుఁగుదును.

గు:—మహత్తమమైన యాదేశము తనకు వచ్చు పన్నుల మొత్తములో—సైన్యపోషణమునకును, అప్పులు దీర్చుటకును, పరిపాలన కృత్యములకును—నూటికి 48.8 వ్యయము చేసికొనునఁట; ఇఁక దరిద్రదేశమని పేరెక్కిన మనదేశము ఆ ప్రయోజనములకే నూటికి 93·7 వెచ్చపెట్టునఁట.

శి:—ఎవరు చెప్పినారు?

గు:—కుమారప్పగారే వ్రాసినారఁట.

శి:—కాని, అయ్యా! అర్థవంతమైన అమెరికకంటె దాదాపుగా రెండురెట్లు వెచ్చింపఁ గల మన దేశము దరిద్రదేశమని యెట్లు చెప్పఁగలము?

గు:—అట్లు వ్యయించు కొనుచుండుటచేతనే దరిద్రదేశమైనది. ఆరోగ్యాభివృద్ధికి, విద్యావ్యాప్తికి జీవికాకల్పనములకుఁ, బ్రజాసౌఖ్యావహములగు నితర సత్ప్రయోజనమునకుఁ డబ్బు చాలకున్నది. పొదుఁగులో నున్నపాలన్నియుఁ బిదికి పైవారికే పోయుచో నిఁక దూడ త్రాగి బ్రతుకుటకుఁ బాలెక్కడనుండును? అమెరికా ఖర్చుపెట్టు 48·8%ను ఆదేశములోనే తనవారికే వినియోగ పడుచున్నది. మనహిందూదేశము ఖర్చుపెట్టు 93·7%లోను అత్యధికభాగము దేశముదాఁటిపోయి యన్యదేశీయుల పెట్టెలలోఁ బడుచున్నది. మన దేశమాత యీమహోపద్రవమునుండి విముక్తురాలైన దక్క నామెకు స్వరాజ్యసుఖముగాని, మఱి యేరాజ్య సుఖముగాని యలవడ నేరదు—అని మహాత్ముఁడు చెప్పుచున్నాఁడు.

శి:—ఆలాగుననా? కుమారప్పగారీ యన్నియు వ్రాసినారేమి?

గు:—వ్రాసినట్లే; దేశము సుఖవంతమై భాగ్యవంతమై యుండుటకుఁ బరిపాలనాపద్ధతి ప్రాచీనభారతార్థశాస్త్రసంప్రదాయములఁ బట్టి యెట్లుండవలయునో కుమారప్పగారు కొన్ని చక్కని సామాన్యసూత్రములతో నిటఁ దెల్పినారు.

శి:—అవేవో సెలవిండు.

గు:—నీ వింగ్లీషు రానివాఁడవు గావు. ఇదిగో పుచ్చుకొని చదువుకొనుము.

శి:—అందులకుఁ బనికట్టుకొని నే నింతదూరము మీకడకు రానేల? మీమాటలతోఁ జెప్పు నెడల, నింగ్లీషు రాని యాంధ్రుల కుపయోగించును.

గు:—అర్థశాస్త్రవాసన నాకంతగా లేదు. అయినను నీమాట త్రోసివేయఁ జాలను. కుమారప్పగారి యుపదేశముల నతిసంగ్రహముగాఁ జెప్పెదను విను.—

ప న్నులనఁగాఁ బ్రజలు సత్పరిపాలనముకై రాజున కిచ్చుపారితోషికములని ప్రాచీనాభిప్రాయము; కనుకఁ బోషకస్థానమునం దుండు రాజునకును పోష్యస్థానమునందుండు ప్రజకును ఒకరీతి యొడంబడిక యున్నదన్నమాట. "ప్రతిఫలరూపముగాఁ బ్రభువు సమస్త భోగములు ననుభవింపవచ్చును, కాని ప్రజారక్షణ విషయమున బానిసీనివలెఁ బనిచేయవలెను." అని నీతిశాస్త్రకర్తయగు శుక్రాచార్యుఁడు చెప్పినాఁడఁట.

శి:—అవి, కృతయుగము నాఁటి మాటలు, పోనిండు; ప్రస్తుతకాలపుఁ బరిపాలకులఁ గూర్చి కుమారప్పగా రేమని చెప్పినారు?

గు:—అర్థశాస్త్ర వేత్తలును, ప్రజాహిత పరాయణులును అగువారే పరిపాలన కృత్యములోఁ బ్రవేశింపవలెను; అర్థశాస్త్ర జ్ఞానము దుర్వినియోగము చేయు స్వార్థపరులు ప్రభువు లగునెడలఁ బ్రజాపీడకు లగుదురు.

సత్పరిపాలకులు, తమకాలపుఁబ్రజల క్షేమమే యాలోచింపక, భావిదేశలాభమునుగూడ మనసులోఁ బెట్టుకొని దూరదృష్టితోఁ దమ పాలనకృత్యములు నెఱవేర్చుకొందురు. దాదాపుగా ప్రపంచమందలి దేశములన్నియును ఇప్పుడు వాణిజ్యాదులచేఁ బరస్పర సంబంధములు గలిగియున్నవి గనుకఁ, దాత్కాలిక లాభమునే చూచి వ్యవహారము నడపునొక దేశము, రాఁబోవు తనవారికే కాక యితరదేశీయ భావిప్రజావర్గమునకుఁ గూడ బాధగలిగించునదగును. ప్రస్తుతలాభమునే యపేక్షించి, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములవారు, సేద్యమునకును, రాచబాటలకును తమ పెద్దపెద్ద యడవుల నఱికి తగులఁ బెట్టుచున్నారఁట; యితరులతో వర్తకపుపోటీ పెట్టుకొని తమదేశములోనుండు ఖనిజతైల కూపములనుండి చమురు వేవేగ తోఁడి వేయుచున్నారఁట. ఇది ముందుముం దా దేశమునకే కాక యన్యదేశములకుఁ గూడ మహానర్థముగాఁ బరిణమించునని కుమారప్పగారు చెప్పుచున్నారు.

శి:—అమెరికామాట మనకేల? మనహిందూదేశపు పరిపాలనగూర్చి యేమైనఁ జెప్పినారా?

శి:—నాయనా! తొందరపడకు! స్వదేశసమాచారకథనమున కుపోద్ఘాతముగా నవి యన్నియుఁ జెప్పినారు. హిందూదేశమును గూర్చి విపులముగానే విమర్శించినారు, విను:—

మనదేశ మిప్పుడు తానుండిన స్థితినుండి మాఱి మఱియొక స్థితిలోఁ బ్రవేశింపనున్నది. ప్రజలు కేవల కృషి జీవనము వదలి శిల్పాద్యన్య వ్యాపారములలోఁ జొరఁ జూచుచున్నారు; చేతిపనులు మాని, కర్మాగారములు స్థాపించి వానిని యంత్రసాహాయ్యమునఁ గావించుకొనఁ బ్రయత్నించుచున్నారు. విషమమైన యీసంధికాలములో వేయికన్నులతోఁ జూచుచు బహుజాగరూకతతోఁ బరిపాలకు లీమహత్తమమైన ప్రజోత్సాహశక్తిని దేశక్షేమానుకూలముగాఁ ద్రిప్పి నడపవలెను.

గు:—ఈసందిగ్ధ శుష్కోపన్యాస వచనములతో నేమి ప్రయోజనము? ఎట్లు నడపవలెనో నిర్ధారకముగా నేమైనఁ జెప్పినారా?

గు:—చెప్పినారయ్యా! కొంచెమోపికపట్టుము; గ్రుక్క త్రిప్పుకొననీయ వేమి గ్రహచారము? "కట్టి, కొట్టి, తెచ్చె"నని సంక్షిప్త రామాయణమువలెఁ జెప్పిన లాభము లేదు గదా! ముసలివాఁడను, విషయ మనభ్యస్తము; అంతో నకింతుక యవకాశ మీయవలెను.

శి:—క్షమించి అట్లే సావకాశముగానే సెలవిండు. ఎట్టివారికైనను ముసలితనములోఁ బూర్వవయసువడి యుండుట కష్టము.

గు:—ఏ మార్గమైనను, మంచిదగునెడలఁ, బ్రజలయొక్క పదార్థోత్పాదన శక్తి హెచ్చుచేయవలెనుగాని క్షీణింపఁ జేయఁగూడదు. కనుకఁ బ్రభుత్వము వారు నవీన వ్యాపారఫల పరీక్షణార్థము యుక్తమైన వ్యయము చేసి, పరిశీలన పర్యవసానము ప్రజల కెఱుకపడు నేర్పాటులు గావింపవలెను. అర్థబలమును, వ్యాపార నైపుణ్యమును గల పరదేశస్థులు పోటీగావచ్చి క్రొత్తగా నంకురించిన వృత్తుల నశింపఁజేయకుండఁ గఠినమైన దిగుమతి పన్నులువేసి వానిని సంరక్షింపవలెను. ప్రథమావస్థలోఁ

ప్రజాసుఖకరములైన నూత్నవ్యాపారములకుఁ జాలిన ధనసాహాయ్యము చేయుచుండవలెను. బహుముఖముగా నిట్లు పరిపాలకులు తోడ్పడుటవలన నందఱు జనులకు వారు సమానమైన యవకాశము లొసఁగిన వా రగుదురు. కాని దేశములో నెవరో యల్పసంఖ్యాకులు విత్తాఢ్యులై యుండుటగాని, యేదో యొకవృత్తికయియే ప్రజలు ప్రభువులనుండి తోడ్పాటు పడయుటగాని దేశమునకు మంచిది గాదు.

శి:—నాకు బోధపడలేదు. ఏల మంచిదిగాదు?

గు:—మొదటిదానివలనఁ బెక్కుర కతృప్తి గలుగును; అందుచే నంతఃకలహములు పుట్టును.

శి:—అతృప్తి యేల కలుగవలెను?

గు:—సమానముగాఁ బాటుపడు ప్రజలలోఁ గొందఱకడ ధన మత్యధికముగాఁ జేరియుండుట సహజముగా నితరుల కసూయాజనకమగును.

శి:—సరియే, రెండవ దానివలన నేమిబాధ?

గు:—దేశములో నందఱుఁ గృషీవలవృత్తియే యవలంబించి జీవింపఁజూతు రనుకొనుము; ఆయొక్క వృత్తి నభివృద్ధి నొందించుటకే పరిపాలకులు ధనాది సాహాయ్యమొనర్తు రనుకొనుము. దీర్ఘానావృష్టిక్షామ బాధలు తటస్థించునెడల, నప్పుడు దేశదురవస్థ యెట్లుండునో యోజించుకొనుము.

శి:—కాలము పసిగా లేకున్నచో, నేకజీవిక నాధారము చేసికొను దేశప్రజలు బాధపడుదు రనుట నిజమే.

గు:—కాలము పసిగానున్నను ఆ యపాయము పూర్తిగాఁ బోదు. ఏఁటేఁటఁ బ్రజాభివృద్ధి యగుచుండును.

శి:—ఏమో! పుట్టుకలతోపాటు చావులు నున్నవి.

గు:—నన్నొక విషయమునుండి యొక విషయమున కీడ్చుచున్నావు ప్రజాగణనము చేసి ప్రకటించు ప్రభుత్వము వారి లెక్కలను ప్రమాణముగాఁ గొనుచో, నీ కట్టిసందేహము కలుగఁ గూడదు. మనదేశములో స్త్రీలకు వివాహము లైచ్ఛికములు గావు. సంతానహీను లత్యల్పసంఖ్యాకులుగా నుందురు. అర్థలోపము కావలసినంత యున్నది గాని అపత్యలోప మెంతమాత్రము లేదు. "బీదలకు బిడ్డ లెక్కువ" యను లోకోక్తి నీవు వినియేయుందువు. ఆఱుగురు బిడ్డలఁగని తలిదండ్రు లిద్దఱు గతించిన, జనసంఖ్యలో మునుపటికంటె నలుగు రెక్కువగానుండరా?

శి:—ఔను, మీమాటల కడ్డురాను; సంభాషణము సాగిపోనిండు.

గు:—ప్రజలు నానాఁటికి హెచ్చుచుందురు. భూమిమాత్రము యథాపూర్వముగానే యుండును. భూసారము తగ్గిపోవుచుండును. ఎన్ని క్రొత్త యెరువులు వేసి సేద్యము చేసినను, తిండికిఁ జాలు సస్యముండని రోజులు రాకమానవు. కనుకఁ బరిపాలకు లీ చిక్కులన్నియు నాలోచించి వ్యవసాయము, వర్తకము, శిల్పములు, నింక నితరవృత్తులు—వీని కన్నిటికి యథోచితముగా సాయపడుచుఁ బ్రజలను గాపాడవలెను. యావద్దేశప్రజావర్గములో నుండు బుద్ధిబల దేహబలములకుఁ దగు నవకాశము లిచ్చి తోడ్పడి వారు వానిని దేశాభివృద్ధికై యుపయోగించుకొనవలెను.

శి:—ఇన్నిటికి సాయపడుటకు సొమ్ముండవలెను గదా!

గు:—ఉండవలెను. అందుకయియే పన్ను లేర్పడినవి. కాని యాపన్నులు వేయుటలో రాజు ప్రజల కెంతమాత్రము బాధకలిగింపక వారు సంతోషపూర్వముగా నవి చెల్లించుకొనునట్లు చూచుకొనవలెను—అని కుమారప్పగారు చక్కని ప్రాచీన వీనోపమానములతో విశదీకరించినారు. చెట్టునకు హానికలుగకుండ బాగుగాఁ బక్వమైన పిదపఁ బండ్లు కోసికొనునట్లు, ప్రజల కావంతయైన నొప్పి కలుగకుండఁ బ్రభువు వారినుండి పన్నులు గొనవలయును—అని కౌటిల్యుఁడు చెప్పినాఁడఁట.

శి:—ఏకాతుఁడుగా రేమియుఁ జెప్పలేదా?

గు:—ఎరువువేసి నీరుపోసి మొక్కలను బుష్టముగా పెంచినపిదపఁ దోఁటకాఁపు పూవులును, ఫలము

లును ఎట్లు కోసికొనునో, రా జట్లే ప్రజలను సుఖపెట్టి, యనాయాసముగా పన్నులు చెల్లింపఁగల శక్తి వారికి మొట్టమొదట నిచ్చి, పిదపఁ బన్నులు పుచ్చుకొనవలెను— అని శుక్రాచార్యుఁడు కూడ నట్లే చెప్పినాఁడు. మఱియుఁ బన్నులవలనఁ బ్రజలవస్తూత్పాదనశక్తి తగ్గఁగూడదు. కత్తిరించి గొఱ్ఱెలనుండి ఉన్నిఁగొన వలెను గాని వాని యొడలొలిచి తీసికొనరాదు. సుఖజీవనమునకుఁ జాలిన ధనము ప్రజలకడనుంచి, యతిరిక్తముగా నున్న విత్తము నుండియే, రాజుపన్నులు గ్రహింపవలెను. అధికారులా యమూలములను శుష్కింపఁజేసినాశము చేయఁగూడదు. మరలఁ బుష్పించుశక్తి పుష్కలముగా మొక్కల కుండ నిచ్చి, పుష్పవిక్రేత, యిఁక నటనున్న వాడి రాలిపోవుట దక్క సస్యోపయోగ మేమియు వానివలన లేనప్పుడే, పూవులుకోసి యమ్మకొనును. సరిగాఁ బ్రభు వట్లే ప్రజల నుండి పన్నులు రాఁబట్టుకొన వలయును; లేనిచో బొగ్గులకై ఫలవృక్షములను బడగొట్టి కాల్చినకాఁ డెంత బుద్ధిమంతుఁడో భూపతియు నంత బుద్ధిమంతుఁడే యగును.

శి:—నిదర్శనములు చాల హృదయంగమములుగా నున్నవి సుండీ!

గు:—బుద్ధిమంతులగు పూర్వులు తెచ్చిన దృష్టాంతము లవ్యర్థ యుండునా? నాయనా, కుమారప్పగారింకొక ముఖ్యమైనవిషయమునుగూర్చి చెప్పినారు విను.

శి:—చిత్తము.

గు:—కుడువఁ గూడును, కట్టబట్టయునున్న వారా, కారా? యనుసందిగ్ధ దశలో— లేమియొక్క సరిహద్దులో—నున్నవారి నుండి రాజెట్టిపన్నును గ్రహింపఁగూడదు; ఆలోటు ధనాఢ్యులనుండి కూడఁ దీసికొనవలెను. క్రేతలకు భారము గలిగించు "పరోక్షకరములు— Indirect Capaxes" జీవనమున కత్యావశ్యకములగు సామాన్యాహారపదార్థములపై వేయక, కేవల భోగపదార్థములపైనే వేయవలెను. అట్లు చేయుటవలన బీదల కేబాధయు నుండదు. ధనవంతులగు భోగపరాయణు లట్టిపదార్థము లెంతడబ్బు పెట్టియైనను గొనఁగలరు. ఇట్టి యప్రత్యక్షపుఁ బన్నులవలన దేశపు టాదాయము హెచ్చగును. చివర కాపన్నులు చెల్లించువారు భోగులగు ధనికులే కనుక, వారి కవి చెల్లించుచున్నట్లే కాన్పింపదు. అది పూవు లెఱుఁగకుండఁగనే, తేఁటి పుష్పమరందముఁ గ్రోలిన ట్లుండునని పూర్వులు చెప్పినారు.

శి:—యథాన్యాయముగాఁ బరిపాలించుకొనఁదలఁచు రాజు బహుజాగరూకుఁడై యుండవలె నన్నమాట.

గు:—ఔను నాయనా! అందుచేతనే "రాజ్యాంతమందు నరకము ధ్రువము" అన్నారు పెద్దలు. సామాన్యకుటుంబియగు సంసారియే, ధనార్జనములోఁ గంటెఁ దద్వినియోగములో నెక్కువ తెలివి తేట లగపఱుపవలెనుగదా, యిఁక దేశకుటుంబియగు దేశాధిపతి యెంత తెలివి తేట లుపయోగింపవలెనో యోజించుకొనుము. పన్నురూపముగావచ్చు ప్రతిరూపాయయును ప్రజాపదార్థోత్పాదన పాటవ మెక్కువచేయుచున్నదో లేదో యతఁడు కనిపట్టుచుండవలెను. ధనబలము గలవారినుండి విశేషముగా డబ్బులాగి బలహీనులగు దరిద్రులను బోషించుచుండవలెను; విత్తవంతులనుండి గ్రహించిన విత్తముతోఁ బామరులలో విద్యావ్యాప్తి గావింపవలెను. అంతేకాని పేదలను బాధించు పన్నులువేసి, యవి ధనవంతులను ధనవత్తరులఁ జేయుట కుపయోగించుట యవివేకము, అధర్మము, చివర కది యాత్మవినాశ హేతువుకూడ నగును. అబ్ధినుండి యత్యధికమైన జలము ఆవిరిగాఁ బైకి బోయి వర్షరూపమునఁ గ్రిందఁ బడి యల్పజలాశయములను బుష్టము చేయుచుండుట లేదా?

పరిపాలనము బాగుగా నడపుటకైనను యుక్తవ్యయమే చేయవలయునని కుమారప్ప పండితుఁ డింకొక హితోపదేశము చేసినాఁడు.

శి:—మంత్రి బృందముల వేతనము లధికముచేసి చిన్నచిన్న యుద్యోగుల గొంతుకలు గోయుమనియా?

గు:—కాదు, పరిహాసములు కట్టిపెట్టి పండితుని వాక్యములు శ్రద్ధతో వినుము:—

రాబడిని బట్టి గృహస్థుఁడు నవుకరుల నెట్లు పెట్టుకొనునో, దేశముయొక్క ఆయమునుబట్టియు, దేశ

భాగ్యమును బట్టియుఁ, బన్నులు చెల్లింపఁగల ప్రజా శక్తిఁ బట్టియుఁ ప్రభుత్వ పరిపాలనపు టేర్పాటులు గావించుకొనవలయును. రాజ్యాంగ వ్యాపారము చక్కగా గడియారమువలె నడచుచున్నది గదాయని యమిత వ్యయము చేయఁగూడదు. పరిపాలనపు ఖర్చు ప్రజలు సునాయాసముగా భరించుటకై, యది దేశమునందలి మనుష్యుని సగటాదాయమున కిన్ని రెట్లుండవలయును—అని యొక కఠినవియమము చేసికొనుట మంచిదని కుమారప్పగారు చెప్పుచున్నారు. అట్లు చేసికొనునెడల, భిన్న దేశ ప్రజా సామర్థ్యములలోఁ గాని, భిన్న దేశ వస్తుమూల్యములలోఁగాని కన్పట్టు భేదము దానియంతట నదియే యంతరించి పోవునఁట. రాజ్యము విత్తవీర్య సుఖసంపన్నముగావించుట కవశ్యావలంబనీయములగు సూత్రము లివ్వియని యాయన యీ పత్రికలో వ్రాసినాఁడు.

శి:—అయ్యో! అప్పుడే ముగించినాఁడా?

గు:—ఇంతంతే యున్నది. మనదేశమాత మహావైభవ మనుభవించిన చంద్రగుప్తుఁడు అశోకుఁడు మున్నగుచక్రవర్తుల కాలముమాట యెత్తుకొనక, బ్రిటిషురాజ్యమునకు సన్నిహిత పూర్వమున హిందూదేశపు టార్థికస్థితి యెట్లుండెనో సప్రమాణముగ ముందు పత్రికలోఁ ప్రకటించెదనని కుమారప్పగారు చివర వ్రాసినారు.

శి:—అయిన నింకొక గురుశిష్యసంవాదమునకు సామగ్రి యున్నది.

గు:—సామగ్రి కేమికొదవ? పనిగట్టుకొని నీవు వచ్చుచుండవలయును, అప్పుడు నా కారోగ్యమును, తీఱికయును నుండవలయును.

శి:—శ్రమయిచ్చినందులకు క్షమించి యిఁక నాకు సెలవిండు. నమస్కారము.

గు:—శుభమస్తు! సుఖీ భవ!

ధనికవ్రాతము లోభసంక్షుభిత చేతస్సారమై దిక్కుఁగా
నని చందంబున సంభ్రమింపఁ, గలదానన్ నిత్యతృప్తుండనై
ఘనులన్ వేఁడక యల్పులన్ దెగడ కేకార్పణ్యమున్ లేక మే
లౌనరన్ హర్షసుధాతరంగముల నే నోలాడు టింకెన్నఁడో!

ఘనకీర్తి ప్రియులైన తోడికవు లుద్గ్రంథంబులన్ వ్రాయ నే
ప్రణుతుల్ గోరక విశ్వరూప పటుకావ్య శ్రీపరామర్శనం
బునన్ దత్కర్త మహత్త్వమున్ దెలియుచున్ ముక్తప్రబంధుండ నై
యొనరన్ హర్షసుధాతరంగములనే నోలాడు టింకెన్నఁడో!

ఫలసంగంబు పరిత్యజించి యెది విశ్వశ్రేయమో దాని న
గ్గలికన్ సల్పుచు, సంధ్యలన్ జగదళీకత్వంబు దర్శించుచున్
వెలి సంరంభిని లోఁ బ్రశాంతుఁడనునై విశ్వైకరంగంబునం
దలఘు ప్రౌఢి నటత్వమున్ నెఱపు నాహ్లాదంబు నాకెన్నఁడో!.

శీతోష్ణంబులు, సంపదాపదలు, నాశీశ్శాపమున్ ఖ్యాత్య వి
ఖ్యాతుల్ మేనికిఁగాని, లేవు మఱినాకంచుం బ్రబుద్ధుండనై
ద్వైతాద్వైత విభేద శూన్య విమల స్వారాజ్య సింహాసనం
బాతంకం బఱనెక్కి నిర్భరతనే హర్షించు టింకెన్నఁడో!.

తను భిన్నంబగు తత్త్వమే ననుట ప్రత్యక్షంబుగాఁ దోఁప, మి
త్త్రిని మిత్త్రమ్ముగ నిష్టబంధ విరహార్తిన్ బెన్వినోదమ్ముగాఁ
గనుచున్, బ్రాణులకెల్ల నియ్యమలవిజ్ఞానంబు చేకూర్చి, క్షో
ణిని నిర్వాణ సుఖైక రాజ్యమును నే నెక్కొల్పు టింకెన్నఁడో!.

దోమసాని కథ

అయ్యగారి సత్యనారాయణమూర్తి గారు

అనగనగా దోమసాని ఒకటి ఉండేది. మంచి మొగుణ్ణి వెతుక్కుంటూ కంచికి ప్రయాణ మైంది. కంచికి వెడుతుంటే దోమసానికి ఏనుగు ఎదురైంది. ఏనుగు "దోమసానీ! దోమసానీ! ఎక్కడికెడుతున్నావు"అని అడిగింది దోమసానిని. దోమసా నందట "మంచిమొగుడికోసం కంచి కెడుతున్నా" నని. అంటే "నన్ను పెళ్లిచేసుకోరాదా" అని ఏనుగందట. అందుకు దోమసానందట "ఏనుగట! ఎత్తుకాళ్లట, తన్నట, నేనట, పెళ్లాడాలట, అయ్యో! నాబ్రతుకో బ్రతుకు" అని. ఏనుగు వెళ్లిపోయింది. దోమసాని మొగుడికోసం కంచికి ఇంకా వెడుతూనేఉంది. కొంతదూరం వెళ్లిన తరువాత లొట్టిపిట్ట ఎదురుగుండా వచ్చిందట. లొట్టిపిట్ట అందట "దోమసానీ! దోమసానీ! ఎక్కడికి వెడుతున్నావు" అని. "మంచిమొగుడికోసం కంచి కెడుతున్నాను" అని దోమసాని బదులుచెప్పిందట. అంటే "నన్ను పెళ్లిచేసుకోరాదా" అని లొట్టిపిట్ట అందట. అందుకు దోమసాని "లొట్టిపిట్టట! లొవంకట, తన్నట, నేనట, పెళ్లాడాలట. అయ్యో! నాబ్రతుకో బ్రతుకు" అని అందట, దోమసాని యింకా వెడుతూనేఉంది. వెడుతూ ఉంటే గుఱ్ఱం ఎదురొచ్చింది; దోమసానీ! ఎక్కడికెడుతునా గుఱ్ఱం. "మంచిమొగుడికోస న్నా" నంది దోమసాని. అందుక పెళ్లిచేసుకోరాదా" అని అడిగింద అంటే "గుఱ్ఱమట! గుదికాళ్లట, నేనట, పెళ్లాడాలట, అయ్యో! నా బ్రతుకు." అందట దోమసాని. దోమ ఇంకా వెడుతూనేఉంది. ఇంతలో కోతి ఒకట ఎదురువచ్చింది. "దోమసానీ! దోమసానీ! ఎక్కడికెడుతున్నావు" అని అడిగింది కోతి. దోమసాని అంది "మంచి మొగుడికోసం కంచి కెడుతున్నా" నని. కోతి అంది "నన్ను పెళ్లి చేసుకోరాదా?" అని. దోమసాని "సరే" అని ఆ కోతిముక్కులో దూరి గులగుల లాడడం మొదలుపెట్టిందట. కోతి ముక్కు నలుపుకొంటూ వడ్లావాడి ఇంటికివెళ్లి "వడ్లావాడా! వడ్లావాడా! ముద్దుల పెళ్లాం ముక్కులో దూరింది; ముక్కుచెక్కరా వడ్లావాడా" అని అడిగింది. వడ్లావాడు కోతిముక్కు చెక్కివేశాడు. అంతట దోమ తుర్రుమని ఎగిరిపోయింది.—

*కథ కంచికివెళ్లింది, మనం ఇంటికి వచ్చాం.

కీ. శే. గురుజాడ వేంకటప్పారావు గారు

మిణుగురులు

(పిల్లల గీతములు)

కీ. శే. గురజాడ వెంకట అప్పారావు

బి. ఏ., ఎఫ్. యమ్. యు.

౧

మల్లెలు మొల్లలు పూచేవేళ
చల్లనిగాలులు వీచేవేళ
మేనుల గంధం బలదేవేళ
ఉరుములు మెరుపులు మెరసేవేళ
తొలకరివానలు కురిసేవేళ
మామిడిపండులు పండేవేళ
మన్మథబాణం మ్రోగేవేళ
మగువల మనసులు క్రాగేవేళ.

౨

బూరుగుచెట్టు
చిలకలతోను
ఏమని పలికింది
పండిన పండు
ఎండిన దూదై
పకపక నవ్వింది.

౩

చిలకల్లార!
చిలకల్లార!
కలవలతోను,
ఏమని పలికారు?
కలవల్లార!
కలవల్లార!
రాజు వచ్చెను,
కన్నులు విప్పండి.
కలవల్లార!
కలవల్లార!
రాజు గ్రుంకెను,
కన్నులు మూయండి.

౪

అరిటికాయబజ్జి,
మినప్పప్పు సొజ్జి,
కలసి మెలసి తిందాం,
కథలువిథలు విందాం.

౫

ఏనుగు ఎక్కి మనము
ఏవూ రెళదాము?
ఏనుగు ఎక్కిమనము
ఏలూ రెళదాము.
గుఱ్ఱం ఎక్కి మనము
ఏవూ రెళదాము?
గుఱ్ఱం ఎక్కి మనము
గుంటూ రెళదాము.
మోటా రెక్కి మనము
ఏవూ రెళదాము?
మోటా రెక్కి మనము
మోటూ రెళదాము.
వెన్నుని ఎక్కి మనము
ఏవూ రెళదాం?
వెన్నుని ఎక్కి మనము
వెమ్యూ్యాళ్ చూదాము.

ఆంధ్రుడు

భావరాజు వేంకట కృష్ణరావుగారు, బి.ఏ., బి.ఎల్.

భారతఖండములో వున్న అన్ని రాష్ట్రాలతో పాటు ఆంధ్రరాష్ట్రముకూడా అన్నివిషయాలలోనూ అన్ని ఉద్యమాలలోనూ ఏమీ లోటు రానీయకుండా ముందడుగు వేస్తూయున్నదని ఆంధ్రుడూరికే ఉప్పొంగి పోతూవున్నాడు. కాని ఆంధ్రదేశము అన్ని విషయాలలోనూ సరిగా ఆలోచించి చూస్తే యెంత వెనకబడియున్నదో గమనించలేకుండా వున్నాడు. తెలుగు భూమిపేరు చెప్పితే సగంకంటె పైగా వున్న దేశం అభాగ్యస్థితిలోనే వున్నది. దేశమంతా రెండు మూడుచీలికలై కళదక్కి సృక్కి ఉన్నది. ఒక జీర్ణ భాగం నైజాం యిలాకాలో చేరి ఉన్నది. కొంత భాగం బ్రిటిషు పరిపాలనలో వున్నా చాలావిషయాలలో వెనకబడి ఉన్నది. మూడవభాగము, ఆంధ్రుడింకా కన్ను విప్పి తేరిచూడని ఏజన్సీసీమ అయివున్నది. ఈ మహాంధ్రభూమిలో చదువను వ్రాయనూ నేర్చిన వారు నూటికి సగటున ఏడ్గురుకంటె ఎక్కువమంది లేరు. అసలైనా యితరరాష్ట్రాలతో సరిపోల్చి చూస్తే ఆంధ్ర రాష్ట్రమూ తీసికట్టే అని అనిపిస్తుంది. పట్టుమని నలుగురుకలసి ఒకపని చేద్దామంటే కలవడానికి తగినచోటు, ఓరాజధాని నగరము, ఓ ప్రత్యేకరాష్ట్రం, లేదు. సొంతమంటూ ఏదీ లేదు! ఇంతవఱకు మన ఆంధ్రుడికి. కాని ఎందులకో తాను చాలాగొప్పవాడననుకుంటూ, తనకేమీ లోటు లేదనుకుంటూ, మైమఱపుతో, తెలివియేఱుగని ఆనందముతో, ఆంధ్రుడు పొంగిపోతూవున్నాడు. ప్రతీ దానికీ తాను తగుదునయ్యా అని ముందు కొస్తువుంటాడు. మళ్లీ అంతలోనే వెనకంజకూడా, సంకోచము లేకుండా, వేస్తుంటాడు. తన్నుతానే మోసగించుకుంటున్నాడు. పాపము అతడు ఒక్కమాటయినా తనహృదయములో తన చర్యలో తన ప్రజ్ఞను పరిశీలించుకొనడు. పరిశీలించుకొనడానికి అతనికి కావలసినంత దురభిమానము. దురభిమానముతో పాటు సోమరితనము, యేమఱుపాటు సాహచర్యంగా వస్తూనేవున్నాయి. జాగ్రతగా, కన్నులు తెరచి, అన్నిసంగతులు స్వయంగానే చూచుకుని చక్కబెట్టుకుంటూవుంటేనే ఎప్పుడూ సరిగా వ్యవహారం నడువని యీపాడు ప్రపంచములో, పుట్టెడు దురభిమానముతో, అహంభావముతో, ఒడలు మరచి, "నాకేమి లోటురా!" అని అనుకుంటూ, కన్నులు మూసుకొని, పొరుగువాడి కర్రసాహాయ్యం చూచుకొని ముందూ వెనకా, గోతులు గట్లూ చూచుకోకుండా గొర్రెపోతులాగున తలవంచుకొని వెళ్లేవాడికి ఈ జీవితం అసలే సరిగా సాగదు. సరిగా సాగుతున్నదని భ్రమించడం శుద్ధ తెలివితక్కువ! లోపలి తెలివితక్కువని కప్పిపుచ్చుకోవడానికి ప్రయత్నం చేయడం, తన్ను తా మోసగించుకోవడమవుతున్నది. లోకంలో నిరంతరమూ ఆత్మవంచన చేసుకొని జీవించేవాళ్ల భ్రమలకు లోనై జీవితం సుఖప్రదమైనదని ఎవ్వరూ అనరు. పైగా ఎపుడో ఒకప్పుడు చేటుమూడక తప్పదు.

ఏదైనా వకవస్తువును చూచి దాన్ని తనకు కావలెనని, యిచ్చినదాకా మారాముపట్టి ఏడుస్తూవుండే బాలుడు జ్ఞాపకంవస్తాడు ఆంధ్రునిగురించి యెపుడయినో పర్యాలోచన చేసినపుడు. ఏవస్తువునిగురించి పసివాడు ఏడుస్తూవుంటాడో దాన్ని వాడికివ్వడానికి వీలు లేనప్పుడు, బిడ్డను మరపించడానికి మరొక పనికిరాని వస్తువును జూపించి తల్లి వానిదృష్టి మరలింప జేస్తువుంటుంది. అంతట బిడ్డ యేడ్పు మాని కన్నీటి కండ్లతోనూ, ఆశ్చర్యముతోనూ క్రొత్తవస్తువుని పరిశీలిస్తూ, అదివఱకు తనకు కావలెనని పట్టుబట్టి ఏడుస్తువున్న వస్తువుమాట మరచిపోతాడు. ఆంధ్రుడిలాంటి బాలుని వైఖరివాడనటానికి ఏమాత్రం సందేహింప నక్కరలేదు. లేకుంటే ఎన్నాళ్లక్రితమో తనకు కావలెనని గోలపెట్టి, ఆందోళనచేసి, యిపుడు మరియొక ఆందోళన తనమనసు ఆకర్షించడంచేత తనపూర్వపు ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రోద్య

మముమాట మరచిపోవడము ఏలాగున సంభవించగలదు? శిశువుయొక్క అమాయకత్వము, ఏడ్పు మానియుండడము చూచేవాండ్లకు ఆనందదాయకమే, కాని బిడ్డకు మాత్రము అనర్థదాయకము. మన ఆంధ్రుడిట్టి పసిబిడ్డవలెనే మధ్యమధ్య మొదటి దానిసంగతి జ్ఞాపకమునకు వచ్చినపుడు ఒక్క క్షణకాలము ఓక్క మొగము పెట్టి అది కావాలని అడుగుతాడు. మళ్లీ ఏదో మరపు మేఘం ఆవరించే సరికో, లేకపోతే యెవళ్లయినా కోపగించే సరికో ఇంకోదానికి ప్రాకులాడుతు ఉంటాడు. ఆంధ్రుడికి కొంతదూరం సాగేవఱకు ఉత్సాహం, ధైర్యం వెన్నాడి ఉంటాయి గాని, కార్యసానుకూలం అవకుండా సంశయం, మొగమాటం, భయం ఎక్కడనుండో తరుము కొనివచ్చి ముందున్నవాటిని వశపఱచుకుంటాయి. వయసుబట్టీ, ప్రాచీనమై గౌరవప్రదమైన చరిత్రనుబట్టీ ఆంధ్రుడు చాలా ప్రాజ్ఞుడనీ, మహామహుడనీ లోకులంతా అనుకుంటారు. కాని అమాయకపు ఆంధ్రుడు, వయసుచేత వాటిల్లిన బుద్ధి చాపల్యముచేతనో, లేక తన పూర్వపు చరిత్రమును అంతా సంపూర్ణంగా మరచిపోవడం చేతనో, యిపుడు మతిస్థిమము చాలక, రెండవ బాల్యావస్థయందు పొరలాడుతున్నాడు. ఆంధ్రుడి కీరోజులలో నిండు జవ్వనములో వుండవలసిన దేహసౌష్ఠవము, ఉత్సాహబలము, మంచి ప్రౌఢ నిర్వికారవయఃపాకమున ఉండవలసిన బుద్ధిబలమూ, దేహ దారుఢ్యము కనబడడము లేదు. ఆంధ్రుడికి ఆత్మపరిశీలన లేదు. తాను బుద్ధిసంపదలో ఇతరరాష్ట్రముల వారికంటె మిన్నయని అనుకొంటున్నాడు గాని, సరిపోల్చుకొని చూచి పరిశీలించుకొనడం లేదు. నిజం ఆలోచిస్తే వారిముందట ఆంధ్రుడింకా బాల్యావస్థలోనే వున్నాడు. మనవారు ఆంధ్రుడు ప్రకటిస్తూ ఉన్న ఉత్సాహం చూచి అది నిజమైన బుద్ధిబలమువల్ల జనించిన ఉత్సాహతేజముని భ్రమసిపోతున్నారు. ఇది తెలిసీతెలియని ఆత్మవంచనము క్రింద పరిణమిస్తూ వున్నది. ఆంధ్రుడికి ధీరత్వముగాని గాంభీర్యముగాని వున్నట్లు ఎక్కడా ప్రకటితము కాలేదు. ప్రజ్ఞ చూపించడము, ప్రతిజ్ఞ చెల్లించుకోవడము ఆంధ్రుడికి ఉన్నట్లు మనలను భ్రమియింప జేయడమే గాని ఫలితార్థము అన్వేషింప వచ్చేటప్పటికి అదృశ్యమయిపోతున్నాయి. ఇది అందరికీ అనుభవైకవేద్యమే. ఉదాహరణము లనవసరము. కడచిన యీపాదశతాబ్దములోను ఆంధ్రుడు ధీరుడై, గాంభీర్యముతో, స్థిరచిత్తము గలిగి తనప్రతిన చెల్లించుకొని నిర్వహించిన ఘనకార్యమొకటయినా కనిపించడము లేదు. మనకీ ధీరత్వము, గాంభీర్యము, స్థిరచిత్తము లేకపోవుటచేతనే దేశానికిన్ని పాట్లు సంభవిస్తున్నాయని అనుమానం జనిస్తూ ఉన్నది. ప్రజ్ఞ, బుద్ధి, వీటివిషయంలో ఆంధ్రుడింకా బాలుడే యని చూపించడానికి గుప్పెడునిదర్శనాలున్నవి. వీటిని విప్పిచెప్పితే ఆంధ్రుడికి ఎక్కడా లేని దురభిమానము పాలపొంగులా వస్తుంది.

హృదయం చీల్చి చూస్తే, నిజంగా ఆంధ్రుడికి దేశమంటేనూ, ఆంధ్రులంటేనూ ప్రేమ, గౌరవము, అభిమానము లేశమయినా లేవు. ఆంధ్రుడికి దేశం అంటే ఏమిటో కూడా అవగాహన కాలేదు. "దేశమంటే మట్టి గాదోయి! దేశమంటే మనుషులోయి!" అని తెలియడం లేదు. తెలుగుభాష మాటాడే పన్నెండు బ్రిటిషు జిల్లాలు, ఆరు నైజాంగారి జిల్లాలు కలిసి ఆంధ్రదేశం అవుతుందని తెలిస్తే తెలియవచ్చును. కాని ఆంధ్రదేశమంటేయేమిటో, ఆంధ్రప్రజ, ఆంధ్రభాష, ఆంధ్రులచరిత్ర, ఆంధ్రనాగరికత, ఆంధ్రసాంప్రదాయములు అంటే ఏమిటో, వాటిపై అభిమానం అంటే ఏమిటో నిజమైన మూలతత్వం ఇంకా ఆంధ్రునికిబోధపడినట్లు కనబడదు. నేను ఆంధ్రుడనని ఊరికే గర్వించిపోతాడు. ఎందులకో! అట్లా మురిసి గర్వించి పోతూవున్నప్పుడు హృదయంమాత్రం ఇసుమంతైనా చలించదు! ఆంధ్రుడికి ఇంతవరకు దేశం అంటే హృదయం చలించడం లేదని, ఆ విషయమై ఆతడు చింతన చేయడం లేదనీ ఉదాహరణ ఒక్కటి చూపిస్తాను. నెల్లూరిలో పినాకినిచెంత ఆరు నూరేండ్ల క్రిందట పుట్టి వర్ధిల్లిన కవిబ్రహ్మ తిక్కనసోమయాజి హృదయంలో ఏభావం జనించి, రగిలి, జ్వాలవలెపై కెగసి ఆపాదమస్తకమూ ఆమహనీయుణ్ణి మహాభారతము పదిహేను

ర్వాలు వ్రాసి ముగించినదాకా దహించివేసిందో ఆం
ను డొకసారి తెలుసుకొని గ్రహించాలి. అంతే కాదు,
నుభవంలోకి తెచ్చుకొని ఆనందించాలి. భారతరచనకు
డగిన యాతడు అది "అనన్య సామాన్యకరణంబగు
రమ ధర్మప్రకారంబు" అని చింతించి,

. "కావున భారతామృతము
గర్ణపుటంబుల నారగ్రోలి యాం
ధ్రావలి మోదముం బొరయు
నట్లుగ సాత్యవతేయ సంస్మృతి
శ్రీవిభవాస్పదంబయిన చిత్త
ముతోడ మహాకవిత్వ దీ
ప్తావిధి నొంది పద్యముల గద్య
ములన్ రచియించెదం గృతుల్."

అని మహోత్సాహంతో, స్థిరచిత్తముతో, దేశముపై
అపరిమితమయిన అనురాగముతో, అభిమానంతో కవి
బ్రహ్మ గంటం బట్టి వ్రాయడం మొదలుపెట్టినాడు. నేటి
దాకా – నేటివరకు అన నేమిటికి! ఆచంద్రతారార్కం, ఆం
ధ్రభాష యీపృథివిపై వెలసియున్నంతవఱకు తిక్కనసో
మయాజి మహాభారతకావ్యశరీరంతో కోటిసూర్యప్రభ
తో వెలిగిపోతూ, ఆంధ్రుల కృతజ్ఞతానమస్కారములందు
కొంటూ వుంటాడు. ఇక యీచిత్రం చూడండి! చేతి
లో అధికారము బెట్టి, మంచి జీత మిచ్చి, 'ఆంధ్రావలి
మోదముం బొరయునట్లుగ' నిర్వహింపుమని యొక్క
మహాంధ్రసంస్థను తన కొప్పగించినంతమాత్రాన మన
ఆంధ్రు డేమి చేసినాడో కన్నులు విప్పి ఒకసారి పరికిం
చండి. పాలు కుడువవచ్చిన లేగదూడల మూతులు బిగి
యగట్టి, వాటికి బాధాకరమగునట్లుగా గోవుతో చెల
గాటము లాడి వేధించుచున్నాడు. ఆంధ్రావలి హృద
యం వ్రయ్యచేస్తున్నాడు. కన్నబిడ్డ లాకటి చిచ్చుచే
మలమల మాడుచు అన్నమో రామచంద్రా యని యఱ
చుచు దిక్కుమాలియుండ వండిన వంటకములన్నిటిని,
కలి అంబలితో సహా పొరుగింటి బాలురకు వెక్కసముగు
నట్లుగా మెసవబెట్టిన యిల్లాలి నెవర్మ ప్రశంస చేయుదురు?
అది ఔదార్య మనిపించుకొనునా, లేక హృదయ
దౌర్బల్య మనిపించుకొనునా, లేక ఏమనిపించుకొనును?
తనకు మాలిన ధర్మము, మొదలు చెడ్డ బేరము లేదందురు.
కాని అది యీనాటి ఆంధ్రులలో వ్యక్తమవుతూ
వున్నది. చూడండి, మరియొక్క ఆంధ్రు డేమి చేయుచు
న్నాడో. తెనుగుభాషకు వ్యుత్పత్తిశాస్త్రమును సమగ్ర
ముగా రచియింపగల సమర్థుడై ఉండిన్ని తన యవసాన
కాలము కొంచం 'ఆంధ్రావలి మోదముం బొరయు'నట్లుగ
వినియోగించక, తన ఆంధ్రభాషాపాండిత్యమును, విజ్ఞా
నమును చెదలుపట్టి పాడయిపోవుచున్న చిన్న కాగితపు
ముక్కలుపాలుచేసి, తనకంటబడకుండా వాటిని దేవ
దారు పెట్టెలో పెట్టి, పొరుగింటి కొంకజాతులవారి
గాసటబీసట భాషకై తన జీవితశేషసర్వస్వము జం
కును గొంకును లేక ధారపోస్తున్నాడు. వీరిద్దఱికీ
దేశాభిమానం, ఆంధ్రప్రజపై ప్రేమ యేమయినా
వున్నవా? లేక చచ్చి చెడి జీర్ణమయిపోయినవా?

ఇలాంటి పెద్దమనుష్యులను ఎందరనో ఎత్తిచూ
పించవచ్చును. ఆంధ్రుడికి నామాటయందింకా విశ్వా
సము పుట్టక సంశయించినట్లయితే ఉదాహరణ లెత్తి
ఎన్ని చూపించినా ఇంక ఆట్టే ప్రయోజనం కనబడదు.
వండినపదార్థము రుచిచూడడానికి అంతా భుజింపనక్క
ర లేదుకదా! మనఆంధ్రుని కొఱకు,

"స్వంతలాభము కొంతమానుకు(ని)

* * * *

దేశాభిమానం నాకు కద్దని
వొట్టిగొప్పలు చెప్పకోకోయి
పూని యేదైనా ఒకమేల్
కూర్చి జనులకు చూపవోయి."

అని హృదయం చలించి దేహం పులకాంకిత మయ్యేటట్టు
పాడి స్వర్గస్థు డైనాడు కవిశేఖరుడు. చెవిటివానిచెంత
శంఖము పూరించిన నెంతప్రయోజన మున్నది! ఇటు
వంటిపాటలు జీవం ఒలికేవి ఎన్ని, ఎంత శ్రావ్యముగా,
ఎంత మనోహరముగా పాడితే నేమిప్రయోజనము!
ఆంధ్రుని హృదయంమాత్రం చలించడము లేదు.

ఆంధ్రుడి దురదృష్టం కొద్దీ కాబోలు 'మరపు' ఒకటి పుట్టుకతోనే పిత్రార్జితమైన ఆస్తినలె ప్రతివానికీ సంక్రమిస్తున్నది. ఋణతుణానికి పరాకు రావడం, తనస్థితి మరచిపోతూవుండడం కూడా మనదురదృష్టపు ఆంధ్రుడి బాల్యావస్థనే సూచిస్తు ఉన్నవి. ఆంధ్రుడు హంపీక్షేత్రం దగ్గర తుంగభద్రానది యొడ్డున పుట్టినా, లేక పినాకినీనది ప్రవహించుసీమలలో జననమొందినా, లేక నాగావళీ వంశధారానదులు పొంగి పొరలి పారే దేశంలో ఉద్భవించినా, ప్రశాంతంగా, లేక గంభీరంగా ప్రవహించే గోదావరీ కృష్ణానదులకు ఇరుపార్శ్వాలమున్న సీమలలో వెలసినా, కాక, నైజాముగారి పాలనలో వున్న త్రిలింగభూమిలో జన్మించినా, ఆంధ్రభాష మాతృభాషగా మాట్లాడుతూ, ఆంధ్రదేశంలో పుట్టిన ఆంధ్రుడే అవుతున్నాడు గాని అన్యుడు కావడంలేదు. ఈమహాంధ్రభూమిలో యేమూలపుట్టినా, ఏమూల పెరిగినా ఆంధ్రుడు ఆంధ్రుడనియే పిలుచుకొనుచున్నాడు. ప్రతి ఆంధ్రు డింటిలోనూ ఆంధ్రభాషే వినబడుతూ ఉన్నది. పూర్వకాలమున విరాజిల్లిన ఆంధ్రకీర్తికాంతులన్నియు ఆంధ్రులరక్తములోకలిసి, ప్రాచీనఆంధ్రనాగరకత, సాంప్రదాయములు, ఆచారములు, ఆంధ్రచరిత్రలతో పాటు ప్రతి ఫలిస్తూ, యెటు చూచినా ఆంధ్రత్వమే ఆవరించి, ప్రతిక్షణము ఉత్సాహ తేజములు కలిగిస్తూ యున్నవి. ఆంధ్రు డెక్కడ పుట్టినా తాను ఆంధ్రుడనని గర్వించిపోవాలి. గంజాంలో పుట్టిన ఆంధ్రుడికి, అనంతపురంలో పుట్టిన ఆంధ్రుడికి,ఓరుగంటిసీమలో జన్మించిన ఆంధ్రుడికి మాట్లాడేభాషలో స్థానిక వ్యత్యాసము లుంటే వుండవచ్చును, గాని అందరు ఒక్కజాతివారమే యని ఒకరినొకరు ఎరమరిక లేని స్నేహంతో, సోదర భావంతో ప్రేమించుకోవాలి. ఎన్నిమాటలు చెప్పితే నేమి ప్రయోజనము? కండ్లులేని వానికైనా దేవుడు మతి యిస్తే ఎక్కడవున్న వస్తువైనా అంతర్దృష్టికి తన తేజోమూర్తితో కనిపిస్తుంది గాని మతి లేకపోయినపుడు కన్నులు గలవాండ్లకైనా దిక్కులంతా ఆవరించి వెలుగుచున్న తేజఃపుంజము కనిపించదు. శుక్లపక్షమునాటి సప్తమచంద్రాకృతి గలిగి మనోహరమై నిగ్గులు తేరి కోట వెన్నెలలు ప్రసరింపచేసే తెలుగుభూమి తెలుగువా ప్రభతో, ప్రాచీనగౌరవముతో వెల్గిపోవుచు, కన్నుల మిరుమిట్లు గొలుపుచు, హృదయానికి ఆవేశము, ఆన దము కలిగిస్తూ ఉత్సాహం పోస్తువుంటే, మన తెలి తక్కువ ఆంధ్రునికి కన్ను లున్నా కనిపించక పోవడవ దురదృష్టము కాక మరియేమి? ఆంధ్రదేశంయొక్క విశ్వ రూపము ఆంధ్రుని విశాలనేత్రములకు హృదయదౌర్బల్య చేత కలిగిన అంధత్వము ఆవరించడంవలన కనబడడ లేదు. రాయప్రోలు సుబ్బారాయకవి గానము చేసినట్ల శాతవాహనుల ప్రాభవమును మాటిమాటికి స్మరణ తెచ్చెడు కృష్ణానదీతటము, చాళుక్యుల నాగరకతా గౌ వములు తన కడుపులో దాచి గంభీరంగా ప్రవహించ గోదావరియు, పల్నాటివీరుల సాహస వీరకృత్యములు దలపునకు దెచ్చే కార్యమపూడి రంగమును, తిక్కన నాథుడు తిక్కచమూపతులు వెలసి ఆంధ్రవీరుల ప్రతిభ శౌర్యములు లోకమునకు చాటిన పుణ్యభూమియు, కా తీయుల వైభవము మాటిమాటికి ఘోషించు ఓరుగంటి సీమయు, దక్షిణహిందూరాయ సురత్రాణులకు ఆటపట్ట యి అలరారి మహదైశ్వర్యమును చవిచూచిన విజయనగ సీమయు తెలుగునాటిలోనివే! ప్రసిద్ధి గన్నట్టి ఒక పట్నం, ఒకపల్లె, ఒకతావు, ఒకకొండ, ఒక ఏరు ఒకమహానది యెక్కడున్నా సరే,ఆంధ్రదేశంలో తెలుగ వారికందరికి అది సమానమైనహక్కు కలిగించి గౌరవము కలిగించు తున్నది. పోతన్న ఒంటిమిట్టవాడైతే నేమి ఓరుగంటివాడైతే నేమి, వేములవాడ భీమకవి దాక్ష రామవాస్తవ్యుడైతే నేమి, నైజాంమండలవాసి యైతే నేమి? దురభిమానం పెట్టుకొని నిజమైన గౌరవప్రేమ చంపుకొని ప్రవర్తిస్తాడు ఆంధ్రుడు. ఎక్కడ వుండినా, ఎక్కడ పుట్టినా, పోతన భీమనకవులు ఆంధ్రదేశం అంతటికీ సమానమైన గౌరవార్హులే! ఈపిచ్చి తల యెక్కడం చేతనే కాబోలు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యా పరిషత్తు మావూళ్లో వుండాలి, మాజిల్లాలో వుండాలి, వుంటేనే గాని సంపూర్ణమైన ఆంధ్రత్వం దానికి ప్రాపింపదు అని ఆంధ్రుడు గందరగోళము చేయుచున్నాడు. అది పుట్టి ఆరేండ్లయినా పట్టుమని నిలవడానికి నీడ ఉండీ లేకుండా జీవిస్తూ

ు, త్రిశంకు స్వర్గవైభవము అనుభవిస్తూ యున్నది. ంధ్రదేశాభిమానం క్షణికమైన దౌర్బల్యమునకు లొంగి ోయి ఆంధ్రుని చంచలచిత్తవృత్తికి కన్నీటితో దాస్యం ేస్తూవున్నది. మహేంద్రగిరివద్ద పుట్టిన ఆంధ్రుడికి బెజ ాడలో పుట్టి పెరిగిన ఆంధ్రుడికి కృష్ణా అ ిరావతు పై ఎంత అభిమాన గౌరవప్రేమలు ఉంటాయో, ంతా ఉండితీరవలెను. ఆంధ్రకవితాకన్యను తొలి ాలమున వెలయింప జేసిన గోదావరీ సైకతములను తిల ించి రాజమహేంద్రపురవాసి పులకితగాత్రుడై యెంత ొంగి పొరలిపోతాడో అనంతపురం, చిత్తూరు, కృష్ణా ండలవాస్తవ్యులును అంతగా పులకాంకితులు కావాలి: పతితావునందు, ప్రతి ఆంధ్రునియందు ఆంధ్రావలి ుక్క విశ్వరూపము ఆంధ్రుడు చూడగలిగిన నాడే_ తనికి నిజమైన దేశాభిమానం ఉన్నదన్నమాట! ఇపుడు ంధ్రుని కున్నదల్లా దూరదృష్టి లేని దురభిమానం, ప్రతి షయంలోనూ చిన్నచూపు. స్వగ్రామాభిమానం స్వం ాభాభిమానం, స్వాభిమానం నానాటికి ప్రబలమవు ా నిజమైన దేశాభిమానం క్రింద చెల్లుబడి అవుతున్నాయి.

తెలివితక్కువ ఆంధ్రుడీనడుమ క్రొత్త విద్య ుకటి నేర్చుకున్నాడు: ఆంధ్రంలో ఏమీ గొప్ప లేదనీ, ంధ్రదేశం గొప్పవీరులను కనలేదనీ, ఆంధ్రభాష నుద్ధ ించడానికి మహాకవులు పుట్టలేదనీ, ఆంధ్రునకు గర్వింప గిన పూర్వపు సచ్చారిత్రము యేమీ లేదని ఆంధ్రం న్నదానినెల్లా తుదవఱకు నిరసించి, హేళనచేయడం ారంభించినాడు. ఈ యాంధ్రుడి దృష్టిలో నన్నయ, క్కనసోమయాజి, ఎఱ్ఱన, శ్రీనాథుడు, పోతన, ారకవులు కవులు గారట! పోతరాజు, రామదాసు, ్మన, త్యాగరాజు మొదలయినవారు మహాభక్తులుగారట! ానులు గారట! వీరిజననం వల్ల ఆంధ్రావనికి గౌరవం ిాచ్చ లేదట. కాని యితడు బంగాళా దేశంలో పుట్టిన ి తన్యుని స్మరించి ఉప్పొంగి పరవశమై పోతాడు. ాకూరు కవిశేఖరుని, బంకించంద్రుని చూచి అంతటి ుహాకవులు ఆంధ్రులలో పుట్టలేదంటాడు. కేశవచం ునివంటి మహాజ్ఞానిని ఆంధ్రదేశం కనడానికి నోచుకో ేదంటాడు. పరదేశములను, పెరవారి సౌభాగ్యము మెప్పుచూపులతో చూచి ఉప్పొంగి పరవశుడై, తనవారి యొక్క గొప్పదనాన్ని చిన్నచూపు చూచి, ఒక్క హై న్యమునే కనిపెట్ట కలిగిన ఆంధ్రుడికి నైతిక మోక్షం మెక్కడిది? ఇంటిలోనున్న సౌందర్యరాశిని గుర్తింప లేక ఆంధ్రుడు పరునింటనున్న సౌందర్యమునకు ప్రాకు లాడుతున్నాడు. పరత్రభుక్కులను తనయింటి కూడు రుచిం చునా? గంగా స్నానపరునకు కాణం ఎక్కడనైనా కానుపించునా?

ఇంత నిష్ఠూరముగా వ్రాసినందులకు ఆంధ్రునికి నాపై తప్పకుండా ఆగ్రహం కలుగుతుంది పోనియ్యండి; ఇంతవఱకు తెలుగుభూమిని పుట్టిన ఉద్యమము చివరదాకా ఒక్కలాగున ఉండి చరిత్ర యొక్క మహాసంస్థయై ఆంధ్రుని జీవితములో కలిసిపోయి ఆతని అభ్యున్నతికి తోడ్పడినది_ ఒక్కటి వ్రేలు మడిచి చూపించండి! ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రోద్యమముతో ప్రారంభమయిన ప్రతి యుద్యమమూ ఆంధ్రదేశంలో ఒకటి తరువాత నింకొకటి నీరు కారిపోయింది. ఆంధ్రుని పట్టుదల, మనస్సంకల్పము ఇట్టిదని వేరే వ్రాయనక్కర లేకుండా, అవి క్రమక్రమంగా యేలాగున పరిణామము పొందుతూ వుంటవో వేరొక సందర్భమున సారంగు తమ్మయ్య చెప్పిన చిన్న పద్యంలో ఉదాహరింపవచ్చును. ఆంధ్రుని మనస్సంకల్పము ఆదిలో వజ్ర (పంజర) సన్నిభమై యున్నా, రానురాను,

"....................
.............లోహమై
గ్రావంబై దృఢదారువై తరుణవృ
క్షంబై ఫలప్రాయమై
పూవై తన్మకరందమై కరఁగెఁ బోఁ
బో నీళ్లకుం బల్చనై."

అని నిర్భయంగా నుడువవచ్చును.

అదేమిచిత్రమో గాని, ఒక ఉద్యమము సగం సాగేవఱకు మరియొకటి అమాయకుడైన ఆంధ్రునిదృష్టిని ఆకర్షిస్తూ ఆతనిబుద్ధిని మరలిస్తువుండడం, దానితో మొదటిదానిపై కొంచెము వైముఖ్యం కలగడం, మొదటిలోవున్న వజ్ర సన్నిభమైన సంకల్పము కొంచెం కొంచెంగా సడలిపోవ

డం, చివరకు రెండూకూడా తిరుపతిమంగలివాని క్షౌరములాగున సగం నడిచి యెదుగుబొదుగు లేకుండా ఆగిపోవడము ఆంధ్రుని ఆధునికజీవితంలో పరిపాటి అయిపోయింది. దేశంలో ఏమూలయినా క్రొత్తయుద్యమం తలయెత్తేసరికి ముందు ఆందోళన ఆంధ్రుడిది. క్రొత్తదానిని వాసనబట్టి హడావిడి చేయడమూ, తిరిగి అంతలోనే దానిని మొగమోటం ఏమీ లేకుండా జారవిడవడము ఆంధ్రునికి అలవాటైన విషయము. చూడండి! ఉదాహరణము కావలసినయెడల — వంగరాష్ట్రవిభజనోద్యమము మొదలుకొని నేటి స్వదేశీ, ఖాదీ, స్వాతంత్ర్యోద్యమముల వఱకును ఆంధ్రు డేలా వ్యవహరించినాడో! చిందులు త్రొక్కడం, నలుగురిదృష్టి ఒకసారి ఆకర్షించడం తప్ప, ఘనంగా నిలిచేకార్యము ఒకటి అయినా కొనసాగించ లేకపోయినాడు. చివరకు అన్నిటికంటె యెక్కువగా చెప్పవలసిన దేమిటంటే, మహాప్రయత్నం చేసి సంపాదించినదాన్నికూడా సరిగా నిర్వాహకం చేసుకోలేకపోతూవుంటాడు. చూడండి: మనఆంధ్రుడు ఇతర రాష్ట్రీలవారి వెక్కిరింతలకు గురియైనాడు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాపరిషత్తు విషయం ఒక్కటి ఆలోచించిచూస్తే, పాపం, ఆంధ్రుడేలానలుగురినోళ్లాపడి నవ్వులపాలైనాడో తెలియగలదు. ఆంధ్రుడు గొఱ్ఱెపొట్టేయలాగున తలవంచుకొని ఒక్కరీతిగా ముందువెనుక అని ఆలోచన లేకుండా నడచిపోతూవుండడంకంటె, పరుగు నిలిపి త్రొక్కుకుని నిలబడి ఒకమాటు కలయజూచుకుంటె తన నిజావస్థ తెలుస్తుంది. అంతటి స్తిమితం యేదీ? అంతటి జ్ఞానం యెక్కడిదీ? ఈ మహాసంఘాన్ని, ఆంధ్రావళి ప్రజ్ఞానుసారంగా నడిపించి గమ్యస్థానం చేర్పగల దక్షుడైన మహానాయకు డెవడైనా కనిపించిననాడే, ఆంధ్రునిపౌరుషము, మహిమ, ప్రతిభ వెల్లడి కాగలవు.

ఒక్కమాటు ఆంధ్రప్రపంచం అంతా సింహావలోకనం చేసి చూస్తే ఆంధ్రుడికి వ్యవహారనిర్వహణదక్షత మొదలే శూన్యమేమో యని తోస్తున్నది. రాజకీయవ్యవహారమయినా అంతే, సాంఘికవిషయమైనా అంతే. ముందు అతనికి ముఖ్యంగా వుండవలసినది, తోడివారిపై కరుణ, మిత్రభావము లేకపోవడంచేత వ్యవహారం నడిపించే దూరదృష్టికూడా లేకుండా ఉన్నది. అతనికి భటుని కుండే ఉత్సాహం, ధైర్యము, సాహసోక్తులు తామర తంపరగా వున్నాయి గాని నాయకుని కుండవలసిన గుణలక్షణములలో కార్యైకదీక్షావిధి, ఆలోచనానిమగ్నత, చిత్తస్థైర్యము, గంభీరమైన హృదయము, యీ మొదలయినవి ఒకటీ ఆంధ్రునియందు కాన్పించవు. అందులకే ఆంధ్రు డింకా బాల్యస్థితి దాటనివాడని మాటిమాటికి చెప్పవలసి వస్తున్నది.

రాజకీయములు అటుంచినా, యితర విషయములలోనూ, ఇతర ఉద్యమములలోనూ ఆంధ్రుడు నిర్వాహకంచేసి పేరు గడించి దేశానికి ఉపకృతి చేసిం దేదయినా ఒకటీ కనిపించదు. చేయెత్తి సత్కార్యముల కొరకై దానధర్మములుచేసిన దొకటి చూపించండి. ఒక్క విద్యాసంస్థకు గాని, ఒక్క సాంఘికసంస్థకు గాని, ఒక దేశ, ప్రజాహితైకసంస్థకు గాని పట్టుమని ఒకమహాదానము చేసిన మహామతి ఆంధ్రులలో కంచుకాగడా పెట్టి వెదకినా దొరకడం లేదు. ఎంతసేపు చూచినా ఆంధ్రుడికి లోభత్వమూ, కృపణవృత్తి, నీచమైన స్వార్థపరత్వమూ కనిపించుచున్నవి గాని, కరుణ, మైత్రి, దానము ఇవి కనబడడం లేదు. ఆంధ్రుణ్ణి అయినప్పటికి కుటిలమతితోనూ, వక్రబుద్ధితోనూ నిందాశీలుడనై నేను ఈమాటలు పలకడం లేదు. ఆంధ్రుడికి మానవత్వం నశించిపోవడం చేతనూ, కేవలం పశుత్వముకన్నా నీచమైన స్థితి అవహిస్తు ఉండడంచేతనూ, దయ, దానము, దమము మొదలయిన సద్గుణములు మృగ్యమవుతూవుండడంచేతనూ యిన్ని అనర్థాలు వాటిల్లుతూ యున్నవి.

మరియొక విషయము. ఆంధ్రుడు తాను చాలా సౌందర్యపిపాస గలవాడ నంటాడు. సౌందర్యాన్ని తాను మెచ్చుకున్నట్లు, సృజించినట్లు, కలిగివున్నట్లు యితరు లెవరూ చేయడంలేదని గొప్పలు చెప్పుకుంటున్నాడు. అమరావతీ శిల్పసౌందర్యమంటాడు, సింహాచలపు జిలుగు లంటాడు. అటు జీర్ణవిజయనగరం మొదలుకొని యిటు శ్రీకూర్మక్షేత్రంవఱకు, అటు సహస్రస్తంభదేవాలయమువఱకు అనేక చిత్రశిల్పసౌందర్యాలు చూపి

స్తాడు. వాటిని తలుచుకుంటూ హృదయం ఏమాత్రం కూడా చలించకుండా మురిసిపోతాడు. కనబడ్డవారితో కూడా అప్పుడప్పుడు చెబుతాడు. కాని ఆ సౌందర్యం ప్రతిఫలించే నూతనసృష్టిని ఆంధ్రుడీనాటి ప్రపంచకములో వెలయింప జేసిన దేదీ? అమరావతీ శిల్పచిత్రాలు, నాగార్జున కొండ, భట్టిప్రోలు, జగ్గయ్యపేట శిల్ప చిత్రాలు యితర తావులకు యితరులు గొనిపోతూవుంటే కన్నులు మిటకరించి ఊరికే చూచాడు గాని పల్లెత్తు మాటాడిఆటంకపఱచ లేకపోతే పోయెను, అసమ్మతినైనా తెలుప లేకపోయినాడు, తన దేశంలో ఏ మూలనో, ఏ కేంద్రంలోనో చిత్రవస్తు ప్రదర్శనశాల కట్టించి ఉంచమని కోర లేదు. ఆంధ్రచిత్రకారుడు తాను ప్రత్యేక ప్రతిభ కల వ్యక్తి నంటాడు. కాని అతని సృష్టిలో ఆంధ్రత్వమూ, నూతన సృష్టి, కల్పన, ప్రతిభ ప్రతిఫలించుటకు మారుగా ఆతని ప్రజ్ఞ ఏ పెద్దబంగాళీవాడి అనుకరణమో, ఏ పురాతన గ్రీకుకళానువాదమో ప్రతిబింబించుటలో సరిపోతూవున్నది. ఇది ఆంధ్రచిత్రకళావిమర్శనమునకు తావు గాదు గాని ఆంధ్రుల నూతన జీవనము అందులో ప్రతిఫలించడము లేదని మాత్రము చెప్ప సాహసిస్తాను. ఔను. అసలు ఆంధ్రజీవనమే కృపణత్వమును పొంది శోషించి పోతూవుంటే ఆంధ్రచిత్రకళకూడా దానినే చిత్రించుతూ వున్నదని చెప్పవలెను గదా! జాతి యొక్క కోమలమైన భావసౌందర్యము, సూక్ష్మమయిన విజ్ఞాన సంపత్తి నిత్యజీవనంలో కనిపించాలి. దీనికి లలితకళలు, కవిత్వము, వాఙ్మయము ఇవేకదా సాక్షీభూతములు! లలితకళలో కొన్నింటిని చూచితిమిగదా! ఇక మిగిలినవి నాటకకళ, సంగీతము, నృత్యము, కవిత్వము ఎలాగున వున్నవో ఒక్కసారి పరిశీలించండి. మన నాటకకళ ఎన్నేండ్లయి పుట్టినా ఎదుగు బొదుగులు లేక మరగుజ్జువాని శరీర సౌష్ఠవముతో ప్రకాశిస్తూ యున్నది! నూతన నాటకముల సృష్టి లేదు. నాటకాభినయనము వృద్ధిపొందుట లేదు. ప్రసిద్ధనటుని యాజమాన్యము క్రింద అనేక సమాజాలు వెలిసిపోతూ, ధనాకర్షణాప్రవాహంలోబడి కొట్టుకొని పోతూ, నాటకకళను గొంతు పిసికి వేయుచున్నారు. ఇన్నాళ్లయినా ఆంధ్రులలో మగవాడు ఆడదాన్ని అవతల వుంచి, ఆమెను ఒక చిత్రవస్తువులలాగున చూస్తున్నాడు గాని నిత్యజీవనంతో పాటు ఆమెకుకూడా దేశాభ్యుదయకార్యములందు తావు వున్నదని గ్రహించడం లేదు. ఈమానవలోకము ఒక పురుషునితోనే సాగడం లేదు. స్త్రీ పురుషు లుభయుల తోటే సాగుచున్నది. స్త్రీని వెలికి త్రోసి ఆమె సాహచర్యం లేకుండా పురుషుణ్ణిగదా అని ఆతానే అంతా నిర్వహింప జూస్తాడు ఆంధ్రుడు. సౌందర్యనిర్మాణానికి మగవాడెంతచేసినా ఆడదే అందాలు దిద్దాలి. ఇక కవిత్వము, సారస్వతసృష్టి చూడండి. ఏదీ, వేలు ముడచి ఘనమైనకావ్య మొకటి యీనాటిఆంధ్రుడు సృష్టించినదొకటి చూపించండి. ఒక్క కావ్యమే కాదు, ఒక్క నాటకమే కాదు, ఒక్క నవలే కాదు. ఒక్క శాస్త్ర గ్రంథము, ఒక దేశచరిత్ర, జాతీయవికాసమునకు తోడ్పడే ఒక్క గ్రంథము, ఏదయినా ఒక్క గొప్ప గ్రంథం ఆంధ్రభాషలో వెలువడినది ఒకటి కనబడదు! ఆంధ్రభాష సంగీతానికి అనువైన దన్న గర్వపుమాటయే గాని ఆంధ్రునికింకా సంగీతకళయొక్క రహస్యము, ఉపయోగము గోచరించలేదు. సంగీతకళ అభివృద్ధిపొందడం లేదు. ఆంధ్రనర్తకి యొకప్పుడు తన భక్తి శృంగార విలాస భావాభినయములలో దేశమును ఆనందపారవశ్యములో ముంచినదేమో గాని, యీనాడు జనోన్మోహనమైన ఆనృత్య ముడుగంటి పోయినది. జీర్ణమయి పోవుచున్న నాట్యకళ నుద్ధరించే దక్షుడే కనబడడంలేదు. దేశంలో నాట్యకళ, నర్తన అవాచ్యమై, అగౌరవప్రదము లై పోయినవి. కొందరి దృష్టిలో నర్తకి హేయమైన పశుజాలము కంటె అధమతరమై పోయి కంటబడుటకు గూడ అనర్హమై, అసహ్యాకరమై పోయినది. ఎవని దీలోటు? ఈలాగున వ్రాసినందులకు ఆంధ్రుడు కన్నులెఱ్ఱజేసి క్రోధావేశమును గనబరుస్తాడు. కాని ఆ ఆవేశమునకు, క్రోధమునకు భయపడ నక్కర లేదు. చేతనైన సిగ్గుపడి ఆంధ్రుడు ఆత్మపరిశీలన చేసుకోవాలి; ఆత్మవంచన చేసుకొనడము మాని ఉన్నసంగతి కన్నులు విప్పి చూచి గ్రహించుకోవాలి!

ఈకాలపు ఆంధ్రుడి ఉత్సాహం సోడాబుడ్డిలో బంధింపబడిన గాసువంటిది. ఆగాసు కొంచెము బంధ

విమోచనం కావడంతోనే బుస్సుమనిపొంగి యువతల పడి చల్లారిపోవుచున్నది. ఆంధ్రుడి ఉత్సాహం అంతా యీ లాగే నిష్ప్రయోజనం అయిపోవుచున్నది. అది అంతటితో ఊరకుండక తోడివాండ్లకు, తరువాత వచ్చే యువతీ యువకులకుకూడా నిరుత్సాహకర మగుచున్నది. ఉత్సాహం చచ్చి, పిరికికండ బయటపడ్డ తరువాత మనిషికి తిరిగీ ఉత్సాహం జనించదు. లేచి పడిపోయిన సముద్రపు కెరటములాగే ఉత్సాహకెరటము గూడా విరిగి పడిన తరువాత తిరిగి మొలకెత్తలేదు. చివరకు ఆంధ్రులందరిని ప్రసిద్ధుడైన గిరీశంగారి "మృదుమధుర వచనాలతో" అభినందించవలసిన దౌర్భాగ్యం కలుగుతుంది.

ఆంధ్రుడి అజ్ఞాన దౌర్భాగ్యంవల్ల లోభత్వము, లాలసలతోపాటు అసహనాంకురము మొలకయెత్తి నీటిలో నాచువలె ఆంధ్రునిజీవితసాగరమంతా చుట్టివేసుకుంటూ యున్నది. వేరుపురుగై మహోదారుడైన వాని హృదయం చెద పట్టించి నమిలివేయుచున్నది, మానవత్వము చంపించి రాక్షసత్వము అలవరింపజేస్తూ ఉన్నది. మనుష్యునికి పేరాశ, లోభిత్వమే కాని రాక్షసునకు హింస కూడా ప్రీతియైనది. ఆంధ్రదేశంలో మానవుడికి యీ రాక్షసత్వముకూడా అబ్బడముచేత హింస ప్రబలి కరుణను, మైత్రిని నాశనం చేస్తున్నది. హింసయొక్క మరో రూపము అసహనము. అది బలము కలిగినపుడు హింస యగుచున్నది, చేతగాని తన మబ్బినపుడు అసహన మనిపించుకుంటున్నది. ఈఅసహనముకూడా ఆంధ్రుని బాల్యావస్థనే సూచిస్తుఉన్నది. ఇది పూర్వము కథలో చెప్పినట్లు దాక్షారామ భీమేశులింగమువలె మింటికి ఎగసి పోవుచున్నది. దీనికి నడినెత్తిపై సరిగా చూచి శిల గొట్టగల సమర్థుడు ఆంధ్రులలో అవతరించాలి. ఈ అసహనమును శివుడు కాముణ్ణి తనచిచ్చుఅకంట కాల్చి భస్మీపటలం చేసినట్లు, జ్ఞాననేత్రంతో, దేశాభిమాన పూరితుడై, ఆంధ్రుడు దగ్ధంచేయాలి.

ఆంధ్రుడిలో మరోదుర్గుణం ఉన్నది. అతడు దురభిమానముతో స్వోత్కర్ష చేసుకోమంటే ముందు వెనుక లరయడు. తోటి ఆంధ్రుణ్ణి గొప్పవాడని మరియొకడు మెచ్చుకుంటే వాని లోపాలు వెదకి తటాలున తడుముకోకుండా చెప్పి వాడి గొప్పదనాన్ని మరుగుపరచడానికి ప్రయత్నించేస్తాడు. ఆంధ్రేతరుణ్ణి మాత్రము గొప్పవాడని చెప్పితే మెచ్చుకోడానికి సంకోచింపడు. ఎంత గొప్పవాడయినా తోటివాడు ఆంధ్రుడు దృష్టిలో వ్యర్థుడే. ఎంత సామాన్యుడయినా పరదేశీయులు తమవాడు గొప్పవాడని ప్రచురిస్తే ఆంధ్రుని దృష్టిలో సమర్థుడే! ప్రతిభాశాలియే! బ్రతికివున్ననాళ్లు ఆంధ్రుడు తనసోదరుని మహిమలు ఎన్నబోడు. చచ్చిన తరువాత కల్ల ఏడ్పు వినిపిస్తాడు. ఆతని హృదయంలో కరుణ అన్నది లేదు. బ్రతికివున్న రోజులలో "ఆంధ్రరత్న" యొక్క మహిమ, ప్రజ్ఞ ఎవరూ కనిపెట్టి మెచ్చుకో లేకపోయినాడు. చచ్చినతరువాత కొంత తాటియాకులచప్పుడు చేసినాడు. మరల గాఢనిద్రావస్థలో, మైమరపులో కూలిపోయినాడు.

అజన్మ సంసిద్ధమైన యీ అసహన దోషంవల్ల ఆంధ్రుడు తలపెట్టినకార్యము ఒకటీ కొనసాగడం లేదు. ఈ అసహనంచేతనే పొరిగింటివాడు తలపెట్టిన మహాత్కార్యము కూడా నడవడంలేదు. అది జయప్రదమయ్యే మార్గాలు చూపించి, దానికి కావలసిన సహాయము చేసి ఒకదరి చేర్చుటకు మారుగా దాని నేలాగయినా విఘ్నంచేయగల ఉపాయాల నన్వేషించి, అది కడతేరనదాకా దేవుళ్లాడి కండ్లు చల్లపరచు కొంటున్నాడు. దీనితో హింసావ్రతము పూర్తిఅవుతున్నది. ఆంధ్రుని మానవత్వము క్రమంగా అసురత్వములోనికి పరిణమిస్తూ యున్నది.

ఆంధ్రుని బాల్యచాపల్యము అపుడపు డింకొక రీతిగా కూడా పరిణమిస్తు యున్నది. దీనికి అతనిమనో దౌర్బల్యమే ప్రధానకారణము. ఈ మనోదౌర్బల్యము ఆంధ్రుని పురోభివృద్ధికి ప్రబలమైన ఆటంక మవుతూ ఉన్నది. ఆంధ్రుడు తన కేది ముఖ్యముగా ఆవశ్యకమో గ్రహింపగల్గి తీవ్రంగా ఆందోళన చేయడమే కష్టము. సక్రమంగా, స్థిరచిత్తముతో, ఏకాగ్రతతో ఉద్యమాన్ని నడిపించగల సమర్థత యింకా ఆంధ్రుడికి చేతవడం లేదు.

అందుచేత ఆందోళన ఆరంభించి చేస్తూఉంటున్నపుడు మరియొక సదుద్యమము, అఖిలభారత దేశానికి సంబంధించినదో మరియొకటో, బయలుదేరినపుడు మొదటియుద్యమానికి కన్నీరయినా విడువకుండా స్వస్తిచెప్పి, జీవచ్ఛవమును చేసి మహోత్సాహంతో రెండవదాన్ని పట్టుకొని దేశభక్తుడని ఊరేగుతాడు. కాని రెండింటిని సమంగా నడిపించి కార్యసాధనం చేసుకోవడానికి ప్రయత్నం చేయాలి. ఒక ఉద్యమానికి మరియొక ఉద్యమం అడ్డుతగిలినపుడు ఉత్సాహం, పట్టుదల రెండింటిమీద సమంగా కనుపఱచి ప్రజ్ఞతో రెండింటిని సాధించాలి. స్వరాష్ట్ర ఉద్యమములు వెనకను అఖిలభారత రాష్ట్రోద్యమముల ముంగిటను నడిపింపరాదు. రెండవది యెంతముఖ్యమైనదో, మొదటిదికూడా అంతముఖ్యమైనదే. బాగా ఆలోచిస్తే స్వరాష్ట్రవిషయం ముందు, అఖిలభారత దేశమునకు సంబంధించిన విషయము తరువాత చూడాలి. ఇంట గెల్చిగదా రచ్చ గెలవాలన్నాడు శాస్త్రకారుడు. ఒక్క గుఱ్ఱమునే స్వాధీనంచేసుకొని నడిపించలేకుండా వున్న ఆంధ్రసారథి రెండు మూడు గుఱ్ఱాలను చేర్చి రథము నడిపింపగలడా? ఏకకాలమునందు రెండు ఉద్యమములమీద ఏకాగ్రత కుదురుట కష్టతరము. ఆంధ్రుడింతవఱకు ఒక్కదానిమీదనే ఏకాగ్రత కుదిరి, నడిపింప సామర్థ్యము కనబఱుప లేనపుడు రెండింటిపై సమానముగా కనబఱప లేకపోవడము ఆశ్చర్యకరమైన విషయము కాదు!

ఈలోపమంతా ఎందువలన కలిగినదో ఆంధ్రుడు పరుగు విడిచి నిలబడి ఒకసారి ఆలోచించాలి. ఆంధ్రావళి యిపుడు సేనానిలేని బలసమూహంలాగున వున్నది. ఈ ప్రజాప్రాతినిధ్య ప్రభుత్వపు రోజులలో ప్రతివాడును సేనానీ అయియుండాలి, సైనికుడూ అయి యుండాలి. శిక్షణ పొందని సైనికుడు మూకకు జయం కూర్చుటకు మారుగా ఎట్లు చేటావహింప జేస్తాడో శిక్షణలేని ఆంధ్రుడీ కాలములో దేశంలో వ్యాపించియున్న ప్రతియుద్యమమునుకూడా అలాగుపాడుచేస్తున్నాడు. తనసత్తువ యెంతో తెలిసికొని ప్రవర్తించడము ఆంధ్రుడి ఆత్మగౌరవమునకు గొప్ప కళంక మవుతూఉన్నది. ప్రతి ఆంధ్రుడూ ఒళ్లు తెలియక తాను గాంధీ మహాత్ముడంతటి దేశభక్తుడని గర్వించి పోతున్నాడు. ప్రజ్ఞాబుద్ధులలో తాను యే మోతీలాలు, మహమ్మదాలీ, పట్టాభిసీతారామయ్య నంతటివాడననో భ్రమపడుతూవుంటాడు. గిరీశంగారిలాగున "మాటిమాటికి తనబుద్ధి దాట్లేస్తుంది గాని తా నంతవాడను గానా" అని అనుకుంటాడు. ఎందులో చూచినా తాను చాలా గొప్పవాడనని అనుకుని అహంభావంతో సాహసిస్తాడు. బుద్ధిశాలి యైనవాడూ, మహోదారుడయినవాడూ ఒకడు నాయకుడని అంగీకరించడం, వాని ఉపదేశానుసారం ముందడుగువేయడం దేశము, జాతి వీటియొక్క అభ్యున్నతికోసం కొంత స్వార్థత్యాగం చేయడమూ అంటే ఆంధ్రుడికి కిట్టదు. అది ఆతని ఆత్మగౌరవానికి కళంక మవుతుంది. మనసునకు నొప్పి కలిగిస్తుంది. ఆంధ్రుడైనవా డెవడూ ఒకణ్ణి నాయకుడని అంగీకరించడు. ఆతని దృష్టిలో నాయకుడు కాదగినవాడు ఒకడూ కనబడడు. ఉన్నాడని చెప్పినా వినీవిననట్లు ఊరకుంటాడు. అక్కడ మహాత్ముని ఒకణ్ణి నిలవబెడితే వాడి కేదో కళంకం వెదకి పట్టుకొని వాడు నాయకుడు కాజాలడంటాడు. బ్రతికియున్న వాణ్ణి యెవణ్ణీ ఆంధ్రుడు గొప్పవాడనీ, నాయకత్వానికి యోగ్యుడనీ మెచ్చుకోనడు. ఆంధ్రుడీ యహంకారమును భస్మీపటలం చేయాలి. మంచి అన్నది ఎక్కడైనా వుంటే దాన్ని తెలుసుకొని యితరులకు ప్రకటించుకోవాలి. అన్నిటికంటె శిక్షణను పొందాలి. అహంభావము అణచుకోవాలి. సొంతలాభం కొంత మానుకొని దేశం కోసం పాటుపడి తోడి జనులకు కొంత మేలు చేసి చూపించాలి. దేశభక్తి గలవాడనని జ్ఞానంతో ఆనందం అనుభవించాలి.

భారతి చందాదారుల కొక ముఖ్యమైన విజ్ఞప్తి

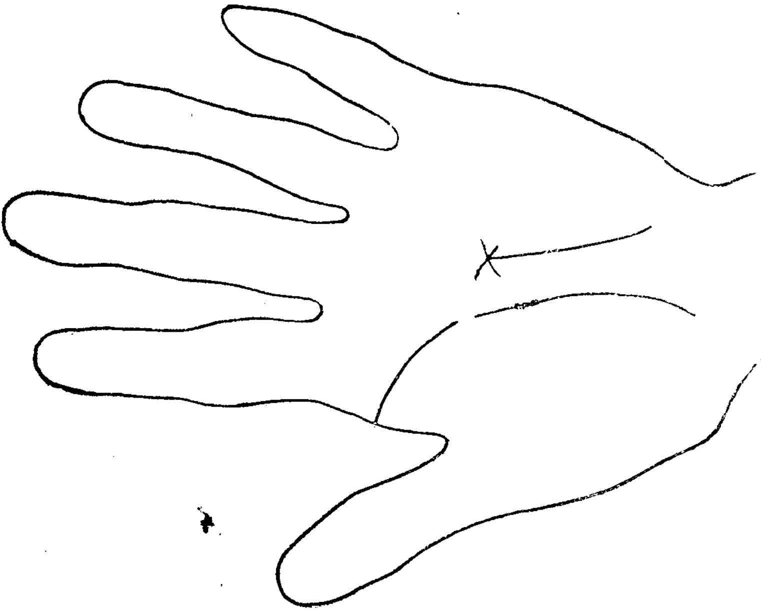
ఈ దిగువ నమోదుపఱచినసంఖ్యలుగల చందాదారులచందాలు ఈశుక్ల మాఘమాస సంచికతో ముగియుచున్నవి. ఆయా సంఖ్యల చందాదారులు దయచేసి తిరుగ తమ తమ చందా సొమ్మును మణిఆర్డరు ద్వారా పంపుట గాని, వి. పి. పంప ననుజ్ఞ ఇచ్చుట గాని కావింప ప్రార్థించుచున్నాము. అట్లు మార్చి ౧-వ తేదీ లోగా మాకు మణిఆర్డరు గాని, వి. పి. అనుమతి గాని రాకున్నచో రాబోవు సంచిక వి. పి. ద్వారా పంపగలము. చందాదారులు ఆ వి. పి. ని త్రిప్పవేయక దయతో స్వీకరింప ప్రార్థితులు.

చిరునామా మార్పులు 1-వ తేదిలోపల తెలుప ప్రార్థితులు.

1895, 1982, 2302, 2355, 2359, 3159, 3478, 3488, 3519, 3928, 3913, 3945, 3963, 4288, 4355, 4619, 4666, 4676, 4678, 4679, 4686, 4691, 4693, 4699, 4708, 4714, 4756, 4769, 5053, 5054, 5088, 5091, 5097, 5127, 5132, 5451, 5461, 5463, 5466, 5467, 5469, 5473, 5476, 5477, 5482, 5486, 5488, 5489, 5491, 5493, 5494, 5502, 5503, 5504, 5509, 5513, 5514, 5524, 5539, 5540, 5553, 5554, 5561, 5640, 5771, 5782, 5791, 5794, 5806, 5811, 5813, 5817, 5818, 5823, 5825, 5827, 5829, 5831, 5832, 5839, 5841, 5843, 5853, 5864, 5867, 5921,

మేనేజరు 'భారతి'

చిత్రము ౨

చిత్రము ౮

చూడుడు పుట ౨౬౮.

సాముద్రికం

సామినేని ముద్దుకృష్ణ గారు

ఎంత ఉన్నతస్థితిలో ఉన్న విజ్ఞానాన్నైనా తుత్తునియలుచేయడానికి ఒకవిప్లవం చాలును. ఒకవిప్లవానంతరంఅంతకన్నా దుస్తరమైన ఇంకొకవిప్లవం ప్రబలుతూ అనేక శతాబ్దాల నుంచీ చీకట్లపాలయి దారీతెన్నూ కానని దురవస్థలో చిక్కుకున్న భారతీయవిజ్ఞానం సంగతి చెప్పనక్కరలేదు. చరిత్రసహితం తన దీర్ఘహస్తాన్ని ఎంతచాపినా అందుకోడానికి వీలులేని నాటి భారతీయవిజ్ఞానాన్ని ఎంత కన్నులు తెరిచినా పరిశీలించలేము. ఏడవ శతాబ్దం నుంచీ విరిగిపడుతూవున్న విప్లవాలు మన ప్రస్తుతం మనపూర్వాన్ని అనుసరించకుండా చేయడం వల్ల బొత్తిగా దీనస్థితిని చేరుకున్నాము. ఈ దుర్దినాలలో మనం పోగొట్టుకున్న అనేక శాస్త్రాలలో సాముద్రికం ఒకటి. సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యతేజస్సులో ఆత్మాన్వేషణకు పూనుకున్ననాడు తిరిగీ దేశం గొప్పవిజ్ఞానంతో కలకలలాడుతుంది.

తిరిగీ దేశం గొప్ప విజ్ఞానంతో కలకలలాడుతుంది, అనే నా ఆశకు ఆధారం ఏమిటంటే: "షీరో" అనే పాశ్చాత్య సాముద్రిక శాస్త్రవేత్త చెప్పిన ఒకకథ:

ఈయన హిందూదేశాన్ని దర్శించడానికి వచ్చినప్పుడు ఈయన అదృష్టవశాత్తు ఒక పురాతన బ్రాహ్మణ కుటుంబము తరతరాల నుంచీ జాగ్రత్తగా గుప్తంగా దాస్తూవున్న ఒకగ్రంథం చూడడం తటస్థించినది. ఆనాటి భారతవిజ్ఞానం విలువ అమితంగా పొగుడుతూ ఈయన అన్నాడు:

"ఈ అపూర్వమైన గ్రంథం మనుష్య చర్మంతో తయారు చేసినారు; అద్భుతమైన తెలివితేటలతో పేజీలు కూర్చినారు. గ్రంథం చాలాపెద్దది. దానిలో అనేకవందల పటములు నీటుగావ్రాసి, ఎప్పుడు ఏలక్షణం ఏవిధంగా ఫలించినదో చెప్పుతూ, ఆసూత్రాన్ని విశదంగా బోధించినారు. అన్నిటికన్న ఎక్కువ వింతైనసంగతి ఏమిటంటే: దానిలోని అక్షరాలు ఎర్రనిద్రవపదార్థంతో వ్రాసినారు. ఆ అక్షరాల స్ఫుటత్వాన్నిగాని, అందాన్నిగాని, ఎన్నోవందల సంవత్సరాలు పాడుజేయలేకపోయినవి. ముదరపసుపు చర్మందళాలపైన ఆ యెర్రని స్ఫుటాక్షరాలపొందిక చాలా అద్భుతంగా కనిపించినది. ఏవో మూలికలతో తయారుచేసిన పదార్థంతో పేజీలకు వార్నీషుతోవలె నిగనిగలాడే మెరుపు వున్నది. ఆ పదార్థం ఏమిటైనా అది కాలాన్ని ధిక్కరించినట్టు కనిపిస్తుంది. పైఅట్టలు మాత్రమే జీర్ణిస్తున్నట్టుగా కనపడినవి. అది మూడుభాగాలుగా విడదీసినారు; మొదటి భాగంలోని లిపి ఎంత పురాతనంఅయినదోగాని కొద్దిమందిబ్రాహ్మలే తప్ప ఎవ్వరూపోల్చుకుని చదవలేకపోయినారు."

—Cheiro's Language of the Hand.

ఈకథ చదివిననాటినుంచీ నాకు ఉత్సాహం ద్విగుణీకృతంకాగా, ఎక్కువపట్టుదలతో సాముద్రికాన్ని పరిశీలించడం ప్రారంభించినాను. మనపూర్వవిజ్ఞానం స్మృతిగా మిగలడమే కాకుండా జాడలు అక్కడక్కడ ఉన్నట్టు కనిపిస్తూవుండడమువల్ల ఏనాటికైనా ప్రాక్సాంప్రదాయాలు సిద్ధించవా అని. కాని ఇంతవరకూ ఉపయుక్తంగావుండే శాస్త్రం ఒక్కటీ లభించలేదు. ప్రహ్లాద, నారద, వరాహమిహిరవిరచిత సంస్కృతగ్రంథాలు, లాహోరులో సంస్కృత మాతృకతోనూ, హిందీ వ్యాఖ్యతోనూ రెండు పెద్దభాగాలుగా ప్రచురించిన సాముద్రికశాస్త్రాన్ని పరిశీలించి చూడగా ఎక్కువతృప్తికరంగా తోచలేదు. అందుచేత పాశ్చాత్యశాస్త్రవేత్తలను విస్తారం అనుసరించడం తప్పినదికాదు. ఇంతకూ విజ్ఞానానికి ప్రాక్ప్రతీచీ భేదాలు నిర్ణయించడం దోషం గనుక, జ్ఞానాన్వేషకులు సహిస్తారనీ, సహృదయులైన పాఠకులు తమ తెలియబాటులో వున్న శాస్త్రజ్ఞులను తెలియజేసినా, అందుబాటులోవున్న శాస్త్రాలను 'భారతీ' పత్రికాముఖమున నాకు దయతో పంపినా, కృతజ్ఞతతో అంగీకరిస్తాను గనుకనూ, పెద్దన్న మెత్తనిమాటలతో అందరి సానుభూతినీ కోరుతాను:

"వీరు వా రనగవలవ,
దనఘు! సద్విద్య యెందున్న గొనగవలయు."

ఇక సాముద్రికం గౌరవించదగిన శాస్త్రాలలో చేరుతుందా? అనేప్రశ్న వున్నది. స్థూలదృష్టినేకాని విశ్వసించని పాశ్చాత్యులలో, ముఖ్యంగా అమెరికనులలో, ఈ అవిశ్వాసం పూర్వం మెండుగా వుండేది. గర్భకోశంలో శిశువు నవమాసములు లేతపిడికిళ్లు పట్టివుండడమువల్ల రేకలు ఏర్పాటవుతవని వీరిలో చాలమంది విశ్వసించేవారు. పలుసంగతులు ప్రజాబాహుళ్యం గ్రహించవలెననే సదుద్దేశంతో శాస్త్రవేత్తలచేత వ్రాయించిన, 'ఎన్సైక్లోపీడియా బ్రిటానికా!(Encyclopaedia Brita'nnica)లో సాముద్రికాన్ని గురించి ప్రసంగిస్తూ: "వాట్లంతటఅవే ఏర్పాటగు ఈగీతలకు ఎట్టి గుహ్యమైన, మానసికమైన, రాబోయేదాన్ని సూచించగలిగిన అర్థం ఉన్నదేమో అనడం ఉత్తపిచ్చిఊహ. కొన్ని బాపతుల మనస్సులకు దీనిమీద గమ్మత్తుఆకర్షణ వున్నట్టుకనిపిస్తుంది, ఒకదాన్ని ఒకటి అనుసరించేఅర్థం దీనిలో ఏమాత్రం లేనందుచేత బుద్ధిపరిసరాలలో దీని ప్రశంస ఎత్తవీలులేదు." అని గీటునపెట్టినారు. ఇది సామాన్య పాశ్చాత్య బుద్ధిమంతుని గట్టి నమ్మకము మొన్నటివరకూ. ప్రస్తుతం ఈ నమ్మకం మారిపోయి అమెరికాలోనూ, యూరపులోనూ సాముద్రికాన్ని పెద్ద చదువుగా ఎంచుకుని జీవితం ఇందునిమిత్తం అనేక వేలమంది వెచ్చించుతూవున్నారు. ఈవిద్య నభ్యసించడానికి యూరపు, అమెరికా ఖండాలలో పెద్దపెద్దవిశ్వవిద్యాలయాలు స్థాపించి సాముద్రికాన్ని గొప్పశాస్త్రంగా పఠిస్తూవున్నారు.

పాశ్చాత్యదేశాలసంగతి అటువుంచి, బైబిలుబోధించని ప్రతిహాంశము అవిశ్వసనీయము, సైతానుప్రబోధము అనేగుడ్డినమ్మకంతో జ్యోతిషం, సాముద్రికం, నిమిత్తం మొదలయిన మనశాస్త్రాలన్నీ పిచ్చినమ్మకాలనే యేసుమత ప్రచారకుల బోధనలకు తావిచ్చినవారిని, పాశ్చాత్యవిజ్ఞానాన్నితప్ప ఇతరాన్నిమన్నించమనే ఆవేశంతో వున్నవారిని తప్పించుతే, మనదేశంలో ప్రజాబాహుళ్యం ఈ శాస్త్రం ఉత్కృష్టతను పూర్తిగా అంగీకరిస్తారు. విశ్వసించినవారి వినోదార్థం, విశ్వసించనివారి బుద్ధి ప్రేరేపించడానికి కొన్ని సంగతులు తెలియజేస్తాను.

జనవరి — ౨౯ - ౧౮౯౦ సంవత్సరం స్కాట్లండులో ఎడిన్బరో విశ్వవిద్యాలయము (Edinburgh University) వారు ప్రకటించే "ది స్టూడెంట్" (The Student) అనే పత్రికలో ఒకవైద్యవిద్యార్థివ్రాసిన జాబు:

“కొన్ని సంవత్సరాలక్రితం నేను ‘రాయల్ ఇన్ఫర్మరీ’ (Royal Infirmary) ఆస్పిటల్ లో రోగులమధ్య సంచరిస్తూవుండగా, హఠాత్తుగా ఒకరోగిచేయి పరీక్షించవలెనని బుద్ధి పుట్టినది. ప్రక్కనేవున్న రోగిశరీరమేమీ పరీక్షించకుండా చేయి మాత్రం పరీక్ష చేశాను. ప్రధానరేఖలు, వాటిలో విరుపులు ప్రమాదాలను సూచిస్తవి అనేసంగతితప్ప నాకు సాముద్రికం ఏమీ తెలియదు. ఆరోగి రెండుచేతులలోనూ ఆయుష్యరేక విరిగిఉన్నది, అదృష్టరేక ఉండవలసిన దానిలో నాల్గవ వంతే ఉన్నది; దానినడకనుఒకపెద్దక్రాసు- X -అడ్డినది. రోగిని ప్రశ్నిస్తే వయసు ఇరవైమూడు సంవత్సరాలనీ, ‘థైసిస్’(Phthisis)అనేరోగం చాలామించిపోయినదనీ తెలుసుకున్నాను. ఆరోగి కొద్దిరోజులలో మరణించాడు. దీనినిబట్టిచూస్తే ఈ గీతలకూ, మనిషిబ్రతుకు నిర్ణయించే మెదడులోని ‘గ్రే మేటర్’ (Gray Matter) కూ, ఒకవిధమైన సంబంధం వున్నదని నిరూపించడానికి మీరు అంగీకరిస్తారు అనుకుంటాను.”

ఇంకొకవింత. ౧౮౯3 సం.ఆగస్టునెలలో ఫ్రాన్సు దేశంలోని పేరిస్ (Paris) పట్టణంలో ‘అకేడెమీ డే సైన్సస్’ (Academies des-Sciences) శాస్త్రవేత్తల సభలో, ప్రత్యేకం చెవులపరీక్షవల్ల ఎన్నోసంవత్సరాల తరువాత రాబోయేపిచ్చికనిపెట్టవచ్చునని నిరూపించారు. ఇది ఏవిధంగానంటే, చెవి పైభాగము పిచ్చి బయటపడుటకు చాలా సంవత్సరాలు ముందే ఒక వింతమార్పును పొందుతుంది. ఆభాగం మొద్దెక్కిదళంకావడంవల్లగాని, లేక అక్కడ ఒకవిధమైన రక్తపుగడ్డ పెరగడంవల్లగాని తటస్థిస్తుంది. ఇది ముఖ్యంగా పిచ్చి జన్మతః వచ్చినవారిలో కనబడుతుంది.

ఇదికాక ‘సైంటుజెర్మైన్’, ‘పీరో’ మొదలయిన సాముద్రికశాస్త్రజ్ఞులు రోగాలు చాలావరకూ గోళ్లను పరీక్షించడంవల్ల నిర్ణయించవచ్చునని స్థిరపరిచారు. ముందు ప్రకటించే వ్యాసాలలో ఈహాంశం సచిత్రంగా విశదీకరిస్తాను.

శరీరమంతలోనూ హస్తానికే యింత ప్రాముఖ్యము ఈయడానికి కారణం ఏమిటంటే:

పరిణామశాస్త్రవేత్తల (Evolutionists) అభిప్రాయం ప్రకారం భూగోళం ఆయుష్యము రెండువందల కోట్లసంవత్సరాలకన్నా ఎక్కువ. భూమివేడి తగ్గిన కొన్నివేల సంవత్సరాలకు మొదట చేపలు, తరువాత పాములు, ఆశదనంతరం కొన్నివేలసంవత్సరాలకు పక్షులు, ఈ విధంగా ప్రాణికోటులు సృష్టిలోనికి వొస్తూ, నూటయేభై వేలవత్సరాల్క్రితం కోతిరూపుతో మానవాకారానికి దగ్గరగా వున్న ప్రాణి వున్నట్టు నిశ్చయించారు. స్పెయిను దేశంలో దొరికిన అస్థిపంజరాలను పరీక్షిస్తే మనలను పూర్తిగా పోలిన మొదటి మానవ రూపం ముప్పైవేలసంవత్సరాల్క్రితం ఏర్పాటయినట్టు తేలినది. హెచ్. జి. వెల్స్ అనే చరిత్రకారుని లెక్కప్రకారం అరవైవేల సంవత్సరాలకు పూర్వం భూమిమీద మానవాకారాన్ని పూర్తిగా పోలినజాతి వుండేది. అది రాతి ఆయుధాలను, నిప్పు, ఇతర జంతువుల చర్మాలను వాడినట్టున్నూ, మనవలెనే కుడిచేతిని ఎక్కువ చాకచక్యంతో ఉపయోగించినట్టున్నూ తార్కాణాలు తేలినవి. వాళ్ల బొటనవ్రేళ్లు మాత్రం చేతికి మనంత అనుకూలంగా లేవు.

"About sixty thousand years ago, there lived a creature on earth so like a man..............We have skulls and bones of it and a great accumulation of the larger implements it made and used. It made fires. It probably dressed skins and wore them. It was right-handed as men are. Their thumbs were not opposable to the fingures as mens' are."

—H. G. WELLS,
A Short History of the World, p. 33.

ఈపరిణామవాదాన్ని మనదశావతారాల వర్ణనను బట్టిచూస్తే ప్రపంచంలో ప్రాణి మొట్ట మొదట జలచరావస్థనుంచి ప్రస్తుత మానవస్థితికి చేరడానికి ఒకగొలుసు ఏర్పాటు కనబడుతుంది. జంతుజాలంకన్నా భిన్నంగా అవయవాలను ఎక్కువ ఉపయుక్తంగా వాడేది కోతి. అనగా కోతి ముందుకాళ్లను ఒక్క నడకకే కాక చేతులుగా ఉపయోగించ గలుగుతుంది. అందుచేత ఇతరజంతువులకన్నా దానిబుద్ధి విశేషంగా ప్రసరించడం కలిగినది. అంగశాస్త్రజ్ఞులు కోతిఅవయవాలకూ మనుష్యుని అవయవాలకూ విస్తారం భేదంలేదని నిర్ణయించారు. కాని కోతికీ మనిషికీ ఒక్కభేదం వున్నది. కోతి చేతులుగా ముందుకాళ్లను ఉపయోగించడంవల్ల తక్కిన జంతువులకన్నా ఉన్నత దశకు రావడం తటస్థించినది. మనిషి కోతికన్నా ఉత్తమ దశకు రావడానికి కూడా చేయిఒక్కటే కారణం. కోతిచేతిలో బొటనవ్రేలు తక్కినవ్రేళ్లకన్నా చాలా దిగువగాను, అనగా బొటనవ్రేలికొన చూపుడువ్రేలి మొదలువరకైనా అందకుండాను వంగకుండాను, నిరుపయోగంగాను వుంటుంది. తరువాత మనుష్యులఅరచేతిలో వ్రేళ్లమొదళ్లలో

ఈశాస్త్రంలో తారాస్థానాలని వాడే ఎత్తు ప్రదేశాలు లేవు. పుట్టుకనుంచీ మేధాశక్తిలేని జడుని చేతిలో కూడా ఇవి ఉండవు. "They do not exist in the monkey's so called hands, and are absent in the hands of the congenital idiot."

—Adrien Adolphe Desbarrolles.

ఇది గాక, ప్రొఫెసర్ మార్విన్ —(Prof. F. S. Marvin) చరిత్ర కారుడు, మానవుడు కోతిజాతిలో నుంచి వేరుపడి ప్రస్తుత ఉన్నతస్థితికి రావడానికి ఒక్క బొటనవ్రేలి ప్రయోజనమే కారణ మంటాడు.

దీనినిబట్టి చూస్తే, ప్రాణి ఇన్ని వేలసంవత్సరాలనుంచీ పొందుతూవున్న మార్పులకూ, అత్యుత్తమమైన ప్రస్తుత మానవదశకు రావడానికీ చేయి చాలా ప్రధానాంగం అని తేలుతుంది. మానవాధిక్యాన్ని చేయి ఒక్కటే నిర్ణయించినప్పుడు, మానవప్రకృతిని నిర్ణయించడానికి అన్ని అంగాలకన్నా హస్తమే ఎక్కువ ఆధారం అని నిరూపించడానికి ఇంతకన్నా వాదం అవసరం లేదనుకుంటాను.

హస్తం దాని విలువ తెలుసుకున్నాము గనుక, అరచేతిలో కనిపించే తారా స్థానాలు అని ముందు చెప్పిన ఎత్తులు, రేకలనివాడే గీతలు పరిశీలించడంవల్ల స్వభావం, జీవితం ఎలా తెలియగలవు అనే ప్రశ్న వున్నది. శరీరశాస్త్రవేత్తలు మెదడులో 'గ్రే మేటర్' (Gray Matter) అనే ఒక ద్రవపదార్థం ఉన్నదనీ, అదే ఈ మానవయంత్రాన్ని అన్నివిధాలా నడపడానికి కారణం అనీ తెలుసుకున్నారు. ఈ 'గ్రేమేటర్' నరముల ద్వారా అన్ని అవయవాలతోనూ రాయబారాలు నడుపుతూ వాటిని నడిపిస్తుంది అని చెప్పడమే గాని దాన్ని గురించి అంతకన్నా తెలిసికోలేకుండా వున్నారు. శరీరాని కంతకూ ప్రధానమైన 'గ్రేమేటరూ', నరాలకు దానితో గల సంబంధమూ ఒప్పుకుంటే చేతి ప్రాముఖ్యము వెంటనే నిర్ణయించవచ్చును. మెదడునీ చేతినీ కలుపుతూవున్నన్ని నరములు ఇంక ఏ అవయవాన్నీ మెదడునీ కలపడం లేదు. 'గ్రే మేటర్'లో కదలికలేనిదే ఏ అవయవం ఉపయోగపడదు. ఈపరిస్థితులనుబట్టి చూస్తే 'గ్రే మేటర్'లోని కదలికలన్నీ చేతిలో ప్రతిబింబించడం వింతగా తోచదు. సైంట్ జెర్మైన్ అన్నట్టు: "చేతిసలహా లేనిదే 'గ్రే మేటర్' ఏ పనీ చేయదు." ఇంకొక సంగతి: మెదడునుండి చేతిలోనికి ప్రవహించే నరాలు చురుకైన గ్రహణశక్తిగల 'పేసినియన్ కార్ప్యుసిల్స్' (Pacinian Corpuscles) అనే పదార్థాలుగా ౨౫౦ మొదలు 3౦౦ వరకూ అరచేతిలో ఏర్పాటవుతూవున్నవి. ఈ 'పేసినియన్ కార్ప్యుసిల్స్'వల్ల ప్రయోజనం ఏమిటంటే:—

పంచేంద్రియాలలో ముఖ్యమైన స్పర్శ చర్మంవల్ల కలుగుతుంది. ఈస్పర్శశక్తి శరీరం అంతకన్నా అరచేతిలో హెచ్చుగా వుండడానికి 'ఈ పెసినియన్ కార్ప్యుసిల్సే' కారణం. దీనిని గురించి ఆ గొప్ప ఫ్రెంచిశాస్త్రజ్ఞుడు డేస్బ్రెల్లో:

"స్పర్శశక్తి చేతిలోనూ, ముఖ్యంగా వ్రేళ్ల కొనలలోనూ కేంద్రీకృతమై, మిగిలిన ఇంద్రియాలకార్యాన్ని తానే ప్రత్యేకం నిర్వహించగలుగును అన్నవాదాన్ని తిరస్కరించ వీలు లేదు. గ్రుడ్డివారు, చెవిటివారు, మూగవాళ్ళు, కూడా తమతమచేతులు చక్కనిస్పర్శ గలిగివుంటే గ్రహణశక్తిపోకుండా బాహ్యప్రపంచంతో సంబంధం కలిగివుంటారు. హస్తానికి వున్న ఈమహాశక్తిని గ్రహిస్తే 'గ్రేమేటర్' వాడుక ఎక్కువగా చేతిలోనే వున్నదనీ, చేతివల్లనే మెదడు ఎక్కువ ఉపయోగపడుతుందనీ తెలుతుంది. ఇదిగాక తక్కిన నాలుగు ఇంద్రియాల సలహాలనూ నిర్వర్తించేది ముఖ్యంగా చేయి."

ఈసబబైన వాదాలనుఅనుసరించి చూస్తే హస్తంవిలువా, మానవప్రకృతిని తెలుసుకోడానికి దాని ప్రాధాన్యమూ తెలుస్తుంది. శరీరంలో ఇప్పటికి వున్నటువంటీ, ఇకరాబోయేటటువంటీ రోగాలు తెలుసుకోగలమనీ, అంతేకాక మెదడులో ఊహాలవల్ల కలుగుతూవున్న మార్పులు కూడా చేతిగీతలలో ప్రతిబింబిస్తవనీ పైవాదనలు నిరూపించినవి. మన ఊహాలే చాలావరకూ మనభవిష్యత్తుని నిర్ణయిస్తవని అంగీకరిస్తే సాముద్రికం విలువ ఒప్పుకున్నట్టే.

ఇంకొకసంగతి చెప్పి అసలు వ్యాసం ప్రారంభిస్తాను. ఇంకా నమ్మకం లేనివారు తమ జీవితంలోనూ, ఊహాలలోనూ మార్పులు కలుగుతూవున్నప్పుడుతమచేతులు పరీక్షచేస్తూవుంటే ప్రతి ఆరుమాసాలకూ క్రొత్త రేకలు ఏర్పాటవుతూవున్నట్టు కనుక్కోగలుగుతారు. ఇక, ఈ రేకలకూ ఆ మార్పులకూ సంబంధం వున్నదా? అది తెలిసికోగలమా? అంటే,—ఒకసారి శాస్త్రపరీక్షచేసి సంశయించడంన్యాయం.

మురళీధర స్మృతికరణము

కవిభూషణ, కవిరాజ, శ్రీ రాజా వత్సవాయ వేంకట నీలాద్రిరాజు గారు

సతతగతి ప్రచార సహసా పరికల్పిత లాస్యమండల
ప్రతి లతికాంతరస్థితిఁ గరంబుఁ జెలంగి మిళిందబృందముల్
శ్రుతి హిత ఝుంకృతిన్ మనసు సోఁకఁగఁ జేసె వ్రజాంగనాంతరా
ళిత నిజ రాసకేళి తరళీకృతవ న్మురళీధరాకృతిన్.

హిందూదేశ ఆర్థికస్థితి

చావలి వెంకట హనుమంతరావుగారు, యమ్. ఏ.

కేంద్రరాష్ట్రప్రభుత్వముల ఆర్థికసంబంధములు

(వెనుకటి సంచిక తరువాయి)

౪

మూడవభాగములో రాష్ట్రప్రభుత్వములకు ఆదాయమార్గములలో ముఖ్యమైనదగు భూమిపన్నును గురించి విచారించితిమి. ఆప్రభుత్వములకు ఆదాయమార్గములలో రెండవదియగు కోర్టుస్టాంపులు, కోర్టు రుసుములు మొదలగువాటినిగూర్చి ఆలోచింతము. స్టాంపులలో రెండువిధములు కలవు. ఒకటి, వర్తక వ్యాపారములకు ఉపయోగించు స్టాంపులు (Commercial Stamps). రెండు, కోర్టుఫీజుస్టాంపులు (Court fees Stamps). మొట్టమొదటిది వర్తకులు సరకుల కొనునప్పుడును, అమ్మినపుడును అగ్రిమెంట్లు వ్రాసుకొనుటకు మొదలగువాటికి ఉపయోగించబడును. రెండవది కోర్టులలో వ్యాజ్యములు వేయుసందర్భములో ఉపయోగించునవి. ప్రతిసంవత్సరమును ఈరుసుములను తగ్గించవలయునని సాధారణముగ అన్నిరాష్ట్రీయశాసన సభలయందు తీర్మానములు చేయబడుచున్నవి. ప్రస్తుతము ఈమార్గమునుండి ౧౪ కోట్ల రూపాయలు ఆదాయము వచ్చుచున్నది. ఈ ఆదాయమంతయు రాష్ట్రప్రభుత్వముల ఖజానాలలోనికే పోవుచున్నది. కోర్టుఫీజుస్టాంపు రుసుములను తగ్గించవలెనని కోరుట చాల పొరపాటని మాఅభిప్రాయము. ప్రభుత్వమువారు ప్రజలకుచేయుచున్నట్టియు, చేయవలసినట్టియు సౌకర్యములలో న్యాయమును ప్రతివారికిని అందుబాటులోనుండునట్లు చేయుట ముఖ్యమైనది. అట్టి లాభకరమగు పనిచేయుచున్నప్పుడు ప్రభుత్వము దానిఖర్చుకై ప్రజలయొద్దనుండి కొంతరాబడి తీసుకొనజూచుటలో ఆశ్చర్యమేమియు నుండవలసిన పనిలేదు. మరియు, దేశమందు డబ్బును, నాగరికతయు ఎక్కువయగు కొలదిని ప్రజలు న్యాయస్థానముల నెక్కువగా ఉపయోగించుకొనుట కవకాశము లున్నవనుట సామాన్య విషయము. న్యాయస్థానములలో ప్రజలు తమసొమ్మును వ్యయముచేయుట సరియైనపనియా కాదా యను విషయము ప్రస్తుతము చర్చనీయాంశముకాదు. ఏకారణముచేతనైననేమి, వ్యాజ్యములు ఎక్కువయగుచున్నవి; దానిమూలముగ న్యాయస్థానములపై ఎక్కువ ఖర్చుపెట్టవలసిన ఆవశ్యకత కలుగుచున్నది. ఆఖర్చునకు కావలసినసొమ్ము ప్రభుత్వమువారిచేతులలో నుండినగాని లాభము లేదు. ఈవిషయమునుగూర్చి మనము స్థిరమనస్కులమైన తరువాత ఈ రాబడి ఏప్రభు

త్వమువారికి చెందవలెనను సంగతి విచారించ వచ్చును. ప్రస్తుతము ఈ రాబడియంతయు రాష్ట్రప్రభుత్వములకే చెందుచున్నదని పైన చెప్పియుంటిమి. ఆవిధముగ కాక దానిలో కొంతభాగము అనగా వ్యాపారసందర్భము లలో ఉపయోగించు స్టాంపులపై ఆదాయము సుమారు ర కోట్లరూపాయలు కేంద్రప్రభుత్వ మువారికి చెందునట్లు ఏర్పాటుచేయవలెనని కొందరుసూచించుచున్నారు. ఈసూచనసంస్కరణము మొదటను కేంద్రప్రభుత్వమువారి ఆదాయములో లోటున్నప్పుడు చేయబడినదై యుండుటచే అప్పట్లో కొంత దానికి బలముండి నప్పటికిని ఇప్పుడు ఆప్రభుత్వమువారి ఆదాయము ఎక్కువయగుచున్న సందర్భములో దాని క్షేమార్థమును కారణమున్నట్లు కన్పించదు. కేంద్రప్రభుత్వమువారి ఖర్చుకు సరిపోవుఆదాయము ఇతరమార్గములద్వారా వచ్చుచున్నప్పుడు ఈసూచనప్రకారము రాష్ట్రప్రభుత్వముల ఆదాయమును తగ్గించు మార్పునకు అవసరములేదు. అయినను పరిపాలనా విధానపు దృక్పథమునుండి చూచిన ఈమార్పుచేయుటను కొంతకారణము కలదేమోఅని యనుపించును. ఎందువల్లననగా వ్యాపార వర్తక సంబంధములగు స్టాంపులు సాధారణముగ ఎగుమతి దిగుమతులు, విదేశవ్యాపారము, ప్రభుత్వమువారి బాండ్లు (Government Securities), అమ్మకము, మున్నగు పనులకు ఉపయోగింపబడుటచేతను, ఇండియా ప్రభుత్వము వారికే వర్తకము, విదేశవ్యాపారము మొదలగు శాఖలపై అధికారముండుటవలనను ఆశాఖపైవచ్చు ఆదాయము వారికే చెందవలెను. ఈవిషయమై ఆలోచించుట కేర్పరుపబడిన అనేకసంఘములలో ఒకటియగు జాయింటుపార్లమెంటరీ కమిటీవారు వర్తకవ్యాపారముల స్టాంపులు కేంద్ర ప్రభుత్వమువారి యాజమాన్యము క్రిందనే యుండవలెననియు, కోర్టుస్టాంపులు రాష్ట్రప్రభుత్వముల క్రింద నుండవలెననియు సూచించియుండిరి. కాని మెస్టను కమిటీ (Meston Committee)వారు పద్ధతికి వ్యతిరేకముగ అన్నిరకముల స్టాంపులనుండివచ్చు ఆదాయమును రాష్ట్రప్రభుత్వములకే పోవలయునని అభిప్రాయము నిచ్చియున్నారు. ఈ రెండు అభిప్రాయములలోను చివరదానితోనే మన మేకీభవింపవలసి యుండునని పైచర్చవలన తేలుచున్నది.

రిజిస్ట్రేషను:— రాష్ట్రప్రభుత్వములఆదాయ మార్గములలో రిజిస్ట్రేషను రుసుముల (Registration fees) నుంచి వచ్చు ఆదాయము కూడ ముఖ్యస్థానము నాక్రమించుచున్నది. స్టాంపులలో రెండురకము లుండినట్లే రిజిస్ట్రేషనులోకూడ రెండువిధములున్నవి. మొదటిది దస్తావేజులు (అనగా తనఖాదస్తావేజులు, భూములు అమ్ముటకు కొనుటకు దస్తావేజులు మొదలగునవి) మున్నగువాటికి రిజిస్ట్రేషను చేయించుట. రెండవది కంపెనీలు, పబ్లికుసంస్థలు మున్నగువాటిని రిజిస్ట్రేషను చేయించుట. మొదటిరకములో చేరిన వాటిలో రిజిస్ట్రేషను ముఖ్యముగ అవసరమయినవి కొన్ని

గలవు; మరికొన్నిటికి రిజిష్టరు చేయించుటా, చేయకపోవుటాయను విషయము వాటిని వ్రాయించుకొనువారి ఇష్టానిష్టముల పై ఆధారపడి యుండును. ప్రస్తుతములో ఏఆస్తిఅయినను ఒకరి చేతులనుండి ఇంకొకరి చేతులలోనికి మారునప్పుడెల్లను రిజిస్ట్రేషను అవసరమగుచున్నది. ఈమార్గముగా రాష్ట్రప్రభుత్వములకు సంవత్సరమునకు ౧౩౦ లక్షలరూపాయలు ఆదాయము వచ్చుచున్నది. దానిలో సుమారు ౬౫ లక్షలు ఖర్చుక్రింద తీసివేసినను నికరాదాయము ఇంకొక ౬౫ లక్షలవరకుండుననుటకు సందేహములేదు. ఇప్పటికన్న ఈమార్గమునుండి ఎక్కువ ఆదాయమును సంపాదించుటకవకాశములు కలవు. ఒకటి పుట్టుకలు, పెండ్లిండ్లు, చావులు రిజిష్టరు చేయబడుటకు ఏర్పాటుచేసి ఒక్కొక్క రిజిస్ట్రేషను కు ఒక అణాచొప్పున సుంకము విధించిన సుమారు ౧౫ లక్షల రూపాయలు ఎక్కువ ఆదాయము రాగలదు. శారదాగారి బాల్యవివాహ నిషేధక చట్టము క్రింద ఇట్టి రిజిస్ట్రేషను కు చాలఅవసరముకూడ కలదు. బాలికాబాలకులకు పెండ్లి సమయమందు వయస్సు నిర్ణయించవలసివచ్చినప్పుడు ఈరిజిస్ట్రేషను చేయుటవలన చాలలాభముండును. ఏవిధమైనతకరారులు లేకుండ వయస్సు నిర్ణయించుటకు వీలగును. రెండవది, వ్యాపార సంబంధములగు దస్తావేజుల పైనను, వాటిని ఖరీదుచేయునప్పుడును కొంతరుసుము నువిధించిన ఇంకొక ౧౦ లక్షల రూపాయిలు ఆదాయమును సంపాదించవచ్చును. ఈరెండు మార్గములును పరిశోధించుటకును, ఉపయోగములోనికి తీసికొనివచ్చుటకును ప్రయత్నములు చేయుట ముఖ్యము.

మద్యపానముపై ఆదాయము:—మద్యపానములేక ఆబ్కారీశాఖ మాంట్ఫర్డు సంస్కరణముల అనంతరము రాష్ట్రీయప్రభుత్వముల అధికారము క్రింద చేర్పబడినది. ఈమూలముగ రాష్ట్రప్రభుత్వములకు వచ్చు ఆదాయము ౨౦ కోట్ల రూపాయలకు దాదాపుగ నున్నది. ఈఆదాయమును వసూలుచేయుటకు ౧౫౦ లక్షల రూపాయలవఱకు ఖర్చగునని అంచనావేసి నప్పటికిని నికరాదాయము ౧౮ కోట్ల ౫౦ లక్షలవరకును తేలును. ఈఆదాయము సందర్భములో మన దేశ సంఘసంస్కర్తలు, రాజకీయవేత్తలు ఇతరులు అనేకవిధముల ప్రభుత్వము వారిని ఖండించుచున్నారు. జనులను దుర్భలులనుచేసి, వారిశారీరకమానసికదార్ఢ్యములను నీరసింపజేసి ప్రభుత్వము వారు ఆదాయమును సంపాదింప జూచుట శోచనీయమని మన మొప్పుకొనక తప్పదు. ఈమార్గమునుండి వచ్చుఆదాయమును వీలైనంతవరకు తగ్గించవలెననియు, అవకాశము లున్న మద్యపానమును నిషేధించుచు ప్రభుత్వమువారు శాసనము చేయవలెననియు మనదేశీయులు కోరుచున్నారు. శాసనాధికారమువలన సంఘసంస్కరణమును తీసికొనివచ్చుటకుప్రయత్నించుట తప్పనియు, ప్రజలలో ప్రబోధమువలననే అట్టి సంస్కరణము చేయుటకు ప్రయత్నించవలెననియు కొందరు చెప్పు

మాటలను ఈకాలములో ఎక్కువ పాటింప వలసిన అవసరములేదు. ప్రతి సంవత్సరమును ప్రతిరాష్ట్ర శాసనసభయందును మద్యపాన శాఖామంత్రులను ఈవిషయమై ప్రశ్నలు వేయుచు నిషేధక చట్టములను ప్రవేశ పెట్టవలయునని అనధికారసభ్యులు కోరుచున్నారు. కానిఅట్లు చేయుటకు కొన్నిముఖ్యమైన అడ్డంకులను ప్రభుత్వమువారు చూపుచు ఆవిషయమై శ్రద్ధపుచ్చుకొనక ముందెప్పుడో అనుకూలపరిస్థితు లేర్పడి నప్పుడు దానివిషయమై ఆలోచించెద మని చెప్పుట వాడుకయయినది. మద్రాసు రాష్ట్రములో ౨౦ సం॥లోపుగ మద్యపాననిషేధమును పూర్తిగ అమలులోనికి తీసుకొనిరా వలసినదని శాసనసభవారు తీర్మానము చేసి యున్నారు. దానిపై ఈసంవత్సరమే మద్యపాననిషేధమును గురించి రాష్ట్రమంతటను ప్రచారము చేయుటకు ప్రభుత్వమువారు ౨లక్షల రూపాయలను సాంక్షను చేసి పనిసాగించుచున్నారు. దీనివలన ఏమైన లాభముండునా యనునదియు, ఒకప్రక్క ప్రతిచోటను మద్యపానమునకు వీలగునట్లు క్రొత్తషాపులను తెరచుట కనుమతినిచ్చుచు, వేరొకప్రక్క మద్యపాననిషేధమును గూర్చి ప్రచారము సాగించుటవలన ప్రభుత్వమువారీవిషయమై దీక్ష గలిగి యున్నారా యనునదియు ఆలోచించ వలసిన విషయములే.

మద్యపానమువలన వచ్చు ఆదాయము తగ్గిపోయిన ఆలోటును పూడ్చుటకు ఏమైన విధానములను ప్రజాప్రతినిధులు సూచించిన మద్యపాన నిషేధమును ప్రవేశ పెట్టుటకు ఏవిధమైనఅడ్డంకులు నుండవని ప్రభుత్వమువారి వాదనయై యున్నది. మఱియు మనదేశము లోకూడ అమెరికా దేశములో చేసినట్లు మద్యపాననిషేధము నమలులోనికి తీసుకొని వచ్చినఆనిషేధము సరిగాసాగుచున్నదో లేదో విచారించుటకు, అది సరిగా సాగునట్లు చూచుటకు ఇప్పటి కన్న చాల ఎక్కువమంది ఉద్యోగస్థులును, ఎక్కువ ఖర్చును కావలసియుండు నని కూడ వారు వాదించుచున్నారు. ఈవిషయమును గూర్చిచర్చించుటలో పరస్పర విరుద్ధములగు రెండు సంగతులు మనము జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలెను. ఒకటి ప్రజలమానసిక శారీరకసౌభాగ్యమునకు సంబంధించినది; రెండవది ప్రభుత్వమువారి ఆదాయమును గురించినది. మొదటిదాని వలన ప్రజలకు చాల, లాభము కలుగు ననుమాట నిజమే; రెండవది తగ్గిపోవుటవలన ప్రజలకు నష్టము కల్గునన్న మాటకూడ నిజమే. ఏలనన ప్రభుత్వాదాయము తగ్గిపోయిన ఆలోటును పూర్తిచేయుటకు ఇతర పన్నులను విధించుట అవసరమగు. దానివలన నష్టపడువారు ప్రజాసామాన్యమే యనుసంగతి తేటతెల్లము. ఈవిషయము ముఖ్యముగా గమనార్హమై యున్నది. కాని క్రొత్తపన్నుల నిచ్చుకొనుటవలన ప్రజలకువచ్చు నష్టమును, మద్యపాననిషేధము వలన వారికివచ్చు లాభములను సరిచూచిన రెండవదానివలన వచ్చు

నష్టమే చాలతీవ్రమైనదని ఒప్పుకొనక తీరదు. మనదేశములో ముఖ్యమైన సంస్కరణము లలో ఈమద్యపాననిషేధ మొకప్రధానమైన దని మాఉద్దేశ్యము. ఈసూత్రమును ప్రభుత్వ మువారు ఆచరణలోనికి తీసుకొనివచ్చుటకు తీవ్రముగప్రయత్నము చేసిననాడు శాసనస భలు తప్పక దానివలనకల్గు ఆదాయపులో టును పూడ్చుటకు క్రొత్తపన్నులను తప్పక ఆమోదించుననుటకు సందేహము లేదు.

ఈసందర్భములో కొందరు ఆర్థికశాస్త్ర జ్ఞులు ఒకసూచన చేయుచున్నారు. అదిఏమన, మద్యపానముపైవచ్చు ఆదాయమును కేంద్ర ప్రభుత్వము వారి యాజమాన్యము క్రిందకు మార్చి ఆదాయపుపన్ను రాబడిని రాష్ట్రప్ర భుత్వములకీయవలెనని. పన్నుల విచారణ సంఘము వారుకూడ ఈసూచన నామోదిం చుచుతమ రిపోర్టులో వ్రాసియుండిరి. ఈసూ చన (ఇంతకుముందే దీనినిగూర్చి తెల్పియుం టిమి) చాలవరకు సమంజసముగ నున్నను కొన్ని అసందర్భములుకూడ దానియందున్న వని చెప్పక తీరదు. ఆదాయపుపన్ను విధించు అధికారము రాష్ట్రములకు మార్చివేసిన దేశ మందంతటను ఒకేపద్ధతిపై పన్నును విధించుట కవకాశములు తగ్గిపోవును. ఏరాష్ట్రమునకా రాష్ట్రము వేర్వేరు పద్ధతులపై ఆదాయపు పన్నును విధించు పరిస్థితు లేర్పడును. కాని ఇదివరలో చెప్పినట్లుగా ఇకముందు రాష్ట్రము లుచేయవలసియుండు ఖర్చుసంగతి మనస్సునం దుంచుకొని ఆలోచించిన ఆదాయపు పన్ను వంటి అత్యుత్తమ ఆదాయమార్గము వాటిచే తులలో నుండుట చాలలాభమని స్పష్టము గును. ఇంక కేంద్ర ప్రభుత్వమువారి దృక్పథ మునుండి ఆలోచించిన, ఇకముందు మద్యపాన నిషేధమును ప్రవేశపెట్టు భారము వారిభుజ ములపైపడును. దానివలన వారిఆదాయము తప్పక తగ్గిపోవును. కాని ఎగుమతి దిగుమతి సుంకములను ఎక్కువగ విధించుట వలనను, పైదేశములనుండి దిగుమతియగు త్రాగుడు మత్తుపదార్థముల (foreign liquors and intoxicants) పై నిషేధపు సుంకములను విధిం చుట వలనను, రైల్వేలనుండి జనరల్ రెవిన్యూ లకు వచ్చు భాగమును వృద్ధిచేయుటవలనను ఈలోటును తేలికగ పూర్తిచేసుకొనవచ్చును. ఇప్పుడున్న పద్ధతి ప్రకారముకూడ ఇతర దేశ ములనుండిదిగుమతియగు త్రాగుడువస్తువులపై ఇండియా ప్రభుత్వమువారే పన్నులను విధించు చున్నారు. వాటిపై నెంత ఎక్కువ పన్నును విధించిన అంత లాభము; ఏలనన ఆవస్తువులను ఉపయోగించువారు ఎక్కువ డబ్బుగలవారే యగుటచే వారెంతపన్నయినను ఇచ్చుకోక ల్గినవారై యుందురు. పైనచెప్పబడిన సూచన ఆచరణ యోగ్యమై, లాభదాయకమై యుం డుననుటకు సందేహము లేదు. క్రొత్తసంస్క రణములను ప్రవేశపెట్టుసమయములో దానిని మనస్సునం దుంచుకొని మనదేశ నాయకులు ఆమార్పునుచేయవలెనని కోరుట ఆవశ్యకము.

ఇదికాక వేరొక సూచన ఏమనగా, ఆబ్కారీశాఖ కేంద్రప్రభుత్వము వారికి పూ

ర్తిగ అధీనముచేసి, వారికి మద్యపాననిషేధమును ప్రవేశ పెట్టుటవలన వచ్చునష్టమును పూర్తి చేయుటకు ఆదాయపుపన్ను వలన వచ్చు ఆదాయములో సగము కేంద్ర ప్రభుత్వమునకును, సగము రాష్ట్రప్రభుత్వములకును ఈయవలయుననునది. ఈపద్ధతిలో ముఖ్యముగానున్న లోటేమన: ఆదాయము విభజనచేయుట ఈ కాలములో ఆర్థికశాస్త్రతత్వమునకు వ్యతిరేకము దానివలన రెండు ప్రభుత్వములకు మధ్య పరస్పర భేదాభిప్రాయములు, తగవులాటలు కలుగుట కవకాశము లున్నవి. ౧౯౧౨ సం॥ వరకు మన దేశపు ఆర్థికవిధానము ఈ పద్ధతిపై నడుపబడుచుండుటచే చాలనష్టము కలిగియున్నది. ఈ కారణము లన్నిటిని బట్టి ఈ సూచన ఎక్కువ ఆమోదకరము కాదు.

అటవీశాఖ:— మన దేశములో ప్రభుత్వము వారికి ఆదాయ మార్గములలో అటవీశాఖకూడ ప్రాముఖ్యస్థాన మాక్రమించుచున్నది. ఈ శాఖనుండి సంవత్సరమునకు ౭ కోట్లరూపాయల వరకు ఆదాయము వచ్చుచున్నదని చెప్పిన దాని ప్రాముఖ్యము స్పష్టమగును. ఈ ఆదాయము ఏవిధమైనపన్ను (Tax)లవలన గాక, రాయల్టీస్(Royalties), అడవులలో నుండు కలప, గడకర్రలు, గడ్డి మొదలగు పదార్థములను ఉపయోగించుకొను వారిపై విధింపబడు రుసుముల (Dues) వలన వచ్చుచున్నది. (పన్నులకును, రుసుములకును కలభేదమేమన: మొదటివి ఒక శాసనసభవారు శాసనము మూలముగ విధించునవి; రెండవది ఆయాదేశభాగములో ఆయా ప్రత్యేకాధికారుల వలన విధింపబడునవి. ఇంకొకభేదము: పన్నులు అందరకును ఒకేమోస్తరుగ ఒకేవిధానమునుబట్టి విధింపబడును. రుసుము లట్లుగాక వేర్వేరు భాగములకు వేర్వేరు విధములుగ వేర్వేరువిధానములను బట్టి విధింపబడును.) మన దేశములో అడవులు చాలవరకు ప్రభుత్వమువారి స్వంత యాజమాన్యము క్రింద (Government nonopoly) నుండి, వారిచేతనే నడుపబడి దానివలనవచ్చు ఆదాయమును వారే తీసుకొనుచున్నారు. కేవలము వ్యాపార దృష్టి (commercial and business standpoint)నుండి చూచిన ఈశాఖను ప్రభుత్వమువారు సరియగు పద్ధతులపై నడిపించుచు ఇంకను పూర్తిగ అభివృద్ధి పొందక అభివృద్ధి పొందుట కవకాశములు కల అడవులను ఒక పద్ధతిపై అభివృద్ధి పొందించుట కేర్పాట్లు చేసిన, మన దేశమున కపారమగు లాభము వచ్చుటయే కాక ప్రభుత్వము వారికి ఎక్కువఆదాయము వచ్చుటకు కూడ అవకాశములు కలవు. మన దేశపు అడవులలో పెరుగుచు పరిశ్రమలకు ఉపయోగముగా నుండు వస్తువులు (Forest Produce) సుమారు ౫౮౦ కోట్ల రూపాయలు విలువకలిగి యుండునని అంచనా వేయబడినది. ఈ అడవులలోనున్న చెట్లను, ఇతర వస్తువులను శాస్త్రోక్తముగ పెంచు ఏర్పాట్లు చేసిన దేశమున కుపయుక్తములగు కాగితము, అగ్గిపుల్లలు, రబ్బరు, సోపు మొదలగు పరిశ్రమలకు ఎక్కువ ప్రోత్సా

హము కలుగ చేయవచ్చును. ప్రతిసంవత్సరమును మన దేశమందు తయారగు చున్న ౩౦,౦౦౦ టన్నుల కాగితము కాక సుమారు ౮౦,౦౦౦టన్నులకాగితమును మనము దిగుమతిచేయుచున్నాము. అట్లే పరదేశములనుండి ప్రతియేటను ౧౮౦లక్షలఅగ్గిపెట్టెలను మనము దిగుమతి చేయుచున్నాము. అడవులను అభివృద్ధిచేయుటవలన ఈ పరిశ్రమలకు కావలసిన కలప, గడకర్ర, గడ్డి, మంచిగంధపుచెక్క, మొదలగువస్తువుల నన్నిటిని ఈదేశమందే సేకరించుకొనవచ్చును. వీటినన్నింటిని ఉపయోగించుకొనుటకు హిందూదేశపు కంపెనీలవారికే అధికారమిచ్చిన వాటివలన వచ్చులాభమంతయు మన దేశమందే నిల్చిపోవును. ఈఅభివృద్ధి ఏర్పాట్లు చేయుటకు ప్రథమములో (Initial Expenditure) ౫౦ కోట్లరూపాయిలు అగునప్పటికిని దానిపై కొన్నాళ్లయినతరువాత ౧౦కోట్ల రూపాయిలు ఆదాయము వచ్చుననుటకు సందేహములేదు. దానిలో ౨ కోట్లు వడ్డీక్రింద తీసివేసినను నికరాదాయము ౮ కోట్లవరకునుండును. అడవులశాఖ మాంటాగ్యుసంస్కరణముల ప్రకారము రాష్ట్రీయప్రభుత్వముల యాధీనము క్రింద చేర్చబడినది. ఇకముందుకూడ ఆపద్ధతియే సాగించుట సమంజసము. పైన సూచించిన అభివృద్ధి ప్రణాళిక అట్టి పరిస్థితులయందు మాత్రమే సాధ్యమగును.

సీటిపన్ను:—రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వముల ఆదాయ మార్గములలో నీటిపారుదల రుసుములు (Irrigation Dues) కూడ ముఖ్యమైనవని చెప్పియుంటిమి. ప్రభుత్వమువారు నీరుసప్లయి చేసినందులకు చార్జిచేయు రుసుములలో పన్ను సంబంధ (element of taxation) మేమైన ఉన్నదా యనువిషయమునుగూర్చి భేదాభిప్రాయము లున్నవి. పన్నులవిచారణ సంఘమువారు ప్రభుత్వమువారీరుసుముల వలన లాభమును పొందజూచుటచే వాటిని గూడ పన్నులుగానే పరిగణింప బడవలెనను నభిప్రాయము నిచ్చియున్నారు. ఈరుసుములను పోస్టలుచార్జీలతో పోల్చిచూచిన ఈవిషయము స్పష్టమగును. పోస్టాఫీసు శాఖ (Postal Department) ప్రజోపయుక్తమగు శాఖగా నుండవలయుననియు, దానినుండిప్రభుత్వమువారు లాభమును తీయుటకు ప్రయత్నించకూడదనియు ఇదివరలో చెప్పియుంటిమి. ఆసూత్రమునుబట్టి ప్రభుత్వమువారు పోస్టుకవర్ల కార్డులయొక్క ఖరీదు నిర్ణయించుటలో ప్రజలు వాటిని విరివిగా ఉపయోగించుట కందుబాటులోనుండునట్లు చూడవలెననియు కూడ ఇదివరలో చెప్పబడినది. కాని వ్యవసాయపు నీటిసప్లయిరుసుములు ఈవిధముకాక ప్రభుత్వము వారికి ఒకముఖ్యఆదాయము మార్గముగా నుండుటచే వాటిలో పన్నుసంబంధమేమియు లేదని చెప్పవీలులేదు. భూమిపై పండు పంటనుబట్టి నీటిరుసుముల నిర్ణయమును ప్రభుత్వమువారు చేయుచున్నారు. కాన నీటిసప్లయి ప్రభుత్వమువారు ప్రజలకుచేయు ఒక సేవకు ఖరీదు (cost of services rendered)

కాక ఆదాయము సంపాదించు మార్గము (source of revenue) గా నున్నది.

ఈకాలములో ప్రభుత్వమువారు వ్యవసాయాభివృద్ధికి నీటివసతుల నేర్పాటుచేయుట ఆవశ్యకమని గ్రహించి ఆపనికి ఉత్సాహముతో కడంగుచున్నారు. నీటివసతి సరిగలేక కేవలమువర్షముపై నాధారపడియుండుటవలన వ్యవసాయపరిశ్రమకు తీరనినష్టము వాటిల్లుచున్నదనియు, దేశమునందు క్షామములు పదేపదే సంభవించుచున్నవనియు స్థిరపడిన తరువాత ప్రభుత్వమువారు వ్యవసాయమునకు నీటివసతులనేర్పర్చుటకుపూనుకొనియున్నారు. పంజాబ్ రాష్ట్రము నందలి సట్లెజ్ వాలీ ప్రాజెక్టు (Sutlej Valley Project) సింధురాష్ట్రములోనిసుక్కూరుబారేజి(Sukkur Barrage), మన రాష్ట్రములో మెట్టూర్ ప్రాజెక్టు(Mettur Project), ఇంకను ఇతరములగు వ్యవసాయపు కట్టడములు ఈపూనికయొక్క ఫలితములే యని చెప్ప వచ్చును. ఈకట్టడముల కన్నిటికిని సుమారు ౭౭ కోట్ల రూపాయలు ఖర్చగునని యు,వాటివలన సుమారు ౭౦లక్షలయెకరముల భూమిని క్రొత్తగా సాగుబడిచేయుటకు వీలగునని యు అంచనా వేయబడినది. ఈసొమ్మంతయు ఇంగ్లండు దేశములో అప్పు చేయబడినది; దానిపై మనము వడ్డీ నిచ్చుకొనుచున్నాము. కాని వాటివలన మనకు ప్రతి ఫలము(Productive) వచ్చుచుండుటచే ఎక్కువ నష్టము లేదని చెప్ప వచ్చును.

నీటిరుసుములు వేర్వేరు రాష్ట్రములలో వేర్వేరు విధములుగ విధింప బడుచున్నవి. కొన్నిరాష్ట్రములలో అవి భూమి పన్నుతో కల్పియే విధింపబడుచున్నవి; కొన్నిరాష్ట్రములలో ముఖ్యముగా మనరాష్ట్రములో భూమి పన్ను వేరుగను, నీటిపన్ను వేరుగను విధింపబడుచున్నవి. నీటితీరువ రేట్లుకూడ వేర్వేరు విధములుగనుండి ఒకరాష్ట్రములోనే వివిధములగు రేట్లు అమలునందున్నవి. ఇట్లే ఏసంవత్సరమున కాసంవత్సరమే రుసుములను విధించు పద్ధతి కొన్నిప్రాంతములయందును, కొన్ని సంవత్సరముల కొక్కసారియే కంట్రాక్టు పద్ధతిపై రుసుములను విధించుపద్ధతి ఇంక కొన్ని ప్రాంతములందును అమలునందున్నవి.

మనదేశమందు వ్యవసాయపు కట్టడములు (Irrigation Works) మూడు విధములుగ నున్నవి. (౧) ప్రతిఫలము నిచ్చునట్టివి(Productive Works)-అనగా ఇవి వ్యవసాయము నభివృద్ధిచేయుటకే ముఖ్యముగా కట్టబడినప్పటికిని వాటిపై ఖర్చు పెట్టబడిన సొమ్మునకు వడ్డీయే కాక పైగా లాభముకూడ వచ్చుచున్నట్టివి. (౨)వ్యవసాయపు సంరక్షణకొరకు కేర్పడినట్టివి - వీటినే (Productive Irrigation Works) అందురు. అనగా ఇవి క్షామము తరుచుగావచ్చు ప్రదేశములో వ్యవసాయము నీటిఇబ్బంది లేకుండ సాగుట కేర్పాటు చేయబడినవి కాని లాభము వచ్చునను ఉద్దేశ్యముతో కట్టబడినవి కావు. (3) చిన్నకట్టడములు (Minor Irrigation

Works) వీటిలో ౫౦,౦౦౦ రూపాయలకు ఎక్కువ కాకుండ కట్టబడిన కాలువలు, చెరువులు మొదలగున వన్నియు చేరును. వీటికన్నిటికిని సుమారు ౯౮ కోట్ల రూపాయలను ప్రభుత్వమువారు వ్యయపర్చియున్నారు. ఆసొమ్ముపై వడ్డీ సంవత్సరమునకు ౩౮౦ లక్షల రూపాయలు (౧౯౨౯-౩౦ సంవత్సరపు లెక్కల ప్రకారము) పోను నికరాదాయము ౭౦౦ లక్షల రూపాయలు మిగులుచున్నవి. ఇప్పటికన్న ఈవ్యవసాయపు కట్టడముల నెక్కువ చేయవలసిన యావశ్యకత వ్యవసాయవృత్తియే ప్రధానవృత్తిగాగల మన దేశములో ఎక్కువ కలదని వేరుగ చెప్పనక్కరలేదు.

ఈవిషయమును గురించి ఆలోచించు సందర్భములో పన్నుల విచారణసంఘమువారు వ్యవసాయ రుసుములను విధించుటనుగూర్చి చేసిన సూచనలను గమనించుట ముఖ్యము. వీలయినంతవరకు నీటిరుసుములను భూమిపన్ను నుండి వేరుచేయవలెననియు, వ్యవసాయ సంరక్షణ కేర్పడిన కట్టడముల విషయములో తప్ప ఇతర సమయములందు నీటిరుసుములను విధించుటకు పూర్వము నీటిసప్లయివలన వ్యవసాయదారునకు వచ్చుచున్న లాభములో ఒక చిన్నభాగముగమాత్రమే ఆరుసుము లుండునట్లు చూడవలెననియు వారిసూచనయొక్క సారాంశము. నీటిరుసుములు వ్యవసాయదారులకు కష్టములేకుండ ఇచ్చుకో కల్గియుండునట్లు ఏర్పాటుచేయుట చాలముఖ్యము; అది ప్రభుత్వమువారి విధియై యున్నది. ఈవిషయమైకూడ భూమిపన్ను విధించుట కుండవలయునట్లుగానే 'చట్ట' బద్ధమగునియమము లుండినగాని లాభము లేదు. ప్రతిరాష్ట్రప్రభుత్వమును అట్టిచట్టములనేర్పాటుచేసి వ్యవసాయదారులకు నీటిసప్లయిపై గల జన్మహక్కులను (natural rights) ను స్పష్టీకరించుట అవసరము.

ఆ మె కొ ఱ కె

పురిపండా అప్పలస్వామి గారు (కవితాసమితి)

ఆమెయుపుకన్నె నాప్రియురాలు ; ఆమె
 చంచల దృగంచలమ్ముల ఛాయలందె
నే విహరింతు; ఆమె కెమ్మోవిఁ గాయు
లేఁత వెన్నెల కొఱకె యర్పింతు నా స
మస్త జీవితమును; ఆమె మధుర మధుర
భాషణమ్ముల కొఱకె నే పలవరింతు;
ఒక్క చుక్కైని లేని యీయుగ్రరాత్రి
నీమహానీరవాంధకారామనస్య
వాటికల భయంకర వజ్రపాత నిబిడ
నిస్వనమ్ముల నున్మత్త నియతి తోడ
నామె కొఱకె యన్వేషింతు నామెకొఱకె.

గ్రామగ్రంథాలయము

యస్. ఆర్. రంగనాథన్‌గారు,
మదరాసు విశ్వకళా పరిషద్గ్రంథాలయాధికారి

గ్రంథాలయముకంటె ఎక్కువ లాభకారి, జాతి పురోభివృద్ధికి అవకాశాలు గలది, మానవుడు తనకై నిర్మించుకొన్న మార్గము మఱొక్కటేదీ లేదనవచ్చును. మఱొక్కటి యేదీ అంతకంటె విరివి అయిన పరిసరము, సరళమైన రంగము, విస్తృతమైన తాత్పర్యము చలాయించుకోలేదు. అయినప్పటికీ అది తన రాజ్యమును ప్రవేశించడానికీ, చేపట్టడానికీ జంకుతూ ఉంది, వెనుదీస్తూ ఉంది.

చిన్నపాఠశాల మొదలు పెద్దకళాశాలవఱకు గల విద్యాశాల లన్నిటికంటెనుకూడా సౌకర్యములోనూ, స్వాతంత్ర్యములోనూ గ్రంథాలయము మిన్న. యువకవిద్య (వ్యక్తులైనవారి విద్య) విషయమై అవసరానికి ఆదుకోగలిగిన సంస్థ ఇది ఒక్కటే. విద్యాప్రణాళిక, కట్టడి, వయస్సు-వీనివిషయమై కొలతలుకాని, మతము, ధర్మము, కులము-వీనివిషయమై నిర్బంధములుకాని దీనికి లేవు.

ప్రాజ్య(పబ్లికు)గ్రంథాలయములలో గ్రామ గ్రంథాలయము ప్రత్యేక మొక తరహా. ప్రత్యేకము సాధించుకోవలసిన సమస్యలు దానివి దానికి ఉన్నవి. గ్రామభూములలో జనాభా చెదరి ఉండడముచేత భావైక్యము, క్రియైక్యము కష్టము. జనపదముకంటె నగరము క్రియారంభానికి ఎక్కువ ఏర్పాటుగా ఉంటుంది. కాబట్టి ఏకతానతతో ఆశయము, కార్యము సరియైనమార్గములో పెట్టడానికి ఒక సన్నాహకేంద్రము చాలా ఆవశ్యకము. ఈవిషయము సర్వవిధాలా గ్రామీణసమస్యకు ఒక అంగము. గ్రామ గ్రంథాలయాశయము నెఱవేఱవలెనంటే, ఈకేంద్రము పూచీ వహించాలి. ఆపూచీ గ్రామస్థుని చేతులలో విడిచి పుచ్చడము లాభము లేని పని.

మన రాజధానిలో గ్రామ గ్రంథాలయానికి గొప్ప ఆవశ్యకము ఉన్నది. మన గ్రామస్థునికి సమృద్ధిగా ఉన్నదేదీ అంటే తీరిక. దాదాపు అర్ధసంవత్సరము తీరికే. ఆతీరిక ఏవిధముగా వినియోగించవలెనో అతనికి తెలియడము అరుదు. అదనమైన ధనమూ, శక్తీ ఏలాగో, ఆలాగే అదనమైన సమయమున్నూ వ్యర్థముగా విడిచిపెట్టితే గొప్పఅనర్థం తేగలదు. గ్రామస్థుని మెండైన తీరిక సరియైనమార్గములో సంఘము ఉపయోగ పెట్టుకొనకపోతే, అతడు దానిని దుబారఖర్చు చేసి తీరుతాడు; దుష్టజీవనములో తన ఆధ్యాత్మిక సంపద వ్యర్థపుచ్చివేస్తాడు; మఱీ—తఱుచుగా సంభవిస్తూనే ఉంది—వ్యాజ్యాలు మురిగి, కాలము చంపుకొనే జ్వరములో కోర్టులమీద విరుచుకుని పడతాడు.

అటువంటి వ్యాపారము నుంచి గ్రామస్థుని కాపాడడానికి గ్రామ గ్రంథాలయము చాలా తోడు పడక మానదు. ఇక్కడ కనపడుతుంది దీనికిగల గొప్ప అవకాశము. ఏమంటే, తీరికవలననే కదా శిక్షణ ఫలించేది; ముఖ్యముగా ఈశిక్షణకు సాధనముగానే గ్రామ గ్రంథాలయము పనిచేయవలసిఉంది.

ఇంతేకాక గ్రామస్థుడు తనగ్రామమును విడిచి పట్టణాలకు వలసపోయే దుస్సంఘటనము మాన్పడానికి కూడా ఈగ్రామ గ్రంథాలయము సాధనముగా చేసుకోవచ్చును. ఈవలసపోకకు అనేకప్రవాహాలు కారణభూతములై యున్నవి. మొదటిది, ఆర్థికప్రవాహము. దీనిపై గ్రంథాలయానికి ప్రభావము అరుదు; ఒకవేళ ఉన్నా మారుమూల. రెండవది గ్రామజీవనపు జడత్వము వలన బయలుదేఱినది. ఆర్థికప్రవాహము గ్రామము చాలభాగము తుడిచిపెట్టినమీదట, గ్రామజీవనము నిండుగాను, వివిధముగాను, సంతోషకరముగాను చేసియుండిన అనేకపద్ధతులు వాడుక తప్పిపోయినవి; ఇక నగరసంబంధమైన అందచందాలకు, మఱిదేనికీ కాక

ఆకస్మిక ఛాయాచిత్రములు
(SNAP SHOTS)

౧. ఎడతెగని పోరాటము

౨. గోదావరిపై సూర్యాస్తమయము

పోయినా, వ్యామోహపడి, అనేకులు గ్రామము విడిచి నగరాలలో చేరుకుంటున్నారు. ఆలాగున గ్రామమును విసర్జించడము జాతీయాభివృద్ధికి మంచిది కాదు. అది మాన్పవలెను. అది మాన్పవలెనంటే గ్రామజీవనము ఎక్కువ ఆకర్షకముగా చేసి మేధాసంపదకు దోహదము చేసే విధానములు సమకూర్చవలెను. గ్రామ గ్రంథాలయము, ముఖ్యముగా గ్రంథములు ఎత్తి వారివారికి పంపి చదివించే యేర్పాటు, ఈ ప్రయత్నము నెఱవేర్చే ముఖ్యమార్గాలలో ఒకటి.

ఈ తీరిక గలవారిలో పట్టణవాసము చేయడానికి తగిన స్తోమతు కలవారికి మాత్రమే ఉపయోగపడేటట్లు గ్రామ గ్రంథాలయము సంచారము చేయగలదని తలపరాదు. పైపెచ్చు సరియైన మార్గములో నిర్వహిస్తే, అది పల్లెటూరి పనివాని జీవితము సహితము ఎక్కువ లాభయుక్తముగా చేయగలదు. చదువుకునే యేర్పాటులు అభివృద్ధిచేసే ప్రయత్నాలు చూచి పల్లెటూరి వ్యవసాయదారుడు మొదట అనుమానము, అపనమ్మకము పడవచ్చు. మన విద్యాపద్ధతి వృత్తుల నభిమానించక, కేవలము వాఙ్మయపరాయణము కావడము దీనికి కొంత కారణము. విద్యావిధానమంటే వ్యవసాయదారునికి భయము; ఏమంటే, అది అతని పిల్లలను పొలము నుంచి లేవదీసికొని పోతుంది; అంతకంటే మంచి బ్రతుకు దెఱువు ఏదీ చూపించనూ చూపించదు. మన కనుభవమే గదా: తనపొలములో నిజాయితీగా, ఆరోగ్యముగా, సంతృప్తితో బ్రతకగలిగిన వ్యవసాయదారుని కొడుకు బడి చదువు పూర్తిచేసినమీదట చేతిపని, పొలముబ్రతుకు అంటే ఒకనిరసనబుద్ధి పెంచుకుంటాడు. అంతకంటేనయమని దగ్గర పట్టణములో గుమాస్తా పని సంపాదించుకొని, దానివల్ల ఆరోగ్యం చెఱుపుకొని, అప్పులుతిన్నతూంటే, దౌర్భాగ్యంతో బాధపడుతాడు. గ్రంథాలయముకూడా ఆలాటి వినోదాలకూ, సారస్వతానికి సంబంధించిన పుస్తకాలుమాత్రమే సప్లయి చేస్తూవుంటే, పాఠశాలలపట్ల ఉండే నిరాదరమే దీనికీ సిద్ధించవచ్చు. ఇంగ్లండువంటి దేశములో ఇది యథార్థముగా అనుభవగతమే ఐనది.

ఈ అంతరాయమును దాటే విధానము 'కేంబ్రిడ్జిషైర్ గ్రామ గ్రంథాలయాధికారి' రిపోర్టునుంచి ఉట్టంకించిన ఈ క్రిందిభాగము సూచిస్తుంది:—

"స్థానిక పరిశ్రమలకు—వ్యవసాయమునకు, తోటపనికి—సంబంధించిన పుస్తకాలకోసం ఆత్రముతో ఎదురు చూస్తూ ఉంటారు. సందర్భానుసారంగా మేము అవలంబించవలసివచ్చే ఒక విధానమును నే నీయెడల తడువుతాను. ఎప్పుడూ గ్రంథాలయము త్రొక్కబోని కొందఱు మనుష్యులకు ఉపయోగించేదని మనకు తెలిసిన పుస్తక మొక్కొక్కటి తఱుచుగా మనకు వస్తూ ఉంటుంది. అటువంటి సందర్భంలో చదువుతాడని తోచిన మనిషికి అది పంపుతాము,—అది ఒకసారి చూచి తనకు నచ్చినట్టయితే వారమో, రెండువారాలో అది తనవద్ద ఉంచుకోవలసిందని ఒకవార్తతో సహా. ఈవిధంగా అనేక సాంకేతిక (technical) గ్రంథములు పంచిపెట్ట గలిగినాము. అవి మఱొకవిధాన చదివించడం సాధ్యపడేది కాదు. ఒకసారి పుస్తకము తిరిగిరావడం కష్టమయింది; పుచ్చుకున్న ఆసామీకి అది లేనిదే పని సాగనంతటి ఉపయోగంగా కనబడింది. సాహసించి నేను పంపిన పుస్తకమువల్ల పళ్లు రవానా చేసే విధమూ అవీ నేర్చుకున్న ఆ పెద్దమనిషి ఈపాటికి తక్కిన వారికంటె చాలా భాగ్యవంతుడై ఉంటాడని నా నిస్సందేహమైన నమ్మిక! ఇంకొక మిత్రుణ్ణి సంపాదించాము. ఇంకొక పాఠకుణ్ణి తయారుచేశాము. మనరైతులు, తోటమాలీలు కేవలము తమ మంచిచెడ్డలకే సంబంధించిన పుస్తకాలు పృథివిలో ఉన్నాయనే గుర్తించడం లేదని నాకు నమ్మకం కలుగుతూ ఉంది. వారి ఈ యభిప్రాయం సరిదిద్దడం మాపని. మే మది చేస్తున్నామనికూడా నానమ్మకము."

గ్రామ గ్రంథాలయాలు స్థాపించడం తప్పనిసరి అనడానికి ఇంకా ఒక ముఖ్యమైన సంగతి ఉంది.

ప్రాథమికవిద్యకు, అవిద్యా నివారణానికి మన రాష్ట్రములో ప్రతిసంవత్సరము లక్షలకొలది రూపాయలు వెచ్చిస్తున్నారు. ప్రతిసంవత్సరము వందలూ వేలూ పిల్లలు మన ప్రాథమిక విద్యాలయాలలో నుండి ఉత్తీ

ణులై పోతున్నారు. గడిచినకొద్దీ ఈసంఖ్యలు కొన్నిరెట్లు పెరుగుతాయి, తప్పదు. అంత ఖర్చుపెట్టి నేర్చిన విద్య నిలబెట్టుకోవడానికి ఎందఱు విద్యార్థులకు సౌకర్యాలు లభిస్తున్నాయి? ఈవిధంగా కట్టుకువచ్చిన విద్య నిలబెట్టుకోవడానికి గాను కనీసం నూటికి ఐదువంతునైనా మినహాయించడం అవసరం అని సామాన్యబుద్ధికి గూడా తోచుతుందిగదా! పబ్లిక్‌వర్క్సు శాఖవారు కట్టడాలకు ఖర్చుపెట్టేటప్పుడు సంవత్సరం వారీ మరామత్తుకు నూటికి ఇంతా అని యేర్పాటు చేసితీరుతారు. ఆర్థికముగా అది ఒక అవసరం. పబ్లిక్ ఇన్‌స్ట్రక్షన్ (ప్రాజ్య విద్యా)శాఖ విషయంలో మాత్రము అది అంతటి అవసరమూ కాదూ?

తయారైన కట్టడాన్ని సరియైనస్థితిలో ఉంచడం ఎంతముఖ్యమో చదువుకున్నవాళ్లని సరియైనస్థితిలో ఉంచడం అంతముఖ్యం. ప్రస్తుత సంవత్సరం* ప్రాథమిక విద్యనిమిత్తం ఒకకోటీ ముప్పైలక్షల రూపాయలు అంచనా వేసుకున్నాము. గ్రామ గ్రంథాలయాలను పోషించడానికి అధమం ఆరులక్షలైనా వినియోగించకపోతే, ఆపెట్టుబడిసొమ్ములో చాలాభాగం వ్యర్థం అయిపోదా? గ్రంథాలయాలే కదా. మఱి పిల్లల్ని తిరిగి అవిద్యలో పడిపోకుండా కాపాడేసాధనం! 'పల్లెటూళ్ళ గ్రంథాలయాలకు ఆరులక్షలా!' అనవచ్చు ఎవరైనా. కాని ఆ కోటీ ముప్పైలక్షలు జాతికి నిలబెట్టడానికే ఈ ఆఱులక్షలు కావలసినది- అని మాత్రం జ్ఞాపకం ఉంచుకోవాలి.

గ్రామ గ్రంథాలయం ఒక పబ్లిక్ ఇన్‌స్ట్రక్షను (విద్యా) శాఖతోనే కాక యింకా పెక్కు ప్రభుత్వశాఖలతో ఇటువంటిసంబంధము కలిగి ఉంటుంది. ఉదాహరణానికి, ఆరోగ్యశాఖ చూడండి. రోగనివారణనిమిత్తం అది సాలుకి ౮౭ లక్షలు ఖర్చుపెట్టుతుంది. ప్రజలు హృదయపూర్వకంగా సహకారం చూపకపోతే రోగనివారణానికి ఏపద్ధతి అవలంబించినా బూడిదలో పోసినపన్నీరే. ప్రజల నాగరికబుద్ధి పరిణతం చేసి నిత్యమూ పదును పెట్టుతూ ఉంటేనే తప్ప, ఈసహకారం చేకూరుతుందా? ఆలాగు చెయ్యాలంటే తగినఏర్పాట్లతో, తగినమనుష్యులతో కూడుకున్న ప్రాజ్యగ్రంథాలయము సాయము లేకుండా ఏవిధానమూ నిర్వాహకం చెయ్యలేదు. ప్రాజ్యారోగ్యమంత్రిగణము ప్రయత్నమువల్ల ఫలించిన ఆంగ్లేయుని సగటు సుమారు జీవనములోని గొప్ప పెరుగుదల ఆంగ్లదేశంలోని ప్రాజ్యగ్రంథాలయ విధానంయొక్క అభివృద్ధినిబట్టియే, అభివృద్ధితో పాటే వర్తించింది అంటే, అది దైవాత్తు సంభవించింది కాదు; దానిలో సార్థకత ఉంది. ౮౭ లక్షలు ఆరోగ్యానికి ఖర్చుపెట్టి ఆరులక్షలు గ్రంథాలయానికి ఖర్చుపెట్టడానికి వెనుదీయడం శుద్ధ- తెలివితక్కువ. ఆరోగ్యానికి ఖర్చుపెట్టే ప్రతిరూపాయకీ వచ్చేప్రతిఫలం గ్రంథాలయానికి సరిగా ఖర్చుపెట్టిన ప్రతిరూపాయువల్లా పదింతలు కాక తప్పదు.

ఇంకొక ప్రభుత్వశాఖ తీసుకొందాము- వ్యవసాయశాఖ గ్రామానికి ఇంతకంటె ఆదరపాత్రము కావలసినశాఖ మఱిఒకటి లేదనవచ్చును. దీని సంవత్సరం వారీ అంచన ౩౯ లక్షలదాకా ఉంటుంది. రైతును నిత్యమూ ఆకర్షించే విషయాలలో విలువైన పరిశోధన చాలా జరగడానికి ఇది యేర్పాటు చేస్తుంది. కాని, దీనిప్రకటనలు, చరిత్రలు, వివరణాలు, అవి గ్రామస్థులు పదిమందీ తెలుసుకొనేటట్టు చెయ్యకపోయిన తర్వాత, ఏమిలాభం? 'రీడింగ్' అనేచోట ఒకగ్రంథాలయంలో మాకోయంబుత్తూరు, పూసా ప్రచురణలు రైతులెంతో శ్రద్ధతో అధ్యయనం చెయ్యడంచూచి నాకు ఆశ్చర్యం అయింది. మనరైతులు అవి చదువుతారా? చదవరు. చదవకపోవడానికి ఒకకారణం ఏమంటే, రైతులకూ, ఆప్రచురణలకూ కావలసిన మంచిసంసర్గం కుదిర్చే గ్రంథాలయం లేదు ఇక్కడ. 'రీడింగు'లో ఉంది ఆలాటి గ్రంథాలయం. సరియైన పుస్తకముతో, సరియైన మనిషికి, సరియైనరీతి సంసర్గం నెలకొల్పడం ఒకకళ అని జ్ఞాపకం ఉంచుకోవాలి. ఇదే గ్రంథాలయంయొక్క ప్రత్యేక రంగం. కొన్నియేళ్ళ క్రిందట ఉంటూవచ్చిన ప్రచురణ కార్యాలయం (Publi-

* ఈవ్యాసం మొదట ప్రకటించిన తేది ౨౪-౫-౧౯౫౨.

city Office) ఆ ప్రచురణలను పోస్టుద్వారా అవిమర్శముగా గ్రామస్థుల నెత్తిని రుద్దడం, పై చెప్పిన ప్రధాన కర్తవ్యాన్ని విస్మరించడంచేతనే జరిగింది. గ్రామస్థునికి పబ్లిసిటీ ఆఫీసు ఏమీ కదులు పుట్టించ లేదంటే, అది అవలంబించిన మార్గం తప్పు కనుకనే.

ఈమధ్య గ్రామాలలో వ్యావసాయిక సభా సన్నాహాలు (Agricultural Demonstrations) జరుగుతూ ఉన్నట్టు తెలుస్తూఉంది. అవి చాలా అవసరమే అవడం, కాని అవి చాలవు. సభా సన్నాహాలు క్షణికోత్సాహం రేపుతాయి. కాని యీ ఉత్సాహం చావనీయక, గ్రామస్థు లధికవిజ్ఞానం సంపాదించి శాశ్వతాసక్తి పెంచుకొనే లాగు దానిని శ్రద్ధతో పట్టి నడపకపోతే, ఈ సన్నాహాల కైన వ్యయమంతా చివరకి నిష్ఫలమైపోతుంది. చక్కగా ఏర్పరిచిన గ్రామగ్రంథాలయసేవావిధి కాక ఈపని చెయ్యడానికి తగిన సాధనం ఏముంది?

ఉత్సాహపూరితులైన సంఘసేవాపరులతో నింపి మంచి పద్ధతులపైని గ్రామ గ్రంథాలయాలు పడుగు పేకలు వేస్తే, అవి ఆనైమిత్తిక సన్నాహాల పనిని ఒక్క కంజాయింపుతో శాశ్వతరీతిని సాగించ గలుగుతాయి. అటువంటి గ్రంథాలయాలు ఆసరాగా, వ్యవసాయశాఖ వారి పని ఎక్కువ స్తుతిపాత్రమై ప్రజలకు ఎక్కువ ఉపయోగపడుతుంది. కనుక గ్రామస్థుని శిక్షణావశ్యకతలు ఆలోచించినా, గ్రామము జాగ్రత్తపెట్టుకొనే విషయము ఆలోచించినా, రైతుకు మంచివిద్యా, అన్నంతా చేకూర్చుకొనే అవసరం ఆలోచించినా, ప్రభుత్వశాఖలు లెక్కింటిలో ఒకవిధముగా వృధా ఐపోయే పెద్ద నష్టాన్ని తగ్గించుకోవలసినస్థితి ఆలోచించినా, అన్నింటికీ ఒక్కటే పర్యవసానం—మన రాష్ట్రములో గ్రామ గ్రంథాలయాలు పడుగు పేకలు అల్లడానికి ఏమాత్రమూ జాగుచెయ్యరాదని తేలుతుంది.

[అనువాదకుడు: కొం. జ.]

ధర్మపత్ని

శ్రీమతి రాజేశ్వరి గారు

(ఆంధ్ర గీర్వాణ సాహిత్య సమ్మేళనము)

మాతాపితృభ్యాం హృదయేశ్వరస్య
నాథాయ సద్విప్ర గురూత్తమేభ్యః,
నమస్కరో త్యంబుజలోచనా యా
సా ధర్మపత్నీతి పరిస్తుతా స్యాత్.

మిథ్యాం మా వద, సత్యమేవ వద, దుర్భావం న సంభావయ
ధర్మం పాలయచైవ, చింతయ పరప్రాణావనాద్రిక్రియాః,
కామక్రోధమదాది శత్రువిజయం కాంక్షో విముక్త్వా కురు
పుత్రి! త్వం భవ తావకాత్మ విభుసేవాయత్తచిత్తా సదా.

సంప్రదాయకుటుంబ సంజాతవని మెచ్చ, గన్నవారింటికి వన్నె తెమ్మ
పతిపాదపద్మషట్పద మీమె యని పల్క, సాధ్వీమణులలో ప్రశస్తిగాంచు

మత్తమామల యాజ్ఞ కడుగు దాఁట దటంచు, మేదిని జనులలో మెప్పుఁ గొనుము
ఆనంద సంధాయకానన లక్ష్మివై, హృదయేశు హృదయానఁ గుదురుఁ గనుము
సేవలో దాసివై, యూహఁ జెప్ప మంత్రి-వై స్వరూపమునకు లక్ష్మివై, భరింప
ధరణివై, భోజనపువేళఁ దల్లివై, శ-యించువేళల రంభవై యెసఁగు మమ్మ.

బంధు ర్భర్తా హితో భర్తా, గురు ర్భర్తా న సంశయః,
న ఏవ సర్వదా సర్వం, సతీనా మితి చింతయ.

కనుపాప నీభర్త; కాంచు శక్తివి నీవు; ఆతని కనుసన్న కమరవలయు.
శిరసు నీభర్త; భాషించు శక్తివి నీవు; తలలోని నాల్క-వై మెలఁగవలయు.

హారంబు నీభర్త; యందు దారమ వీవు; మనసులో మనసువై మనఁగవలయు.
అబ్దంబు నీభర్త; యందు వృష్టివి నీవు; పతిదేహకల్పవై పరఁగవలయు.

జగతిఁ గులధర్మపత్నినాఁ బొగడికఁ గను-భాగ్య మీభారతావని ప్రజలకె కద!
యట్టి పుణ్యభూమిని నీవు పుట్టు చెల్ల-చిరపతివ్రతాకీర్తిఁ బోషింపఁ గాదె!

ఆశావ్యాప్త పరీమళం, విమల దివ్యామోద రాగోదయం,
మాధుర్యామృత పూరితం, వరదయాసారైక సంవర్థితమ్,
నిత్యస్నిగ్ధ వికస్వరం, సువికసన్నిర్మాయిక శ్రీమయం,
లాలిత్యం మృదుళంచ కల్పకసుమం, సాధ్వీమణీ మానసమ్.

వాగర్థముల విధంబున-నాగౌరీ శంకరులకు నవినాభావ
శ్రీ గల్గె ననెడు సుకవివ-చో గుంభనలో సతీత్వ సూక్తిని గనుమా.

మమ తనయే! చర నిరతం, పతివాక్పరిపాలనా సమాసక్తా,
పతిహితకార్యా చరణా, ప్రవర్తతే జిహ్వికా యథా శిరసి.

ఏ తరుణమున వివాహిత-వైతివో, యానాఁడె మాకు న్యాత్రము దీరెన్
పూత చరితవై మెలఁగుము-'నాతల్లీ! కులవధూజనమతల్లిక వై.'

పునర్విమర్శనము

ఉత్తరరామచరిత రసవిచార ప్రశంస

౧

బ్రహ్మశ్రీ కొంపెల్ల సుబ్బారాయశాస్త్రి గారు ఉత్తర రామచరిత నాటక రసవిచార మను వ్యాస రాజమును భారతి — ఆషాఢ శ్రావణ సంచికలలోఁ బ్రకటితము చేసిరి. దానిమీఁద బ్ర. శ్రీ. మల్లాది రామమూర్తి శాస్త్రిగారు ఒక వ్యాసమును, శ్రీయుత మున్నంగి లక్ష్మీ నరసింహశర్మ గారు ఒక వ్యాసమును ఆశ్వయుజమాస భారతి సంచికలోఁ బ్రకటితము గావించిరి. రసవిచార మందు నాకును గొంత యభిలాష నుండుటంజేసి యిందేది న్యాయమైన వ్యాసము, ఎవరిది ఉత్తమపక్షము యను నంశమున నా యభిప్రాయము వివరింపఁదలఁచి యీ మూఁడు వ్యాసములను నేను కలిపి చదివితిని. బ్ర. శ్రీ. రామమూర్తిశాస్త్రిగారి వ్యాసముఁ జదువఁగనే వ్యాస కర్తయొక్క అసూయాజనకమైన వ్యాసధాటికి నాకు నవ్వువచ్చినది.

ఆపాతతః వెదచల్లుట

రామమూర్తిశాస్త్రిగారు తమ వ్యాసము నుపక్రమించుటయందు శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రులవారి వ్యాస "మందలి విషయములు, పూర్వపక్షములు, సిద్ధాంతములు, సర్వతోముఖములుగా నుండి శ్రీశాస్త్రులవారి సాహిత్య పటిమను ఆపాతతః వెదచల్లుచున్నవి" అని ఋజువు చూపకుండ తీర్మానించిరి. శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రుల వారి సాహిత్యపటిమ సులభముగాఁ బడిపోవునదికాదని యెఱింగిన నాకు రామమూర్తిశాస్త్రులవారి యీవ్రాఁత విలువయైనదిగాఁ దోఁచుటలేదు. ఇక్కడ శ్రీశాస్త్రుల వారి సిద్ధాంతములు మున్నగునవి సర్వతోముఖములై యుండియును వారి సాహిత్యపటిమను ఆపాతతః వెద చల్లుచున్నవనుటలో శ్రీ శాస్త్రులవారి సాహిత్యపటిమ వాదములోఁ బడిపోవునన్న యభిప్రాయమే తప్ప "ఆపాతతః" అనుటకు ఇంకొక యర్థమును రామమూర్తి శాస్త్రిగారు చెప్పఁబూనరని నాతలంపు. అట్లయినచో నేది? రామమూర్తిశాస్త్రిగారు తమ ప్రాగల్భ్యమును జూపి శ్రీసుబ్బారాయశాస్త్రులవారివాదమును ఆపాతము చేయుటకుఁ దగిన యుక్తులను బైకిఁ దెచ్చి శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రులవారిచే సవరణ వ్రాయించుటకై వ్యాస లేఖనమునకు సాహసించిన దానిని బలపఱచుకొనుటకు ఇంకొకసారి పూనుకొని తమ ధీశక్తిని ప్రదర్శింపవలెను. లేదా "ఆపాతతః" అనుమాటనైనను ఉపసంహరించు కొనవలెను.

ఎవరిది పరమ సాహసము?

"ఈవ్యాసమునందలి విషయమునంతను శ్రీశాస్త్రి గారు తమ స్వంతబుద్ధితో నాలోచించినారట. ఎంత ఆశ్చర్యము! నిజముగా నిదియంతయు శ్రీశాస్త్రిగారి ప్రతిభచేతనే వ్రాయఁబడినచో వారు జగద్వంద్యులే కాని శ్రీ శాస్త్రిగారి పరమ సాహసము గాని, యిందు వీరి ప్రతిభాలేశముగూడ కానంబడుటలేదని నేను తెలియజేయుచుంటిని" — అని రామమూర్తిశాస్త్రిగారు వ్రాసిరి. ఇది పరమసాహసమయిన వ్రాఁత! శ్రీ కుమార తాతాచార్యులవారివాదమునే శ్రీసుబ్బారాయ

శాస్త్రిలవారుకూడ సాగించినపుడు రసచర్చకు సంబంధించిన లాక్షణిక గ్రంథపరికరమును, లక్ష్యమునకై ఉత్తర రామచరితమునుండి ఉగ్గడింపఁబడవలసిన ఆయాఘట్టములును, పారిభాషికపదములును, ఉపక్రమోపసంహారాదులును ఒకదాని నొకటి పోలియుండుట సహజము. ఈసారస్యమెఱుంగక శ్రీ శాస్త్రిలవారి ప్రతిభాలేశము గూడ లేదని తృణీకరించి వ్రాయుటచూడఁగా రామమూర్తిశాస్త్రిగారు పరమసాహసముచే నిట్లు వ్రాసిరని తలంచుచున్నాను.

తు, చాలలోఁగూడ భేదము లేదా?

రామమూర్తిశాస్త్రిగా రిట్లు వ్రాసిరి:

"శ్రీకుమార తాతాచార్యవిరచితంబయిన "కల" యను వ్యాఖ్యానముతో ఉత్తరరామచరిత నాటకము ౧౯౦౬ సంవత్సరమున ఆనందముద్రణాలయమున చెన్నపురిలో ముద్రింపఁబడియున్నది. కాని యీ గ్రంథము పునర్ముద్రితము కాకుండుటచే ప్రస్తుతమున విరళప్రచారముగలిగియున్నది. ఆవ్యాఖ్యాత యీ నాటకమందలి రసమును "ఏకోరసః కరుణఏవ"యను శ్లోకవ్యాఖ్యానమున విపులముగా చర్చించినాడు. అందలి విషయములనే తు, చాలలోఁగూడ భేదములేకుండ శ్రీసుబ్బారాయశాస్త్రిగారు ఆంధ్రీకరించినారు"—

ఈవ్రాఁత పరమ సాహసమయిన వ్రాఁతయని పదింబదిగఁ జెప్పఁదగియున్నది. ఈ యంశములు చెప్పునపుడు శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రిలవారి రసవిచారమంతయుఁ తు, చాలు తప్పకుండ శ్రీ కుమారతాతాచార్య వాఙ్మయమేతప్ప నితరమెద్దియును లేదనుటకు రామమూర్తిశాస్త్రిగారు తగునిదర్శనము లిచ్చి నిరూపించుకోఁదగియున్నారు. లేదేని వారివ్రాఁత రూఢిలేనివ్రాఁత యగును. శ్రీకుమారతాతాచార్యునివాదభాగముల నాంధ్రీకరించి అవ్వానికి శ్రీసుబ్బారాయశాస్త్రిలవారు తమ పరిశోధనమున దితరత్ర లభించిన వాదసామగ్రిని చేర్చి అందుకుఁ దోడుగా నుత్తరరామచరితమందలి ఆయాఘట్టములను లక్ష్యముగా సమకూర్చిరి. విప్రలంభశృంగార వాదమును శ్రీకుమారతాతాచార్యుని కంటె ఎక్కువ పరికరముతో శ్రీసుబ్బారాయశాస్త్రిలవారు సుస్థాపించిరి. విరళప్రచారమందియున్న శ్రీకుమారతాతాచార్యుని 'కల' ఆంధ్రపాఠకులకు దుర్లభ్యమయియుండఁగా దాని యందలి విప్రలంభవాదమును—ఆవ్యాఖ్యాత సనుకూర్చుకొనియుండని గోవర్ధనాచార్యాదులను, అమరసింహుని, కాళిదాసుని, పండితరాయలను, సింగభూపాలుని, భోజభూపాలుని ఉద్ఘాటించుచు రసతరంగిణి, కావ్యప్రకాశబాలబోధినీవ్యాఖ్య మున్నగు గ్రంథపరికరముతో శ్రీసుబ్బారాయశాస్త్రిలవారు మఱింత ప్రకాశమునకుఁ దెచ్చిరి. శాస్త్రమును చేతఁబట్టుకొని వాదింపఁదగిన యంశములందు లక్షణగ్రంథములందలివాక్యములను, లాక్షణిక సూత్రావళిని, లక్ష్యసామగ్రిని, పరిభాషను విడిచి ఎవ్వరును సభకెక్కరు. అన్నిటిని విడిచి సభకెక్కినచో ఆవాదము శాస్త్రవాద మనఁబడదు. శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రిలవారు "ఇట్లింతవఱకు"—"అని యిట్లు" పూర్వవాదములను బ్రకాశపరచుచువీరరసవాదులను, శుద్ధకరుణవాదులను, విప్రలంభవాదులను గూడ ఎదుటికిఁ దెచ్చుచు "నాబుద్ధికోలఁది విచారింపఁగా"అని ఉపసంహారముచేయఁ బూనిరేకాని వేఱుకాదు. ఇట్టి స్థితిలో "విషయమునంతను శ్రీశాస్త్రిగారు తమ స్వంత బుద్ధితో నాలోచించినారట. ఎంత ఆశ్చర్యము!" అని రామమూర్తిశాస్త్రిగారు లిఖించిరి. పరికరమంతయు నెదుటికిఁ దెచ్చి "యీ పరికరమునుబట్టి నాబుద్ధికిఁ దోఁచిన దేమనఁగా"అను నర్థముగల వాక్యములకుఁగూడ రామమూర్తిశాస్త్రిగారి కింత ఖేదమేలకో?

నామ స్పర్శనము

ఆహా! తెలిసినది. వీరిఖేదకారణములలో నీక్రిందిది యొకటి! "సాహిత్యచక్రవర్తియగు తాతాచార్యుని గ్రంథమునంతను భాషాంతరీకరించి యవ్వానినామము నైనను స్పృశింపక యిదియంతయు" నాబుద్ధికోలది విచారణ యని వ్రాయుచుండిన శ్రీశాస్త్రిగారి స్వంతము సాహసముగాక ప్రతిభయగునా? తాతాచార్యవ్యాఖ్యయందలి ఒక్కొక్క సంస్కృతవాక్యమునే తీసి యాంధ్రభాషలోనికి తర్జుమాచేసినచో శ్రీశాస్త్రిగారి వ్యాసము

తు, చాలుతప్పకుండా తయారగును. * * * *
ఇట్టుల సాహసించుట అన్యాయమనియు, పండితద్రోహ
మనియు శ్రీశాస్త్రిగారికి తెలియజేయుచు నాయభిప్రా
యములను నంగీకరించి మహాపండిత తాతార్యునికి
కృతజ్ఞులై, "నాబుద్ధికొలందని" అని విడిచి "తాతార్య
వ్యాఖ్యానుసారము వ్రాసితిని" అని శ్రీసుబ్బారాయ
శాస్త్రిగారు స్వయముగా తమవ్యాసమును భారతిలో
సవరింపజేయవలె" ననిరి. ఆంధ్రీకరణముగా వాదపరి
ష్కరము చేర్పఱచుకొనుటకు సాహస మెట్లగునో, అన్యాయ
మెట్లగునో, పండితద్రోహ మెట్లగునో తాతార్యుని, నాటక
కర్తయగు భవభూతిని ఘనశ్యామవీరరాఘవ ప్రముఖులగు
నితరవ్యాఖ్యాతలను, ఉత్తరరామచరితము నాంధ్రీకరిం
చిన కవులను, లక్షణవేత్తలగు భరత, గోవర్ధనాచార్యా
దులను, ఇంకను పెక్కండ్ర గ్రంథములను వాదమునకుఁ
దెచ్చినపుడు వానిపై "నా బుద్ధి కొలందని" అనుమాట
నెట్లు విశదమగునో ఇన్నిటిని విచారించినమీఁదట నా
బుద్ధికొలందని అనుటకూడ రామమూర్తిశాస్త్రిగా రధి
క్షేపింపఁ జెల్లునేమో పాఠకులు నిర్ణయింపఁ గలరు.
అందఱి వాదములను బైటికిఁ దెచ్చినప్పుడు కేవలము
"తాతార్యవ్యాఖ్యానుసారము వ్రాసితిని" అని యేల
సవరింపవలెనో నాకు బోధపడుట లేదు. మఱియు
రామమూర్తిశాస్త్రిగారు అసూయాజనకమైన దృష్టితో
శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రిగారి వ్యాసమును సరిగాఁ
జదువలేకపోయిరి కాఁబోలు! "నేను వ్రాసినంతవఱకుఁ
బ్రాచీననవీన సహృదయసమ్మతమునే వ్రాసినాఁడనుగాని
యిందు స్వకపోలకల్పిత మెద్దియును లేదు"—అని శ్రీ
సుబ్బారాయ శాస్త్రులవారు స్పష్టముగా లిఖించి
యుండిరి. ఇంకను గనుఁడు!—"వ్యాఖ్యాత లందఱు
మనకు మహోపకారులు. వారి వ్యాఖ్యానములం జూచి
కొంత పరిజ్ఞానము సంపాదించుటచేతనే యిట్టి విమర్శ
ముల జేయఁగలుగుచున్నారము. కావున వారియెడ
మనము కృతజ్ఞులమై యుండకతీఱదు"—అని శ్రీసుబ్బా
రాయశాస్త్రులవారి వ్యాసమందు కలదు. మఱియు "ఈ
నాటకమునకు మఱి కొందఱు కుమారతాతాచార్య
ప్రభృతులు విప్రలంభ శృంగారమే ప్రధానమని వ్యాఖ్యా
నము లొనరించిరి"—అని పైరీతిగా పూర్వవ్యాఖ్యాతల
పయి అత్యంతము కృతజ్ఞబుద్ధిగల శ్రీ సుబ్బారాయ
శాస్త్రులవారిపయి—ఇంకను విశదముగా స్వకపోలకల్పిత
మెద్దియును లేదని తెలుపుచున్న విబుధవిధేయులగు శ్రీ
శాస్త్రులవారిపయి-పయిరీతిగా ద్రోహ మాపాదించి పరమ
సాహసమనియు, నామసంస్పర్శమైనను జేయ లేదనియు,
అన్యాయమనియు, పండిత ద్రోహమనియు కఠోరము
లాడుట చూడఁగా కావ్యవిషయికమయిన విపులహృదయా
భియోగమునం దానందించుటకు సమర్థత లేకుండుటచేతనే
రామమూర్తిశాస్త్రిగారికి ఇట్టి ఖేదహేతువు గల్గినదని
విస్పష్టము.

గుణదోషగవేషణా జనానాం
విహతా యద్యపి కాలవైభవేన,
క్వచి దస్తి సచేతసాం నివాసో
విపులాయా మితి సార్థక శ్రమో నః.

—సద్రూపక ప్రశంసా.

కాలవైభవముచే గుణదోషవిచారముచేయు సహృదయుల
సంఖ్య తగ్గినను కొందఱయినను లేకపోలేదు. కావున
సరియగువారి వ్రాఁత నిరర్థక మెన్నటికిని గాదన్న సారాం
శమే రామమూర్తిశాస్త్రిగారివంటివారిని గొందఱను
విడిచి శ్రీసుబ్బారాయశాస్త్రులవారి లేఖిని రసవిచార
పరతంత్రులగు సాహిత్యజ్ఞులనుదృప్తిపఱచఁదగియున్నది.
ఈసారాంశము—సద్రూపక ప్రశంసనుండి యెత్తి శ్రీ
సుబ్బారాయశాస్త్రులవారు రసవిచారపరిసమాప్తియందు
శ్రీకుమారతాతాచార్యుని మనసా స్మరించుచు సగౌరవ
ముగా నుల్లేఖించిరి.

౨

శ్రీయుత మున్నంగి లక్ష్మీనరసింహశర్మగారిది
యిందుపై రెండవ వ్యాసము. రామమూర్తిశాస్త్రిగారి
వలెగాక శ్రీశర్మగారివాదము కొంత సహేతుకమయి
నదిగాఁదోఁచును. కావునవారివాదమునందలి కొన్ని యంశ
ములనుసావకాశముగాఁ జూడ నభిలషించెదను. బ్రహ్మశ్రీ
కళాప్రపూర్ణులగు వేదము వేంకటరాయశాస్త్రులవారిని

శ్రీ సుబ్బారాయ శాస్త్రిలవా రనుకరించి యీవ్యాసము వ్రాసి నారనియుఁ, జూడలేదనుట నమ్మఁ బల్కుట యనియు వ్రాయుచు సంశయచ్చిత్తమును పాఠకులలో వ్యాపింపఁజేయుచున్నది, శ్రీ శర్మగారి లేఖిని. శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రిలవారి ధారాళహృదయమును, రస భావాదులపైఁ గావించు హేతువాద సామర్థ్యమును తెలిసినవారి నెవ్వరినైనను శ్రీశర్మగారిలేఖిని సంశయ చిత్తులను ఏరీతిగనైనను చేయఁజాలదు. బ్ర. శ్రీ. కళా ప్రపూర్ణులగు వేదం వేంకటరాయశాస్త్రిగారు భాను మిశ్రుని రసమంజరి కనువాదకులు—శ్రీ సుబ్బారాయ శాస్త్రిలవా రన్ననో భానుమిశ్రుని రసతరంగిణి కనువాద కులు. ఉభయులును వారివారి నభిమానశాస్త్రములందు గూలంకషప్రజ్ఞ గలవారు. అయితే కీర్తివ్యాపించుట లోను మఱికొన్ని యితరపరిస్థితులందును తారతమ్యము లుండినవి. అందులకు హేతువులు మనకుఁ బనిలేదు. ఇత్తఱి రసవిచారవ్యాససందర్భమున నమ్మఁబల్కినట్టి సంశయచారిత్రమును శ్రీసుబ్బారాయ శాస్త్రిలవారిపయి సమన్వయము చేయఁబూనిన శ్రీ శర్మగారికి సదుత్తర మొసంగుట అప్రస్తుతముకాదు. "ప్రతియోగి ప్రమితిం వినానిషేధానుపపత్తిః" —అను న్యాయముచేత శ్రీ శర్మగారు చేతఁబట్టిన శ్రీ కళాప్రపూర్ణుల గ్రంథము నాకిం కను లభ్యముకానందున వారివాదముపై జబాబునకుఁ దొందరపడితినో నానిషేధము చెల్లదగి యుండదు గనుక కళాప్రపూర్ణుల గ్రంథము సంపాదించిచూచి శ్రీ శర్మగారి యధిక్షేపములకు జబాబిచ్చెదను — గడువు కావలెను.

దువ్వూరి జగన్నాథశర్మ

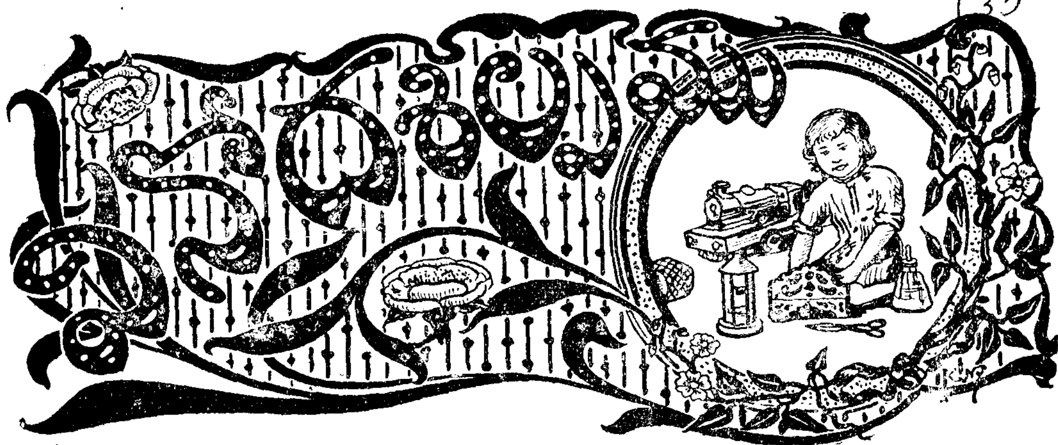
రహస్సుధ ౨.

కొల్లూరు ధర్మారాయ కవిగారు, బి. యే., ఆం. గీ. సా. ప.

ఏలే వెన్నెలరేల నొంటరిగ నీ వేతెంచుచో నీదు పా
దాలన్ జిరుదులువాఱు కుచ్చెళుల యూతల్ ప్రేమదూతల్ బలెన్
నాలాతూరుణ లోచనంబులకు నానందంబుగూర్పన్ నిశీ
థీ లీలావతి! చేతమే యుడిగి సుప్తిన్ గాంతు రాబొమ్మనై.

నిదురయొడిన్ మెయిన్ విడచి నే నెవో స్వాప్నికసీమలందు బో
యెదను, మధుప్రమత్తత యొకించుక పట్టు సడల్చుదాక; నం
త దనుక నాదుప్రోడు తెడదన్ భరియింపుము నీయురస్థ్సలీ
సదనమునందె యోచెలియ! సాంద్రతమఃప్రతిసీరచాటునన్.

ఏ శుభవేళ నొండొరుల కీమధురాత్రిజనించె నట్టె యా
కాశము పెండ్లిపందిళులఁ గల్పనచేసెను రిక్కమల్లెలన్;
లేశము వెల్గుమచ్చయును లేని నిశాకుహరాన ప్రేమమూ
ర్తీ! శిరసుల్ స్పృశింప నిదురింతము వేకువలేని నిద్దురన్.

కో. నరసింహాచారి గారు

సంచుల యల్లిక-౧

పిడులు

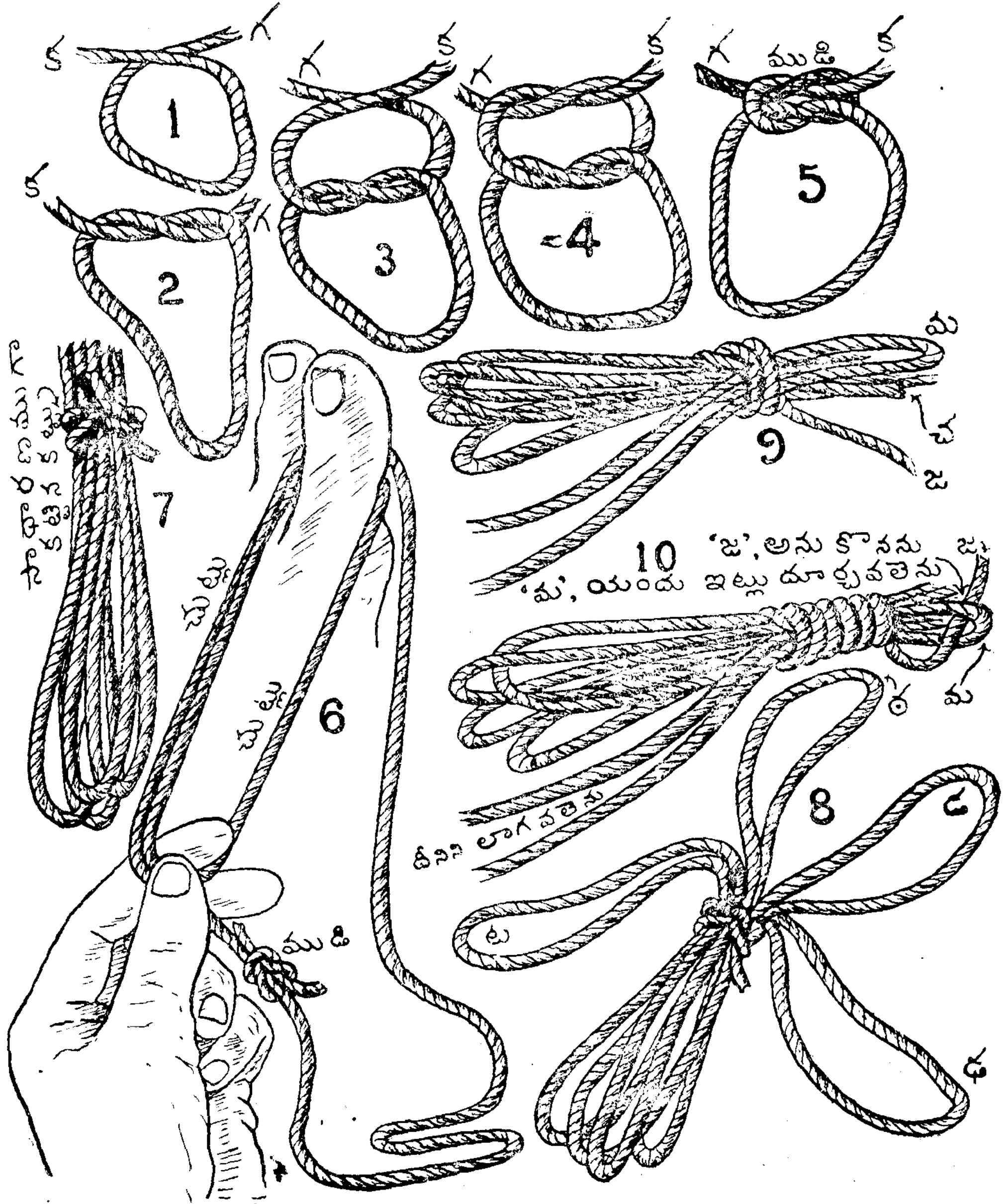
ఈకాలమున ప్రతివారును అంగడికి పోవునపుడు వస్తువులను వేసికొనివచ్చుటకును, పాఠశాలకు బోవునపుడు బిడ్డలు తమపుస్తకములను వేసికొనుటకును నూలుసంచుల నుపయోగించుట యందఱకు దెలియును. నూలుసంచులను క్రయమునకు దీయునెడల నొక్కొక్కటి అయిదాఱణా లగును. నూలునుమాత్రము కొని సంచులను మనమే యల్లుకొన గలిగినయెడల మూడణాలలోనే సంచి రాగలదు. ఈ సంచుల నల్లుట బహుసులభము. సులభసాధ్యములగు వస్తువులను మనమే స్వయముగ జేయ నేర్చుకొనిన యెడల లాభము మాత్రమే కాక పనియం దుత్సాహమును, బుద్ధికుశలతయు హెచ్చును.

సంచుల నల్లుటకు ముందు రెండుపిడుల నల్లుకొనవలెను. పిడులు రెండుమూడు విధములు. ఒక్కొక్క సంచియొక్క పిడులు రెండును సమానమగు నిడివి కలిగి యుండవలెను. కాన రెండు నూలుత్రాళ్లను ఒకేకొలతకు కోసికొనవలెను. ఒక్కొక్కత్రాడు సుమారు మూడు లేక నాలుగుగజముల నిడివి యుండవలెను.

పిడి నల్లురీతి

ఒకనూలుత్రాటిని దీసికొని దానికొనలను జేర్చి ముడివేయవలెను. మొదట దానికొనలలో నొకదానిని (క, చిత్రము ౧.) రెండవకొన X పైన ఉంచవలెను. పిమ్మట చిత్రము ౨ నందువలె ముడివేయవలెను. మొట్టమొదట పైతట్టు పెట్టిన క ముడివేసిన తర్వాత గూడ పైకి వచ్చును. మరల క ను పైకిని, X ను క్రిందికిని ఉండునట్లు చిత్రము 3 నందువలె పెట్టి, చిత్రము ౪ నందువలె రెండవముడిని వేసి, బిగించి లాగిన యెడల చిత్రము ౫ నందు వలె ముడి యేర్పడును. ఈరీతిని ముడివేసిన యెడల నూలు నెంత లాగినను వీడిగాదు. మొదట పైకి వచ్చిన కను రెండవమారు క్రిందుగా పోనిచ్చి ముడివేసిన యెడల, బిగించి లాగినపుడు ముడి వీడివచ్చును. ముడివేసిన పిమ్మట నాలుగు గజముల నూలంతయు నొక వలయము లేక చుట్టుగా నేర్పడును. దానిని కాలి బొటనవ్రేలికిగాని, మఱియాధారమునకు గాని తగిలించి దానినుండి సుమారు ౧౫ అంగుళముల దూరమున చిత్రము ౬ నందువలె ఎడమచేతి చూపుడు వ్రేలిపైన బట్టుకొని త్రాటి నంతయు నాలుగు చిన్నచుట్లుగా చుట్టుకొనవలెను. ఈ నాలుగు చుట్లును సమముగా నుండునట్లు చేసికొనిన పిమ్మట వ్రేలినుండి నాలుగంగుళముల దూరమున నొక సాధారణమగు కట్టును కట్టవలెను (చిత్రము ౭). పిమ్మట బొటనవ్రేలిపైనుండి చుట్లనన్నిటిని దీసి యందలి నాలుగు చుట్లను చిత్రము ౮ యందువలె వేర్వేరుగా నాలుగు

౽ ఫ్రుల విడదీయువలెను. ఈనాలుగుచుట్లును చిత్రము ౮
యందు ట, ఠ, డ, ఢ అని గుర్తించబడియున్నవి.
ఇందలి చుట్టునొకదానిని (ట) దీసికొని దాని ప్రక్కన
యందు ఠ పైన నుంచవలెను. పిమ్మట ఠ ను డ పైనను,
డ ను ఢ పైనను వేసి కడపట ఢ మొదటి దగు టను
వంచుటవలన గలిగిన వంపులో నుండి దూర్చవలెను
(చిత్రము ౧౧). ఇట్లు దూర్చినపిమ్మట ట, ఠ, డ, ఢ
లను కొంచెము కొంచెము లాగుచు బిగించిన యెడల
చిత్రము ౧౨ నందువలె మధ్య నొక యల్లిక యేర్ప
డును. మరల పూర్వమువలెనే యొకచుట్టును దీసికొని

దానిప్రక్క నుండు దానిపైనను, రెండవదానిని మూడవదాని పైనను, మూడవదానిని నాలుగవ దానిపైనను వేసి, నాలుగవ దానిని మొదటిదాని యొక్క వంపులోనుండి దూర్చవలెను. అప్పుడు మొదటి రీతిగనే మధ్య నొకయల్లిక యేర్పడును. అల్లికను బిగించు నప్పుడు నూలులను మెలికలు పడనీయక సమాంతరము (parallel) గా నుండునట్లు చూడవలెను. ఇట్లొకటి రెండల్లిక లేర్పడిన పిమ్మట మొదట కట్టిన సాధారణపు కట్టును విప్పివేయవచ్చును. ఈరకపుపిడికి చుట్లు మూడింటికి తగ్గక యెన్నియైన నుండవచ్చును. ఈరీతిగా నల్లుచు రెండవకొననుండి, మొదటనిడిచినట్లు నాలుగంగుళముల దూరము మిగులువఱకు వచ్చి యల్లికను చాలించవలెను. అప్పుడల్లిక చిత్రము ౧౮ నందువలె నేర్పడును.

రెండవరకపు పిడి

ఈరకపు పిడి యల్లినతర్వాత చిత్రము ౧౯ నందువలె నుండును. మొదటిరకపుపిడిని అల్లుచు మధ్యనెట్టి స్థితియందైనను విడిచినయెడల పిడి చెడిపోజాలదు. రెండవరకము మధ్య విడిచిపెట్టినయెడల చిక్కుపడును. కాన పిడిపూర్తికానిది లేవరాదు. దీనియందు అల్లిక భాగమున కిరుప్రక్కల చిత్రము ౧౯ నందు ల, వ లవలె కట్లు కట్టి, వాటినట్లే యుంచవలెను.

కట్లను కట్టురీతి

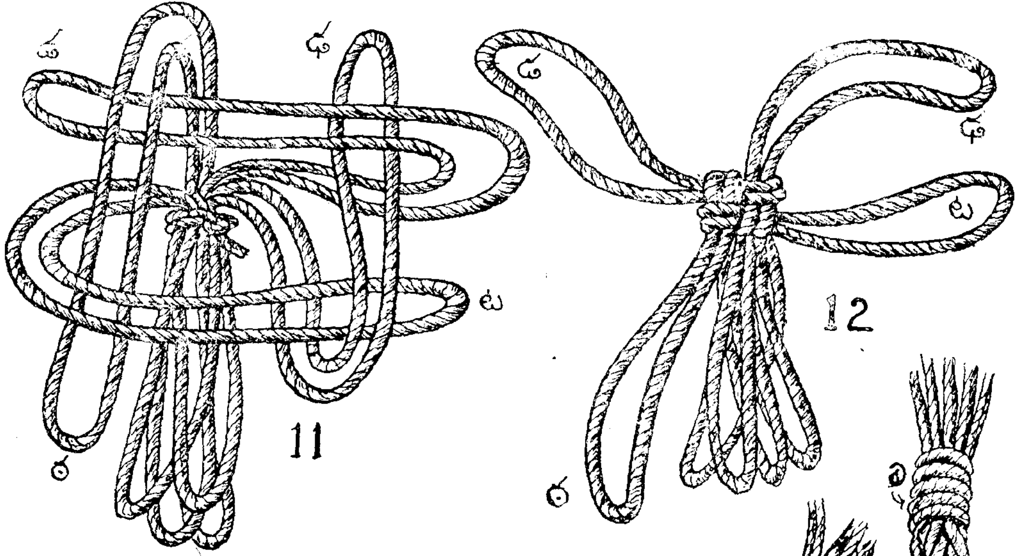
చిత్రమునందు జూపబడిన కట్లు ముడులు లేక యేర్పడినవి. రెండుపిడులకును నాలుగుకట్లు కావలెను. కట్లు సమముగా నుండిన బాగుండును కాన నాలుగు కట్లకును సమానమగు నిడుపుగల నూలు తునుకలను త్రెంపుకొనవలెను. ఒక తునుక అయిదాఱంగుళము లుండిన జాలును. చిత్రము ౬ నందు జూపబడిన చుట్లను చేర్చి పట్టుకొని, ఒక కొననుండి నాలుగంగుళముల దూరమున, పై తునుకలలో నొక దానియొక్క యొక కొనను చుట్లయొక్క నిడివి భాగమువైపు చూచునట్లు చుట్లతో చేర్చి పెట్టవలెను. (చిత్రము ౭, చ). ఇది కాక మ అను మఱియొక నూలును మడిచి దాని మడతవంపుగూడ నదే ప్రక్కకు చూచునట్లు పెట్టి, పై నూలు తునుకను వీటినన్నిటి చుట్టును బిగించి చుట్టుచు రావలెను (చిత్రము ౭). ఇట్లు నూలుతునుకలో నొకయంగుళముమాత్రము మిగులు నంతవఱకు చుట్టి దాని రెండవకొనయగు జ ను మడిచిన నూలుయొక్క మడతయగు మ యందు దూర్చి, మడిచిన నూలును లాగినయెడల జ అను కొనలోపలనే నిలిచి పోవును (చిత్రము ౧౦).

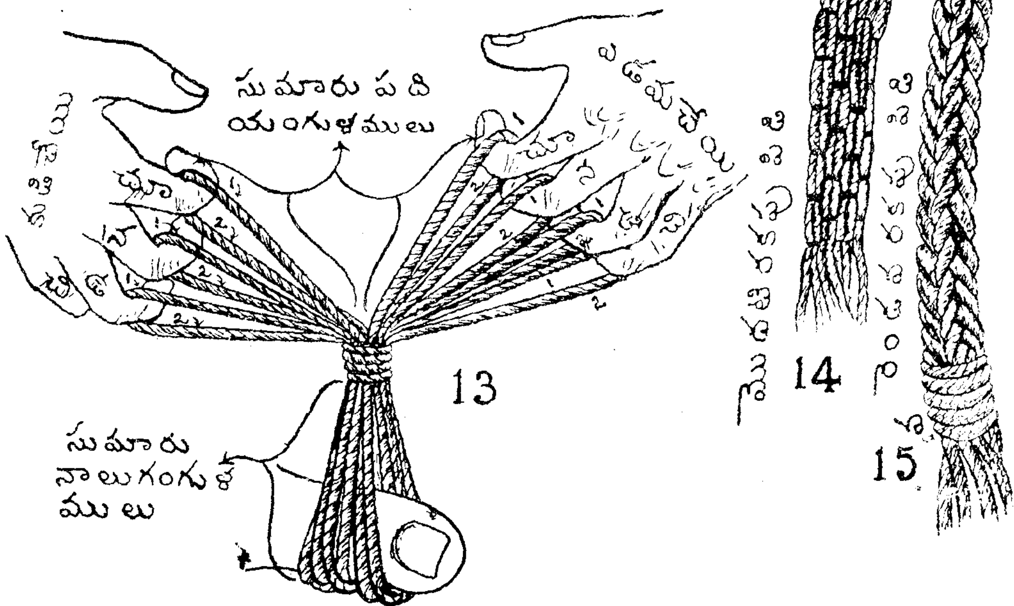
పిడి నల్లు రీతి

ఇట్టిపిడికిగలచుట్లు బేసి సంఖ్యగలవిగానుండవలెను. దీని నల్లుటకు వ్రేళ్లన్నిటితోను చుట్లను పట్టుకొనవలసియున్నది. కావున చేతులందలి బొట్టనవ్రేళ్లు కాక గల యెనిమిదివ్రేళ్ళయందును బేసియగు ఏడువ్రేళ్లకును ఏడు చుట్లుండవలెను. లేనియెడల అయిదుగాని, మూడుగాని చుట్లుండవచ్చును. చిత్రము ౧౦ యందువలె నొక ప్రక్క కట్టిన పిదప ఒక్కొక్కచుట్టు నొక్కొక వ్రేలికి దగిలించవలెను. ప్రస్తుతము వర్ణించబడు పిడికి ఏడు చుట్లు గలవనుకొందము. చిత్రము ౧౩ నందు జూపిన రీతిని కుడిచేతి వ్రేళ్లలో చూపుడు వ్రేలు(చూ), నడిమి వ్రేలు (న), ఉంగరపువ్రేలు (ఉ) వీటిపై నొక్కొక్క చుట్టును ఎడమచేతిలోని నాలుగువ్రేళ్లకును నాలుగుచుట్లును తగిలించవలెను. లేక కుడిచేతికి నాలుగుచుట్లును, ఎడమచేతికి మూడుచుట్లునుగా గూడ నుండవచ్చును. మూడుచుట్లు మాత్రముండు చేతియందు అనుగున నుండు చిటికినవ్రేలు విడిగా నుండవలెను. ఇట్లు వ్రేళ్లపై చుట్లనన్నిటిని తగిలించినపుడు ప్రతిచుట్టునందును వ్రేలికి పైతట్టుగా నొకభుజమును, క్రిందితట్టుగా నొకభుజమును వచ్చియుండుటను గమనించవలెను. వ్రేళ్లకు పైవైపుగా వచ్చియుండు భాగములకు చిత్రము ౧౩ నందు ౧ అనియు, క్రిందివైపుగా వచ్చియుండు భాగములకు ౨ అనియు గుర్తించబడియున్నవి.

కుడిచేతియందు విడిగా నుండు చిటికెనవ్రేలిని ఎడమచేతియందలి చుట్లయొక్క ౧ భాగములకు క్రిం

ంగాను, ఎడమచేతి చిటికెనవ్రేలినుండి వరుసగా నడిమివ్రేలి చుట్టువరకును దూర్చుచు పోవలెను. పిమ్మట మూపుడువ్రేలిపైనుండుచుట్టును కుడిచిటికెనవ్రేలికి మార్చుకొని, మరల తక్కినచుట్లుగుండా వెలుపలికి లాగుకొనవలెను. ఇప్పుడు కుడిచేతివ్రేళ్లన్నియు చుట్లను కలిగియుండును. ఎడమచేతి చూపుడువ్రేలియొక్క చుట్లు కుడిచిటికెనవ్రేలికి పోయినందున నది విడిగా నిలిచినది. ఎల్లప్పుడును వ్రేళ్లన్నిటిలోను అడుగున నుండు చిటికెనవ్రేలే విడిగా నుండవలెను. కాన యెడమచేతియందు నడిమివ్రేలిచుట్టును చూపుడువ్రేలికిని, ఉంగరపువ్రేలిచు

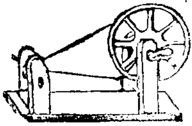

ట్టును నడిమివ్రేలికిని, చిటికెనవ్రేలిచుట్టును ఉంగరపువ్రేలికిని మార్చుకొనవలెను. అప్పుడు ఎడమచిటికెనవ్రేలు విడిగా నిలుచును.

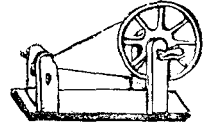
ఇప్పుడు ఎడమ చిటికెనవ్రేలిని కుడిచేతి చిటికెనవ్రేలు, ఉంగరపువ్రేలు, నడివ్రేలు–వీటిపైనుండు చుట్లయొక్క ౧ భాగముల క్రిందుగా మార్చి, ఆచేతి చూపుడువ్రేలిపైనుండుచుట్టును తనపైకి మార్చుకొని ఆచిటికెనవ్రేలిని బయటికి తీసికొనవలెను. ఇపుడు మరల కుడిచూపుడువ్రేలువిడిగా నుండును. పూర్వపురీతిని ఆ చేతిలోని చిటికెనవ్రేలు, ఉంగరపువ్రేలు, నడిమివ్రేళ్లపై నుండు చుట్లను పైకి మార్చుకొని చిటికెనవ్రేలిని విడిగా పెట్టుకొనవలెను. ఈ రీతిగా మార్చుచు అల్లుచు వచ్చునపుడు చక్కగా లాగుచు వచ్చినయెడల పిడియొక్కయల్లిక యందముగా నుండి బలము కలిగియుండును. రెండవప్రక్కనుండి నాలుగంగుళముల దూర ముండువఱకు అల్లి అచ్చట పూర్వపురీతి మరల నొకకట్టు కట్టవలెను. ఇదే రీతిని రెండవ పిడినిగూడ నల్లుకొనవలెను.

మూడవ రకపు పిడి

ఈ రకపు పిడి యంత కష్టమయినది కాదు. దీని యందు అల్లికభాగ మేదియు లేదు. మొదటి రెండు విధముల పిడులకువలెనే మనయిష్టమువచ్చినన్ని చుట్లు చేసికొని, వాటిపైన చిత్రము ౧౦ యందు జూపిన రీతిని కట్టవలెను. కాని యీరీతిని కట్టునట్టినూలు చాల పొడవై కడవఱకును చుట్టుటకు దగియుండవలెను. చుట్టుపద్ధతి మాత్రము చిత్రము ౧౦ యందు జూపిన రీతిగనే యుండును. ఇట్లు పిడులను చేసికొన్నపిదప సంచుల నల్లుటకును నేర్చుకొనవలెను. ఇందును గురించి మఱియొక వ్యాసమున వివరింపబడును.

రాటపు పాటలు

కుర్రా వెంకటసుబ్బారావు చౌదరి గారు

౧

శ్రీకృష్ణరాయుడు చిటికె వేసితే
కనక యావుల్మంద కదలి వచ్చెను
ఆవుల్లమందకి పేరుపడ్డాడు
అన్న కాటమరాజు పాపసైదోడు.

౨

భూమేలె వారింట పుట్టింది పట్టి
జగ మేలె చంద్రుడా చేసుకోవయ్యా.

౩

వూరికి బోకన్న వుండ బోకన్నా
వుద్యోగ పరమంత అబ్బినదాక
చేనీకి బోకన్న చెప్పబోకన్నా
చెప్పరానీ పుట్లు పండినాదాక
ఆలి మంచిదని అడుగబోకన్నా
అది వచ్చి కాపురము చేసిన్నదాక.

౪

నిమ్మచెట్టద్దమ్మ నీలమేఘమ్మ
అన్న నీగుర్రమ్మ చంద్రమేఘమ్మ.

౫

జనపనార పగ్గాలు జముజడ్డిగాలు
వెన్నెట మాగొర్రు వెదబెట్టి వచ్చు
గోగునార మోకులు కొనజడ్డిగాలు
కోటిపాల మొల్లుట్ల కొమలు దున్నేరు.

౬

యీవూరి పేరేమి యిందర పేరేమి
యీరచ్చ గూర్చున్న రాజుపేరేమి
యీవూరు మాదమ్మ యింతపని మాది
దంతపు తలుపుల్లు దరవాజులు మావి
యీరచ్చగూర్చున్న రాజు మాఅయ్యా.

౭

నిండుకుం డెదురాయె నిత్య మెదురాయె
జనకుడికి సీతమ్మ సత్య మెదురాయె
నిండు కుండనీళ్లు తొణక దోసమ్మ
నీళ్లాపు నిందలు కట్ట దోసమ్మ.

౮

ప్రాణమ్మ వుంటేను బలుసు తినవచ్చు
పగవారి పంచల్ల పడియుండరాదు.

౯

నిప్పు చేతా బడితె నీరుబుగ్గాయె
నిజ మాయె మాతాత వెంకయ్య చావు
వొయికుంఠ మెల్లేటి ఓ పక్షులార
అక్కడ మాతాత యెక్క డెదురాయె
వెల్లాది గుఱ్ఱమ్మ వెండికళ్లెమ్ము
వైకుంఠ మెల్లేటి వాకి టెదురాయె.

౧౦

కట్టమీాద నిమ్మ కాయల్ల నిమ్మ
కాయ కొంచెమైన కల్పవృక్షమ్ము
నిమ్మ కొంచెమైన నీడ చల్లన్న.

౧౧

ఆదివారపు పాలు అనుకున్న పొంగు
అలంకరించా గౌరి తనలోనె పొంగు
ఆదివారపు లక్ష్మి మాయింటి కొస్తే
అచ్చమల్లెల దండ గుచ్చి మెడ నేతు
శుక్రవారపు లక్ష్మి మాయింటి కొస్తే
సున్నాన తాంబూలం చుట్టి నే నిస్తూ
మంగళారపు లక్ష్మి మాయింటి కొస్తే
మరువక నే నిస్తు మంగళారతులు.

౧౨

అలసంద పప్పొండి ఆవునెయి కాచి
అమ్మ సీతమ్మల్ని యేపేర పిలుతు
శంభులింగము లెమ్మి జపమూర్తి లెమ్మి
నంది కేశవ లెమ్మి నాప్రాణవిభుడా.

౧౩

వచ్చేవు పొయ్యేవు వాలేవు చిలకా
వకరకు పుట్టింట వారత లేమి
పెద్దకొడుకూ పెండ్లి పెరుమాళ్ల సేవ
ఆడబిడ్డసమర్త అల్లుడు మనుగుడుపు.

౧౪

యెంత దొడ్డారాజు బిడ్డవో గాని
యెప్పుడు నాతోను యెదురాడవమ్మ.

౧౫

ఆవులకి లేగలకి దొడ్డి రాలుండు
అక్క మా రామయ్యకి అంశరా లుండు.

౧౬

రామన్న నీ అడివి రాకాసు లడివి
పిట్టలు గూయంగ భీ తెందు లేదు.

౧౭

చెరువు కట్టలమీాద కొంగల్ని జూచి
చెరువుచేప లన్ని చెల్లాట లాడె
మందకట్టల మీాద అన్నల్ని జూచి
మచ్చికలు వేసేరు మామకూతుల్లు.

౧౮

మద్దినా లప్పుడు మాయ జంగమ్మ
బిచ్చాని కొచ్చేడు బిరుదు వేసుకొని
అమ్మ బిచ్చమ్మని అడుగ జాలాడు
తల్లి బిచ్చమ్మని తలక నేరాడు.

౧౯

యెన్నడు యెరుగమ్మ యింతసోద్యమ్మ
చుక్కలకు సూరేడు పొడయందినట్లు.

౨౦

సూరేడు పెండ్లాయె శుభలగ్న మాయె
యోగేశ్డు పెండ్లాయె వడక లగ్గమ్ము.

శ్రీ సింగరాజు నాగభూషణరావు గారు

ఆంధ్రనాటక సారస్వతమువలె నాంధ్రనాటక రంగము సైత మింకను బాల్యదశయందే యున్నది. రంగస్థలముఁ బాటకచ్చేరీగా మార్చి రాగాలాపన మందలి యారోహణావరోహణములతోఁ పాటు చేతులను జేఁటతోఁ జెరుగుచున్నట్టు లెత్తుటయు దించుటయు నభినయము మని మొన్నమొన్నటివఱకుఁ దలఁపఁబడుచుండెడిది. ఇప్పు డాదినములు గడచిపోవుటయే కాక తెనుఁగు దేశమున నభినయకళాకుశలు రగు నయిదాఱుగురు నటకులుగూడ నవతరించియున్నారు. వారిలో సుప్రసిద్ధులు శ్రీమాన్ తాడిపత్రి రాఘవాచార్యులుగారు. ఖండాంతరవాసులు సైతము వీరి యభినయ నైపుణ్యమును గొనియాడియున్నారు. విజయనగర సామ్రాజ్యపతన మను నాటకములో నాచార్యులవారు ధరించిన పటానువేషముయొక్క ఛాయాచిత్రములు కొన్ని త్రివేణియందుఁ బ్రచురింపఁబడియున్నవి. వానిలోని యొక దానియందుఁ బటానుయొక్క ప్రణయపాత్రమగు ఆషాబీ యమృతమయములగు వాక్కులతో నాతనిని యుద్ధమునకుఁ బురిగొల్పునప్పుడు యుద్ధపరాఙ్ముఖుఁడగు నాతని మనస్సులోఁ గలిగిన కళవళపాటు ప్రదర్శింపఁబడియున్నది. సుప్రసిద్ధ నటకశేఖరు లగు నాచార్యులవారి కళాకౌశలము విశ్వవిఖ్యాతము. విద్యాధికులగు మనయువకులు గూడఁ గొంత ఈకళయందలి గాఢాభిమానముచే మన నాటకరంగముయొక్క యభివృద్ధికిఁ దోడ్పడుచుండుట యత్యంత శుభసూచకము. అట్టివారిలో నొకరగు శ్రీయుత సింగరాజు నాగభూషణరావుగారి విషయమిప్పుడు భారతిపత్రికయొక్క చదువరులకు నివేదించుకొనుచున్నాఁడను. వీరు గుంటూరు మండలములోని బాపట్ల వాస్తవ్యులు. పట్టపరీక్షయందును, బోధక పరీక్షయందును-ఉత్తీర్ణులై వారి స్వగ్రామమందలి యున్నతపాఠశాలలో నుపాధ్యాయపదవియందున్నారు. సహజముగా నవికత్థనులగు శ్రీ నాగభూషణరావుగారీవ్యాసముతో జతపఱుపఁబడిన ఛాయాచిత్రముల గ్రహింపనీయక మొదటఁ గొంత ప్రయాసపెట్టినను తుదకు నొప్పుదలచూపియుండుటచే వారు నాకువంద్యులు.

ప్రథమచిత్రము, పైనివర్ణింపఁబడినట్లు పటాను కళవళ పడుచుండఁగాఁ దీయఁబడినది. మనోగతభావమగు కళవళపాటుయొక్క అనుభావరూపము ముఖమునఁ జక్కఁగాఁ బ్రదర్శింపఁబడియున్నది. రెండవచిత్రము ప్రతాపరుద్రీయములోని నాలుగవ యంకమందలి మొదటిపద్యము చదువుచుండఁగా గ్రహింపఁబడినది. ఆలంకారికమతమున నీ పద్యము అమర్ష మను వ్యభిచారిభావమునకు లక్ష్యము.* తురకల సైన్యములను

* పరకృతావజ్ఞాది నానాపరాధజన్యో మౌనవాక్యపారుష్యాది కారణభూతశ్చిత్తవృత్తి విశేషోఽమర్షః.
—రసగంగాధరము.

అమర్ష స్స్వాపరాధేషు చేతఃప్రజ్వలనం మతమ్. శత్రుకృతాపచారేణ మనః ప్రజ్వలనం క్రోధః.—విద్యానాథుఁడు.

సీమలోనికిఁ జొరనిచ్చినందునకు జనార్దనుని యుగం
ధరుఁడు తీవ్రముగా మందలించుచున్నాఁడు. నవలక్ష
ధనుర్ధరులను దనచేత నుంచుకొనియు, యుద్ధముచేఁ గాఁ
గల కార్యమును యుద్ధముచే సాధింపక మిన్నకుండి
రాజునకును,రాజ్యమునకును ముప్పు తెచ్చిపెట్టిన జనార్దన
మంత్రిపై యుగంధరునకుఁ గలిగిన విసుగును, గినుకయు
నప్రతిమానమగు నేర్పుతోఁ బ్రదర్శింపఁబడినవి. వేష
ములోనున్న శ్రీనాగభూషణ రావుగారి ముఖవైఖరి
యుగంధరుఁ డఖండధీశక్తి సంపన్నుఁడని చెప్పక చెప్పు
చున్నది.

మిగిలిన చిత్రములు వెఱ్ఱివానిది. యుగంధరుఁ
డభినయించినది వాతపిత్తసంసర్గోన్మాదము. "హాస్య
ము, చిఱునగవు, నృత్యము, గానము, మాటలు,
అవయవ విన్యాసము, రోదనము, ఓర్పు లేకుండుట,
ఆర్భాటముచేయుట, ఇతరులను భయపెట్టుట, పరుగెత్తుట
కారణము లేక కోపము తెచ్చుకొనుట మొదలగునవి దాని
లక్షణములు.* శ్రీ నాగభూషణరావుగారు వెఱ్ఱివాని
వేషముధరించి యీలక్షణములను ప్రేక్షకులు దిగ్భ్రమఁ
జెందునట్లు ప్రదర్శింపఁగలరు. పిచ్చివానిచిత్రములలో
మొదటిది వారు "అన్నమైతేనేమిరా మఱి సున్నమైతే
నేమిరా" యనియు,వేషభాషాదులయందే కాక చూ
పులయందు సైతము వెఱ్ఱితనము ఉట్టిపడునట్లు చేయఁగలి
గిన వీరి యభినయచాతురి యెంతయుఁ బ్రశంసనీయము.

మొన్న నీనడుమ బాపట్లయందలి సరస్వతీసాహి
త్యసభవారు ప్రదర్శించిన ప్రహ్లాదనాటకములో శ్రీనాగ
భూషణరావుగారు హిరణ్యకశిపుపాత్రముఁ బ్రదర్శించిరి.
సాధారణముగా దానవుల కారోపింపఁబడు దంష్ట్రాక
రాళవక్త్రత్వాదికముల వర్జించియుఁ బ్రేక్షకులకు
వెఱపు గలిగింపఁజాలినవారి వేషము మిక్కిలి కొనియాడఁ
దగియుండెను. వారు వేషముతో రంగస్థలముపై నడు
గిడిన తరువాత రెండు నిమిషములకాలము ప్రేక్షకులు
ప్రత్యక్షముగా హిరణ్యకశిపుని జూచుచున్నట్లు నిశ్చే
ష్టులై యుండిరని చెప్పినచో వారి వేషమందలి యుత్కృ
ష్టత కొంతవఱకు బోధపడఁగలదు.

సంస్కృత సాహిత్యప్రపంచమునందు సృష్టింపఁ
బడిన ప్రతి నాయకపాత్రములు కేవల రాక్షసత్వముచే
నిర్జీవములయిన పాషాణప్రతిమలు గావు. వాల్మీకాది
మహాకవులు తాము చిత్రించిన యుద్ధతపాత్రములయొక్క
యాథాతథ్యము నేకాక వారు భగవంతునియెడఁ జూపిన
యనన్యసామాన్య మగు భక్తిని, దమ సంతానముపైఁ
జూపిన యవ్యాజమగు పితృప్రేమను, దమ ప్రణయినుల
యెడఁజూపిన యపారమైన యనురాగమునుగూడ మనో
హరముగా వర్ణించియున్నారు. అయినను మనవారు
కొందఱు కథానాయకునియందలి గౌరవాధిక్యముచేఁ
బ్రతినాయకుని సుగుణసంపత్తును మఱుగుపఱిచి వానిని
తృణీకరించుచున్నారు. అది సహృదయలక్షణము గాదు.
అట్లే మన నటకులలోఁగూడ రావణభీమసేనాదులు రంగ
స్థలముపై నేమి మాటాడినను (తుదకు భార్యతో సంభా
షించునపుడు సైతము) పెద్దగొంతుకతో రౌద్రరసమే
యొప్పింపవలయునని తలఁచెడివారు గలరు. అనఁగా
రావణాదులయం దొక్క రాక్షసత్వము దక్క నెన్నఁ
దగిన యితరగుణము లెవ్వియు లేవని వారితాత్పర్యము.

శ్రీ నాగభూషణరావుగారీ యభిప్రాయమునకు
లోనుగాక తాము గైకొన్న పాత్రమును జక్కని నేర్పు
తోఁ బ్రదర్శించిరి. ధిషణాధురంధరుండగు షేక్స్పియరు
మహాకవియొక్క నాటకములలోఁ గనుపట్టు "భావసం

---

* అస్థానే రోదనాక్రోశహసితస్మితనర్తనమ్, గీతవాదిత్రవాగంగవిక్షేపాస్ఫోటనానిచ.
—వాగ్భటము, ఉత్తరస్థా. అ. ౬. శ్లో. ౭.

అసామ్నా వేణు వీణాది శబ్దానుకరణం ముహుః. —వాగ్భటము, ఉత్తరస్థా. అ ౬. శ్లో. ౮.
పిత్తాత్సంతర్జనం క్రోధో ముష్టిలోష్టాద్యభిద్రవః. —వాగ్భటముఉత్తరస్థా అ ౬. శ్లో ౧౧.
అమర్ష సంరంభ వినగ్న భాషణ సంతర్జనాభిద్రవణౌష్ణ్యరోషాః. —మాధవనిదానము.

"ఘర్ష" మను నాటకాంగమీ ప్రహ్లాదనాటకమునఁగూడఁ గనుపించుచున్నది. కవి హిరణ్యకశిపునిహృదయమందు విష్ణు ద్వేషమునకును, పుత్రప్రేమకును ప్రచండమైన పోరాటముఁ గల్పించియున్నాఁడు. ఈ సంకులభావ సమరములో నొకతూరి విష్ణుద్వేషమును, మఱియొక తూరి పుత్రప్రేమయు విజయముఁ బొందుచుండును. కావున హిరణ్యకశిపు నిది మానవత్వ రాహిత్యముచే కొయ్యబాఱిన రాక్షసత్వము గాదు. ఈవిశేషము ప్రేక్షకుల మనస్సులో నాటునట్లు లీమానసభావములయొక్క క్షణక్షణము లగు జయాపజయములఁ బ్రదర్శించుటకు మంచి నేర్పరియైన నటులవుఁ డుండవలయును. శ్రీనాగ

చిత్రము ౧

భూషణరావుగారు మొన్నటి ప్రదర్శనములో సరస్వతీ సాహిత్యసభవారి కీ కొఱంతలేకుండఁ జేసిరి. హిరణ్యకశిపుడు ప్రహ్లాదుని గీతములయందలి వస్తువును గ్రహించుచు వాని మాధుర్యమును బ్రశంసించు సందర్భములను, ప్రహ్లాదుని విష్ణుభక్తి ప్రదర్శనముచేఁ దనయం దుద్దీపితమైన విష్ణుద్వేషమువలన హిరణ్యకశిపువు తనక నేకవరము లిచ్చిన బ్రహ్మనుగూడ మఱచి తానే ముల్లోకమునేలు దైవము నని ప్రకటించుకొనుపట్టును, "చోద్యంబయ్యెడి నింతకాల మఱిగెక్......," "నాకుం జూడఁగఁ జోద్యమయ్యెడిఁగదా నాతండ్రి......" మొదలగు పద్యములలోఁ బొంగిపొరలెడి పుత్రప్రేమను అభినయించునపుడు శ్రీ నాగభూషణరావుగారు చూపిన ప్రతిభ సులభసాధ్యము గాదు.

చిత్రము ౨

రంగస్థలముపై నౌచిత్యము భంగము కాకుండఁ బద్యముఁ జదువుటకుఁగూడఁ గొంత నేర్పవసరము. శ్రీ నాగభూషణరావుగారు పద్యములు నిరక్షరకుక్షులకు సైతము బోధపడునట్లు చదువఁగలరు. అంతియకాక వారు రాగమంతయుఁ బద్యముననే యిమిడ్చి పద్యము చివర రాగముఁ జాలించు నలవాటుగలవారు. ఈపద్ధతి యత్యంత ప్రశంసాపాత్రము. సంభాషణ మధ్యమున శ్రోత తాను వినుచున్న వాక్యములకు బ్రత్యుత్తరముగాఁ దనముఖమునఁ గొన్ని భావముల జూపవలసియుండును. పద్యరూపమగు సంభాషణములో వక్త పద్యావసానమున దీర్ఘముగ రాగ మాలాపింప సాగినచో శ్రోత తనముఖ

చిత్రము 3

మునఁ జూపవలసిన భావ మెద్ది? కావునఁ బద్యముతోఁ బాటు రాగముకూడ నాపకపోవుట యొక దురభ్యాసము.

హృదయంగమములగు నిట్టి యుత్తమాదర్శములతోఁ గూడిన యభినయ కళయందు నిష్ణాతులైన శ్రీ నాగభూషణరావుగారు ఆంధ్రనాటక రంగోద్ధరణమునకు ముందుముందు లెస్సగాఁ దోడ్పడఁగలరని నానమ్మకము.

లక్కరాజు నరసింహారావుగారు.

"గర్బా" నాట్యము

శ్రీయుతులు సౌదామినీ మెహతా, బి. ఏ. గగన్‌విహారీయల్ మెహతా, (యమ్. ఏ.) గార్లు "మాడరన్‌రివ్యూ" పత్రికయందు గుజరాతు, కథియవాడు దేశములం దనాదినుండియు ఆచారముగా వచ్చుచున్న "గర్బా" యను నాట్యవిశేషమును గురించియు, ఆకళ యొక్క పునరుద్ధరణము, ఆందలి సంస్కరణములనుగూర్చి యుసంగ్రహముగా చర్చించియున్నారు. ఆంధ్రులలోఁగూడనిట్టి క్రీడావిశేషము లనేకముగ వర్తమానకాలమున జీర్ణదశనంది, క్రమక్రమముగా రూపుమాయుచున్నవి. ఆంధ్రదేశమునందు పలుతావులలో స్త్రీలు "గొబ్బితట్టు" ఆచారముగలదు. ఇయ్యది సాధారణముగా సంకురాత్రిపండుగ సందర్భమున జరుగును. ఇది కొంతమట్టునకు గుజరాతీయుల "గర్బా"ను బోలియుండును. మరియు ఆంధ్ర బాలికలువేయు "జడకోలాటము" ఘూర్జరస్త్రీల "గోఫా" వంటిదే. ఇదియునుగాక ఆంధ్ర దేశమందీనాటికిని అచ్చటచ్చట సప్తాహములు, బ్రహ్మోత్సవములు, శ్రీరామయుత్సవములు జరుపబడుచున్నవి. వీనియందు రాసక్రీడాదికములను సలుపుచున్నారే కాని, రానురాను వీని ప్రచారము సన్నగిల్లుచున్నది. అష్టపదులు, గీతగోవిందము, నారాయణతీర్థులవారి తరంగములు మొదలైనవానిని సంకీర్తనము గావించువారుగాని, అట్టివారి నాదరించి, ప్రోత్సాహమొసంగువారుగాని అరుదుగా కాన్పించుచున్నారు. ఇట్టి తరంగకాలక్షేపములు, యక్షగానములు, జంగంకథలు, భక్తిప్రదీపకములును, ఆనందసంధాయకములేగాక, జాతీయ భావవిలసితములై ఆంధ్రత్వమునుగూడ ప్రతిబింబింప జేయుచున్నవి. ఘూర్జరదేశమునం దట్లు జీర్ణములై, కనుమరుగుచున్న నీగర్బా రాసక్రీడాది నాట్యకళలు యిరువది, యిరువదియైదు సంవత్సరములుగా పునర్వికాసమునంది, నేడు పల్లెలు, పట్ట

చిత్రము ౧

ణము లందంతటను, విద్యాధికులు, జనసామాన్య మెల్లరచే సర్వజనాదరణమం బడయుటకు ఘూర్జర దేశమందలి యాధునికకవికుమారులయొక్కయు, కళాసేవకులు, కళాభిమానులయొక్క ఉత్తమోత్తమ కృషియేకారణము. ఆంధ్రలోక మిట్టికళలందు పూర్వము వేదజిక పను భవించియుండలేదు. వలయు సంస్కారములతో వానినెల్ల పునరుద్ధరించుటకు బూనుకొను భారము కళోపాసకులును, విద్యావిశారదులు నగు పండితజనులపై గలదు. ఘూర్జరదేశమం దీకళావ్యాప్తి యెట్లుకలిగెనో విశదీకరించు నీవ్యాసము ఆంధ్రుల సంకల్పసిద్ధికి తోడ్పడు గాకయని కోరుచున్నాను.

"గర్బా" నాట్యము గుజరాత్ కథియవాడు రాష్ట్రములకే ప్రత్యేకముగా చెందినదైయున్నది. దీనిని కనులార తిలకించి, అందలి మంజుగానమును వీనులార నాలకించినగేగాని ఈనాట్యముయొక్క కళాకౌశలము సంపూర్ణముగా విదితముగాజాలదు. రమణీయమగు తాళప్రస్తారము, తదనుసారియగు సులలితమందగమనము మంజులగాన సముపేతమై ఘూర్జర దేశస్త్రీల కీనాట్య మమూల్య శోభను కలుగజేయుచున్నది. ఈ నాట్యవిశేషమును స్వయముగ వీక్షింపనివారి ఉపయోగార్థమై సంగ్రహముగా వివరించుచున్నాము.

వివిధాలంకారభూషితలగు పెక్కుండ్రు స్త్రీలు చంద్రాకృతిగ నిలచి, తాళయుక్తముగ పాటలు పాడుచు, తాళమున కనుగుణముగ మందగతుల హృదయానందకరముగ చరింతురు. వీరిలో ముందుగ నొక్కయువిద ఒక్కొకచరణముగ చెప్పుచుండును. మిగిలినవారందరు దానినే తిరుగబాడుచుందురు. "గర్బా" యందు "సాఖీ" యనుభాగములుగూడ కొన్నిగలవు. "సాఖీ"లను పాడునపుడు వానికి తాళముండదు గావున ఊరకనిలచి పాడెదరేకాని తిరుగుచుండరు. లయప్రస్తారము, అడుగులపొందిక, హస్తసంచలనము, తాళమునకై యొకింత క్రిందికి వంగినపుడు ఇంపగు వీరి శరీరాకృతియు, గానగమనముల సమన్వయమును, వివిధాలంకరణములును-ఇవి యన్నియు నొకచోగలసి నేత్రపర్వమొనర్చుచు ప్రేక్షకజనచిత్తముల నెంతయు కట్టివైచును.

"గర్బా" నాట్యము కడుంగడు ప్రాచీనమైనది. నవరాత్రులందు కాళికాదేవికిని, మిగిలిన దేవతలకును "గార్బో" యనుపాత్రలచే, నారాధన జరుపుటంజేసి దానినుంచి "గర్బా" నాట్యమేర్పడినదని యూహింపవచ్చును. మట్టితో గుండ్రముగా తెల్లనిరంగుగల పాత్రలనుచేసి వానికిచుట్టును సన్నరంధ్రములుచేసి పాత్రలలో నేతిచే నొకదీపములను వెలిగింతురు. వీనినే "గర్బో" లందురు. విజయదశమికి నవరాత్రములలో నీపండుగను తమ తమగృహములందు సలుపువారందరు నీవిధముగ ఊరిలోని స్త్రీలనందరను పేరంటమునకువలె "గర్బా" నాట్యమున కాహ్వానింతురు. వీరితో పాటు యింటి యజమానురాలు (గృహిణి) గూడ "గార్బో" పాత్రను తలపైనిడుకొని నాట్యమునందు పాల్గొనును. ఈయాచారము నేటికిని గుజరాతు దేశమున వాడుకయందున్నది. అనగా నవరాత్రములలో కడపటి దినమున అనగా దశమిపండుగకు లోగడరాత్రి, రేయంతయు "గర్బా"లతో జాగరణచేసి, ఉదయముగుటతోడనే దేవత నంపకముచేయుటతో బాటు "గర్బో"లనుగూడ నదిలో విడచిపెత్తురు. నవరాత్రములందును, గర్బాలు పాడుట కాహ్వానింపబడిన స్త్రీలకందరకును "పాటాసము" లనబడు గుండ్రని చక్కెరబిళ్లలు పంచిపెట్టబడును. ఇప్పుడిపుడు ఈ తినుబండారములను ఇత్తడిపాత్రలలోనుంచి (మనవారు ముత్తయిదువులకు వాయనము లిచ్చునట్లు) యిచ్చుట వాడుకయైనది. ఈవాయనమును "లహాణీ" యనిచెప్పుదురు. ఏయింట నీగర్బాజరుగునో ఆయింటి గృహిణి నవరాత్రములం దొకదినమున తనకంతు దానము లొసంగును. మిగత నెనిమిది దినములందును మిగిలినవారిలో యథాశక్తి ఉభయములను పెట్టుకొందురు. నవరాత్రిదినములందు ప్రతిపట్టణమునను, ప్రతిపల్లెయందును వీథులందన్నిట, యింటింటను నీగర్బాలు వినుపించుచుండును. ఆప్రాంతములో నివసించు స్త్రీలెవరైనను వీనియందు పాల్గొనవచ్చును. పురుషులు వీనిని, చూచి ఆనందింతురు. పూర్వమునుండియు "గర్బా"లందు మామూలుగ 'ఢోలకు' (ఉత్తరదేశమందలి మృదంగము) వాయింపబడుచుండెడిది. కాని ప్రస్తుతము హార్మోనియము మొదలైన

నవీన వాద్యములుగూడ ఉపయోగింపబడుచున్నవి. సాధారణముగానీ "గర్బాలు" భద్రకాళీ, బహుచరజీ, అంబాజీ మున్నగు దేవతల ప్రీత్యర్థమై కావించెడి ఆరాధనలు. ఇతర ప్రాంతములందువలెనే ఇచ్చట మతమే కళకు ప్రోత్సాహజనకమై యున్నది. నాట్యగానములు, మతవిశ్వాసమును భక్త్యుత్సాహములను ప్రకటించుచుండును· ప్రేమగీతమగు మరొక క్రీడావిశేషము సర్వసాధారణమై యున్నది. దీనియందు ధర్మనిష్ఠమగు భక్తిశీలమును, కామక్రియావిషయికమగు ప్రేమతత్వమునకును ఆనందసంధాయకమగు సమన్వయము గుదుర్చబడినది. ఈ భక్తిప్రపూరితములగు గీతములు సరళమగు చక్కని శైలిగలిగియుండుటచేతను, కేవలము కవిత్వమే ప్రధానముగాలేక సంగీతమున కధికముగా తావొసంగబడియుండుటచేతను ఇయ్యవి, ఆధునికకవులు రచించుచున్న గీతములకంటెను అన్నివిధముల నెక్కువ జనాదరణను బడయుచున్నవి. శ్రీ. మీరాబాయ్, వల్లభ్ గార్లు రచించిన "గర్బా" గీతములు, శ్రీ. నరసింహ మెహతాగారు రచించిన "రాస" గీతములు చాలా ప్రచారమునందున్నవి. శ్రీ కృష్ణలీలను వర్ణించు సుప్రసిద్ధ కవిశేఖరులగు దయారాంగారి "గర్బా" గీతము లిప్పటికిని గుజరాతుదేశమున పెక్కుతావుల పాడబడుచునే యున్నవి. పూర్వకాలమునందీ "గర్బాలు" నోటబాడుచు ఒకరినుండి యొకరు నేర్చుకొనుసాంప్రదాయముగ నేర్పడెనే గాని వ్రాతమూలముగ రాలేదు. ఇటీవల ఆధునికకవులీ "గర్బా"లను వ్రాయగడంగుచున్నారు. వేర్వేరుకాలములందాయాకవులు రచించిన "గర్బా"లు సేకరింపబడి

చిత్రము ౨

కథియవాడు దేశమున "రాస" యను మరొక విధమగు "గర్బా" అధికముగా వాడుకలోనున్నది. బృందావనవిహారియు, నందునిపట్టియునైన గోవిందుడు గోపికలతో సలిపిన రాసక్రీడనుండియే ఈ "రాస" జనించెనని చెప్పవచ్చును. కథియవాడునందు స్త్రీపురుషు లుభయులును పాల్గొనజాలెడి "సంయుక్త రాసక్రీడలు" నేటికిని ఆచారముగా వచ్చుచున్నవి. స్త్రీలకు ప్రత్యేకముగ నెట్లు రాసక్రీడగలదో పురుషులకును అదేవిధముగా ప్రత్యేక రాసక్రీడయును గలదు. పురుషులు "దండీ"లనెడి చిరుగంటలు కట్టబడిన చిన్నకర్రలను చేతబూని వానితో తాళమువేయుచు, వలయాకృతిగ తిరుగుచు పాడుచుందురు. ఈక్రీడయందు గానమాధుర్యము కంటెను, వారినటన కౌశలమే ప్రధానముగా మనదృష్టి నాకర్షించును. దేవీ సంబంధమగు "గర్బా"గాక శ్రీకృష్ణుని

ముద్రింపబడుచున్నవి. వర్తమాన కవులలో నెక్కుడు ప్రఖ్యాతి వడసినవారు నందలాల్ డి. కవిగారు. వీరి గీతములందు సరసమును, ప్రౌఢమును నగు కవనమేగాక మంజులమగు గానముకూడ నిమిడియున్నది. మరియు వీరు తమగీతముల కేర్పరచిన రాగతాళములు (మట్టులు)మిగుల సులభమై "గర్బా"లకు ప్రత్యేకముగ అనుకూలించియున్నది. వేర్వేరు సమయములందు బాడుటకనువగునటుల వివిధములగు గీతముల నెన్నింటినో వీరు రచించిరి. వీరుగాక మరియు శ్రీయుతులు, యన్. బి. దివాతియా, ఖబర్దార్, బోతత్కర్, కేశవసేట్, దేషాబ్జీపార్మర్, త్రిభువనవ్యాస మొదలగువారు పెక్కుమంది 'గర్బా'లను వ్రాయువారు లేకపోలేదు.

కొలది సంవత్సరములుగ, జానపదుల పాటలందును, పల్లెటూరి ప్రజల "గర్బా"గీతములందును ప్రజ లెక్కుడు శ్రద్ధ మాపుచున్నారు; పట్టణములందలి విద్యాధికలగు స్త్రీలుసైతము వానిని బాడుచున్నారు. పల్లెలలో పాటకజనులచే పాడబడెడి గ్రామ్యభావయందు రచింపబడిన ఈ"గర్బా"లు ప్రత్యేక కళాస్వరూపమును కలిగియున్నవి. వీనియందలి కవిత్వమంతటి లక్షణయుక్తము గాపనినను, మధురమును,సమ్మోహనమునునగు వానిగానము మాత్రము వానికొప్పుట లేనివన్నె దెచ్చుచున్నవి. సహజమగు, అకృత్రిమశైలియందు వ్రాయబడియుండుటచే నియ్యవి చదువుటకంటెను పాడుట కెక్కువ ఆహ్లాదకరముగ నుండును. ఇట్టిఅమూల్యమగు పాటకజనుల పదమునను వానియంతటనవి నశింపకుండ పునరుద్ధరించి, విద్యాధికులకు వీనిరమ్యతను ప్రకటించినవారు కథియవాడునందలి రాన్‌పూరు "సౌరాష్ట్ర"యను గుజరాతి వారపత్రికా సంపాదకీయవర్గమునకు జేరిన శ్రీ జావర్‌చంద్ మేఘానిగారు. గుజరాతు,కథియవాడునందు నివసించెడిలోధులు, భిల్లులు, ఖావసులు, పెడ్లుమొదలైన వేర్వేరు తెగలవారిలో నీనాట్యము లిప్పటికిని వాడుకయందున్నవి. సామాన్యముగా నవరాత్రములందు దేవీపూజల సందర్భమునందీ"గర్బా"లు జరుపబడుట వాడుకయైనను, క్రమముగా నీయాచారము పేక్షింపబడుచువచ్చెను. కాని గడచిన ౨౦ లేక ౨౫ సంవత్సరములాదిగా మరల నీ"గర్బా"లు పునరుద్ధరింపబడి, వినూత్నభావములతో నవీనకళలతో నిర్వచింపబడుచున్నవి. ఒక నవరాత్రి, "హుంజా"పండుగలందేకాక జన్మదినోత్సవములు, వివాహములు మొదలైన శుభసమయములందుకూడ మతసంబంధమింతమాత్రమును లేకయే విలాసార్థమిా 'గర్బా' నాట్యములు జరుపబడుచున్నవి. అందుచే ప్రస్తుతము గుజరాతు, కథియవాడు దేశములందు సామాన్యముగ పాఠశాలలు, కళాశాలలు,

చిత్రము ౯

సభలు, సమావేశములు, నాటకములు, ప్రదర్శనములు, అన్నిటియందును ఈ నాట్యము ప్రదర్శింపబడుచునే యున్నది. ఆశ్వీనమాసాదియందు గుజరాతు దేశమున కరిగిననో దేశమందెల్లెడల స్త్రీలీ నాట్యమును గావించుట చూడవచ్చును.

ఈగర్బాలం దిటీవల నూతనముగా కొన్ని మార్పులు చేయబడినవి. పూర్వకాలమునందు చేతులు తట్టుచు మాత్రమే తాళమును వేయుచుండెడివారు. ప్రస్తుతము "కలశము"లను వెండిగిన్నెలతోను, "తంబుర" "ఖంజరీ", "మంజీరా", మొదలైనవాని నుపయోగించి మంజులారవములను జనింపజేయుచున్నారు. స్త్రీలు కొన్నిసమయములందు మృణ్మయపాత్రలలో దీపములు వెలిగించి వానితో నాట్యమును సలిపెదరు.

ఈ "గర్బా"లందు "గోఫా"యను మరొక నాట్య విశేషముగలదు. అదియును ఇప్పుడిపుడే పునరుజ్జీవనమును గాంచుచున్నది. ఇందు పాల్గొనెడి స్త్రీలు పాటల బాడుచు, వలయాకారముగ తిరుగుచు పైనుండి వ్రేలాడగట్టబడియుండెడి త్రాళ్లను జడగా అల్లి, మరల నాజడను విప్పెదరు. ఇయ్యది జడకోలాటమును బోలియుండును. ఈనూతన విధానములన్నియు "గర్బా"నాట్యమునకు వింతశోభను సమకూర్చినవి. "గర్బా"లందు నాట్యమున కెక్కుడు ప్రాధాన్యమొసంగబడుచు, క్రమాభివృద్ధినందుచున్నది. ఇదివరలో లేతరంగులు గల చీరెలను ధరించువారిటీవల కొలది సంవత్సరములనుండి, రాజపుటానా, కథియవాడు ప్రాంతములందు అద్దింపబడుచున్న చుండారీ, బాంద్‌ఖానీయను చీరల క్రొత్త రకము లెక్కువగా వాడబడుచున్నవి. వీని అంచులపై వెండి, బంగారు జల్తారులచే నందముగా అల్లికవేయబడియుండును. సామాన్యముగా నీ నాట్యములు రాత్రి వేళలందు జరుపబడుటచే దీపకాంతులముందీనక్కని, నిండువర్ణములు వింతరంగుల నీనుచుండును. స్త్రీలు తమ పాదముల ధరించు అందియలచిరుమ్రోతలు వారి కోమల కంఠస్వరమునందు మేళవింపబడి వారిగానమును మరింత ఆహ్లాదజనకముగ జేయును. "గర్బా"యందు, వర్ణము, గానము, సొబగు, మాధుర్యము లిమిడియున్నవి. ఇది యొక సుందరమును, సుమనోహరము నగు కళాస్వరూపము. ప్రజల విజ్ఞానమును, ఆత్మతత్వమును ప్రకటింపగల లలితమగుకళాసాధనము. విద్యాధికులందును, సామాన్యజనులలోను సమధికాదరణమును గలిగియున్నది. వ్యక్తి సమష్టిజీవితానందముల దొకటియై, భరతవర్షపు కళాసాంప్రదాయములకును, కళాభ్యున్నతికిని మిక్కిలి తోడ్పడుచున్నది."

నీలంరాజు వెంకట శేషయ్య

అఖిలభారత మితవాదమహాసభ

ప్రతివాదిభయంకర రంగాచార్యులుగారు

కడచిన డిసెంబరునెల **29,30,31,** తేదీలలో అఖిల భారతమితవాద మహాసభ పండ్రెండవ సమావేశము మదరాసునగరమున జరిగినది. ఆసమావేశము నలంకరించిన పెద్దలలో శ్రీయుతులు శ్రీనివాసశాస్త్రి, సప్రూ, సెతల్వాడ్ శివస్వామిఅయ్యర్, చింతామణి, రామచంద్రరావు మున్నగు ప్రముఖులు గలరు.

మొత్తము ప్రతినిధులందరును గలిసి ౨౦౧ మంది యుందురు. పెద్దలలో రంగనాథముదలి, జతీంద్రనాథబసు మున్నగు నే యిద్దరుముగ్గురో తప్ప మిగిలినవారందరును నూట్లతోనే సభాభవనము నలంకరించిరి. ఇది మిక్కిలి విచారకరమగు సంగతి. విదేశవస్తువులను, విదేశవస్త్రములను ఉపయోగించుట నష్టమైనచో-బహుశః మితవాదులీ సిద్ధాంతము నొప్పుకొనరు-విదేశీయమగు జీవితవిధానము ననుసరించుట అంతకుమించిన నష్టము. మొదటిది కేవలము భౌతికము: విదేశవస్తువులను దీసి పారవైచుట సాధ్యము. కాని రెండవది ఆచరణము మానవుని జీవితమును శాసింపదగిన మానసికస్వాతంత్ర్యమునకు సంబంధించినది. మొదటిది భౌతికదాస్యము, రెండవది నైతికదాస్యము. భౌతికదాస్యముకన్న నైతికదాస్యము నూరురెట్లు భయంకరము. మనము ఆంగ్లదేశమున, ఆంగ్లేయుల సంఘములో, నిరంతరము జరుగుచుండు నవసరములలో వారి వేషభాషలనే పూర్తిగ స్వీకరించుట యవసరమైన నగుగాక. కాని భారతదేశములో, 'భారతీయులనడుమ, భారత జాతీయతను చాటుచు, భారతీయుల స్వాతంత్ర్యపరత్వమును ఢంకాబ్రమోగించి ప్రపంచమునకు బ్రకటింపవలసిన యిట్టిసందర్భములలో యువకులకు మార్గదర్శకులుగ నుండవలసిన పెద్దలు భౌతికముగ, నైతికముగ విదేశీయదాస్యమునే ప్రకటించుకొనుటకు సంసిద్ధపడినచో ప్రపంచము మనలను ఏదృష్టితో గ్రహించునో ధీమంతు లూహించుకొందురు గాక. ఐన నిది అధ్యక్షులు, ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు, తమ యుపన్యాసములలో సూచించిన మితవాదుల 'ఆధునిక నాగరకతావిశ్వాసము'నకు 'ఆధునికవిజ్ఞానవిశ్వాసము'నకు నిదర్శనమైనచో, నది మిక్కిలి శోచనీయ మగునవస్థ.

సహజముగ, సమావేశము మూడుదినములలోను, చాలభాగము నాక్రమించినవి, తీరుమానముల వరుసలో గూడ చాలభాగము నాక్రమించినవి (తీరుమానములువ్యాసము చివరనీయబడినవి.) లండన్ సభనుగూర్చిన నిర్ణయములు. ఇవికాక మరిరెండుపెద్ద తీరుమానములు గలవు. అందొకటి తూర్పుఆఫ్రికా భారతీయులకు సంబంధించినది. రెండవది స్వదేశసంస్థానములకు జెందిన తీరుమానము. ఇదియు చాలభాగము ఏదోవిధముగ లండన్ సభకు సంబంధించినదే. ఈసందర్భమున గమనింపవలసిన యంశ మొకటి కలదు: సంస్థానములసమస్య మిక్కిలి క్లిష్టమైనది. సాంఘికసమస్యతో బాటుగ హిందూదేశపు స్వరాజ్యప్రాప్తికి నిరంతరముగ నడ్డు దగులుచున్న ప్రబలనిరోధములలో ప్రధానమైన దిది. ఇట్టి ప్రధానాంశమునకు సంబంధించిన తీరుమానము, చర్చకుపాలగుట కనట భేదాభిప్రాయమే లేకపోయినను, అసమపక్షము, నాయకుల వ్యాఖ్యానము నక్కైన పూర్తిగ తగియుండెను. ఇట్లయ్యు, సప్రూ, చింతామణి, రామచంద్రరావు మున్నగు ప్రముఖులు, విషయము బాగుగ దెలిసిన నాయకు, లచటనుండియు దానిని రవ్వంతయు వివరించి చెప్పకపోయిరి. మామూలు ప్రతినిధులకిది యొక గొప్పనష్టము. ఇంక ఉపన్యాసముల నాక్రమించినది ఇర్విన్ ప్రకటనము ఈయుపన్యాసములలో గూడ చాలభాగము కాంగ్రెసును దూషించుటతో ముగిసినది.

అధ్యక్షులగు శ్రీయుత ఫిరోజ్ సెత్నాగారు చెప్పినట్లు ఈప్రముఖులలో చాలమంది, ఇంతకుముందు, ఏదో ఒకవిధముగ ప్రభుత్వాంగముతో ప్రత్యక్షసంబంధము గలిగియుండినవారు. శ్రీయుత శ్రీనివాసశాస్త్రిగారు సెలవిచ్చినట్లు ఇప్పటి పరిస్థితుల క్లిష్టత్వము అసాధారణము; సాటిలేనిది. ఇట్టియీ సందర్భమున మితవాదులు తమబాధ్యత నెంతవరకు నిర్వహించినదియు తెలిసికొనుట అవసరము.

మితవాదుల కార్యక్రమమునుగూర్చి సమాలోచించు నపుడు మనము రెండు సంగతులను మాత్రము గట్టిగ జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును. మొదటిది, అధినివేశప్రతిపత్తి (Dominion Status); రెండవది శాసనబద్ధమైన ఆందోళనము. మొదటిది ఆదర్శము; రెండవది ఆదర్శమార్గము. అధినివేశ ప్రతిపత్తితప్ప భారతదేశమునకు ఆశపడదగిన రాజకీయౌన్నత్యము వారిదృష్టికి కనబడదు; వారియభిప్రాయము ప్రకారము ఆంగ్ల భారతదేశముల యీస్నేహము, బ్రిటిషుసామ్రాజ్యముతోడి సంబంధము భారతీయుల మహాభాగ్యమువలన లభించినవి. ఇట్టియీ సంబంధమును వదలుకొనుట యాత్మద్రోహము. మనము గట్టిగ వాదించినచో ఇంగ్లీషువారు మనకు అధినివేశప్రతిపత్తి నిచ్చితీరెదరు. అందుచేత ఈ అధినివేశ ప్రతిపత్తిని సంపాదించుటకు గూడ మనకున్నది ఒక్కటే సాధనము. అది శాసనబద్ధమగు నాందోళనము. ఐన, శాసనబద్ధము అనుపదమున కర్థముమాత్ర మింతవర కెవరును స్పష్టముగ వివరింపలేదు. మితవాదుల యభిప్రాయము ననుసరించి ప్రభుత్వములో పదవుల నంగీకరించుట మొదలు సైమనుకమిషను బహిష్కారము వరకు శాసనబద్ధమగు విధానము; కాని గాంధిమహాత్ముని ఆసహాయోద్యమము మాత్రము ట్లుకాదు! ఎట్లయిననేమి, మనకిచ్చట కావలసినది మితవాదుల ఆశయము; దానిసాధనము. ఆసహాయోద్యమము శాసనబద్ధమా కాదా యను చర్చ యిచట ననవసరము. పైన జెప్పినట్లు వారియాశయము బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునకు లోబడిన స్వాతంత్ర్యము; దానికిసాధనము శాసనబద్ధమయిన ఆందోళనము. ఈరెంటిపై నాధారపడియే నేటివరకు వారికార్యక్రమము నడిచినది. దీని ననుసరించియే మొన్నటి పంద్రెండవ మితవాద మహాసభ కార్యక్రమము గూడ సాగినది. అధ్యక్షుని యొక్కయు, ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షునియొక్కయు నుపన్యాసములును, సభవారి తీరుమానములును పైసంగతులను స్పష్టముగ జాటినవి.

"అధినివేశప్రతిపత్తి మనకీయరాదని ఇంగ్లండుదేశము తలచినను ఈయకతప్పదు; అట్లీయకుండుట సాధ్యమైనను, అట్టికోరిక ఇంగ్లండుకు ఉండదు. ఇది మాగట్టినమ్మకము. కావుననే మాలక్ష్యము అధినివేశప్రపత్తి." (అధ్యక్షుడు: సర్ సెత్వాల్)

"కావున, బ్రిటిషు సామ్రాజ్యాంతర్గతమైన, సంపూర్ణమగు స్వాతంత్ర్యము మాపక్షముయొక్క ఆశయముగ నున్నంతకాలము, వాదబలము, శాసనబద్ధమగుప్రతిఘటనము (Constitutional Oppositoni), శాసనబద్ధమగు సహకారము (Constitutional Co-operation) పై యాశయమునకు సాధనములుగ నున్నంతకాలము మాపక్షముయొక్క కాని, దేశముయొక్కగాని భవిష్యత్తును గూర్చి మేము భయపడవలసిన యవసరమేమియు లేదు."

(ఆ. సం అధ్యక్షులు: సర్. సి. పి. రామస్వామి అయ్యరుగారు.)

వీరిరువురి ఉపన్యాసములును హిందూదేశము నేడే అధినివేశప్రతిపత్తికి తగియున్నదని నిర్ధారించు ప్రబలవాదములు. రామస్వామి అయ్యరుగారు తమరాజకీయ పరిజ్ఞానము నంతను వినియోగించి, ఏదేశములోనైనను రాజకీయ స్వాతంత్ర్యము వచ్చినమీదటనే యభివృద్ధి సాధ్యమైనదని చక్కగ నిరూపించిరి. సెత్వాల్‌గారు తమ ఉపన్యాసమున చాలభాగము ఇర్విన్‌ప్రభువుగారి 'రౌండ్ టేబల్ సమావేశమును' గూర్చిన ప్రకటన భారతీయు లంగీకరించి తీరవలయునను వాదమునకు వినియోగించిరి. వారి యభిప్రాయము ప్రకారము దాని నంగీకరింపకున్నచో "హిందూదేశము మిక్కిలి గొప్ప తప్పు చేసిన దగును." కాని, ౧౯౧౯ సం. గవర్నమెంట్ ఆఫ్ ఇండియా చట్టముయొక్క * ఉపోద్ఘాతము లోని యంశములలో మార్పేమియు నుండదని పార్లమెంటులో ప్రభుత్వము ప్రకటించినదికదా. అట్టిచో మన సహకారమున కవకాశమెక్కడ? అనుసందేహము ప్రజల

* హిందూదేశమునకు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వము, ఒక్కసారిగగాక, క్రమక్రమముగ నొసంగబడుననుటయు, ఇట్లు క్రమముగ నెప్పుడెప్పుడెంతెంతయభివృద్ధిని పొందవలయునో ఆ పరిమాణమును నిర్ణయించు నధికారము పార్లమెంటుకే కలదనుటయు ఈ యుపోద్ఘాతముయొక్క సారాంశము.

ఆకస్మిక ఛాయా చిత్రములు

3. సంతృప్తి

(మొదటి బహుమానము) ౧-3 శ్రీయుత యం. కె. రంగస్వామి అయ్యంగారి చిత్రములు.

౪. కణ్వానదీస్నానఘట్టము-అంగరవద్ద

(మూడవ బహుమానము) శ్రీయుత యం. నాగేశ్వరరావుగారి చిత్రము

శ్రీయుత కె. ఆర్. రాజరత్నముగారి చిత్రము.

౫. 'మల్లేలమ్మా మల్లేలు యీ తల్లీసత్యం చూఁడంచా' :

౬. సముద్రప్రాంత ప్రకృతి-విశాఖపట్టణం
(రెండవ బహుమానము)
శ్రీయుత వి. తెన్నేటిగారి చిత్రము.

కుండవచ్చును. ఐన నట్టిసందేహమును పారద్రోలవలయు నని వారి యభిప్రాయము. వారు తలచినట్లు సందేహము లేకుండ చేసికొనుటకు దగు ప్రబలకారణము లేవియు లేకున్నను, ఆయనుమానము ప్రబలుటకే తగుకారణము లగపడుచున్నను, మనము వైస్రాయిగారి యాహ్వానము నంగీకరించియే తీరవలయును. ఇందుకు వారికిగల కారణ మొక్కటియే వారికే కాదు, మితవాదులందరికి గూడ ప్రకటనము నంగీకరించుట కదియే కారణము. "ప్రస్తుత స్థితిగతులలో ఆనిర్బంధములు, ఆపరతులు ఉండవని వాగ్దాన మొనర్చుటను ప్రభుత్వమునకు కేవలము అసాధ్యమైపోయినది. కాని అంతమాత్రముననే పార్లమెంటు అవసరమైనచో, వానిని తొలగించనని భావింపకూడదు" అని వారి వాదము. ఇట్లు మనమందరము నమ్ముటకు, మితవాదులు నమ్మనున్నారు గదా యన్నదితప్ప మరి యొకకారణ మేదియు గానరాదు.

ఎట్లయిననేమి, వైస్రాయిగారి యాహ్వానము ననుసరించి, లండనులో జరుగబోవు సభ రౌండ్ టేబుల్ సమావేశమనియు, నచ్చట చర్చింపబడు విషయము అధినివేశప్రతిపత్తివిధానమే యనియు ఒకనమ్మకము దేశములోని రాజకీయనాయకులను, చాలమంది, నావహించినది. కాంగ్రెసులోనే చాలమంది యట్లు తలచువారున్నప్పుడు మితవాదులమాట యింక చెప్పవలసినదేమి? మొత్తము మీద నీగడబిడ, యీతొందర చాలవిచిత్రముగ మాత్ర మున్నది. ఇర్వినుగారి ప్రకటనములో నెచ్చటను, రౌండ్ టేబల్ సమావేశము అనుమాట లేదు. ప్రతిపత్తినిర్ణయమునుగూర్చిన వాగ్దానముగాని, సూచనగాని యెందును గానబడదు. సభనుగూర్చి ప్రకటనమున నిట్లున్నది: "అందుచే, సైమను కమిషనువారును, సెంట్రల్ కమిటీ వారును తమనిర్ణయములను ప్రకటించిన తరువాతను, బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారికి, ఇండియాప్రభుత్వముతో సంప్రతించి, ఉన్న సాధ్యమునుబట్టి పైనిర్ణయములను సమాలోచించుటకు అవకాశము గలిగినమీదటను, వారు (బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు) బ్రిటిషు ఇండియాప్రతినిధులను, స్వదేశసంస్థానముల ప్రతినిధులను ఆయాసందర్భములనుబట్టి, కలిసికాని, లేక వేరువేరుగాగాని తమ్ము కలిసికొని, భారతదేశసమస్యలనుగూర్చిన సమాలోచనము సాగించుటకై యాహ్వానించెదరు. ఈపద్ధతివలన ఈక్లిష్టసమస్యలపై, సాధారణముగ, నేకీభావముతో గూడుకొన్న నిర్ణయములను పార్లమెంటువారియెదుట నుంచుటకు వీలగునని వారియాశ."

ఇందెచ్చటను రౌండ్ టేబల్ అనుపదము రాలేదు. 'సమాలోచనములను సాగించుటకై' అన్నచోటమాత్రము (For the puruose of Conference and discussion) అనుమాటలుపయోగింపబడినవి. ఇందలి కాన్ఫరెన్స (Conference) అనుపదమే 'రౌండ్ టేబల్ కాన్ఫరెన్స' తీర్మానముల కాధారమై యుండవచ్చును.

ఇంక, అధినివేశప్రతిపత్తిని గూర్చి యిట్లుకలదు:

"...కాలపరిపక్వతనుబట్టి హిందూదేశము సామ్రాజ్యములోని తక్కిన డొమినియనులతో సమానమగు ప్రతిపత్తిని బడయుటయే బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారి కోరిక యని బ్రిటిషు మంత్రులు పెక్కుసారులు బహిరంగముగ ప్రకటించియే యున్నారు. కాని ౧౯౧౯ వ సంవత్సరపు చట్టమును అమలుపరచుటలో ప్రభుత్వమువారికిగల యభిప్రాయములనుగూర్చి హిందూదేశములోను, ఇంగ్లండులోనుగూడ సందేహములు కలిగినవి. అందుచేత, ౧౯౧౭ వ సం॥పు ప్రకటన ప్రకారము, హిందూదేశము యొక్క శాసనబద్ధమైన అభివృద్ధికి సహజలక్ష్యము అధినివేశప్రతిపత్తియే యను సంగతి దానిలోనే గర్భితమైయున్నదని స్పష్టముగ బ్రకటించుటకు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు, తమపక్షమున, నన్ను నియోగించియున్నారు."

కాలము పరిపక్వమైనప్పుడు డొమినియన్ ప్రతిపత్తిని అనుభవించుటను గూర్చియు, మనరాజకీయాభివృద్ధికి సహజమైన లక్ష్యము డొమినియన్ప్రతిపత్తి యనుటనుగూర్చియు ప్రభుత్వముగాని, దానికి సంబంధించిన యేవ్యక్తిగాని, యెన్నడును, ప్రతికూలాభిప్రాయము బ్రకటించియుండలేదు. నెహ్రూరిపోర్టులో ఇంచుమించు సగముభాగ మాక్రమించిన సర్ మాల్కం హెయిలీగారు

భా ర తి

గూడ పైసంగతిని ప్రసిద్ధమగు తమ * ఉపన్యాసములో ఒప్పుకొనియేయున్నారు. ఇట్టిచో, మనకు కావలసినది లక్ష్యము డొమినియన్ పదవియే యను నధికారినిర్ణయము కాదు. ౧౯౧౯ సం॥ చట్టము ప్రకారము హిందూదేశపు డొమినియను ప్రతిపత్తికి కాలము పరిపక్వమైనదా లేదా యని నిర్ణయించు నధికారము పూర్తిగ బ్రిటిషుపార్లమెంటు చేతిలో నున్నది. ఆయధికారమును లాగికొనుటయే మన మిప్పుడు చేయవలసినపని. ఆయధికారమును సంపాదించుటయే మనకు గావలసినది. ఇట్టిమార్పునకు అవకాశమిచ్చునప్పుడే వైస్రాయి గారి లండన్ సభ, రౌండ్ టేబుల్ సమావేశ మగును. కాని యిట్టి యధికారపరివర్తనమును గూర్చిన సూచన రవ్వంతయు ప్రకటనలో గన్పింపదు. కాబట్టియే గాంధిమహాత్ముడు ౨౩ డిసెంబరు నాటి ఢిల్లీసమావేశమున 'సభసమావేశము డొమినియన్ ప్రతిపత్తిని నిర్ణయించుటకే' యని ప్రభుత్వమువారు వాగ్దానము నీయవలయునని పట్టుబట్టినాడు. లండన్ సభకు రౌండ్ టేబుల్ తత్వమును సమకూర్చుటయే దీని యభిప్రాయము. మరియు, మితవాదులకైనను డొమినియన్ ప్రతిపత్తి వెంటనే కావలయును. ఎన్నడో కాలము పరిపక్వము కావలెనను నభిప్రాయమును వా రంగీకరింపరు. ఈవిషయమున సెత్నాగారు తమయభిప్రాయము నిట్లు వెల్లడించినారు.

"వెంటనే అధినివేశప్రతిపత్తిని స్థాపించుటను గూర్చిన సమస్య చర్చనీయాంశములనుండి తొలగింపబడినచో, మేముసభలో (లండన్ సభలో) పాల్గొనుట కంగీకరింపజాలము."

(అధ్యక్షోపన్యాసము.)

లండన్ సభయందు పాల్గొనవలయునను తీరుమానము నుపపాదించుచు, సప్రూగారిట్లు చెప్పిరి.

"డొమినియన్ ప్రతిపత్తి సిద్ధాంతమునకును, దాని తత్క్షణ ప్రాప్తికిని సంబంధించినంతవరకు మితవాదులు ఇచ్చుటగాని, దేశమునగాని ఉత్తమమగు పోరాటము సాగించెదరు."

ఈవిధముగ, లిబరల్ పక్షమువారికి గావలసినది, వెంటనే డొమినియన్ ప్రతిపత్తిని స్థాపించుటయే. ఇంతకన్న తక్కువ వారికైనను అక్కరలేదు. కాంగ్రెసు కూడ దానితో తృప్తిజెందును. అ. ప. సభవారిచే నామోదింపబడిన నెహ్రూరిపోర్టుకూడ దాని నంగీకరించుచునే యున్నది.—నెహ్రూరిపోర్టును మితవాదులు సంపూర్ణముగ నామోదించియుండిరి. ఇంతయైనను, వైస్రాయిగారి ప్రకటనము పైసంగతినిగూర్చి మౌనముదాల్చినది. తుదినిర్ణయముజేయు నధికారమును పార్లమెంటుకే యిచ్చినది. "ఈసందర్భమున ప్రతి బ్రిటిషుపక్షమునకును తన యిష్టమువచ్చినట్లు ప్రవర్తించుటకు సంపూర్ణముగ నధికారము గలదు" అని కూడ చెప్పుచున్నది.

ఈవిధముగ, నెట్లుచూచినను, వైస్రాయిగారి లండన్ సభలో రౌండ్ టేబుల్ తత్వము రవ్వంతయు కనబడకపోయినను, ఈలోపము దెలిసియుండియు, బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు, బుద్ధిపూర్వకముగ, దానిని సవరించుకొనుట మానివైచినను, ఇచ్చటి రాజకీయపక్షములన్నియు నేకగ్రీవముగ నంగీకరించిన డొమినియన్ ప్రతిపత్తికి లండన్ సభతో నెట్టి సంబంధము లేకపోయినను, అంతియే కాక, దానినితిరస్కరించు సూచనలు ఎన్నియో స్పష్టముగ గనబడుచున్నను, లిబరల్ పక్షమువారు వైస్రాయిగారియాహ్వానము నంగీకరింపవలయునని తీర్మానించిరి. మూడుదినములు కాంగ్రెసును దూషించుటతో కాలక్షేపముచేసిరి. పైపెచ్చు, కాంగ్రెసువారు కల్పించుదుఃస్థితినుండి దేశమును రక్షించుట తమ విధి యని తమ

* ఇది 1924 సం॥లో సర్ మాల్కం హెయిలీగారు హోంమెంబరుగ నున్నప్పుడు భారతశాసనసభలో నొసంగిన యుపన్యాసము. ఇందు వారు, 1917 సం॥నాటి ప్రకటనలో సూచింపబడిన బాధ్యతాయుతప్రభుత్వము డొమినియన్ ప్రతిపత్తి కాదనియు, బ్రిటిషురాజ్యాంగవేత్తలు ఆలోచించి బుద్ధిపూర్వకముగనే అప్పుడామాట నుపయోగించిరనియు జెప్పిరి. ఇచ్చటి రాజకీయనాయకులు మాత్రము అది డొమినియను ప్రతిపత్తియేయని తలచుచుండిరి. అందుచేత హెయిలీగారి వ్యాఖ్యానము వారిని కలవరపరిచినది. తమవాదమును సమర్థించుకొనుచు వారీవిషయమును నెహ్రూరిపోర్టులో చాలదూరము చర్చించియున్నారు.

కరుణామయత్వము ప్రకటించి, యేకవిధముగ, నిటుపై నవతరింపబోవు ప్రభుత్వమువారి నిర్బంధవిధానమునకు ఆహ్వాన మంపిరి. వింటర్టన్ ప్రభువులకు, ఓడ్వయర్లకు ప్రోత్సాహమొసంగిరి.

ఇంగ్లీషుపత్రికలు, ఆంగ్లోఇండియన్ పత్రికలు నప్పుడే నిర్బంధవిధానమును ప్రోత్సహించు చున్నవి. భారతదేశపు శత్రువులు భారతీయనాయకుల నిర్బంధమును సూచింప మొదలిడినారు.

టైమ్సుపత్రిక ప్రతినిధి డిల్లీనుండి యిట్లువ్రాయుచున్నాడు.

“న్యాయశాసనము నమలుజరుపుటతో ఇండియాప్రభుత్వమువారి నూతనవత్సర మారంభించును. హింసాపద్ధతులకు, మామూలు నేరములకు, సమిష్టిశాసనోల్లంఘనమునకు జెందిన సంస్థలకునేగాక, ప్రజలను నేరములకు బురికొల్పు ఉపన్యాసములకు గూడ నీశాసనము వర్తించును.”

వింటర్టనుప్రభువు గాంధిమహాత్ముని నిర్బంధమును సూచించుచున్నాడు.

ఇట్టివ్రాతలకు, సూచనలకు మితవాదుల యీ‘శాంతిరక్షణ బాధ్యతలు’ ‘విధులు’ నెట్లుదోహద మొసంగునో తమ ప్రతికూలప్రచారము ఈపద్ధతిని సాగినచో, దేశమే స్థితికి వచ్చునో, ‘బాధ్యతలను’ ప్రకటించు సెతల్వాడ్, సెత్నా మున్నగు మితవాదనాయకులు, కొంచెమూహించుకొనియున్న బాగుండెడిది. ఈసందర్భమున, ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులగు రామస్వామి అయ్యరుగారు తమ యుపన్యాసమున జెప్పినమాటలు గమనింపదగినవి. “మరియు, ప్రజాక్షేమమునకై, స్వార్థత్యాగులు, నిష్కల్మష దేశభక్తులునగు వారిచే నడిపింపబడినదియు, ఇంచుమించుగ మా పక్షసభ్యులందరిచే ననుసరింపబడినదియు నగు భారతదేశీయమహాసభవంటి మహాసంస్థల పలుకుబడిని క్షీణింపజేయగోరువారెవ్వరు నుండరు.”

మితవాదనాయకులు పైవాక్యమున గర్భితమై యున్న భావమును పూర్తిగ బోధపరచుకొనుట యుక్తము. రామస్వామి అయ్యరుగారు తమ యీయభిప్రాయమును పూర్తిగ నమలుపరిచెదరనియే, తోడి మితవాదులచే నమలుపరిపించెదరనియే నమ్మెదము.

తీరుమానములు

౧. వైస్రాయిగారిరైలుబండిని భగ్నముచేయుటకై కావింపబడిన క్రూరప్రయత్నమును తీవ్రముగఖండించుచు, భగవదనుగ్రహమున, వైస్రాయిగారును, వారి భార్యయు సపరివారముగ తప్పించుకొన్నందుకు వారి నీసభవారభినందించుచున్నారు. భారతీయులజీవితమునకు, విజ్ఞానమునకు పూర్తిగ విరుద్ధమైన యీనేరము హేయమని యీసభవారు నిర్ణయించుచున్నారు.

ఈతీరుమానమును టెలిగ్రాముద్వారా వైస్రాయిగారి కందజేయుటకు ఈసభవా రధ్యక్షున కధికారమిచ్చుచున్నారు.

౨. మితవాదపక్షసభ్యులలో ప్రముఖులుగ నుండిన శ్రీయుత నారాయణవిష్ణుగోఖలే, సర్ గంగాధరచిట్నవీస్, గోకర్ణనాథ్‌మిశ్రా గారల మరణమువలన దేశమునకు గలిగిననష్టమును ఈసభవారు గుర్తించుచున్నారు.

3. 1929 సం॥ అక్టోబరు 31 తేదీనాడు వైస్రాయిగారు గావించినప్రకటన, 1917 సం. పు ప్రకటన ప్రకారము, భారతదేశమునకు రావలసినది డొమినియన్ ప్రతిపత్తియే యని సాధికారముగ స్థిరపరచుచున్నది; బ్రిటిష్‌ఇండియాయును, స్వదేశసంస్థానములును గలిసి ఏకమైయుండవలయు ననుటను స్పష్టముగ నంగీకరించు చున్నది; రాబోవురాజ్యాంగవిధానము ననుసరించి తాను బ్రిటిషుప్రభుత్వముతో సమానప్రతిపత్తిని గలిగియుండవలయు నను భారతదేశపు హక్కును ఒప్పుకొనుచున్నది. అందుచేత ఇండియన్ నేషనల్ లిబరల్ ఫెడరేషన్ వారు పైప్రకటనమునకు హృదయపూర్వకముగుస్వాగతమొసంగుచున్నారు.

మరియు, పైప్రకటనలో సూచింపబడిన సభయందు లిబరల్‌పక్షము పాల్గొనవలయునని యీసభవారు నిర్ణయించుచున్నారు. ౧౯౩౦వ సంవత్సరములో, సాధ్యమైనంత శీఘ్రముగ, రౌండ్‌టేబల్ సభ సమావేశము

జరుగవలెననియు, దేశములోని అభివృద్ధిపరములగు నభిప్రాయముల కందు ఎక్కువ ప్రాతినిధ్య ముండవలయుననియు నీసభవారు గట్టిగ హెచ్చరించుచున్నారు.

౪. ఈనడుమ వెలువడిన వైస్రాయిగారి ప్రకటనము హృదయపూర్వకముగ నంగీకరించుచు, అది వెంటనే సంపూర్ణముగ, ఫలవంతమగునట్లు చేయుటకు సిద్ధముగనున్న పక్షములన్నియు నేకమై * పరివర్తనకాలమునకు సరిపడు మినహాయింపులతో కూడుకొని, డొమినియన్ ప్రతిపత్తిపై నాధారపడియుండు నొకరాజ్యాంగప్రణాళికను తయారుజేయవలయునని యీసభవారు హెచ్చరించుచున్నారు.

౫. (క) వైస్రాయిగారి ప్రకటనమును ప్రముఖులగు భారతీయ సంస్థానాధిపతు లంగీకరించినందుకు సంతృప్తి దెలుపుచు, ఇటుపై డొమినియన్ ప్రతిపత్తిమీద నాధారపడియుండు భారతదేశముయొక్క ఏప్రభుత్వవిధానము నందైనను, సంస్థానముల ఆంతరిక స్వాతంత్ర్యమునకు జెందిన వారిహక్కులును, విధులును కొనసాగునట్లు తగు హామీ ఉండవలయుననుసంగతి ఈసభవారు అంగీకరించుచున్నారు.

(ఖ) సంస్థానాధీశులు బ్రిటిష్ఇండియాలో అమలు నందున్న పరిపాలనపద్ధతులతో సమానముగనుండునట్లు తమతమ సంస్థానములలోని పరిపాలనవిధానమును తామే సవరింతురని యీసభవారు నమ్ముచున్నారు.

౬. యూరపియన్ సంఘపు ప్రతినిధుల సంఖ్యను ఎక్కువజేయుటకుగాను సర్ విల్సన్ సామ్యూల్ గారి నివేదికలో సూచింపబడిన సలహా కెన్యాలోని దేశీయప్రజలకును, భారతీయులకును ఎక్కువనష్టము గలిగించునని యీసభవారు అభిప్రాయ పడుచున్నారు. సామాన్య నియోజక వర్గములలో (Common Electorate), సామాన్య నియోజనధికారము (Common Franchise) ప్రకారము, తగురీతిని, ప్రాతినిధ్యము వహించుటకు అచ్చటి దేశీయప్రజలు అర్హులగువరకు, తూర్పు ఆఫ్రికాకాలనీలలో నెచ్చటను రాజ్యాంగవిధానమున పై మెట్టును అంగీకార మీయబడరాదని యీసభవారి దృఢవిశ్వాసము. అందుచేత, ప్రస్తుతమున్న ప్రత్యేకనియోజకవర్గములకు బదులుగ, సామాన్య నియోజకవర్గములను స్థాపింపవలయునను హిల్టన్‌యంగ్ కమీషనువారి సలహా నంగీకరించుచు, భారతీయుల సౌఖ్యమునకే కాక, మొత్తము మీద, కాలనీ అంతటి సౌఖ్యమునకుగాను, సామాన్య నియోజకవర్గమును స్థాపించుటకై విచారణ కొనసాగింపవలయునని యీసభవారు సామ్రాజ్యప్రభుత్వమువారిని కోరుచున్నారు.

౭. ఈసభవారు ౧౯౩౦ సం॥నకు సర్ సి. పి. రామస్వామి అయ్యర్ కె. సి. ఐ. ఇ; ఆనరబుల్ రావు బహద్దరు జి. ఏ. నటేశన్ గార్లను ఇండియన్ నేషనల్ లిబరల్ ఫెడరేషన్‌కు సంయుక్త కార్యదర్శులుగ నియమించుచున్నారు.

౮. ప్రస్తుతపరిస్థితిగతులను బాగుపరచుటకై తగు చర్య దీసికొనవలయుననియు, తమకార్యక్రమమును శీఘ్రము ముగింపవలయుననియు విట్లేకమిషనువారిని ప్రభుత్వమువారు కోరవలయునని యీ సభవారు నిర్ణయించుచున్నారు.

౯. సాక్ష్యమునంతను ప్రోగుచేసి డొమినియన్ ప్రతిపత్తికి గావలసిన వాదమును తయారుచేయుటకు ఈసభవా రొకసంఘమును నియమించుచున్నారు. దానికివలయు ద్రవ్యమును సంస్థకు జెందిన నిధినుండి తీసి వ్యయపరచుటకు అధ్యక్షుని కధికార మొసంగుచున్నారు.

సంఘసభ్యుల పేర్లు

౧. సర్. పి. యస్. శివస్వామిఅయ్యర్
౨. సర్. సి. పి. రామస్వామి అయ్యర్
3. దివాన్‌బహద్దరు, టి. రంగాచార్యర్
౪. సి. వై. చింతామణి.
౫. సర్. మోరోపంత్ జోషీ
౬. సర్. చిమన్లాల్ సెతల్వాడ్.
౭. సర్. శంకరరావు చిట్నవీస్
౮. సర్. తేజ్ బహాదూర్‌సప్రూ (సమావేశకర్త)

* కాని యీ పరివర్తనకాలముయొక్క పరిమితినినిర్ణయించు నధికార మెవ్వరిది? బ్రిటిషువారిదా? భారతీయులదా?

నలువదినాలుగవ అఖిలభారత జాతీయమహాసభ, లాహోరు.

తీర్మానములు

౧

భారత కాంగ్రెసుస్థాయిసంఘమునకు వెనుక కార్యదర్శిగా నుండిన పండిత గోకర్ణనాథ మిశ్రగారు, ప్రొఫెసరు బి. ఎం. పరంజపిగారును శ్రీయుత్ పి. భక్తవత్సల నాయుడుగారును, రోహిణీ కాంతగారును, ఆర్. కె. లాహిరీగారును, బి. చక్రవర్తిగారును దివంగతులైనందులకీ మహాసభవారు సంతాపమును వెల్లడించుచున్నారు.

౨

జతీంద్రనాథ విజయులు గావించిన మహాత్యాగము నీసభవారభినందించుచు వారికుటుంబమునకు సానుభూతి తెల్పుచున్నారు. మరియు భారతదేశమున గల విదేశీయ ప్రభుత్వమే వీరిట్లాత్మ సమర్పణ కావించుటకు కారణమని అభిప్రాయ పడుచున్నారు.

౩

ఈ సభవారు వయిస్రాయి బండిమీద గావింపబడిన బాంబు ప్రయోగమును నిరసించుచు, ఇట్టి చర్యలు కాంగ్రెసు సిద్ధాంతమునకు వ్యతిరేకమనియు, జాతీయ సమరమునకు నష్టకరమనియు తమకు గల యభిప్రాయమును తిరుగ దృఢపరచుచున్నారు. మరియు దైవవశమున ఇర్విన్ దంపతులు, వారిపరివారము ప్రాణోపద్రవము లేకుండ తప్పించుకొనగలిగినందులకు వారి నభినందించుచున్నారు.

౪

ఈ సభవారు అక్టోబరు ౩౧ వ తేదీని రాజప్రతినిధి గావించిన ప్రకటన సందర్భములో కాంగ్రెసువాదులతో సహా వివిధ పక్ష నాయకులు సంతకములు చేసి గావించిన ప్రకటన విషయమై కాంగ్రెసువారు గావించిన చర్య ననుమతించుచు, స్వరాజ్యమునకై గావింపబడుచున్న జాతీయోద్యమమును రాజీగా పరిష్కరించుటకై వయిస్రాయిపడిన శ్రమ కభినందించుచున్నారు. మోతీలాల్ నెహ్రూమున్నగు నాయకులు వయిస్రాయితో సంప్రతించుటవలన కలిగిన ఫలితముల గమనించి ప్రస్తుత పరిస్థితులలో కాంగ్రెసు రౌండుటేబిల్ సమావేశమునందు పాల్గొని లాభములేదని యీసభవారు తలంచుచున్నారు.

మరియు, గత సంవత్సరము కలకత్తా కాంగ్రెసులో గావింపబడిన తీర్మానము ననుసరించి ఈ కాంగ్రెసువారిపుడు కాంగ్రెసు ఆదర్శమందలి 'స్వరాజ్య' పదమునకు 'సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము' అను అర్థము నిర్వచించుచున్నారు. కావున అధినివేశ ప్రతిపత్తికిగా నిర్మింపబడిన నెహ్రూ ప్రణాళిక ఇంతటితో రద్దయినదని ప్రకటించుచున్నారు. మరియు కాంగ్రెసునందలి సర్వపక్షములవారు తమయావచ్ఛక్తుల సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య సంపాదనకై వినియోగింప గలరనియు, నెహ్రూరిపోర్టులో సూచింపబడిన తాత్కాలిక, సాంఘుక వివాదపరిష్కార సాధనముల మూలమున కాంగ్రెసునుండి ఎడతొలంగవలసిన లేక కాంగ్రెసునందు చేరుటకు వీలుగాని, ప్రముఖులును, నేడు మరల కాంగ్రెసునందు చేరి ఎల్లరకు సంబంధించిన ఈ ఆదర్శమును సాధించుటకు తీవ్రకృషి సలుపుదురనియు నమ్ముచున్నారు.

సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యసమరము సాగించుటకు సన్నాహమొనర్పు మొదటి మెట్టుగాను, కాంగ్రెసు విధానము ఆదర్శము మార్చినందుల కనుగుణ్యముగ నుండుటకుగాను రాష్ట్రకేంద్ర శాసన సభలను బహిష్కరింపవలయునని ప్రకటించుచు, ఇకపయి ప్రత్యక్షముగ గాని, పరోక్షముగ గాని ఈశాసనసభలతో జోక్యముకల్పించుకొన రాదనియు, ప్రస్తుతము శాసనసభలందు సభ్యులుగా

నున్న వారు తత్క్షణమే రాజీనామా నిచ్చివేయవలయుననియు కాంగ్రెసువాదులను కోరుచున్నారు. మరియు, దేశీయులు తమయావచ్ఛక్తుల నిర్మాణ కార్యక్రమము నిర్వహించుటకయి వినియోగింప వలయునని కోరుచు, తయారుగానున్నట్లుతోచినపుడు అవసరమైన అన్ని జాగ్రత్తలతోటి కొన్ని ప్రత్యేకస్థలములోగాని, సమిష్టిగాగాని పన్నుల నిరాకరణముతో సహా శాసనోల్లంఘనము ప్రారంభించుటకు అఖిలభారతకాంగ్రెసు సంఘమునకు ఈసభవా రధికారమిచ్చుచున్నారు.

౫

తూర్పు-ఆఫ్రికాయందు భారతీయులు పట్టుదలతోనుండి తమజాతీయభావమును ప్రకటించినందుకు వారి స్వసౌఖ్యమునయిన త్యజించి యీమధ్యనే ఆదేశమునకు వెడలివచ్చిన శ్రీమతి సరోజినీనాయుడు గారిని కాంగ్రెసుసభ అభినందించుచున్నది. సాంఘిక ప్రాతినిధ్యములను, ఆస్తి గల భారతీయులనుగూడ ఓటింగు అధికారమియ్యక అనవసర భేదములు పాటించు నిర్మాణవిధానమెట్టిదిగూడ భారతీయులకు సంతృప్తికరముగ నుండజాలదని యీసభవారు తలంచుచున్నారు.

౬

శ్రీ సాపూర్జి సక్లత్వాలాగారును పార్లమెంటు మాజీసభ్యుడును ఇంగ్లాండులోను, యితర విదేశములందున్న యితర భారతీయులును తిరిగి స్వదేశమునకు రాగోరినపుడు అనుమతిపత్రముల నివ్వకుండుటను యీసభవారు నిరసించుచున్నారు.

౭

కాంగ్రెసులో పేదవారును, సామాన్యజనమును ఎక్కువ ప్రాతినిధ్యము వహింపవలసి యున్నందునను, డిసంబరు ఆఖరున సభ జరిగినచో పేదవారి చలినుండి సంరక్షించుకొనుటకు ఎక్కువవస్త్రములుమున్నగువానికొరకయి చాల వెచ్చింపవలసి యున్నందునను, యింక ననేకవిధములవారికి అసౌకర్యముగ నుండుటచేతను, కాంగ్రెసుసభ యికముందు ఫిబ్రవరి లేక మార్చిమాసములలో జరుపుటకు సభను, ఆహ్వానించు రాష్ట్రసంఘములతో సంప్రతించి వర్కింగు కమిటీవారు నిర్ణయించవలెను.

౮

విదేశీయ పరిపాలకులచే ప్రత్యక్షముగా గాని, పరోక్షముగాగాని భారతదేశముపయి మోపబడిన ఋణబాధ స్వతంత్ర భారతదేశము సహింపజాలదు.

౧౯౩౧ సంవత్సరములో కరాచీ కాంగ్రెసు మహాసభవారిచే నామోదింపబడిన తీర్మానము నీ మహాసభవారు స్థిరపరుచుచు, ప్రస్తుత ప్రభుత్వమునుండి సంక్రమించిన బాధ్యతలును, సౌకర్యములును, స్వతంత్రభారతదేశమునందు స్వతంత్రమగు నొకవిచారణ సంఘమువారిచే పరీక్షింపబడుట ఈసభవారి యుద్దేశమని తెలిసికొనదగినవా రందరకు నిందుమూలముగా నీసభవారు ప్రకటించుచున్నారు.

౯

దేశీయ సంస్థానమునందలి ప్రజలకు సంస్థానాధీశులకు బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమొసంగతగుసహాయముచేకూరునది- కావున ప్రజలవాక్స్వతంత్ర్యము, సభలుజేసికొను అధికారము, ప్రాణధనసంరక్షణము మున్నగునవి యొసంగుచు చట్టముగావింపవలెనని యీసభవారు సంస్థానాధీశులను కోరుచున్నారు.

౧౦

నెహ్రూ నివేదిక రద్దయినందునను, స్వాతంత్ర్య ప్రభుత్వమునందు సాంఘికసమస్య పట్ల కాంగ్రెసు విధానము వేరుగ ప్రకటింప నవసరము లేదు. కాని నెహ్రూ నివేదికయందు సూచింపబడిన సాంఘిక సమస్యా పరిష్కార విధానముపట్ల సిక్కులును, మహమ్మదీయులు మరికొన్ని అల్పసంఖ్యాకవర్గములు అసంతృప్తి వెలిపుచ్చినందున, యికముందేదయిననిర్మాణ విధానము సూచింపబడునప్పుడు అందుకు సంబంధించిన సంఘములవారికి సంతృప్తికరముగ నుండనిచో కాంగ్రెస్ సంస్థ యంగీకరింపదని యీ సభవారు నమ్మకముగ తెల్పుచున్నారు.

౧౧

రాబోవు కాంగ్రెసు మహాసభ కరాచిలో జరుగుటకును; ౧. పండిత మోతిలాలు నెహ్రూ, ౨. మహాత్మ గాంధి, 3. జె. యం. సేనుగుప్త, ౪. మౌలానా అబ్దుల్ కలాం ఆజాదు, ౫. సర్దారువల్లభాయిపటేలు, ౬. సర్దారు శార్దూలసింగ్, ౭. డాక్టరు సత్యపాలు, ౮. డాక్టరు పట్టాభి సీతారామయ్య, ౯. సి. రాజగోపాలాచారి, ౧౦. జయరామదాసు దౌలతరాం గార్లు సభ్యులుగను, డాక్టరు సయ్యద్ మహమ్మదు (బీహారు), శ్రీప్రకాశ్ (కాశి)గార్లు కార్యదర్శులుగను, జమ్నాలాల్ బజాజ్, శివప్రసాదగుప్తాగార్లు కోశాధిపతులుగను నుండుటకు ఈ మహాసభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

కుంతివిచారము

శ్రీ వేంకట కాళిదాస కవులు
(ఆంధ్ర గీర్వాణ సాహిత్య సమ్మేళనము)

దుర్వాసమౌనిచంద్రుఁడు పుత్రలాభమంత్రోపదేశముఁ జేసియుండ నేల ?
కన్య నయ్యుఁ దనూజకాంక్ష, మంత్రముఁ బరీక్షింప, సూర్యుని నుపాసింప నేల ?
సౌమ్యరూపముఁ దాల్చి సవితృదేవత నాకుఁ బ్రత్యక్షముగఁ గానఁబడఁగ నేల ?
పొమ్మంచుఁ బ్రార్థింపఁ బోకుండ నాకు నీదివ్య పుత్త్రునిఁ బ్రసాదింప నేల ?
కటకటా ! యేమి యొనరింపఁగలుగుదాన ?-నెవరితోడ నేమని వచియింపుదాన ?
ఏమహాత్ముని దూషింప నెంచుదాన ?-నెటులు లోలోన నీరీతి నేడ్చుదాన ?

శా. నాకుం గల్గిన నాకుమారకుని చందం బింక నేరీతిగా
సాకల్యంబుగఁ దల్లిదండ్రులకుఁ బ్రస్తావించి వాక్రుచ్చెదన్ ?
లోకుల్ దీని నెఱుంగఁ జాలినయెడన్ లోలోపలన్ నవ్వరే ?
యీకన్యన్ నిరసింపరే ? కటకటా ! యింకేమి నేఁ జేసెదన్ ?

ఉ. కన్నియ యేడ ! సుందరవికాస విభాసురుఁడైన నందనుం
గన్నవిచిత్ర మేడ ! యిది కల్పనయా ? యనృతంబ ? సత్యమా ?
యెన్నఁడు నిట్టివింత విననేనియు లేదని లోకు లెల్లరున్
నన్ను గుఱించి చెప్పుకొన నల్వురి లోన నెటుల్ చరించెదన్ ?

చ. కనుక మహాపకీర్తి జనకమ్ముగ నెవ్వరికైనఁ గాని నీ
జననరహస్యముం దెలుప శక్యమె ?—యట్లని నిత్యదుఃఖభా
జనముగ నీపవిత్రతరశైవలినీహ్రదయాంతరంబునన్
నినుఁ గడుపారఁ గన్నసుతు నిర్దయతన్ విడువంగ శక్యమే ?

మ. సహజంబై లసమానసత్త్వకలనా సౌందర్యసంపూర్ణమై
మహితంబై యసమాన పావనకళామాధుర్యసంయుక్తమై

మహాసీమోజ్జ్వలమై కరం బలరు యుష్మద్దివ్యతేజస్సుమా
మహాలావణ్య పవిత్రమూర్తి విడువన్ స్వాంతంబు నా కొప్పునే?

తే. వింతయగు దివ్యకాంతితో వెలిఁగి సహజ-కవచకుండలంబులతోడ నవతరించి
నట్టి సూర్యనారాయణుఁ డనఁగ నొప్పు-నిన్ను విడనాడి యేరీతి నిల్చెదాన?

చ. కటకట! యీయమాయికపుఁగన్నియ కన్నులనుండి మెల్లనం
బొటబొటఁ గారు బాష్పకణముల్ వడ, నార్ద్రవికాసభావవి
స్ఫుట మగునట్టి నీమధురమోహన దివ్యముఖంబులోని నీ
చటులవిలోకనప్రభలు స్వాంతము నెన్నటికేనిఁ బాయునే?

ఉ. నీనునుపాలబుగ్గల వినిర్మల పావనభావ మొప్ప ము
ద్దేనియుఁ బెట్టలేనిది సుమీ! నినుఁ గాంచిన కుంతి యీమె, వి
జ్ఞానవిహీనఁ గన్నసుతు శైవలినీ జలమందుఁ ద్రోయఁగా
బూనినపాపచిత్త, నయయో! యిఁక నెంచకు మాయి తల్లిగా!

చ. కలుషములైన మత్కరయుగంబునఁ గన్నులు మూసె దేల? ని
ర్మలతరనిమ్నగాంచితతరంగచయధ్వని మెల్ల జోలపా
టలగతి నీదువీనులఁ బడన్ నినదించెద; వింక నీవు తే
నెలఁ దులకించు వీక్షణము నిల్పుము నాపయి, ముద్దునందనా!

సీ. ఏ చాన ఘన్నంబు లాచరించెనో, నిన్నుఁ బ్రీతితోఁ బాలిచ్చి పెంచుకొఱకు
ఏతన్వి నోముల నెన్ని నోచెనో, నిన్ను ముద్దాడు భాగ్యంబుఁ బొందుకొఱకు
ఏసాధ్వి వ్రతములం జేసియుండెనో, నిన్ను గని సదానందంబుఁ గాంచుకొఱకు
ఏయంగన తపంబు నెలమిఁ జేసెనో, నిన్ను భవ్యనందనునిగాఁ బడయుకొఱకు
ఎవతె భగవంతుదయ గడియించెనో కద?-నిన్నుఁ బోషించుమాతయై నెగడుకొఱకు
ఆపతివ్రత యొందు భాగ్యంబు నొంద-నక్కటా నోచనైతిఁగదా! కుమార!

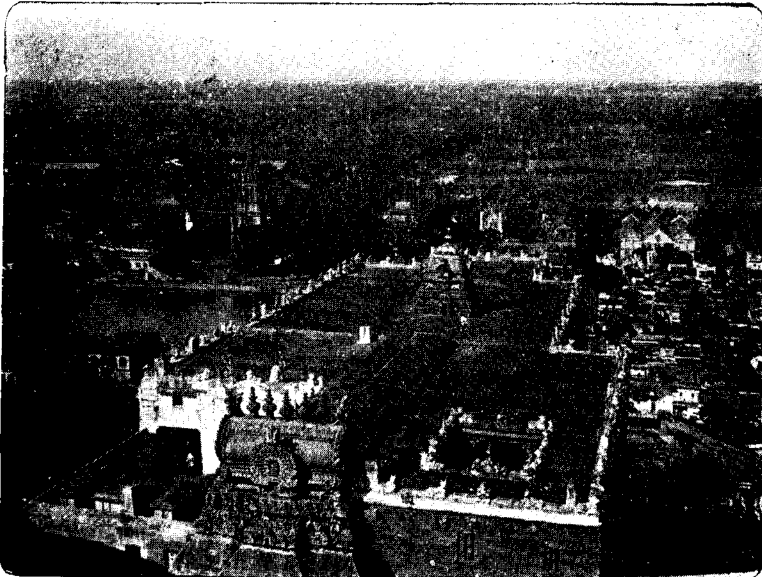
చ. అతుల పయఃప్రపూరిత మహాతటినీ! యిదిగో! త్వదీయ మ
ధ్యమున మదీయనందనుని నక్కట పేటికలోన నుంచి పా
ప మనక యెంతయుం గఠినభావమునం బడఁద్రోయుచుంటిఁ; బ్రే
మముఁ గొని యింక నీపసికుమారునిఁ బ్రోచుభరంబు నీదె యౌ.

శా. ఓగంభీరతరంగిణీ! వినయసంయుక్తైక చిత్తంబునన్
నీ గర్భంబున నియ్యదే, విడుచుచుంటిన్; వత్సలత్వంబుతో
నీగారాబుకుమారునిం గొనుచు నిం కేరీతి రక్షించ నా
పైఁ గారుణ్యముఁ జూపెదో?—త్రిజగదంబాయై నమస్తే నమః.

ఆకస్మిక ఛాయాచిత్రములు

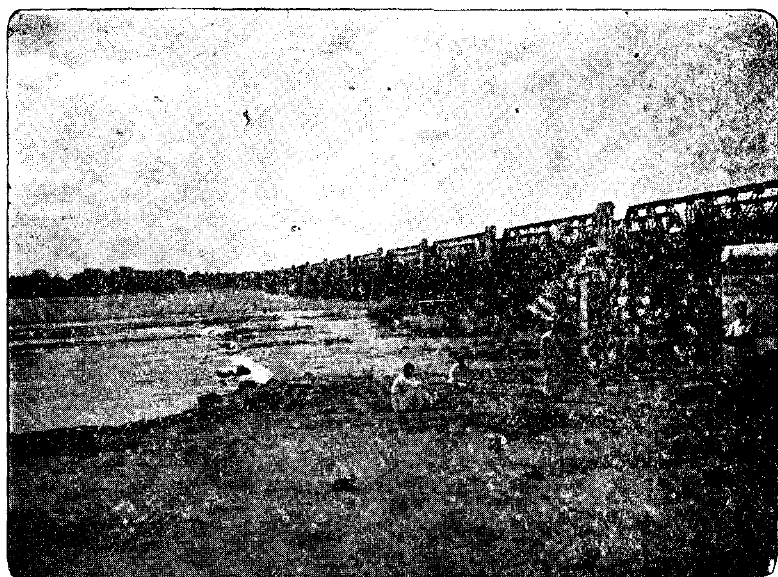

౭. తిరుచినాపల్లి-కొండపైనుండి

౮. మాతృభూతేశ్వర దేవాలయము-తెప్పకోనేరు-తిరుచినాపల్లి -౨-కొండపైనుండి

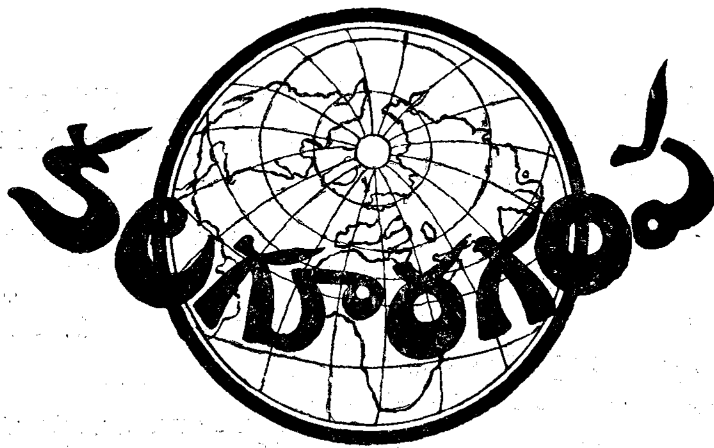
౭-౧౦ శ్రీయుత జే. సుబ్రహ్మణ్యంగారి చిత్రము

౯. కొల్లడపు క్రొత్తవంతెన-జంబుకేశ్వరమువద్ద

౧౦. ప్రపంచమంతా

జన్మనిరోధము

డిశంబరు మాసపు 'స్ఫియరు' పత్రికలో 'లేడీ డ్రమ్మండుహే' అనునామె జన్మనిరోధమును గురించి యిట్లు వ్రాయుచున్నది.

బ్రిటన్‌దేశము మితిలేని జనసంఖ్యచేత నిండియున్నది. ప్రతిదేశములోను ఆదేశముయొక్క పాడిపంటల యోజించుకొని దాని కనుగుణ్యముగ జనసంఖ్యమితి మీరకుండునట్లు జాగ్రతపడవలసిన దివములు వచ్చుచున్నవని బర్మింగ్‌హాము బిషప్‌గారు చెప్పినమాట సత్యేతరము కాజాలదు. మతాచార ప్రవక్తలైన బిషప్‌గారు ధైర్యముచేసి దేశమతాచార విరుద్ధమైన యీసంగతిని వెల్లడించినందులకు నేను వారిని ప్రశంసించుచున్నాను.

ప్రపంచము యావత్తు అనంతకోటి మానవులతో నిండియున్నది. అధికజనసంఖ్య, దానివలన కలుగు సాధక బాధకములు ప్రస్తుత దేశావస్థలకు మూలకారణము లగుచున్నవి. మనోవ్యసనము, రోగము, బీదతనము, బుద్ధిహీనత, ఆత్మహత్య మొదలగు కీడులన్నియు నీ అధిక జనసంఖ్యవలననే కలుగుచున్నవి. విశాలహృదయముతో పరీక్షించిన ప్రపంచములోకెల్ల నేడొక్క ఐరోపాఖండమునందు మాత్రమే అచ్చటిపాడి పంటలకు తగిన జనసంఖ్య కనబడుచున్నది.

ఈ విషయములో ఫ్రాన్సుదేశము ప్రథమగణ్యమై యున్నది. ప్రపంచ మహాయుద్ధము జరిగిన పదునొకొండు సంవత్సరముల పిమ్మట ఐరోపాఖండ మంతటిలోను యుద్ధమువలన కష్టనష్టములకు పాలుగాక విజృంభించుచున్నదొక్క ఫ్రాన్సు దేశమే. సైన్యాధిక్యము మొదలగు విషయములందుకూడ దీనిదే ముందడుగు. ఈదేశమునందు నిరుద్యోగ సమస్య లేనేలేదు. ఆదేశమునందు కలిగిన పాడిపంటలకు విస్తీర్ణతకు సరిపోయిన జనసంఖ్య మాత్రమే ఉండుట దీనికికారణము. ఇదిగాక ఫ్రాన్సుదేశముయొక్క జనాభా మామూలు సంఖ్యకంటె తక్కువగా కూడ ఉన్నది.

దీనితరువాత వచ్చుదేశములు స్వీడను, నార్వే, స్విట్జర్లాండు. ఇటీవల స్విట్జర్లాండులో కూడ జనసంఖ్య అధికమగుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. హాలెండు దేశస్థులను మాత్రము మూడువేలమైళ్ల విస్తీర్ణముగల యీస్టిండీస్ దీవులు వలసపోవుట కనుకూలమై పెన్నిధివలె గాపాడుచున్నవి.

తరువాత జనసంఖ్యచేత బాధపడుచున్న దేశములను గురించి ఆలోచించుటలో ఐరోపాఖండము లోనెల్ల ఇంగ్లాండు మొదటిదిగ కనబడుచున్నది. నిరుద్యోగము, భరింపరాని పన్నులు, జనబాహుళ్యము మొదలగు దుర్భర కష్టములకు లోనై పీడింపబడుచున్న దీదేశము. ఇందలి జనసంఖ్య (15,00,000) పదిహేను లక్షలకు మించియున్నది.

తరువాత జర్మనీదేశము. ఇందును పదిహేనులక్షల జనసంఖ్య కలిగి మిక్కిలియిక్కట్టుల పాలగుచున్నారు. ఆస్ట్రియా దేశము గూడ అరువదియైదు లక్షల జనసమూహముతో నిండి ఉద్యోగము, కూడు, గుడ్డ దొరకక

బాధపడుచున్నారు. వైరీతినే ఇటలీదేశము గూడ అనేక లక్షలమంది జనసమూహముచే దుర్భర కష్టముల నందుచున్నది. ఇందు ప్రతిసంవత్సరము నాలుగు లక్షలకు తక్కువగాని జనసంఖ్య పెరుగుచున్నది

జపాను దేశములోగూడ వృత్తివ్యాపకములు లేక అనేకమంది జనులన్నాతురులై బాధపడుచున్నారు. ఈదేశపు జనాభా సంవత్సరమునకు $8\frac{1}{2}$ లక్షలకు తక్కువగాకుండ వృద్ధిజెందుచున్నది. అనతికాలములోనే యీ సంఖ్య మించవచ్చును. ఇటులయినచో నవటి సం॥ నకు పదిలక్షలకుగూడ జనసంఖ్య మితిమీరగలదు. ఈపరిస్థితుల నాలోచించి టోకియో పట్టణపు మ్యునిసిపలు సంఘమువారు జన్మనిరోధ పద్ధతులను వ్యాప్తిజేసి ప్రజాక్షేమమునకు దోడ్పడ ప్రయత్నింపగా ఆపట్టణ రాజకీయోద్యోగులు, పోలీసువారు, అయ్యది శాసనోల్లంఘనమని ఆపుజేయించిరి.

ఒకప్పుడు పరిశ్రమలో ముందంజ వేయగలిగినప్రజా సామర్థ్యమున కీ నవీన నాగరికతా యంత్రసాధనములు ఒకవిధముగ తీరరాని నష్టమును గల్పించినవని చెప్పనగును. ఈకర్మాగారములలో సమూహముతో గలసి పనిచేయుట కలవాటుపడిన ప్రజలు దూరదేశములకు వలసపోవుటకుగాని, ఒంటరితనమునకు గాని, స్వస్థల వియోగమునకు గాని ఓర్వలేక బాధపడుచుండుట వాస్తవము. దేశశాంతియు, ప్రజాక్షేమమును కోరిన యేరాజకీయ నిర్వాహకుడుగాని యీవలస పంపించు టొకనిమాయకముగ జేసి, జనబాహుళ్యముచేత బాధపడుచున్న జర్మనీ, ఆస్ట్రియా, యిటలీదేశములలోని ప్రజలను తక్కువజన సంఖ్య కలిగి ఎక్కువ ధనసమృద్ధి గలిగిన దక్షిణాఫ్రికా ప్రాంతములకు పంపుటుచితము. జపాను దేశముగూడ తనజనసంఖ్య తగ్గించుకొని భావ్యభివృద్ధి నందుట కేదేనొకమార్గ మవలంబింపక తీరనిమాట సత్యము. ప్రస్తుత వైద్యశాస్త్ర ప్రాబల్యము, ఆరోగ్యశాస్త్రము, గృహపారిశుధ్యము ప్రజలను మృత్యువునకు దూరముచేసి జనసంఖ్య పెరుగుటకు సాయము చేయుచున్నవి. నిజమున కివి కొంతకాలములో మరికొన్ని రెట్లుజనసంఖ్య వృద్ధిచేయగలవు.

ఏ కెల్లాగుపట్టము (Kelloge Pact) గాని, ఏ అంతర్జాతీయ సమస్యలు(League of Nations) గాని ప్రకృతి తత్వమును మార్పజాలవు.

చివరకు జన్మనిరోధ మవలంబించుటయే ధర్మమా? వలస పంపించు టగత్యమా? లేక యుద్ధమే శరణ్యమా?

పి. అన్నాజీ శర్మ.

హైదరాబాదు సంస్థానమునందలి పురాతన గ్రంథాలయములు

(వెయ్యి సంవత్సరములకు పూర్వము)

హైదరాబాదు పరిశోధనసంఘమువారు ఈమధ్య ప్రచురించిన నాగాయ్‌జి శాసనములవల్ల హిందూదేశమున అనేకవందల సంవత్సరములకు పూర్వము కొన్ని వేల గ్రంథాలయములు కలవనియు, అందును ముఖ్యముగా నైజాం సంస్థానము నందుండెడివనియు నిర్ధారణ చేయబడినది. ఈ శాసనములవల్ల నాగాయ్‌జి అనునది నైజాం సంస్థానమునందు వాడీకి దగ్గరనున్న ఒక పట్టణమనియు, అక్కడ ౧౦౫౮ క్రీ. త. ఒక దేవాలయముండి యుండెననియు, చాళుక్యవంశీయులకు చెందిన మధుసూదనుడు అనురాజు అచ్చట ఒకపాఠశాలను, గ్రంథాలయమును స్థాపించెననియు తెలియుచున్నది. పాఠశాలలో వేదములను బోధించువారు ముగ్గురును, కళలను నేర్పువారు ముగ్గురును గ్రంథాలయమునందలి ఆరువిభాగములను చూచుటకు గ్రంథాలయాధికారులు (లైబ్రేరియనులు) ఆర్గురును ఏర్పాటు చేయబడియుండిరని తెలియుచున్నది. దీనినిబట్టి ఈగ్రంథాలయము ఎంత గొప్పదైయుండెనో తెలిసికొనవచ్చును. కళాధ్యాపకులకును, తత్త్వశాస్త్రాధ్యాపకులకును ఇచ్చువేతనమే గ్రంథాలయాధికారులకును ఇచ్చుచుండెడివారనిగూడ తేలుచున్నది. ఇట్టి స్థితిలో గ్రంథాలయములఅభివృద్ధిపట్ల సానుభూతినిచూపుట ప్రభుత్వమునకు యుక్తముగా తోపకపోవుట శోచనీయము.

(తెలుగు సమాచార్ నవంబరు డిసెంబరు సంచికనుండి)

ఇండియన్ పిక్టోరియల్ ఎడ్యుకేషన్‌లోని చిత్రముల వివరము

చిత్రము ౧:—ఈకమాను మైసూరు సంస్థానమున శ్రీరంగపట్టణములోవున్న యొక సుందరదృశ్యము,

చిత్రము ౨:—టిప్పుసుల్తాను సమాధి శ్రీరంగపట్టణములో లాలుబాగుననున్నది. ఇది నలుచదరముగ నున్నది. దీని నాలుగుమూలలను పైన నాలుగు శిఖరములు గలవు. చుట్టుగలవసారాలో రాతికంబములు నున్నగ మెరుగెక్కింపబడినవి. దంతపుతాపటముగల మశెత తలుపు లున్నవి.

చిత్రము ౩:—యమునానదిపై వంతెన. ఇదిభారతదేశమందలి పెద్దరైలువంతెనలలో ఒకటి. కాన్పూరు నుండి రైళ్లు అనుదినము పెక్కురు ప్రయాణీకులను, బరువైన సామానులను గొని పోవుచుండును. ఈకాన్పూరు గొప్పవర్తకస్థానము. ఇచ్చట అయిదురైళ్ల శాఖలు కలియును.

చిత్రము ౪:—ఈకోట మైసూరు సంస్థానమందలి శ్రీరంగపట్టణమున నున్నది. టిప్పుసుల్తాను కాలమున బ్రిటిషుసైన్యములు దీనిని పెక్కుమారులు ముట్టడించుట చరిత్ర ప్రసిద్ధము. మొదటిముట్టడి 1791 వ సం॥ మేనెలలో జరిగినది. రెండవముట్టడి 1799 సం॥ ఏప్రిల్ 17 వ తేదీనాడు ప్రారంభమై మేనెల 4 వ తేదీనాడంతమొందినది. అప్పుడు టిప్పుసుల్తానునకు గాయము తగిలినది. అతడు కోట దిడ్డిదోవవద్ద కదలమెదల జాలక పడియుండగా శత్రుసేనలో నొకడు ఆతని రత్నఖచితమైన దట్టిని ఊడదీసికొనివచ్చి సుల్తానుచే దెబ్బతిని అతనిని కాల్చివైచెను.

చిత్రము ౫:—ఈనగళ్లు హిందూశిల్ప విధానము ననుసరించి నిర్మింపబడినది. ఇందలి దసరాసభామంటపము మిగుల సుందరమయిన వేలకొలది జనులు కూర్చుండుటకు అనుకూలముగా వుండును.

ముద్రితలోకము

శ్రీ లెనిన్. సి. మార్షల్‌గారు "మానవాభివృద్ధి కథనము" నం దీక్రింది అంకెల నుదాహరించిరని ౧౯౨౯ సం॥ అగస్టునెల ౧వ తేదీ వెలువడిన "The World's Press News" నం దుల్లేఖింపబడెను.

అమెరికాఖండము నందలి యునైటెడ్ స్టేట్స్‌నందు

౩౦౦ పత్రికలు బిడ్డలకు,

౭౦౦ పత్రికలు కృషికులకు,

౨౫,౦౦౦ దినవార్తా పత్రికలు,

౧౫,౦౦౦ క్రొత్తపుస్తకములు ప్రతిసంవత్సరమును,

౪౦,౦౦౦,౦౦౦ ప్రతిదినమువార్తాపత్రికలు,

౨౦,౦౦౦,౦౦౦ (పీరియాడికల్స్) పత్రికలు,

౫౫,౦౦౦,౦౦౦ వారపత్రిక (మ్యాగజిన్)లు,

ప్రకటింపబడు చుండును.

౧,౦౦౦,౦౦౦ టన్నులకాకితము పుస్తకముద్రణమునకు,

౧,౫౦౦,౦౦౦ టన్నుల కాగితము వార్తాపత్రికా ముద్రణమునకు నుపయోగింపబడుచుండును.

వా. గో. కృష్ణయ్య

హిందూ చిత్రకళాభ్యుదయము!

కజిన్సుమహాశయుని ప్రపంచయాత్ర

ఆర్యావర్త మన్నినైపుణులనుండియు సముపార్జిన చిత్తరువులలో యిప్పటి ఇరువదినలుగురు ప్రఖ్యాతకళాకుశలుల అరువది చిత్రములను—హిందూదేశప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమును చూపువానినిఏరి—కజిన్సుపండితుడు మొదట జినేవాయందలికళా సంఘమునకు హిందూదేశప్రతినిధిగబోయి ప్రపంచయాత్రచేసి గత మాసమున తన నిజదేశముగ జేసికొనిన భారత దేశమునకు తిరిగివచ్చెను. బిసెంటు,ఆండ్రూసు మొదలుగాగల వారలవలె హిందూదేశమునకై పాటుబడుచున్నవారిలో కజిన్సుదంపతులు ముఖ్యులు.

లండను నందలి విఖ్యాతమగు ఫాకల్టీ ఆఫ్ ఆర్ట్సు (faculty of arts, Piccadilly) లో యీచిత్ర సముదాయము ప్రదర్శింపబడెను. అమెరికాయందలి న్యూయార్కు టైమ్సు' (New York Times) యొక్క లండను విలేఖరి యీప్రదర్శనమును గాను తన పత్రికకిటుల తంతినంపెను. The marvellous contribution of India's art to world's art.) మరియు 'యిలస్ట్రేటెడులండను న్యూసు యింగ్లండు' (Illustrated London News) సంపాదకుడు ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వమును చూపు అయిదు చిత్తరువుల (ఢిల్లీ,కలకత్తా, మద్రాసు) నేరికొని, శ్రీకజిన్సుపండితునిచే యొకవ్యాసమును వ్రాయించికొని యీమాసములోవచ్చిన సంవత్సరాది సంచికలో ప్రచురించెను. పాశ్చాత్యదేశముల ప్రసిద్ధిగన్న యీపత్రిక హిందూచిత్తరువుల మొదటిసారి ప్రచురించినది. ఇది చాలా గొప్పవిషయమట!

తన యభిప్రాయమును సంపాదకు డిటులవ్రాయుచున్నాడు:— 1914వ సంవత్సరమున హిందూ కళాభ్యుదయము మొదలిడిన దాది నేటివరకు క్లుప్తముగ కథ, హిందూ చిత్రకళయొక్క యున్నతస్థానమును చూపు యిప్పటి చిత్రకారుల చిత్తరువులు అయిదు ప్రచురించబడినవి. పాశ్చాత్యకళనుంచి హిందూకళ ఎంతయు ప్రత్యేకత చూపుచున్నదనుట కీచిత్తరువులే నిదర్శనము. ప్రాచ్యులు పాశ్చాత్యులవలన కళావిషయమున నేర్చికొనవలసినది, నేర్చికొనినది ఆవంతయు లేదు అనుట స్పష్టము.

తదుపరి కజిన్సుపండితుడు తనవ్యాసము నీవిధముగ మొదలిడెను:—

"When Rabindranath Tagore, in 1912 fled from the distractions of literary popularity in his native Bengal to find peace in obscurity in London, and got it in the form of an English translation of his poetry, a British knighthood and Nobel Prize! he achieved much more than a personal success. To Europe, Tagore was something new. In India he was something old in his expression of an ancient tradition, albeit in modern moods and forms, and something established among the high triumphs of a a vividly national culture. The recognition of Tagore by Europe became a recognition of India and gave assurance particularly to the then young effort to restore the almost lost art of Indian Painting."

తన స్వదేశమగు వంగరాష్ట్రమున రవీంద్రనాథ టాగూరుగారికి కలిగిన అపారవిఖ్యాతి ప్రసిద్ధులవలన

వారికి కలిగెడి బుద్ధిచాంచల్యమును దరిచేరనీయకుండ తప్పించుకొనుటకై, ౧౯౧౨ వ సంll న వారు లండను నగరమునకుపోయి మారుమూల ప్రశాంతముగా కాలము గడపదలంచిరి. వారదివరకు రచించియుండిన కావ్యముల నే ఆంగ్లములోని కనువదించగా అనువదించిరి. తద్వారా నోబెల్ ప్రైజు, సర్ బిరుదముపొందిరి. ఇది వారికి ఒక విజయము. యూరోపుఖండవాసులకు టాగూరుగారొక క్రొత్తవింతగా నుండిరి. కాని భారతదేశము నందు చిరకాలానుగత ప్రాచీన సాంప్రదాయసిద్ధమగు భావప్రకటనమే వారు చేసిరి. అయితే యిట్టి భావములు వారిచే నూతనాకారములతో, నూతనలక్షణములతో ప్రకటింపబడిన మాట వాస్తవమే! జీవకళ లుట్టిపడు విశిష్టభారతజాతీయ విజ్ఞానముయొక్క మహోన్నత ప్రాచీన ప్రావీణ్యమునందే టాగూరిగారి భావప్రపంచ మిమిడియున్నది. కావున టాగూరుగారి ప్రతిభను యూరపువాసులు గౌరవించి పరిగణించుటవల్ల భారత జాతినే గౌరవించినట్లగుచున్నది. అందులను ముఖ్యముగా ప్రస్తుత ప్రాచీనభారత చిత్రకళా పునరుద్ధరణమునకై పాటుపడుచున్న యీనాటి యౌవ్వనోత్సాహమునకీగౌరవాదరణమొక యభయహస్తమువలె పరిణమించినది.

ఈ అయిదింటిలో 'గోవులకాపరి గోపాలుడు' (శ్రీ కవుతా ఆనందమోహన శాస్త్రిగారు, మద్రాసు)అను

శ్రీ కవుతా ఆనందమోహనశాస్త్రిగారు

చిత్తరువునకు మొదటిస్థాన మివ్వబడినది. దీనినిగూర్చి— "The shepherd of souls; And his consort Radha is never away" అని కజిన్సుగారి విశదీకరించిరి. రెండు ఉకీలు (డిల్లీ) గారివి. ప్రమోదచటర్జీగారిది 'ఉషః కన్య'. ఉకీలుగారిచే రచింపబడినవి కాలమేఘుడు, వర్షము, తుపాను అనునవి. ఈ అయిదింటియొక్క మూలములు (originals) అమెరికా, ఇటలీ, ఇంగ్లాండు దేశములలో ప్రవాస మున్నవి.

అమెరికా చికాగో విశ్వవిద్యాలయమందు యివి ప్రదర్శింపబడినపుడు అప్పటి 'ఏషియా' అను సచిత్ర మాసపత్రిక శ్రీ కజిన్సుగారికి రమారమి ౨౦౦ రూపాయల నిచ్చి ఒక సచిత్రవ్యాసమును వ్రాయించి ప్రచురించెను. వీటిలో ప్రఖ్యాతశిల్పి వెంకటప్పగారి శివరాత్రి కూడ నొకటి.

శ్రీ కజిన్సు పండితుడు తన అమెరికను ప్రయాణములోని వింత అనుభవములనుకొన్ని మాతో నిటులు చెప్పెను:— అమెరికాదేశమునకు వెళ్లిన తర్వాత మేయో హిందూదేశమునకు చేసిన అపకృతి స్పష్టముగ కానుపించెను. ౧౬ ఏండ్ల ప్రాయముగల ఒక కళోపాసకుడు రెండవసారి చెప్పిన ప్రదర్శనమునకు వచ్చి ఒక భూతద్దముతో చిత్తరువుల పరీక్షించి, ముగ్ధుడయి నాదగ్గరకు వెదకికొనుచువచ్చి యీచిత్తరువులు నిశ్చయముగ హిందూదేశస్థులు రచించినవేనా! హిందూదేశము అనాగరకదేశము అడవిదేశము అని మేము మావిద్యాలయములలో గరపబడితిమి. కాని యీచిత్తరువులు అనాదినుండివచ్చు నాగరికతను ఎంతగామాపుచున్నవి అనెను. ఇట్లు ఆశ్చర్యపడిన అనేక వేలమందిలో నితడొకడు. ఈకుర్రవాడు ముఖాముఖిని స్పష్టముగ హిందూదేశ మెంత గొప్పనాగరికతగల దేశమో చూసిన తరువాత తన"జన్మము ఒకనిముసమయినను మేమోలాంటివారల అసత్యదూరములగు గాథల నమ్మనా!" అని చెప్పెను.

అమెరికాయందలి సుప్రసిద్ధ కళానిపుణుడు డే. టర్టిలు అనునాయన ఆనందమోహన శాస్త్రిగారి యొక చిత్తరువులో వర్ణసంయోగ లాలిత్యముల కచ్చెరు వందె

తాను కొనుక్కొనెనని చెప్పుట కెంతయు సంతసమగుచున్నది.

శ్రీ జే. కజిన్సు పండితునియొక్క అమెరికాలో ఫిలడెల్ఫియాముఖ్యస్థానములో ఈచిత్రకళా ప్రదర్శనము గూర్చి 'Philadelphia Enquirer' అనుపత్రిక ప్రదర్శనమునుగూర్చి యిటుల వ్రాసెను.

"That a vigorous and enthusiastic, artistic renaissance is now in progress in India, seems to be amply proved by the remarkable collection of Indian Paintings....

"No occidental influence whatever is observable in these beautifully composed and wonderfully coloured pictures....

"Here are nomenclature and terminology with which we occidentals are only vaguely familiar, but the pictorial interpretations of such ideas are of such supreme beauty as to be acceptable by any eye sensitive to aesthetic impressions....

"What a pity this fascinating exhibition, could not have remained longer in Philadelphia.

ఈప్రశస్త భారతీయ చిత్రరచనా సంపుటివల్ల నొక్కవిషయము పూర్తిగా రుజువగుచున్నది. భారతదేశములోని కళాప్రపంచమునం దొకనూతనవిజ్ఞానోత్తేజము ప్రచండరూపమునగాఢాభినివేశముతో నావిర్భవించినదని రుజువగుచున్నది. రమ్యముగా రచింపబడిన యీ యద్భుత చిత్రరచనలందు పాశ్చాత్య సంపర్కమేమియు కానబడదు. పాశ్చాత్యులమైన మనకు పరిచితములైన శబ్దప్రయోగములు నామములు యిందుకలవు. కాని అట్టిభావములను సచిత్రముగా ప్రదర్శించుట అత్యంత సుందరముగానున్నది. రసోచితభావప్రకటనము గ్రహింపగలవారికందరకును ఇవి ఆదరణీయములే యనునంత సొంపుగానున్నవి.

ఇట్టి మనోరంజకమైన చిత్రప్రదర్శనము ఫిలడెల్ఫియా నగరములలో కొలదిదినములే యుంట ఎంతయు మనదురదృష్టము. యూరపునందలి అనేకముఖ్యసంస్థలయొక్కయు, విశ్వవిద్యాలయములయొక్కయు ఆహ్వానముపైని కజిన్సు మహాశయుడు తిరిగి ఏప్రియలు మాసమున యూరపున కేగనున్నారు. వీరికి భగవంతుడు ఆయురారోగ్యముల నిచ్చుగాత!

ఆంధ్రవాఙ్మయ సూచిక

ఆంధ్రగ్రంథమాలలో ౧౧ వ గ్రంథము

క్రౌను నాల్గుపుటల సైజు ౬౧౪ పుటలు. వెల రు. 3 లు. ప్రకాశకులు మేనేజరు ఆంధ్రగ్రంథమాల ౬, ౭, తంబుసెట్టి వీధి, చెన్నపురి.

'దేశభాషలందు, దెలుఁగు లెస్స' యని పొగడ్తను బడసిన యాంధ్రవాఙ్మయ మహోదధియం దాదినుండి నెలువడిన గ్రంథరత్నముల నన్నింటిని ౧౧ సంవత్సరముల నిరంతర పరిశ్రమము చేసి ఇట్లు గ్రంథరూపమున ప్రకాశకులు ప్రచురించి యాంధ్రభాషా జిజ్ఞాసువులకు మహోపకార మొనర్చిరి.

ఈ సూచిక ముద్రితాముద్రిత గ్రంథముల పట్టికలని రెండు భాగములుగ విభజింప బడినది.

ఇందు మొదటిభాగమున మొదటి పుటనుండి ౨౮౬ వ పుటవఱకు గ్రంథము, గ్రంథకర్త, విషయము, ఆగ్రంథము ముద్రితమయిన సంవత్సరము, విశేషములు అనుశీర్షికల క్రింద నకారాదిగ ముద్రితాంధ్రగ్రంథముల సమగ్రపరిచయము కలిగింపబడెను. దాదాపు ౧౩,౦౧౦ గ్రంథము లుదాహృతములు. పుట ౨౮౯ నుండి 33౭ వఱకు గ్రంథకర్తల పేరు, యింటిపేరు వానిక్రింద వరుసగా, నకారాదిగ వారిచే రచియింపబడిన గ్రంథములు నుదాహృతములు. పుట 33౮ నుండి ౩౯౧ వఱకు విషయముల క్రింద విభాగించి యాయా విషయమునకు చెందిన గ్రంథము లాయాశీర్షికల క్రింద వఱుసగ నకారాదిగ నుదాహరింపబడెను.

ఈ మొదటిభాగమున "అనుబంధము" అను పేరిట ౧౯౨౧ సం. అక్టోబరు నెలమొదలు ౧౯౨౫ సం. డిసెంబరు నెల వఱకును, "అనుబంధము(అ)"యను పేరిట ౧౯౨౬ వ సం. జనవరి మొదలు ౧౯౨౭ సెప్టెంబరు నెలవఱకు ప్రచురింపబడిన ముద్రితగ్రంథములు. విషయ విభాగము క్రింద విడదీసి ఆయావిభాగమున గ్రంథములు గ్రంథకర్తలపేర్లతో నకారాదిగ గలవు.

ఇఁక రెండవభాగము. ఇందు గల గ్రంథములన్నియు నిప్పటికి నముద్రితములు. విషయ విభాగశీర్షికల క్రింద గ్రంథము, గ్రంథకర్త, రచనము, పరిమితి, విశేషములు అకారాది పట్టికలుగా వరుసగా కాకినాడ ఆంధ్ర సాహిత్య పరిషత్ పుస్తకభాండాగారము, తంజావూరు సరస్వతీ పుస్తకభాండారము, చెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారములలోని లిఖితగ్రంథముల పట్టికలు విడివిడిగా గలవు. ఈ రెండవభాగము ౫౬ పుటలు మాత్రమే. ఇందు విశేషములను శీర్షిక క్రింద ప్రతులసంఖ్య, నామాంతరములు మొదలగువిశేషము లుదాహృతములు.

ఈ సూచిక ప్రారంభమున సూచికా ప్రకాశకులగు శ్రీ దేశోద్ధారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులు గారు రచించిన ౧౧౮ పుటలు గల పీఠిక కలదు. ఈ పీఠికయందు వేదకాలమునుండి నేటివఱకు జరిగిన ఆంధ్రభాషా స్వరూప పరిణామ నిరూపణమును సవిమర్శముగ, విపులముగ గావించిరి. ఈ పీఠిక కేవల మొక వాఙ్మయచరిత్ర మనదగినది. ఇది ఈ సూచికతో చేరి యుండుటవలన దీని విలువ పెంపునొందుచున్నది.

ఇది ప్రతిగ్రంథాలయమునను, ప్రతిభాషాభిమాని కడను, విమర్శకునివద్దను, ప్రతియాంధ్రుని హస్తమునను ఉండి తీరవలసిన గ్రంథరత్నము. గ్రంథాలయాధిపతులకు ముఖ్యము.

వా. గో. కృష్ణయ్య

శంభుతో నొకనాటి సహవాసము (ఆంగ్లము:)

A day with Sambhu.

చిన్నసైజు పుస్తకము. ముద్దులుమాటల గట్టుచున్నది.

వెల రు. 1-0-0

సుప్రసిద్ధాంగ్ల గ్రంథకర్తలగు కె. యస్. వెంకట రమణిఅయ్యరుగారు రచించిన యీచిన్నిస్తొత్రము, కౌమారదశయందుండు విద్యార్థు లనుసరింపవలసిన జీవిత క్రమమును ముద్దులు మూటగట్టు తేటమాటలతో బోధించుచున్నది. రామేశ్వరయాత్రకు బోవుచున్న యొకసాధువు మార్గమధ్యమున నొకయూరి సత్రములో శంభుడను నొకబాలుని గలసికొని యనేక నీతులతనికి నేర్పును. వేకువజామున మేల్కొని రాత్రి శయనించువరకు బాలురెట్లు నడచుకొనిన పరిపూర్ణశరీర మనోవికాసముల నొంది, ఆయురారోగ్య భాగ్యముల కునికిపట్టులై తమకును లోకమునకును మేలొనరింప వచ్చునో రసవంతముగా నిందు వర్ణింపఁ బడినది. కాఫి మొదలగు నుద్రేకపానీయముల యనర్థముల గూర్చి సాధువు శంభునకుజేసిన యీ క్రింది మహోపదేశము బాలురేకాక తల్లిదండ్రులును గమనింప దగినది.

“నీతల్లినీకు కాఫీనిచ్చుచో, నీకది వలదని మెల్లగా జెప్పుము. మనదేశమునకు కాఫీ క్రొత్త వస్తువు. దీనిని తఱుచుగా త్రాగుటవలన నిత్యమును త్రాగుచుండవలసిన చెడ్డయలవాటు పట్టువడును. ఇది యౌషధియే కాని, యెదుగుచున్న నీ లేతశరీరమునకు పుష్టినిచ్చు నాహారము కాదు.”

ఇట్టి యమూల్య నీతిరత్నములతో నొప్పుచున్న యీయాంగ్లగ్రంథము దేశభాషలలో ననువదింపబడినచో బాలుర కెంతో యుపయుక్తముగా నుండుననుటకు సందేహ మావంతయు లేదు.

వలయువారు మదరాసు, మైలాపురం, శ్వేతారణ్యాశ్రమమునకు గ్రంథకర్తగారిపేర వ్రాసికొన వగును.

వె. వేం. కృ.

పొట్టికత

గ్రంథకర్త: కవికొండల వేంకటరావుగారు క్రౌను సైజు, మెరుగు కాగితములు, ౬౬ పుటలు, కాగితపుబైండు. వెల ౦-౮-౦. ౧౯౨౯ సం.

ఇదియొకచిన్న వినోదకథల సంపుటి. పిల్లలకొరకు వ్రాయబడినది. మన యెరికలోనున్న అనేక అల్పవిషయములిందు విచిత్రముగా రచింపబడి బాలబాలికలకు, ఆనందమును, జ్ఞానమును చేకూర్చునట్టివిగా యున్నవి.

ఉదా:—పంచ భూతములు, చతురంగబలము, మొదలైనవి. మరికొన్ని కథలు కేవలము కల్పితములుం ఉదా:—సర్కసు మర్కటము, కామధేనువు, కోడె దూడ మొదలైనవి.

పురాణకథలందువలె పక్షులు, జంతువులు, చెట్లు నిర్జీవవస్తువులు మొదలైనవాటిచే మాట్లాడించి, చర్యలు చేయించి పసివాండ్రకు కౌతూహల మొసగునట్లుగా రచింపబడినది. కావ్యవిషములు బాలురమనసు రంజించునట్టివిగా యున్నవి.

శైలి:— గ్రాంథికవ్యావహారికముల మిశ్రము. సమాస ఘట్టములందొకప్పుడు గ్రాంథికమును ఒకప్పుడు గ్రామ్యము నుపయోగింపబడుటచే సరశముగా లేదు. కేవలము వ్యావహారిక భాషలో వ్రాసియుండిన మెరుగుగానుండెడిది. ఏదైనను గ్రంథకర్త గద్యశైలి పద్యశైలివలె పక్వస్థితిలో లేదు. భాష సులభముగను, జాతీయములతో కూడినదిగ ఉన్నది.

శే. కా.

చిట్టికేత

గ్రంథకర్త: కవికొండల వెంకటరావుగారు. క్రౌను సైజు, 30 పుటలు, మెరుగు కాగితములు, కాగితపు బైండు. వెల ౦-౬-౧

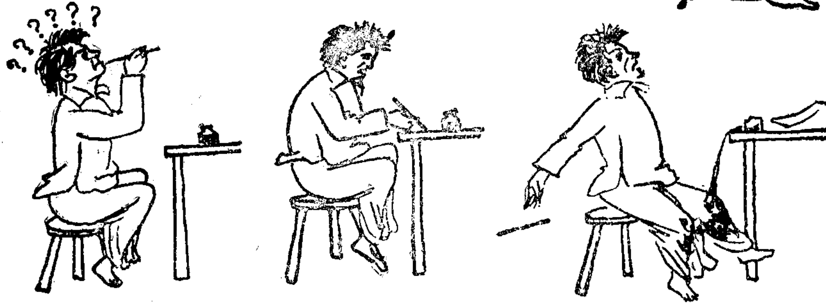
ఈచిన్న పద్యగ్రంథము బాలబాలికలకు పఠనీయ గ్రంథముగా నుపయోగపడు నిమిత్తమై వ్రాయబడినది. ఇట్టిరచనలలో నట్టిపసివారికి పద్యములలోగల యతిప్రాసలవల్లను, గణనియమములవల్లను, అక్షరధ్వనుల కలయిక

అఖిలభారత సర్వపక్ష సమావేశము

హాస్య చిత్రరచన

వల్లను గలుగు, బాహ్యాంతర్జ్ఞానములచే నాకర్షించి కొన్ని కొన్ని స్వల్పవిషయములను నేర్పుటయే ఆశయముగ నుండును. కావున సులభముగను, ఆకర్షకములుగను ఉండు సామాన్యవిషయములు అనగా, దేశచరిత్రకథలు, కథలు మొదలగువాటిని గూర్చి వ్రాసి వారికి వాఙ్మయములోగల గొప్పవిషయములను పరిచయము చేయుటయు, చిన్న చిన్న నీతులను నేర్పుటయు నిందు గలదు. ఇట్టిరచనలు పసివాండ్రకు కవిత్వమునం దభిరుచి గలుగజేయుట కొక మెట్టుగాకూడ నుండును. పై ఆశయముల సాధనకై వ్రాయబడిన యీకవితయందు కృతక మధికముగా నుండుట తప్పదు. అనగా ఈరచనలు స్ఫురణచేతను, ఉద్దీపనము (Inspiration) చేతను, 'మనోహరభావము కందళించుట' చేతను వ్రాయబడినవిగా ఉండవు. సహజకవిత్వమున కుండవలసిన లక్షణము లుండవు. గణబద్ధమై (Versification) అసహజ కవిత్వమును గలిగియుండును. బాలబాలికలకుగల నిసర్గములను (Instincts) ప్రేరేపించి వాటిని తృప్తిపరచి సంతోషపెట్టుట యిట్టికవితలో ముఖ్యముగా గానబడును.

శైలి, భాష సులభము. భావము దుర్గ్రాహ్యముగా లేదు. వృత్తము లనవసరముగా వాడబడియున్నవి. కవిత్వము కొంత ధారాళముగానే యున్నది. కావ్యవస్తువిషయములు చిన్నపిల్లల ఊహల కతీతముగా లేవు.

కే. కా.

చదువులదుత్త

గ్రంథకర్త:— కవికొండల వేంకటరావుగారు. క్రౌనుసైజు ౧౮ పేజీలు, మెరుగుకాగితములు, కాగితపుబైండు, వెల ౦-౪-౦.

ఈచిన్నపుస్తకమందు గ్రాంథికలక్షణములు, జానపదలక్షణములుగల ఖండకావ్యములు గలవు. ఈగ్రంథము కూడ పిల్లలకొరకు వ్రాయబడినదే. కావ్యవిషయములు పిల్లలికి పనికివచ్చునట్లుగా సులభముగా నున్నవి. కవిత్వము సహజముగా నున్నది. స్ఫురణవల్లను, ఉద్దీపనవల్లను గబిలింపబడినది. (వీరి 'చిట్టికత' యందువలె అసహజ కవిత్వ మిందు లేదు. బాలబాలికలకు నిజముగా జ్ఞానమును, సంతోషమును ఇచ్చునదిగా నున్నది. ఇది పొగడదగిన గ్రంథము.

ఈగ్రంథమందు చరణపు విరుపులు గలవు. వీటిని గురించి 'అగడపలు' అను గ్రంథముయొక్క విమర్శనలో చెప్పబడును. శైలి వ్యావహారిక భాషలో రసవంతముగ, సులభముగ నున్నది.

కే. కా.

దేవకీనందన శతకము

క్రౌన్ సైజు ౨౦ పుటలు. వెల తెలియదు. పేపరుబైండు.

దీనియందు "కృష్ణా దేవకీనందనా!" అను మకుటముతో ౧౦౭ పద్యములు గలవు. ఈగ్రంథరాజమును రచించిన కవితల్లజుని నామధేయ మీయాంధ్ర ప్రపంచమున నేటివరకు బయలుపడుటలేదు. కాని, ఈతని శతకములోని

మ. చతురంభోధి పరీతభూవలయ రాజన్యైకకోటీర రం
జిత మాణిక్యవిరాజమాన పదరాజీవుండు ధర్మాత్మజుం
డతి కార్పణ్యముతోడ మత్స్యపతిఁ దా నాశింపఁ డే తావకా
యత కారుణ్యము గల్గునంతకును కృష్ణా దేవకీనందనా."

అనుపద్యము అప్పకవీయము మూఁడవ యాశ్వాసమున నించుక మార్పుచేఁ గాన్పించుచున్నది. అందుచే నీకవిచంద్రుఁడు అప్పకవికంటెఁ బ్రాచీనుఁడని మాత్రము చెప్పవచ్చును.

నామమాత్రావశిష్టమై యింతవఱకును మఱుఁగుపడియున్న యీగ్రంథము శ్రీశ్రీశ్రీ గద్వాలసంస్థాన పుస్తకభాండారమునఁ దాళపత్ర లిఖితమయియుండుటఁ జూచి శ్రీమంతమహారాజ్ఞిగారు ముద్రింపించి ప్రకటించి లోకోపకార మొనర్చిరి. అట్టి శ్రీశ్రీశ్రీ గద్వాల మహారాజ్ఞిగారి ఔదార్యము, భాషాభిమానము ఈయాంధ్ర ప్రపంచమునఁ జిరస్థాయియై వెలయుఁగాక.

కవనము ద్రాక్షాపాకముచేతను, వైదర్భీరీతిచేతను బంధితపామరహృదయంగమమయి ముద్దులు గులుకుచున్నది. పద్యములు భక్తిభరితములయి యనేక నీతుల

నుపోద్బోధించుచున్నవి. సామాన్యముగా నీ పద్యములలో నపూర్వములగు దృష్టాంతములు పురాణగాథలు, చూపఁబడుచునే యున్నవి.

శా. పాత్రాపాత్రవివేకముల్ సునసెపా
పం బెచ్చెఁ బుణ్యంబులే
మిత్రఘ్నత్వము కల్లలాడుటలు స్వా
మిద్రోహముల్ కొండెముల్
ధాత్రిం బూజ్యములయ్యె సాధువుల వం
దం బెట్లు రక్షింతువో
సత్రాజిత్తనయామనోరమణకృష్ణా,
దేవకీనందనా.

శా. అందెల్ చిన్నిపసిండి గజ్జెలును మ్రో
యన్ మేఖలా ఘంటికల్
క్రందై తోఁపఁగ రావిరేక నుదుటన్
గన్పింప గోపాంగనా
నందం బొందఁగ వెన్నముద్దలకునై
నర్తించు నీ బాల్యపున్
చందం బాదివిజుల్ నుతింపఁదగుఁగృష్ణా,
దేవకీనందనా.

శా. నీడల్ దేరెడు చెక్కుటద్దములతో
నిద్దంపునెమ్మోముతో
కూడీకూడని చిప్పకూఁకటులతో
గోపార్భకశ్రేణితో
క్రీడాశూన్యకటీరమండలముతో
గ్రేపల్లెలో నీవు నాఁ
డాడే శైశవమూర్తినే దలఁతుఁగృష్ణా
దేవకీనందనా.

మ. అసురల్ పద్మజు వ్రాఁత దాఁట రెవఁడో
కృబ్దంబు పోడయ్యెదు
ర్దమకోదండ పటుప్రతాపనిజసం
రంభామరానీక వి
క్రమదుర్వారగజాసురప్రళయమిం
కం జేసిన ట్రీశ్వరున్
సమరక్షోణిజయించు నర్జునుఁడుకృష్ణా
దేవకీనందనా.

ఉభయభాషాప్రవీణ భాలుసు నరసింహశాస్త్రి.

సముచితాహారము

(Thoughts on Diet)

క్రౌనుసైజు పుటలు ౮౦. వెల రు. ౦-౮-౦

గౌ. న్యాయమూర్తి సర్ వేపా రామేశం పంతులుగారిచే. ఆంగ్లభాషలో వ్రాయబడిన యమూల్యగ్రంథమున పంతులుగారు ఆహారవిషయమునందును, సంతాననిరోధవిషయమునందును చాల కృషి సలుపుచున్నారు. వీనిలో ఆహారవిషయము అఖిలజనోపయుక్తమగుట కెట్టి సంశయమును లేదు. ఈవిషయమున వీరు ప్రామాణికులలో నొకరని చెప్పుటగూడ సాహసోక్తి కాజాలదు. వీరీవిషయమున అనుష్ఠానపూర్వకముగనే బోధించుచున్నారు. పాశ్చాత్యులీవిషయమున వ్రాసిన గ్రంథముల నెన్నిటినో వీరు చదివియున్నారు. తెల్లచక్కెర, ఫ్యాక్టరీ లేక మరఆడ్యము లేక మిలురైసు, మెరుగుబియ్యము లేక పాలిష్డురైసు, అమితాహారము, ఉపవాసము లేక నిరాహారము, విటమినులు, అల్యూమినముపాత్రలు, సంగ్రహము అను ప్రకరణముల క్రింద నీగ్రంథము విభజీయబడినది. సంగ్రహమునందు గ్రాహ్యములును, వర్జనీయములును స్పష్టపరుపబడెను. ఏయే విటమినులు ఏయే పదార్థములలో ఏయే పరిమితులలో నుండునదియును తెలుపునట్టిపట్టికగూడ నిందు కలదు. దీనిని బెజవాడలో ప్రకృతిచికిత్సాసంఘమువారు ప్రకటించిరి. వలయువారిటుల వ్రాయవలెను: మేనేజరు, ది ఇండియను నేచరోపతిక అసోసియేషను, బెజవాడ.

వేదురుమూడి శేషగిరిరావు.

ది ఇండియన్ నేషనల్ కాంగ్రెస్ దెన్ అండ్ నౌ

(The Indian National Congress Then & Now)

గ్రంథకర్త: శ్రీయుతయస్. భీమశంకరరావుగారు, బి. ఏ., ఫస్టుగ్రేడు ప్లీడరు, రాజమండ్రి. క్రౌనుసైజు, ౭౦ పుటలు. వెల రు. ౧-౦-౦.

ఇది భారతజాతీయమహాసభ సంక్షిప్తచరిత్ర. దేశమునందలి రాజకీయపక్షములన్నియు కాంగ్రెసువేదికపై నేకము గావలయుననియు, కాంగ్రెసుసంస్థ యొక్కటియే యిట్టి యైకమత్యమున కవకాశ మీయగల అఖిలభారత రాజకీయసంస్థ యనియు గ్రంథకర్తగారి యభిప్రాయము. ఈయభిప్రాయమును గాదనువా రెవ్వరు నుండరు. ఇట్టి యైకమత్యమును సాధించుటకు మితవాదుల కార్యవిధానము నవలంబించుట యొక్కటియే సాధనమని వీరు తలంచుచున్నారు. తాము మితవాదులగుటచే మితవాదనాయకుల కార్యక్రమములను భీమశంకరరావుగారు పొగడుటయు నంత ఆశ్చర్యకరము కాదు. కాని తమ పక్షపాతమును మితిమీర సాగించి నేటి కాంగ్రెసునాయకులను మహాత్మగాంధి, మోతీలాల్ నెహ్రూ, జవహర్లాల్ నెహ్రూ మున్నగు ప్రముఖులను అపవిత్రహస్తులనియు, కాంగ్రెసునుబోలు పవిత్రసంస్థ యట్టి వారి చేతులలో నుండరాదనియు వీరు నిందించుట కేవల మసభ్యముగ నున్నది. సర్ సి. పి. రామస్వామి అయ్యర్ గారిని బోలు మితవాది ప్రముఖులకే కాంగ్రెసునాయకులు, అకలంక దేశభక్తులు, స్వార్థత్యాగులు నైనప్పుడు, రావుగారికి వారపవిత్రహస్తులుగ గానవచ్చుట మిక్కిలి ఆశ్చర్యము గల్గించుచున్నది.

ఇంక గ్రంథకర్తగారు ఐకమత్యమునకు మార్గము లేవో తమపుస్తకములో నెందును స్పష్టముగ వివరించియుండలేదు. మితవాదనాయకుల డొమినియన్ స్టేటసువలెనే వీరియైకమత్యవాదముకూడ గాలిలో మేడగ నున్నది. డొమినియన్ స్టేటసును సంపాదించుటకు దగిన ప్రబల సాధనములను మితవాదు లెన్నడును సూచింపరు. అట్లే ఐకమత్యమునకు ఎలయు సాధనము లేవో వీరును సూచింపరు. ఏమైననేమి, వీరియభిప్రాయమున మనదేశమునందలి రాజకీయపక్షములలో నైకమత్యము లేనందుకు నేటి కాంగ్రెసువాదుల నిరంకుశత్వమే కారణము. తక్కిన పక్షములవారిని అసహాయవాదులు కాంగ్రెసునుండి తరిమివైచుచున్నారట. ఐన వీరియైకమత్య మెట్టిదో గమనింతము. మొత్తముమీద వీరివాదముయొక్క సార మిది. "కాంగ్రెసు ప్రత్యేకముగ నేరాజకీయపక్షము చేతులలోను ఉండకూడదు. అందు అన్నిపక్షములవారికిని స్వాతంత్ర్య పక్షమువారికికూడ స్థాన ముండవలయును. కాంగ్రెసులో చేరినంతమాత్రమున ఏపక్షమును దానిలో పూర్తిగ నంతరించిపోయి తన వ్యక్తిత్వమును గోల్పోవ నక్కరలేదు." ఇదియొక విలక్షణవాదము. కాంగ్రెసు నిజముగ నొక రాజకీయకార్యవిధానము గలిగిన సంస్థయై యుండవలసినచో, భీమశంకర రావుగారు సూచించిన ఐకమత్యముకన్న ఎక్కువగ కాంగ్రెసును నిర్జీవముగనొనరింపజాలు పద్ధతి మరియొకటి యుండదు. కార్యనిర్వాహకవర్గము లెప్పుడును ప్రధానపక్షమువారి స్వాధీనమున నుండుటయే ప్రజాపరిపాలన సంస్థల ప్రధానలక్షణము. ఇంక, అసలు, కాంగ్రెసులో చేరుటకే వీలు లేకున్నదన్నచో నీవాదముగూడ దుర్బలమే. ఇందుకు వీరికారణములు మూడు: దుస్తుల నిర్బంధము, శాసనోల్లంఘనము, సంపూర్ణ స్వరాజ్యాదర్శము. ఆర్థిక రాజకీయ సమస్యలు సంపూర్ణముగ నొకదానిలో నొకటి కలిసిపోయియున్న యీకాలమున స్వదేశీ నియమమును విడిచిపెట్టుటకన్న కాంగ్రెసు ఆత్మహత్యకు ప్రబలోపాయము మరియొకటి యుండదు. ఇది మితవాదులకు తెలియని సంగతి కాదు. మనముందరమును తత్క్షణమే కావలయునని కోరుచున్న డొమినియన్ ప్రతిపత్తిని పార్లమెంటువారీయకున్న ఇచ్చెదరనుటకు సాక్ష్య మొక్కటియు గానరాదు. మనకప్పుడు శాసనోల్లంఘన మొక్కటియే మిగిలినమార్గము. అది హింసారహితమే కావచ్చును, హింసాసహితమే కావచ్చును. అట్టిచో కాంగ్రెసు పక్షము శాసనోల్లంఘన విధానము నవలంబింపక తప్పదు. ఇంక సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యవాదులకుగూడ కాంగ్రెసులో స్థాన ముండవలసినప్పుడు సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము తప్ప మరియొక తక్కువ యాదర్శమును కాంగ్రెసు ఎట్లు అవలంబింపగలదో మాకు బోధపడుటలేదు.

ఈవిధముగ వీరుసూచించిన మూడు నిర్బంధములును నిజమునకు నిర్బంధములుకావు. ౧౯౨౩, ౨౪ సం॥ల నాటి స్వరాజ్యపక్షమును, నేటి రెస్పాన్సివు కోఆపరేషన్ పక్షమును అనుసరించి, మితవాదులుగూడ కాంగ్రెసులోనే యుండి తమయాశయములకై పోరాడుట యొక్కటియే ప్రస్తుతమునగల ఐకమత్యసాధనము.

అదియే అతివాదులను, మితవాదులను ఒక వేదికపై జేర్చుట కుపాయము. దీనిని గమనించి భీమశంకర రావుగారు తక్కినపక్షములను కాంగ్రెసులో చేరుటకు పురికొల్పిన బాగుండెడిది. అందుకు బదులుగ వారు నిందను కాంగ్రెసు నెత్తిపై ద్రోయుట యన్యాయము.

సైమన్ కమిషను బహిష్కారమును గూర్చియు, వైస్రాయిగారి ప్రకటనము గూర్చియుఁగూడ వీరు కొంత వరకు చర్చించిరి. ఈ భాగములును ఐకమత్యమునుగూర్చిన వాదమువలెనే అసంబద్ధములగు నభిప్రాయములతో నిండి యున్నవి. ఇంకొక ముఖ్యమైన సంగతి: పుస్తక శీర్షికలోని 'అప్పుడు ఇప్పుడు' అనుపదముల యర్థమును గ్రంథకర్త యెందును వివరింపలేదు. ప్ర. రం.

దీనచింతామణి అను తత్త్వవివేచనము.

క్రౌను సైజున 19 పుటలు. ఇందు 109 పద్యములు గలవు. పేపరు బైండు.

గ్రంథకర్త:—అమ్మనబ్రోలు వెంకటసుబ్బారాయ శర్మగారు. ఇది దీనచింతామణీ అను మకుటము గల వృత్త శతకము. ఇందలి కవనము సరసమయి మృదుమధుర శైలి నొప్పారుచున్నది. శతకము పండిత జనాస్వాదనీయ మగుటయే గాక విశేషించి వేదాంత శాస్త్రజ్ఞులు చదువఁదగియున్నది. ఆయా తావుల నద్వైత వేదాంత సిద్ధాంతము లద్దమునఁ బ్రతిబింబమురీతిని సులభముగాఁ జూపఁబడియున్నవి. అట్టి సిద్ధాంతము తెలిసికొనుటకు నందు ప్రతిపాదితము లయిన యమూల్యములగు దృష్టాంతములే యాధారములు. మచ్చునకు రెండు పద్యములు:

శా. పాపం బెక్కడ పుణ్యమెక్కడ పర
బ్రహ్మంబునందుఁ గుణ
వ్యాపారంబులు కర్తృభోక్తృవిధి స
ర్వంబుఁ వృథాకల్పితం
బై పొల్చుఁ శశశృంగధారియయి వం
ధ్యాపుత్రుఁ డున్నాఁడటం
చాపాదించుట విశ్వముండుట రా
మా దీన చింతామణీ!

శా. ఆకాశం బవకాశ మిచ్చునది శూ
న్యంబయ్యు నీలత్వమే
యాకారంబుగ లోక మెంతురు మహీ
జాలిన్ ధరిత్రీస్థలిన్
సోకన్ వ్రాలిన యట్టు లుండు నటనో
శోధింపఁ దద్వర్ణమే
యాకారంబును లేదు మాయ యిది రా
మా దీనచింతామణీ.

గ్రంథము వెల రు. 0-4-0 అణాలు. వలయువారు గ్రంథకర్త పేర కృష్ణాజిల్లా భీమవరంతాలూకా గణపవరమునకు వ్రాసినఁ బడయఁగలరు.

ఉభయభాషాప్రవీణ బులుసు నరసింహశాస్త్రి.

విజ్ఞాన కందశతకము

గ్రంథకర్త: మద్రాసు రాజారావుగారు. వేగుఁజుక్క గ్రంథమాలవారిచేఁ బ్రకటితము. డిమ్మి ౧౬ సైజున ౩౧ పుటలు.

ఇయ్యది "శౌరీ" అను మకుటముగల శతకము. ఇందు ౧౧౫ కందపద్యములు సులభమైనశైలిని గలవు.

ఇందులో గ్రంథకర్తగారి దైవప్రార్థన తప్ప ఎట్టి విజ్ఞానమును, నీతియును గానరాదు. మచ్చునకు కొన్ని పద్యములు చూపఁబడుచున్నవి:

క. పరమాత్మా! వరదా! యని
పరమార్గముఁ గోరి నిన్ను భక్తవరేణ్యుల్,
పరమప్రీతిన్ గొలువఁగ
పరికింపక యుంట నీకు భావ్యమె శౌరీ!

క. గర్వం బుండిన దానిన్
సర్వంబు నణంచు శక్తి సామర్థ్యకళా
ధూర్వహుఁడవు గద వినత సు
పర్వా! నినుఁ గొల్చుదినము పర్వము శౌరీ!.

గ్రంథమువెల ౦-౩-౦. ఒకసారి ౪ ప్రతులు కొనువారు తపాలాఖర్చు భరింపఁ బనిలేదు. వలయువారు మేనేజరు: వేగుఁజుక్క గ్రంథమాల, పూడి పెద్దివారివీధి, బరంపురం, గంజాముజిల్లా, అని వ్రాసినఁ బడయఁగలరు.

ఉభయభాషాప్రవీణ బులుసు నరసింహశాస్త్రి.

అన్నపూర్ణాదేవి జీవితము

(గ్రంథకర్త్రి):—శ్రీమతి అట్లూరి వెంకటసీతమ్మగారు. ౬౨ పుటలు, సాదాకాగితములు, కాగితపుబైండు, క్రౌన్‌సైజు, వెల ౧-౭-౦, ౧౯౩౯ సం. శ్రీ అన్నపూర్ణాదేవి గ్రంథమాల, ద్వితీయపుష్పము.

జీవితచరిత్రలు మన భాషయందు బహుకొద్ది. దానికి కారణము మనకు ప్రాపంచిక విషయములందుగల అశ్రద్ధయే. ఇటీవల యీరకముగు వేదాంతమును కొంచెము కట్టిపెట్టి లౌక్యవిషయములందు శ్రద్ధవహించి బహుపకారుల భావపరిణామమును, జీవితపరిణామమును తెల్పు జీవితచరిత్రల వ్రాసి ప్రజలకు నూతనాదర్శముల బోధించి దేశోన్నతికి తోడ్పడుచున్నాము.

శ్రీమతి అట్లూరి వెంకటసీతమ్మగారి అనుగ్రహమువల్ల మనకు శ్రీఅన్నపూర్ణాదేవి జీవితచరిత్ర లభించినది.

అన్నపూర్ణా దేవిగారు బ్రహ్మముతానలంబకులగు రామస్వామి చౌదరిగారి పుత్రిక. చౌదరిగారు మత సంఘదాస్యములనుండి విముక్తిగాంచినవారు. వీరు 'ఆడవారికి వంటచేయుటగాక మరొకటేల' అను నట్టి తరగతి ప్రజకు సంబంధించిన వారు గారు. వారును వారిభార్యయగు పిచ్చమ్మగారును అనేక కష్టములకోర్చి అన్నపూర్ణమ్మకు కలకత్తాయందు, (ఆంధ్రదేశమందు స్త్రీలకున్నత కళాశాలలు లేవుగాన) ఉన్నతవిద్య నభ్యసింప నవకాశమిచ్చిరి. తల్లిదండ్రు లిట్లు దృఢసంకల్పులైనచో బిడ్డలు విద్యావంతులుగారా!

అన్నపూర్ణమ్మయు కన్నవారికి కీర్తి తెచ్చు కుమార్తెగాన స్వసంపాదనపై నాధారపడవలెనను ఉద్దేశ్యముతో గ్రంథరచన ప్రారంభించి నిర్వహించినది.

ఈమె భర్తయగు 'ప్రియమైన నీడు' గారిని గురించి వేరే చెప్పవలసినది లేదు. వారియొక్క ఉదార స్వభావము, విశాలహృదయమే అన్నపూర్ణమ్మకు పెక్కు ఘనకార్యములుచేయుట కవకాశమిచ్చినవి.

మన దేశము రెండువిధములగు దాస్యమునబడి తన్నుకొనుచు శుష్కించుచున్నది. ఒకటి మతసంఘదాస్యము, రెండు విదేశ ప్రభుత్వదాస్యము. ఈరెంటిలో మనమేయొక్కటి జయించినను లాభములేదు. ఏలయన రెండవది మనలను మారుమాటాడక ధ్వంసముచేయును. కావున మనమీ రెండురకములగు దాస్యములనుండియు పరిపూర్ణముగా విముక్తులము గావలెను. అట్లైనగాని మనప్రజలు సుఖపడరు, మనదేశ మౌన్నత్యమునకు రాదు.

అన్నపూర్ణాదేవి తండ్రిగారి కాలముననే వారి కుటుంబము సంఘమత దాస్యములనుండి విముక్తిగాంచినది. అన్నపూర్ణాదేవి తనకాలమున దేశమును ప్రభుత్వదాస్యమునుండి విడిపించుటకై గాంధీమహాత్ముని ప్రియపుత్రికయై ఆతని ఆజ్ఞలను శిరసావహించి దేశసేవకై తన జీవితమంతను ధారవోయ నడుమకట్టి పెక్కుసంవత్సరముల పాటు తనదీక్షను, దృఢసంకల్పమును వెల్లడిచేసెను. మనయొక్క అభాగ్యమువల్ల అత్యల్పవయస్సుననే మనలను విడనాడి (౧౯౦౦-౧౯౩౭) తన కార్యభారము మనకు ఒప్పగించినది. ఆ ఉన్న అల్పకాలమును సర్వదా అనారోగ్యవతియైయుండి తా జేయగలిగినంత చేయజాలకపోయినది. ఈమె తనజీవితములో నెరవేర్చుకొనదలచిన వేమన: ౧. స్త్రీలకొక కళాశాల (అన్నపూర్ణాదేవి పాఠశాలయే కళాశాలయగుగాక): ౨. మోహనదాస్ పరిశ్రమాలయ మభివృద్ధిపఱచుట. ఈరెంటిని ఆంధ్రస్త్రీలు నెరవేర్తురుగాక.

శ్రీ అన్నపూర్ణాదేవి జీవితము నాదర్శముగా నిడికొని ఆంధ్రస్త్రీలు సంఘమత దాస్యమునుండియు, ప్రభుత్వదాస్యమునుండియు విడిపడెదరని పదేపదే చెప్పనవసరము లేదు. గ్రంథశైలి అధికగ్రాంథికముగా నున్నది. భాష యింకనూ కొంతసులభముగా నుండవలెను. శైలి రసవంతముగ నున్నది.

ఈ గ్రంథమాలాధికార్లు అన్నపూర్ణాదేవి జీవితచరిత్రను ప్రచురించినట్లే ఆమె జాబులనుకూడ ప్రకటించెదరని తలచుచున్నాను.

వలయువారు—శ్రీ అన్నపూర్ణాదేవి గ్రంథమాల, బ్రాడీపేట, గుంటూరు అని వ్రాయవలెను.

ఉటుకుమల్లి కామేశ్వరరావు.

బాల్యవివాహ తత్త్వసారము

"డెమ్మీ సైజు. 116 పుటలు. వెల రు. 1-0-0. అచ్యుతుని వేంకటాచలపతిరావు గారు. ప్రకాశకులు: మేనేజరు, స్వధర్మప్రకాశిని, కీలుపాకు, మద్రాసు.

"బాల్య వివాహములవల్లనే దేశము క్షీణించుచున్న" దనియును, "అట్టి దంపతులకుఁ బుట్టిన శిశువులు, దుర్బలులు, బుద్ధిహీనులు, పిరికిపందలు నగుచున్నారు" అనియును, మఱియు "నీబాల్యవివాహమువల్లనే యకాలశిశుమాతృమరణములు సంభవించుచున్న" వనియును, "సంఘశుద్ధిచెడుచున్న" దనియును, అను నీ మొదలగు బాల్యవివాహ నిషేధశాసన ప్రతిపాదకసంస్కర్తల యాక్షేపణములు గ్రంథకర్త యీగ్రంథమున మున్ముందుచూపి, వానిని యుక్తియుక్తములును, సప్రమాణములును నగు సమాధానములచే బిమ్మట ఖండించిరి.

బాల్యవివాహములు, మహమ్మదీయులు మనదేశమును పాలించుకాలమునుండి యారంభమయినవి కాని, ఇవి ప్రాచీనములుగావను నాశయమును, వేదకాలమునుండియును బాల్యవివాహములు జరుగుచున్నట్టును, సీతాదేవికి ఒకటవసంవత్సరముననే వివాహము జరిగినట్టును, రాముఁడప్పటికి 16 సంవత్సరముల వాఁడయినట్టును అను నీమొదలగు హేతువులు చూపి ఖండించిరి. బాల్యవివాహములు జరుగుచున్న కాలములలోనే, బుద్ధిమంతులు, ధైర్యవంతులు, బలవంతులు నగు సంతానము విశేషముగా నున్నట్లు సహేతుకముగాను, సప్రమాణముగాను ఋజువుచేసిరి. బాల్యవివాహములు విడనాడి ప్రౌఢావివాహములు తఱుచుగా జేసికొనువారి దేశములలోనే సంస్కర్తలు బాల్యవివాహముల కంటగట్టిన చిక్కులు సంభవించుచున్నట్లు తేటపఱచిరి. అకాలశిశుమరణాదులు, బాల్యవివాహములు జరుగుచున్న సంఘములలోఁగాక తదితరులలోనే విస్తారమున్నట్లు వ్యక్తపఱచిరి. సంఘశుద్ధి ప్రౌఢావివాహములు చేసుకొనువారి దేశములలో లేశమయినను లేనట్టును, బాల్యవివాహములు జరుగుచున్న దేశములలో బాగుగ నున్నట్టును తెలియబఱచిరి. బాల్యవివాహములులేని దేశములలో వారు దుర్భరదుఃఖముల కాస్పదులయి వాని నాచరింప మొదలిడుచున్నట్లు పాశ్చాత్యప్రముఖుల వాక్యములనే ప్రమాణములు చూపిరి. "ఎస్కిమోలు" పిల్లపుట్టిన తరువాతగాని తత్పూర్వముగాని పిల్లతండ్రిని వివాహమునకయి యొడంబరచుకొనునట్లును, "ఆస్ట్రేలియా" దేశమువారును, న్యూజీలండువారును, న్యూగినియావారును పిల్లలు పుట్టినవెంటనే వెళ్లి వివాహముచేసికొనునట్లును ప్రమాణములను చూపిరి. ఇంగ్లాండుదేశమున 16 వ శతాబ్దివఱకును బాల్యవివాహములు జరుగుచుండెడి వనుటకు నిదర్శనములు చూపిరి. నిష్కపటమును, పరమ పవిత్రమును నగు దంపతుల ప్రేమకు బాల్యవివాహమే మూలకారణ మయినట్టు సహేతుకముగా ఋజువుచేసిరి. బాల్యవివాహము విద్యార్థులకు మేలొనరింప లేదనువిషయము కల్లయనియు, అట్టివివాహము చేసికొనినవారలు సకల విద్యాపారంగతులయి యెల్లవిధముల సంఘమునకు మహత్ప్రయోజన కారకులయిరనియు దృష్టాంతములు చూపి ఖండించిరి. బాల్యవివాహములు లేని దేశములలో వారుపడుచున్న దుఃఖములను చూపిరి. హిందూమతమును, హిందూదంపతుల పవిత్రప్రేమను, వివేకసాహసాదులను పాశ్చాత్యమహాశయులు వేనోళ్లఁ బొగడి రన్నందులకు నిదర్శనములు చూపించిరి. పాశ్చాత్యవిద్యవలన హిందువులు స్వకులాచారధర్మములను విడనాడి స్వకీయమతమునకు కళంక మాపాదించుచుండుటను పాశ్చాత్యుల గ్రంథములనుండి ప్రమాణములనుద్ధరించి తెలియ జెప్పిరి. మతవిషయములలో దొరతనమువారు జోక్యముచేసికొనఁగూడదని చెప్పిరి. శారదాచట్టము విషయమై శాసనసభాదులలో ప్రతికూలురసంఖ్య హెచ్చుగానున్నట్టును, అనుకూలురు తక్కువైనట్టును ఋజువుచేసిరి. మఱియును ననేకవిషయములను జూపి ప్రౌఢావివాహములు అనాది సిద్ధములు కావనియును, ప్రమాదభూయిష్ఠము లనియును, విదేశవిద్య నేర్చుకొనుటచే మనవారీదేశమునకు ఈముప్పును దెచ్చిపెట్టుచున్నా రనియును పర్యవసానము తెల్పిరి. అట్టి బాల్యవివాహములు చేయగూడదనియును, శారదాచట్టమును రద్దుచేయించుటకు మనము ప్రయత్నింప వలయుననియును యాథముగాఁ దేట

పఱచిరి. అట్టియీగ్రంథమును సావధానముగాఁ బ్రతియాంధ్రుఁడును జదివి తత్ఫలమును బడయఁగలుగుదురేని గ్రంథకర్త పరిశ్రమము సఫలముగాఁగలదు. పాశ్చాత్య విద్యావ్యామోహ ప్రోద్బలములవలన హిందూమతమున బ్రవేశింపనున్న యీక్రొత్త సంస్కారము మూలమున కలుగనున్న బాగోలు కాలమువలన అనుభవమువలన తేలగలవు. కీడేకలుగనున్నను ప్రతిఘటన మింతలో జరుగక పోవచ్చును; కాని కలిగినపుడుమాత్రము తప్పక ప్రతిఘటనము జరుగకపోదు.

గ్రంథస్థవిషయము లన్నియు పండిత పామరజన సుబోధముగ నుండునట్లు సులభశైలి నున్నవి. ప్రచారము నుద్దేశించిన గ్రంథము లిట్టులే యుండదగినవి.

ఉభయ భాషాప్రవీణ బులుసు నరసింహశాస్త్రి.

పువ్వుల తోఁట

గ్రంథకర్త: సన్నిధానము సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు, తెలుఁగు పండితులు, మహబూబ్ కాలేజి, సికింద్రాబాదు. క్రౌనుసైజు, ౧౧౩ పుటలు. వెల ౹౩అ.

ఇది వివిధవస్తువులు గల ఏఁబది ఖండకావ్యముల సంపుటము. ఇందు 'కవి–అభినవస్వర్గము,' 'భావకవి' అను కావ్యములనుబట్టి ఈకవి కవితా సంభావన, తదభిరుచి వ్యక్తతరముగ తెలిసికోవచ్చును. సత్యసూచన లేని వర్ణనలకు పాత్రమగు, సత్యముతో సూత్రబంధమేని లేని అవాస్తవ వస్తుజాలముతోఁడిద వీరి 'అభినవ స్వర్గము' జ్ఞానపిపాసువులై విద్యయందు రమించు మర్త్యలోకవాసులకు, కవిజనమునకు మఱియు, అంతగా సమ్మతముకాదు. వీ రీకావ్యములందు వ్యక్తీకరించిన అభిరుచి వీరి కవితలో నిరూఢమై కన్పట్టెడిని. కాని వీరు 'భావకవి' యెడ వెలిపుచ్చిన అభిప్రాయములలో అధమము ఒక్కటి తమకే ఒప్పగించుకోవచ్చును: "శక్తి నార్జించి వ్రాయఁగా" నింకను యత్నింపఁజనును వీగు.

"ప్రకృతి దృశ్యము"లో వీరు పైఁడి మేడలనుండి భూకాంతులనుపిలిచి, వెండి బంగారములు లెక్కించు "కుబేరుల"ను పిలిచి, "ప్రభుతఁ బ్రకటించు నధికారిపర్యా ల"ను బిలిచి, "సర్వకాలంబు సౌధజాలమందె" కడపక,

"ప్రకృతి దృశ్యంబులను జూడవచ్చు మీరు
రండు! మా గ్రామటీకుటీరముల వైపుఁ
గనుఁడి"

అని యెచ్చరించి,

"ముక్కుతోఁ బట్టి సన్నని పురుగ యొకటి
యాకసమునందుఁ బరువెత్తుకాకి యదిగొ!

*   *   *   *   *

యముని వలె దున్నపై నెక్కి యరుగుచుండె
గొడ్లకాఁపటివాఁ డఁడుగో యొకండు!"

అనుచు నిట్లు సెలయేళ్లు, జంతువులు, పక్షులు, జనవిశేషములు మున్నగువానిని "అవిగొ, అదిగొ, రండు కనుఁడు" అనుచు చూపిచూపి,

"ఇంక నెన్నెనిఁ గనుదోయి కింపు నింపు
దృశ్యములు గానఁబడుచుండు నిచట మీకు;
విలువ గట్టుఁడు మీసౌధములకు మాదు
గుడిసెలకుఁ బక్షపాతంబుఁ గొనక మీర"

అని వదలినారు. పిలుపులో ఆకర్షణ లేకున్నను, కవి కాఁబోలు పిలుచుచున్నాఁడను సద్భావముతో వారు విన వచ్చి (చూడనే వచ్చినచో కవి ప్రభావము గణనకు రాదుగా), మెచ్చక వెడలిపోయినచో, వారిని విరసులనుటకు వీలు లేదు. ఆశాభంగమునకై ప్రకృతితోపాటు వారును సానుభూతి పాత్రులుకూడను.

'ప్రభాతము'నవలె, ఒక విషయమై భావనా ప్రసారము వెలివడుట కాక,—అది తక్కువ—అనావశ్యకమగు కథనము, "కాల్యకృత్యముల్ తీర్చి, భాస్కరున కర్ఘ్య మిచ్చి మరలితి"నను నట్టివి, కావ్యమును విరూప మొనర్చును. 'సుందరి,' 'సౌందర్య లుబ్ధుఁడు' మున్నగు కావ్యములు కొంత అభిరుచి నిమ్నతను సూచించును. 'నామనః ప్రవృత్తి' వంటి వానిలో భావములు ఇంపు గూర్చుచున్నవి. వచనములో చెప్పుటకైనను విశేషము లేని భావసామగ్రి యిందు మెండు. భావకవితకు అవస్థాద్యోతన మున్నఁ జాలదు; ఆ అవస్థ ఆకర్షించుకొన్న భావన,—నుడిరీతిలో మెలఁగి,— కావ్యమునకు గౌరవపరి

మాణము నిర్ణయించును. లలితమగు, కవిత్వసమ్మతమగు భావవిన్యాసము వీరికవితల్లో ఇంకను చాలదు వివిధవస్తుసంతతితో మాటాడ నుత్సహించును వీరిమనస్సు; నిష్ఠతో నిగ్గుతేర్చి యొఱగించు పూనిక, కళ పెంపొంద వలెను.

'పండువెన్నెల చిలుక,' 'తృణకణములు'లో కొన్ని భాగములు లోనగునవి చక్కగ నున్నవి. శైలి ధారాళము; సుబోధము. భావ నిర్దుష్టము.

కొం. జ.

కమలావాచకములు

ఈవాచకములలో రెండవది భారతి ఆరవసంపుటము పదునొకొండవసంచికయందు విమర్శింపబడినది. ఇపుడు తరువాతివాచకములు విమర్శింపబడును.

ఈ వాచకములశైలి యొడుదొడుకుగ నున్నది. భాష గ్రాంథికముగాని, వ్యావహారికముగాని కాక సంకరమయియున్నది. అనుక్రమము, పొందిక చాలకొఱత పడినది. ఇందువలన చదివినవెంటనే భావము గోచరించుట కష్టము. చిన్నపిల్లల పుస్తకములయందు విషయము చేతనొలిచిపెట్టిన యరటిపండువలె సులభగ్రాహ్యముగ నుండుటావశ్యకము. ఈ వాచకములయందలి పాఠములు చాలవరకట్టివి కావు. ఆమూలాగ్రమివి సంస్కారమును గాంచనిచో వీనిని చదువువారికి లాభము గలుగజాలదనుట సాహసముకాదు.

నేడు బాలబాలికలకొఱకు పుట్టుచున్న పుస్తకములలో నూటిలో తొంబదిటికి నీగతియేపట్టినది. జీవిక జరుగని సామాన్య విద్యావంతులు, అసంస్కారులు గ్రంథరచనమునకు దొడంగుట యిందుకు కారణము. వీనివలన గ్రంథకర్తలకు, పాఠకులకు లాభము అల్పమాత్రమే— అనగా వీనికయి ప్రకాశకులవలన గ్రంథకర్తలకు లభించు సొమ్మును, వీనిని చదువుటవలన బాలబాలికలకు లభించు జ్ఞానమును తక్కువ యనుట. ఇక వీనిని బోధించు నుపాధ్యాయులపాట్లు చెప్పతరము కానివి. ఇన్నియుపద్రవములను పాఠ్యగ్రంథ నిర్ణయసంఘము తప్పింపవచ్చును. కాని అందలి సభ్యులు వాచకపుస్తకముల గుణాగుణముల నిశ్చయింపగల సామర్థ్యము, శ్రద్ధ, పసిపాపల విద్యాభివృద్ధి యెడల సానుభూతి గలవారు కానంతవరకు నదిసాధ్యము కాదు. నిర్దిష్టములగు అధమజాతి పాఠ్యగ్రంథములను బట్టి చూడ సభ్యులు ఏవంగుణ విశేషణవిష్టులు కారేమోయని సంశయింపవలసి యున్నది. ఈముప్పు తప్పుటకయి బాలబాలికల పోషకులు తీవ్రముగా ప్రయత్నింపవలయునని వెనుకటివలెనే ఇపుడును కావించుచున్న యీ హెచ్చరికను స్వార్థపరుపక కర్తవ్యమునకు బూనుకొందురుగాక!

ఇకవీనియందు స్థూలముగ గోచరించు నసంగతముల గొన్నిటి నీక్రింద జూడదగును.

మూడవవాచకము

"దీని(వేపచెట్టు) యాకునకు ఏడు మొదలు తొమ్మిదివఱకు చిఱుతపత్రములుండును" పుట. 7. ఇక్కడ విపరముగాచెప్పక వృక్షశాస్త్రపాండిత్యము చూపుట వలన లాభములేదు.

"సామాన్యముగా మనము భుజించు నాహారపదార్థములన్నియు వండుకొని తినవలసినవిగనే యుండును." పు. 24.

"ఈగది మంటిదిగా నుండుటయే మంచిది." పు. 25.

"మీరు రెండవ తరగతిలో వారములను గూర్చి నేర్చుకొంటిరి. నాలుగు వారములు కలిసిన యెడల నొకమాసమగును. ('వారములు' అనుపదమునకు రెండుచోట్ల నొకటేయర్థమా?) దీనినే నెలయని కూడ అందురు. నెలకు ముప్పది దినములు." పుట 43. పై లెక్క ప్రకారము ముప్పది దినములెట్లు? వారమునకు $7\frac{1}{2}$ దినములందురా?

"ఇంగ్లీషు మాసములందు తిథులకు బదులుగా తేదీలను వాడుదురు. మాసము నందున్న విన్నియును తేదీలగును." పు. 44.

"(చంద్రుడు) దినమునకు రెండేసి గడియల చొప్పున వృద్ధిపొందుచు ...... పూర్ణిమనాటికి రాత్రి యంతయు వెన్నెల ప్రకాశించును." పు. 44.

ప్రకాశించు ధాతువు అకర్మకము. సకర్మకము కాదు.

"(చంద్రుడు) బహుళవిదియనాడు పాడ్యమి నాటికంటె మఱికొంచెము క్షీణించి * * * * ప్రకాశించును." పు 44. కొంచెమునిన ఎంతయని?

ఉత్తరము, జలాశయములు అను పాఠములు చాల ఎగుడు దిగుడుగనుండి వింతను గొలుపుచున్నవి. 'మేరీరాణి పాఠమున—" "ఈమె లెక్ ప్రభువునకు జనించెను" అని మరల "ఈమె ప్రభుకుటుంబములోనిది" అనికలదు. ఇచట పునరుక్తి.

"ఒకపుడు చిత్తూరు పట్టణము నుండి యొక్క మనుజుఁడు బండితోలుకొని పొరుగూరికి పోవుచుండెను" పు 55. అని ప్రారంభించి మరల ఱ బంతులతరువాత దీనిని మఱచిపోయి "ఆ రెండును ఈ స్థితిలోనుండగా బండివాడొకడు చూచెను" అని ఇంకొకని గొనివచ్చినారు.

ఇట్టివి ఎన్నియయినను చూపవచ్చును. 'నీతిగల గాడిద' 'ఏసుక్రీస్తు ఎరూషలేము ప్రవేశించుట' మొదలయిన పాఠములకంటె మంచివి దొరకకపోయినవి కాబోలు! ఇది పోనిండు.

అపశబ్దములు చూడుడు:

తత్క్షణము, ఉడత, దీవెన, యవ్వనవతి, పిండి, చక్కిలము మొదలయినవి.

అర్థ వివేచనమును గనుడు: వలచిన=కోరిన (పు. 4.) ఇక్కడ ప్రేమించిన యనుట తగును.

ముద్దినుసు=మూడు + దినుసులు = అనేకరకములు (పు. 16)

దురాశ=ఎక్కువ ఆశ (పు. 24) అగునా?

ఆనందము=సంతోషము, ఉత్సాహము = సంతోషము. (పు. 42.) రెండు పదములకు నొక్క యర్థమెట్లు పొసగును.

మాతృభాష=తల్లి భాష పు. 51. స్వభాషకదా!

వ్యాకరణాంశములలో 'ఎ ఏ'లు తప్పతక్కిన అచ్చులు మొదటగల పదములను వరుసగా చెప్పి 'ఈ పదముల మొదటి అక్షరములు అచ్చులు' అనిరి. 'ఎ ఏ'లు అచ్చులు కావనుకొన్నారో; లేక, ఇంకొకవాచకమున వానిని చెప్పదలచుకొని మీదు పెట్టినారో?

ఇక వీరి పద్యకవిత్వమును పాఠకులు కొంచెము చవిచూడదగును. "బరువుగల ఫలములచె వంగుతరులతోడ; జనుల కింపొడగూర్చు వసంత మహహ" (పు. 37.)

నాలవవాచకము

అసంగతములను చిత్తగింపుడు: రంగు "ముదురగనో లేక తేలికగనో" 14 పు.=ముదురురంగు లేతరంగు అనుట తెనుగు జాతీయము. "ఆ ఋతువులలో వచ్చు పుష్పములు" పు. 18. పూచు పుష్పములని కాబోలు!

"దీనిని (తులసిని) పెంచువారిని పవిత్రులనియు (ఇంతవరకు బాగున్నది) మర్యాదగల వారనియు పెంచుచున్నారు" పు 23. తులసిని పెంచకున్న మర్యాదలేదా?

"యంత్రసహాయమున గుట్టుట చేతఁబడెనేని" పు. 26. చేతనగునేని అని కాబోలు భావము.

సుకన్య సంయాతి పుత్రికయట. పు. 19. శర్యాతిపుత్రికగాని సంయాతి పుత్రికకాదు. "గోమయమున గుమ్మరిబూడిద కలిపి యలుకవలెను" పు. 39. కుమ్మరి ఆవమునందలి బూడిద అని కాబోలు అర్థము. కాకున్న కుమ్మరినే బూడిదచేయవలసివచ్చును! "పెంకుముక్కలు నలుగగొట్టి మెత్తని బూడిదగజేసి" పు. 39. పెంకులను నలుగగొట్టితే బూడిద అగునా? ఇది వింతగా ఉన్నది.

శ్రీమహావిష్ణువుంగూర్చి తపస్సుచేయగా కృష్ణుడు ప్రసన్నుడైనాడట. పు. 52.

"తోడికోడండ్రిద్దరు నిజముయిన అక్కచెల్లెండ్రవలె." పు. 66.

"ముందు కుంతీదేవికి ధర్మరాజుపుట్టెను. (పు. 66.) అని చెప్పి మరల (పు. 67 లో) "కుంతికి క్రమముగా ధర్మజ (పునరుక్తి) అర్జున నకుల సహదేవులను నైదుగురు కుమాళ్లు పుట్టిరి. వారిని కౌంతేయులనియు, పాండవులనియు పిలిచిరి." అనిరి. కుంతికి తక్కినవారి

తోపాటు నకుల సహదేవులు కూడ పుట్టిరట! అందరు కొంతేయులట!

మురాసురుడు నరకాసురునికి తమ్ముడట! (పు. 51.)

" మేఘములు- వర్షము, వాయువు, నీటిని పరిశుభ్రముచేయుట— మొదలయిన పాఠము లిందున్నరీతిని పిల్లల తలకెక్కజాలనివి. మరియు వాక్యరచన ఒక పురుషమునుండి ఇంకొకపురుషములోనికి దాటుచుండును. (మూ. 8 పాఠము.)

వింతసమాసములు వింతపదములు చూడుడు:

పూలహారము (పు. 2); మనస్ఫూర్తిగ, భార్యాబిడ్డలు (పు. 19.), పడిసెభారము (పు. 24), సొంతి (పు. 25), ఉపయోగపర్చుకొందురు (పు. 26), ఘాటు (పు. 26), సులభతరలకు (పు. 27), ఊహాపోహలు (పు. 28), వ్రయప్రయాసలు (పు. 28), అశ్వనీదేవతలు (పు. 22), వదెనా (పు. 36), ఉదయాస్థమయములు (పు. 37), నొక్కిరాసి (పు. 39), అర్జనుడు (పు. 41), మఱుచటికొజును (పు. 53), సకల కోరికలు (పు. 58.), ఇత్యాదులు.

అర్థసారస్యములను దిలకింపుడు: అవమానము=సిగ్గు (పు. 4.) నిరసనభావము=నీచపుచూపు (పు 14) కారి=చేయునది. (పు 26). ఈ వింతపదము ఇందే కనిపించుచున్నది. ఇట్టివి పెక్కులు. ఎన్నియని పేర్కొనవచ్చును! ఇక దీనిలోని పద్యకవిత్వమును చిత్తగింపుడు.

" దాహమని బాటసారులు దల్లడిలుచు, బహువుల్లెలను నీటికై పరుగులిడుచు, వెదకి చలిపందిరినిగాంచి వేడ్కనొంది, చలువకై యేగు నటను గ్రీష్మంబునందు.

చలిని జనులెల్లఁ దిట్టుశీతలమె యిఁపుడు, వలయునంచును గీర్తింపఁబడుచునుండు, గ్రీష్మమందలి వేడికి వేగలేక, నీలగిరికేగి యచ్చట నీడగంద్రు. (పు. 50)

తరుజాతివాచకము మాట తరుజాత.—భారతి.

ప్రణయ సౌరభము.

రాయల్ సైజు. పుటలు 62. వెల 0-12-0

రచయితలు-కొండపల్లి గోపాలరావు, హరిరామ లింగశాస్త్రిగార్లు, కలవపాముల, కాటూరుపోస్టు, కృష్ణా జిల్లా.

"ప్రణయ సౌరభము" నాలుగు వీచికలుగా విభజించబడిన పద్యకావ్యము. ఇందు కథాచిత్రణమున నైపుణ్యము కానరాకపోయినా కథనములో సౌలభ్యము గోచరిస్తుంది. రచనలో ఉత్సాహమున్నంత పటిష్ఠత కనిపించదు. తమకవిత్వానికి మేలుబంతి పూర్వులదని రచయితలు 'విజ్ఞప్తి'లో,

'ఎందును లేవు పూర్వకవు లేగని స్రోతలు సత్కవిత్వని, ష్యంది మరందధారలు రసావహముల్ త్రిపురాసురారి మా, కిందుకలాభివ్యక్తము లహీనము లయ్యవి, లేమి కావ్యముల్, సెందుసె లోకమాన్యత, రుచించుసె కావ్య రసజ్ఞపాళికిన్'

అని తెలియజేసినారు. కాని ఇందుపూర్వుల ఉత్కృష్టతలు ప్రతి ఫలించక పోయినవి.

'మాతులుంగలవంగ మాకంద జంబీర ఖర్జూరకదళికా క్రముకచయము.'

వంటివి వీరే తొలుత వ్రాయలేదు. ప్రకృతి వర్ణనలలో ప్రయత్నములే పొడకట్టుతూ ఉన్నవి. ఈ పుస్తకములో కానవచ్చునవి ఇంతకంటే మంచి నిర్వహణకు వాగ్దానములు. శైలికి ఉదాహరణగా మీది ఉత్పలము ఉపకరిస్తుంది. క్వచిత్తుగా వచనముంచడానికి ఇష్టము లేనట్లు వ్రాయబడినట్లున్న

'అనుచుఁ బెద్దయుఁ దపవారితిమిగుల, బతిమాలుకొనుటకు ప్రత్యుత్తరంబు, నొసగంగఁ దరితీపు నొనరించునట్టి, యూపె నుద్దేశించి యంటి నిటు సఖి.'

వంటిపద్యాలెక్కడో గోచరిస్తవి కాని మొత్తానపద్యాలన్నీ బాగులేకపోలేదు; విసుగుపొందక పాఠకుడు చదువుకొనగలిగినవి. శ్రీ. శ్రీ.

౧ శివానందలహరీస్తోత్రము

(నాగరిలిపి)

చిన్నసైజు, పుటలు ౩౨. వెల రు ౦-౩-౦.

ఇందు శంకరాచార్యకృత శివానందలహరీస్తోత్ర శివాపరాధ క్షమాపణ స్తోత్రములు, శ్రీధర వేంకటేశ్వ రాచార్య విరచిత ఆర్తిహరాష్టకము నున్నవి.

౨ ఇంద్రాక్షీ స్తోత్రమ్

(నాగరిలిపి)

చిన్నసైజు, పుటలు ౩౨. వెల ౦-౩-౦.

ఇందు ఇంద్రాక్షీస్తోత్రము; శ్రీ శంకరభగవత్పాద కృత దేవీనవరత్నమాలికా స్తోత్ర, దేవీభుజంగస్తోత్ర, అర్ధనారీశ్వరస్తోత్రములు, మార్కండేయకృతమృత్యుంజయ స్తోత్రము నున్నవి. ఈరెండుపుస్తకములను ప్రకాశకులు చక్కగా పరిశోధించి,నిర్దుష్టముగా ప్రకటించినారు.

పైరెండు గ్రంథముల ప్రకాశకులు కడలంగుడి బ్రహ్మశ్రీ నటేశశాస్త్రిలుగారు, ౭౨ బిగ్ స్ట్రీటు, తిరువల్లిక్కేణి, చెన్నపురి.

---

౧. శ్రీవైష్ణవ తిరుమాళిగ

క్రౌను ౨౧ పుటలు. వెల ౨ అణాలు

౨. ఆండాళ్ తిరుక్కళ్యాణము

[శ్రీవ్రతము (తిరుప్పావు) తులసీపూజ] క్రౌను. ౬౮ పుటలు. వెల ౪ అణాలు.

ఈ పైరెండు చిన్నపుస్తకములును విద్వాన్ నారాయణవనము కూరత్తాళ్వారయ్యంగారు రచించినవి.

విలాసము: యన్. కె. వకుళాభరణం, ౬౨ పచ్చయప్పమొదలివీథి, కోమలీశ్వరన్ పేట, చెన్నపట్టణము.

పేరులవలననే యివి వైష్ణవ సంప్రదాయ గ్రంథములని తెలియుచున్నది. మొదటిదానియందు గృహస్థుల దినచర్య, భక్తిజీవనముగూర్చిన విషయములు గలవు. రెండవది ఆండాళు జీవితకథ, ఆమెవ్రాసిన తిరుప్పావునకు పద్యానువాదమును గలది. ఇందు ఐకమత్యము సంసార ఆధ్యాత్మ అనుభవముల గూర్చిన బోధనలు కలవు.

జ. బ్ర.

దాంపత్యము

ఇది దంపతులకు మిగుల నుపయుక్తమైన గ్రంథము. వాత్స్యాయనుని కామసూత్రములు, కోకోకము, కళాశాస్త్రము, చరకసుశ్రుతాది వైద్య గ్రంథములు, మహాభారతాదినీతిగ్రంథములు, మొదలయినవానినుండి దాంపత్య ధర్మములనేగూర్చి వ్రాయబడిన కొన్ని ముఖ్యవిషయము లిందుచెప్పబడినవి. "పెక్కు గ్రంథములు పరిశోధించి అశ్లీలమునకు దావులేకుండ శాస్త్రసమ్మతముగ క్లుప్తముగ సతీపతుల శారీరక మానసి కోల్లాసముల కనువగునట్లు దీనిని వ్రాసితి నని గ్రంథకర్తగారు పీఠికయందు జెప్పుకొనిరి. కామపురుషార్థ సంబంధమున సదుపదేశము లొసంగు గ్రంథమొక్కటియైన భాషయందు గానరాదనియు, తామా కొఱతదీర్ప నీ గంథ్రమును రచించితిమనియు వారు సూచించిరి. కామశాస్త్ర బోధనమని పేరు బెట్టి కొంద ఱొకకొన్ని గ్రంథముల మిగుల పచ్చిగా వ్రాసిరనుట వాస్తవమేకాని కామశాస్త్ర విషయిక గ్రంథములన్నియు నట్టివనుట సాహసము. కొంద ఱీవిషయముల జాలవిస్పష్టముగా వ్రాయవలయుననియు, కొందఱు దంపతులకెల్ల నిట్టి రహస్యవిషయిక జ్ఞానము స్వాభావికముగా యౌవనాగమముతో నెవ్వరి ప్రబోధము లేకుండ నభివృద్ధిచెందుననియు, అట్లగుటచేత నట్టి రహస్య విషయికమైన గ్రంథరచన వట్టియనర్థదాయక మనియు వాదింతురు. ప్రథమాధ్యాయమున గ్రంథకర్త యీ వాదములను కొంతవిమర్శించి కామశాస్త్రోత్పత్తియు, దాని యావశ్యకతయు నిరూపింప బ్రయత్నించెను. పచ్చిగా జెప్పబడిన కామశాస్త్రీయగ్రంథములు కామోన్మత్తులగు పామరులను, బాలకులను దుర్వికారములకును, దురవస్థలకును బాలుసేయును. సర్కారువారట్టి గ్రంథముల నిషేధించుటయు నత్యవసరము. "ఒక స్త్రీగాని, ఒక పురుషుడుగాని తమ శీలమును బుగ్గిగలపి స్వేచ్ఛగా విహరించిన జాతియంతయుఁ జెడిపోవుచున్నదని తలంపవలయును. ఏ జాతి తనయందలి స్త్రీనిగౌరవించునో ఆ

ాతి చిరస్థాయిగా వర్ధిల్లి కృతార్థత గాంచగలదు. స్త్రీ మాతృదేవతయొక్క ప్రతిబింబము. ఏనాడు స్త్రీ తనపతిని దైవముగా భావించి అన్యపురుషుల సోదరులవలె జూచునో, ఆనాడే స్వాతంత్ర్య లక్ష్మి మనయింట దాస్యమొనరింపగలదు? మానవుని యున్నతనీచములు, గౌరవాగౌరవములు, ధర్మాధర్మములు, స్త్రీలపవిత్రశీలముపై నాధారపడియుండును." అని యీ గ్రంథమున బలుతావులను ఘోషించుట చాల ముదావహముగనున్నది. ఈ గ్రంథము కామశాస్త్ర విషయికమగు మర్మముల వెల్లడించునదైనను ఎచ్చట నసభ్యముకాని,అశ్లీలముకానికాన రాదు. దంపతులకు కామసంతృప్తి, పరస్పర వైమనస్యము, తన్నివారణోపాయములు, వంధ్యాత్వము, సంతాననిరోధము, సుఖరోగములు, వానిచికిత్స, కన్యావిస్రంభణము, ఉపచారవిధులు, సంయమావశ్యకత మున్నగు విషయము లీగ్రంథమున వర్ణింపబడినవి.

పాశ్చాత్య విద్వాంసుల గ్రంథములనుండియు, ప్రబంధములనుండియు దాంపత్య ధర్మములతో సంబంధమున్న కొన్నివిషయము లీగ్రంథమునం దుద్ధృతములైనవి మాదిరికి, కొన్ని యుదాహరణములు :—

మను చరిత్రమునుండి:

> ఎవ్వడు మీఁదెఱుంగక యధేచ్ఛ సుఖైకరతిం జరింపఁగా, నవ్వల వంశహాని వ్రతహాని యశోధనహాని పుట్టుఁదా, నవ్విడఁగ మ్మనుష్యపశువ య్యవివేకి చెడుఁ జగంబునన్, నవ్వఁగఁబాలు గౌరవమునన్ బడఁబాలును నిందపాలునై.

మహాభారతమునుండి:

> శ్లో. అపత్యోత్పాదనార్థంచ తీవ్రం నియమమాస్థితః ;
> కాలేనియమితాహారో బ్రహ్మచారీ జితేంద్రియః ।

ఉద్ధృతభాగములలో నర్థముల తప్పులును, వాక్య సమన్వయదోషములును కొన్ని పొడకట్టుచున్నవి. విషయావబోధమున కిది అడ్డురాదు.

గ్రంథము 105 పుటలు. వెల ఒక రూపాయి. వలయువారు దొంతిశెట్టి నాగేశ్వరరావు, 2, రామానుజ కూటంవీధి, పాతచాకలపేట, మదరాసు. అని వ్రాసిన బడయగలరు.

దివాకర్ల సోమసుందర రావు.

South Indian Music Series

Book II. (Stage III.)

(మేళకర్త రాగములపట్టికతోను, రెండు అనుబంధములతోను సహా.) (గ్రంథకర్త: పి. సాంబమూర్తి గారు, బి. ఏ., బి. యల్., లెక్చరర్ ఇన్ ఇండియన్ మ్యూజిక్, క్వీన్ మేరీస్ కాలేజ్, మద్రాసు. క్రౌను సైజు ౧౫౫ పుటలు. వెల ౧ు అ.

ఈ గ్రంథకర్త మిక్కిలి అనుభవముతోను, పరిజ్ఞానముతోను వ్రాసిన ప్రాథమిక సంగీత బోధినులు మూటిలో నిది చివరది.

ఇందు ముఖ్యముగ రాగములనుగూర్చి యిచ్చిన వివరములు మిక్కిలి ప్రశస్యముగనున్నవి. ద్వాదశ చక్రములలో పూర్వోత్తర మేళకర్తలు 72 ను స్వరూపములతో అనుకూలముగ కూర్చబడినవి. శుద్ధమధ్యమ ప్రతిమధ్యమములు పూర్వ-ఉత్తర మేళకర్తలకు సర్దుకోగా ఆయాయి ఋషభగాంధార ధైవతనిషాదభేదములు ఏయే చక్రములందు వచ్చునో ఒక పద్ధతిగ వివరింపబడినది. జన్యరాగములలో వక్రావక్ర భేదములు, వాని అవాంతరభేదములు, వర్జావర్జములు, ఉపాంగ భాషాంగములు, నిషాదాంత్య ధైవతాంత్య పంచమాంత్యములు, ఇవికాక ప్రాచీనవిభాగము లగు శుద్ధరాగ, ఛాయాలగ (సలగ) రాగ, సంకీర్ణ (సంక్రమ; మిశ్ర) రాగములు-వీనినైనను తెలుపబడినది. స్వరముల వాది, సంవాది, వివాది, అనువాది భేదములు, గ్రహ, న్యాస, అంశభేదములు వివరింపబడినవి. ౧౨ రాగముల సమగ్ర, లక్షణములు ప్రామాణికములగు కొన్ని రాగచరిత్రములతోను, సంచారాది విశేషములతోను ఈయబడినవి. ఇటుపైన, నయ (రక్తి), దేశీయరాగ విభేదవివరణము కలదు. తుదను స్వరజ్ఞానా

భ్యాసములును, ౧౭౦ జన్యరాగముల మేళ స్వరూపములును రెండు అనుబంధములుగా కూర్పబడినవి. రాగసంచారములను బాగుగచూపు తానవర్ణములు మూడు చేర్పబడినవి. శాస్త్రీయ గేయరచనయందు వర్ణముల ఔత్కృష్ట్య మిటు వివరింపబడినది.

వివిధపారిభాషికపదవివరణము తోలుతనే కలదు. కృతులు, వర్ణములు మున్నగు గేయరచనల చర్చించుట యందును, వివిధజంత్రవాద్యములగూర్చిన ప్రకరణమునను, జనసామాన్యము వాడుకగా పాడుకొను పాటల రకములను వేలుపటిచి చూపుటయందును పొందికైన భోగట్టా యెంతయో కలదు.

సప్తతాళములు జతిభేదములచే 3౫ గను, పిదప గతిభేదములచే నవి ౧౭౫ గను ఏర్పడుట దీని వెనుకటి గ్రంథములలో వివరించియుండెనట. ఇచట దేశాది, మధ్యాది, చాపు భేదములు తెలుపబడినవి. గ్రంథము తుదను ౨౫ ప్రశ్నములున్నవి. మంచిశాస్త్రజ్ఞత, ప్రామాణికత, విద్యార్థులకవి యుపయోగపడురీతి ప్రయోగించు సామర్థ్యము, రచనయందు పొందిక ఈ గ్రంథమునకు ప్రాముఖ్యము నిడుచున్నవి.

ఈ వరుస మూడు గ్రంథములును ఒక్క-సంపుటముగ 'Elements of Karnatic Music' అనుపేర ప్రకాశకులు (The Indian Music Publishing House, G. T., Madras.) ప్రకటించినారట.

కొం. జ.

స్వీ కా ర ము

ఆంగ్లదేశచరిత్ర సంగ్రహము. ప్రథమభాగము క్రౌనుసైజు, పేజీలు 115 వెల రు 0-10-0.

ద్వితీయ భాగము. క్రౌనుసైజు, పేజీలు 88, వెల 0-8-0 గ్రంథకర్త: భాస్కరసుబ్బయ్యగారు, బి.ఏ., యల్.టి., సహాయ చారిత్రకోపాధ్యాయుడు, బసవరాజా హైస్కూలు, పుంగనూరు.

దొరకుచోటు: వి. రమణా అండ్ కో,
వేపేరి, మద్రాసు.

గుంటూరుజిల్లాలో గోలిఅను గ్రామము వద్దనున్న స్తూపమునందలి బౌద్ధశిల్పము:

(Bulletin of the Madras Government Museum)

ఆంగ్లము: డిమ్మీసైజు, పుటలు 44 ఆర్టు కాగితము. పెక్కు శిల్పచిత్రము లున్నవి. వెల రు 2-12-0 1929 సం.

గ్రంథకర్త శ్రీ టి. యన్. రామచంద్రన్ గారు, యమ్. ఏ., ఆర్కియాలజి అసిస్టంటు; ప్రకాశకులు : సూపరింటెండెంటు, గవర్నమెంటు మ్యూజియం, చెన్నపురి.

ఆంధ్రమేఘసందేశము

క్రౌను, ౭౮ పుటలు. మేలికాగితము. అందమయిన అచ్చు. వెల రు ౦-౧౨-౦.

గ్రంథకర్త: గుజ్జుము వేంకటసుబ్బరామయ్యగారు, యం. ఏ., ఆంగ్లోపన్యాసకులు, వేంకటగిరిరాజా గారి కళాశాల, నెల్లూరు.

శ్రీ రాఘవేంద్రస్తోత్రము.

(సంస్కృతము-సటీక)

క్రౌను ౮౨ పుటలు, నునుపుకాగితము. వెల రు. ౦-౮-౦. ౧౯౩౦. సం.

టీకాకారుడు : ప్రొద్దుటూరి నరసింగరావుగారు, బి. ఏ., గురుప్రసాద, (లచ్చిరాజువీథి) సూర్యారావుపేట, కాకినాడ.

హోమియో వైద్య చికిత్సాసారము

మూలికారహస్యము భా ౧

క్రౌను ౧౪౯ పుటలు. నునుపుకాగితము. వెల రు ౨-౫-౦, ౧౯౩౦. సం.

గ్రంథకర్త:—డాక్టరు బి. శ్రీరాములుగారు హోమియోపతిస్టు, బయో-కెమిస్టు, విజయనగరము.

పాతపాటలు

క్రౌను ౨౧ పుటలు. నునుపు కాకితము, అందమైన ముద్రణము. వెల అ. ౨. ౧౯౩౦. సం.

సంపాదకులు: టేకుమళ్ళ కామేశ్వరరావుగారు, బి.ఏ.

పుష్పాంజలి

(కావ్యములు) సంపుటము ౧

డిమ్మి ౧౫౫ పుటలు. రఫ్ కాగితము. వెల రు. ౧-౪-౧. ౧౯౨౯. సం.

గ్రంథకర్త: కల్లూరి వేంకటనారాయణ రావుగారు, బి. ఏ., యల్. టి.

ప్రకాశకులు: కల్లూరు యజమాన సుబ్బారావుగారు, ఆత్మకూరు, అనంతపురంజిల్లా.

శ్రీమద్రామాయణతత్త్వజిజ్ఞాస

(ఆదిశైవ గ్రంథమాల ౫) డిమ్మి ౩౯ పుటలు. రఫ్ కాగితము. వెల అ. ౪. ౧౯౨౯సం. శ్రీగురుకులాశ్రమము. చిలుమూరు, అనంతవరముపోస్టు, గుంటూరుజిల్లా.

గ్రంథకర్త: పొన్నలూరి సూర్యనారాయణ శర్మగారు.

ముకుందమాల

(అ ను వా ద ము)

క్రౌను ౧౦ పుటలు. రఫ్ కాగితములు. వెల అ. ౨ లు. మచిలీపట్టణమున సత్యసాధనీ ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము.

అనువాదకులు: చెఱుకూరి కాళహస్తీశ్వర శర్మగారు.

ప్రకాశకులు: కోన ఆదినారాయణ వర్మగారు, సత్యసాధని ప్రెస్సు, బందరు.

పశు వైద్యవస్తుగుణదీపిక

(చతుర్థపుష్పము) క్రౌను ౨౬౨ పుటలు. మంచి కాగితము. పేపరుబైండు. వెల రు. ౨. ౧౯౨౯ సం.

గ్రంథకర్త: యేజెళ్ళ శ్రీరాములుచౌదరిగారు, అంగలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

ఆంధ్రాధ్యాత్మరామాయణము

రాయల్ సైజు, ౪౫౦ పుటలు. నునుపుకాగితము. అందమైన ముద్రణము. క్యాలికో బైండు. వెల రు. ౩ లు. ౧౯౨౯ సం.

అనువాదకుడు: పిసుపాటి నారాయణ శాస్త్రిగారు, పొన్నూరు, గుంటూరుజిల్లా.

Kampili and Vijayanagaram

(ఆంగ్లము) క్రౌనుసైజు ౩౫ పుటలు. వెదురు గుజ్జుకాగితము. అట్టబైండు. వెల తెలియదు.

రచయిత: యన్. వెంకటరమణయ్యగారు యమ్. ఏ., పి. హెచ్. డి. చారిత్రకోపన్యాసకులు. క్రైస్తవ కళాశాల, చెన్నపురి.

హిందీ మొదటి పాఠపుస్తకము భా. ౨

క్రౌను ౩౬ పుటలు. నునుపుకాగితము. వెల అ. ౩. ౧౯౨౯ సం.

రచయిత: కూచిమంచి సుబ్బారావుగారు, గ్రేఫెజరుపేట, కాకినాడ.

శ్రీ అల్లిపుర వేంకటేశ్వర స్తోత్రరత్నములు

దండకము: డిమ్మి చిన్నసైజు, ౫ పుటలు. వెల అర్ధణా. ౧౯౩౦ సం.

రచయిత: వక్కలంక శ్రీనివాసరావుగారు.

ప్రకాశకులు: అందే కృష్ణమూర్తి బ్రదర్సు, ౪౪ కొట్లు, బజారువీథి, విశాఖపట్టణము.

(Moonbeams)

(ఖండకావ్యముల సంపుటి.)

ఆంగ్లము. క్రౌను 38 పుటలు. వెదురు గుజ్జు కాగితము. అందమైన బైండు. వెల తెలియదు. ౧౯౨౯ సం॥

ప్రకాశకులు: యూత్ ఆఫ్ ఏషియా సొసైటీ, మచిలీపట్నము.

గ్రంథకర్త: వి. యస్. భూషణ్‌గారు,

---

౧. వావిళ్ల వాచక పుస్తకము

మొదటి తరగతి:

పుట ౪౭   వెల రు. ౦ 3 ౦

రెండవ తరగతి:

పుట ౯౨   ,, ౦ 3 ౦

మూడవ తరగతి:

పుట ౧౧౬   ,, ౦ ౪ ౬

నాల్గవ తరగతి:

పుట ౧౨౦   ,, ౦ ౫ ౦

పుస్తకము తీరు, అచ్చు, అందముగా నున్నది. ౧౯౨౯.

గ్రంథకర్త: జయంతి గంగన్నగారు,

బి. ఏ., యల్. టి.,

వీరేశలింగం హైస్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయులు,

రాజమహేంద్రవరము.

౨. సులభగణితము, భా. ౧.

నాల్గవ తరగతి:

పుట ౧౬౪   వెల రు. ౦ ౭ ౧

గ్రంథకర్త: శ్రీకంఠం కృష్ణారావుగారు,

బి. ఏ., యల్. టి.,

బోర్డుహైస్కూలు, కావలి. ౧౯౨౯.

3. శ్రీ ప్రమోదూతనామ సంవత్సర పంచాఙ్గమ్

తిరుమల కాండూరు వేంకటతిరుమలాచార్య సిద్ధాంతిగారు గణించినది. వెల రు. ౦-౨-౦.

పై మూటికి ప్రకాశకులు:

వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్,

చెన్నపురి.

పత్రిక

ఆనందవాహిని

సంపుటము ౧. సంచిక ౧.

౧౯3౦ సంవత్సరం జనవరి నెలలో ప్రారంభమయిన పత్రిక—సంవత్సరం చందా రు. ౧-౦-౦.

ప్రకాశకులు: యస్. యస్. వాసన్‌గారు,

244, టంకసాల వీథి, మదరాసు.

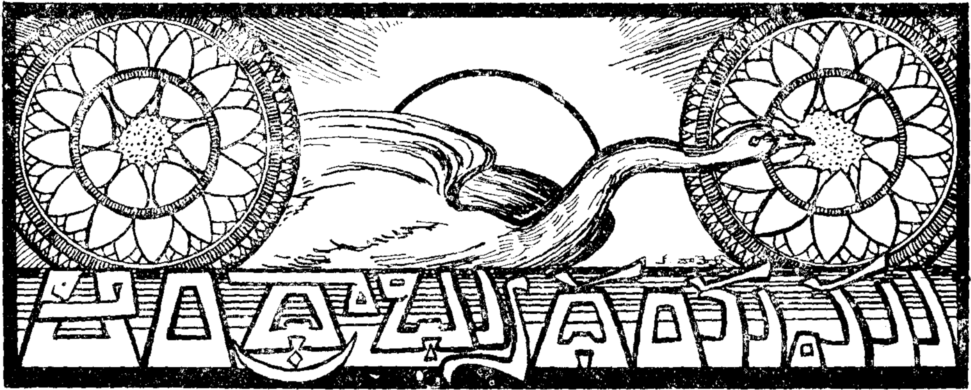
Rənasent India (ఆంగ్లము)

క్రౌను ౧౧౫ పుటలు. మేలుకాగితము అందమయిన బైండు; వెల రు. ౧-౦-౦. రెండవకూర్పు.

గ్రంథకర్త: కే. యస్. వెంకటరమణిగారు, విలాసము: శ్వేతారణ్యాశ్రమము, మైలాపూరు, చెన్నపురి.

పుష్పాంజలి

డిమ్మిసైజు. సంపుటము ౧. సంచిక ౧. ఈ పుష్యమాసముతో ప్రారంభ మయినది. సంవత్సర చందా రు. ౮-౧౨-౦. సంపాదకుడు: శ్రీ జొన్నలగడ్డ వేంకట రాధాకృష్ణయ్యగారు. ప్రకాశకులు: కర్పగం అండ్ కంపెని, ౯, వీరాస్వామిపిళ్లె వీథి, మదరాసు.

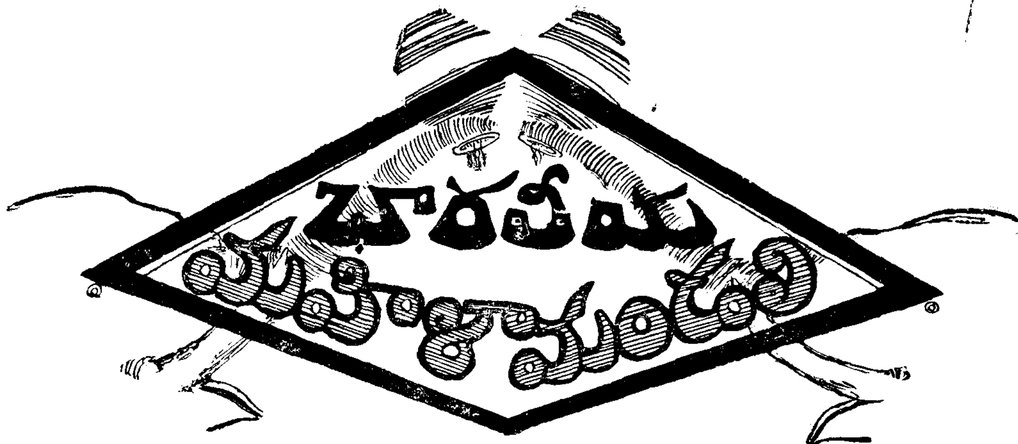
బ్రహ్మశ్రీ ఈమని అచ్యుతరామశాస్త్రిగారు

వీరు గోదావరి మండలములోని రామచంద్రపురం తాలూకా ద్రాక్షారామ గ్రామ నివాసులు. వీణాగాన ప్రవీణులు. వీరి తండ్రిగారగు బ్రహ్మశ్రీ సుబ్బారాయ శాస్త్రిగారు వైణికవతంసులై విజయనగరప్రభువులును, అభినవాంధ్రభోజులును నగు శ్రీమ దానందగజపతి మహారాజావారి యాస్థానగాయక శిఖామణులలో నొక్కరై ప్రసిద్ధి కెక్కినవారు.

అచ్యుతరామశాస్త్రిగారు తండ్రిగారివద్దనే విద్య నభ్యసించుచు దీక్షతో గొప్ప కృషి చేయుటయేకాక దక్షిణదేశ సంచారముచేసి అచ్చట గొప్పవిద్వాంసుల బాణీలన్నియు జూచి మెళకువలను గ్రహించి వచ్చి బహువిధము లగు సాధనలు వేసి యారితేరిరి.

వీరు విద్వత్తునందు మాత్రమేగాక మంద్రమధ్యమతారాది స్వరములయందలి నైపుణ్యమును జూపి సుఖబాణీలచే సభ్యులను సంతోషపరవశులను గావించి యానందింపజేయుటలో బహుసమర్థులు.

వీ రిదివరకు దేవరకోట, దక్షిణవల్లూరు సంస్థానములయందు చాలకాలము విద్వాంసులుగా నుండి ప్రస్తుతము స్వగ్రామ పరిసరమునను గల వేగాయమ్మపేట సంస్థానమున తదాస్థానప్రభువుల యాదర గౌరవములకు పాత్రులై యున్నారు. ఆంధ్రపత్రిక.

శ్రీమతి పానో దేవిగారు

ఈమె జలంధరునందలి కన్యామహావిద్యాలయపు ప్రధానోపాధ్యాయిని. తూర్పు ఆఫ్రికాకువెళ్లి యీమె ఈ విద్యాలయమునకు లక్షరూపాయలను సంపాదించి తెచ్చెను. ఇంకను ధనమును సమకూర్చుటకు ముందు దక్షిణాఫ్రికాకు వెళ్లనున్నది.

శ్రీమతి చిన్నలక్ష్మమ్మగారు

ఈమె అనంతపురము విద్యాసంఘసభ్యురాలుగా నియమింపబడిరి.

శ్రీమతి జి. ఆనందరావు సతిగారు

ప్రభుత్వమువా రీమెను నెల్లూరు మునిసిపలు కౌన్సిలు సభ్యురాలుగా నియమించిరి.

శ్రీమతి బి. వి. సుబ్బమ్మగారు

నెల్లూరు జిల్లాబోర్డు సభ్యురాలుగా నియమింపబడిరి. ఇదివర కీమె నెల్లూరుజిల్లా విద్యా సంఘమునను, నెల్లూరు మునిసిపలు సంఘమునను సభ్యురాలుగా నుండిరి.

చమత్కార చంద్రిక

తాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావు గారు

మూలము

అపూర్వేయం ధనుర్విద్యా
భవతః శిక్షితా కుతః;
మార్గణౌఘ స్సమాయాంతి
గుణో యాతి దిగంతరమ్.

తెనుఁగు పద్యము

తే. ఇట్టి నీదైన విలువిద్య యెందునేర్చి
తిది యపూర్వంబు దీని పెంపేమొ కాని
మార్గణాళిని రాఁదీసి మక్కువమున
గుణము వదలెడు దిక్కుదిక్కులకుఁ బాఱ.

వివరణము

ఇందు దాతయగు రాజునుగూర్చి యొక్క కవి చెప్పుచున్నాఁడు. మార్గణశబ్దమునకు బాణమనియును యాచకుఁడనియు నర్థములు గలవు. గుణశబ్దమునకు వింటినారియనియు, దాతృత్వాదిసద్గుణమనియు నర్థములు గలవు. లోకములో విలువిద్య నేర్చినవాఁడు తన చెవిదాఁకను గుణము [నారి] లాగి మార్గణము [బాణము] వదలిపెట్టును. ఇందుఁ జెప్పిన రాజు మార్గణ [యాచక] సమూహములను దనయొద్దకు లాగికొని గుణము [దాతృత్వగుణము]ను దేశము నలుదెసలకును వ్యాపింపఁజేయుచున్నాఁడు. ఇది యపూర్వమైన విలువిద్య.

సాభిప్రాయవిశేషములు

ప్రపంచపరిణామమునందు ఘటనాఘటన నిర్ణయము దుస్తరము. ఒకకాలమునందు ఘటనమునకు సాధనము వేరొక సమయమం దఘటనరూపమును బొందుచుండును. ఆరంభమునం దఘటనరూపముననుగను పడెడి విషయము కాలాంతరమున ఘటనరూపమును దాల్చుచుండును. ఘటనాఘటన యోగములు రెండును పురోభివృద్ధికి సాధనము లగుచున్నవి. సృష్టియందు విలయము, విలయమునందు నవీనసృష్టియు ప్రపంచప్రవృత్తికి సహజావస్థలు. ప్రవృత్తికి సహజమైన విలయావస్థ మహాయోగులను సైతము విషాదపరవశులను జేయుచుండును. ధనుర్ధారియైనను విజయుడు కురుక్షేత్ర మందువలెనే విశ్వరూపసందర్శనమందును విషాదయోగపరవశుడై ధర్మనిరీక్షణమును జేయజాలకపోయెను. ధర్మలక్ష్యరహితమైన ప్రపంచప్రవృత్తి యంతయు భయభ్రాంతులను గలుగజేయుచు ప్రజ్ఞావాదనమునకు సాధనమగుచున్నది. ధర్మలక్ష్యసహితమైన ప్రపంచప్రవృత్తి పురుషార్థమునకు సాధనమగుచున్నది. ప్రపంచప్రవృత్తిని ప్రజ్ఞావాదనతో గాక ధర్మలక్ష్యముతో జూచునపుడు అన్ని సంశయములును పోయి ధర్మనిర్వహణము సాధ్యమగును. వర్తమానకాలమునందు ప్రజ్ఞావాదనమునకు గల ప్రాబల్యము ధర్మలక్ష్యమునకు గలుగకున్నది. పరివర్తన సమయమునందు సకలరంగములందును ప్రజ్ఞావాదదక్షులైన నాయకులు బయలుదేరి ప్రజాహృదయమునందు మహాసంక్షోభమును గలుగజేయుచున్న విధము ప్రపంచప్రవృత్తి అనంతముఖముల విశదము చేయుచున్నది. నాయకుల గంభీరోపన్యాసములు ప్రజలను సంశయపరాయణులను జేయుచు కార్యవిముఖులను జేయుచున్నవి. అనధికారులైన నాయకులు గలుగజేయుచున్న మహాసంక్షోభము ప్రపంచపరిణామమునకు సాధనభూతమైనను, భయభ్రాంతులను గలిగించుచున్నది. ప్రపంచావృతమైన మహాపరివర్తనము భరతవర్షమునందును మహాసంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నది. పాలక పాలిత జాతిభేదము, హిందూమహమ్మదీయ భేదము, కులభేదములు, మతభేదములు గల విశాలమైన భరతఖండమునందు పరివర్తనపరిణామము భయంకరరూపమును దాల్చుట సహజము. పాలక పాలితులకు, హిందూ మహమ్మదీయులకు, జాతీయ స్వాతంత్ర్యవాదులకు పరస్పర విశ్వాసము లేనపుడు ధర్మలక్ష్యనిర్వహణము దుర్లభమై పరివర్తనప్రయోజనము భయసంభ్రమములను గలుగజేయుచున్నది. స్వాతంత్ర్య సంరంభమునందు గాంధి మహాత్ముడు నిర్వహించుచున్న ధర్మలక్ష్యము సయితము ప్రజ్ఞావాదమునకు బలి

యగుచున్న విధమును లాహోరు కాంగ్రెసు వ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి.

* * * *

నాయకరాజప్రతినిధుల సమావేశము

భారత స్వాతంత్ర్య సంరంభమునందు 1929 డిసెంబరు 23-వ తేది మహాముహూర్తముగను పరిణమించినది. ఢిల్లీ నగరమునందు ఇర్విను ప్రభువునకును, గాంధి నెహ్రూ సప్రు జిన్నా గార్లకును జరిగిన సమావేశము గోప్యమైనను దూరాధిరూఢముగను బరిణమించినది. ఆ సమావేశమునందు నడిచిన వ్యవహారములు రాజ్యతంత్రమునకును, ధర్మనిర్వాహణమునకును గల భేదమును విశదము చేసినవి. ఢిల్లీ సమావేశమునందు త్రికోణ సంరంభము వ్యక్తమైనది. లండను నగరమునందు గూడవలసిన వివిధపక్షసమావేశమునకు మూలాధారము అధినివేశస్వపరిపాలనము. రాజప్రతినిధియును, జిన్నా సప్రుగార్లును వారిదృష్టిని వివిధపక్షసమావేశమునందు లగ్నము చేసినటులు అధినివేశస్వపరిపాలనమునందు లగ్నము చేయలేదని గాంధిమహాత్ముని లాహోరు ప్రసంగములు, నవజీవనపత్రికలోని వ్యాసములు, రాజప్రతినిధి సామ్రాజ్యశాసనసభయందు జనవరి 25-వ తేదిని జేసిన ప్రసంగము విశదము చేసినవి. వివిధపక్ష సమావేశము చేసిన నిర్ణయములను బ్రిటీషు ప్రభుత్వము సమర్థించుటకు బూనుకొననపుడా నిర్ణయములు కార్యరూపము దాల్చకను కాగితపు నిర్ణయములుగానె యుండును. నిర్ణయములను బ్రిటీషుప్రభుత్వము నిరాకరించినను ఇర్విను ప్రభువైనను సమర్థించుటకు బూనుకొననపుడు వివిధపక్ష సమావేశమువలనను స్వరాజ్య నిర్ణయమునకు ప్రయోజనము గలుగదని విశదమైనది. వేరంటమునకు వలెను సమావేశమునకుబోవుటకు సప్రు జిన్నా గారు లంగీకరించినను గాంధిమహాత్ముడు నిరాకరించి మాతృదేశమునకు మహోపకారమును జేయగలిగెను. స్వరాజ్యప్రయోజనములేని వివిధపక్ష సమావేశమును కాంగ్రెసు నిరాకరించుట ధర్మము గాని ఆమోదించుట ధర్మము గాదు. స్వరాజ్యలక్ష్యములేని సమావేశమును నిరాకరించిన గాంధిమహాత్ముడు ప్రశంసలకు పాత్రుడు గాని నిందలకు పాత్రుడుగాడు. అధినివేశ స్వపరిపాలనమును సంపాదింపగల నాయకులు లండను నగరమునకు పోయి స్వపరిపాలనమును సంపాదించిన యెడలను కాంగ్రెసు కృతజ్ఞతతో స్వీకరింపగలదు.

రాజప్రతినిధి సామ్రాజ్యశాసనసభయందు జేసిన సంభాషణము తరువాతనైనను ప్రతికూలాభిప్రాయమును వెల్లడిచేసినవారు వారియభిప్రాయములను మార్చుకొనుట ధర్మము. ఢిల్లీసమావేశమునందు ఇర్వినుప్రభువు చూపిన రాజ్యనీతి బ్రిటీషుప్రభుత్వమునకు సహజమైనను లాహోరు కాంగ్రెసు నిర్ణయములకు సాధనభూతమైనది.

* * * *

లాహోర్దు కాంగ్రెసు

భారతస్వాతంత్ర్య సంరంభమునందు లాహోరు కాంగ్రెసు పరంజ్యోతివలెను ప్రకాశింపగలదు. కాంగ్రెసు గమ్యస్థానము పూర్ణ స్వరాజ్యమని (Complete Independence) గాంధిమహాత్ముడు ప్రతిపాదించిన తీర్మానమును కాంగ్రెసు ఆమోదించినది. గాంధిమహాత్ముడు కలకత్తా కాంగ్రెసునందు జేసిన ప్రతిజ్ఞను లాహోరు కాంగ్రెసునందు పాలింపగలిగెను. ఇర్విన్ప్రభువు అధినివేశస్వపరిపాలనమును సమకూర్చుటకు గాకపోయినను సమర్థించుటకు సయితము నిరాకరించినపుడు పూర్ణస్వాతంత్ర్య లక్ష్యమును ప్రతిపాదింపవలసిన బాధ్యత గాంధిమహాత్మునకు గలిగినది. దేశభక్తుడును, సత్యప్రియుడును నైన గాంధిమహాత్మునకు మార్గాంతరము లేదని మహాత్ముని తీర్మానము, వారిప్రసంగము విశదము చేసినవి. డిశంబరు 31-వ తేది రాత్రి 12 గంటలకు కాంగ్రెసు పూర్ణస్వరాజ్యతీర్మానమును పరమోత్సాహముతో నామోదించినది. ఆసమయమునందు కాంగ్రెసుప్రతినిధులు చూపిన యుత్సాహము ప్రజాహృదయము నావరించుచున్న స్వాతంత్ర్యేచ్ఛను వ్యక్తము చేసినది.

"ఈ సభవారు అక్టోబరు 31వ తేదీని రాజప్రతినిధి గావించిన ప్రకటన సందర్భములో కాంగ్రెసువాదులతో సహా వివిధ పక్ష నాయకులు సంతకములు చేసి కావించిన ప్రకటన విషయమై కాంగ్రెసువారు గావించిన చర్య ననుమతించుచు, స్వరాజ్యమునకై కావింపబడుచున్న జాతీయోద్యమమును రాజీగా పరిష్కరించుటకై వయిస్రాయిపడిన శ్రమ నభినందించుచున్నారు. మోతీలాల్ నెహ్రూ మున్నగు నాయకులు వయిస్రాయితో సంప్రతించుటవలన కలిగిన ఫలితముల గమనించి ప్రస్తుత పరిస్థితులలో కాంగ్రెసు రౌండుటేబిల్ సమావేశమునందు పాల్గొని లాభము లేదని యీసభవారు తలంచుచున్నారు.

మరియు, గత సంవత్సరము కలకత్తా కాంగ్రెసులో గావింపబడిన తీర్మానము ననుసరించి ఈ కాంగ్రెసు నారిపుడు కాంగ్రెసు ఆదర్శమందలి 'స్వరాజ్య' పదమునకు 'సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము' అను అర్థము నిర్వచించుచున్నారు. కావున అధినివేశ ప్రతిపత్తికిగా నిర్మింపబడిన నెహ్రూప్రణాళిక ఇంతటితో రద్దయినదని ప్రకటించుచున్నారు. మరియు కాంగ్రెసునందలి సర్వపక్షములవారు తమయావచ్ఛక్తుల సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య సంపాదనకై వినియోగింప గలరనియు, నెహ్రూరిపోర్టులో సూచింపబడిన తాత్కాలిక సాంఘిక వివాదపరిష్కార సాధనముల మూలమున కాంగ్రెసునుండి ఎడతొలంగవలసిన, లేక కాంగ్రెసునందు చేరుటకు వీలుగాని, ప్రముఖులును నేడు మరల కాంగ్రెసునందు చేరి ఎల్లరకు సంబంధించిన ఈ ఆదర్శమును సాధించుటకు తీవ్రకృషి సలుపుదురనియు నమ్ముచున్నారు.

సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యసమరము సాగించుటకు సన్నాహ మొనర్ప మొదటిమెట్టుగాను, కాంగ్రెసు విధానము, ఆదర్శము మార్చినందుల కనుగుణ్యముగ నుండుటకుగాను రాష్ట్రకేంద్ర శాసన సభలను బహిష్కరింపవలయునని ప్రకటించుచు, ఇకపయి ప్రత్యక్షముగ గాని, పరోక్షముగ గాని ఈశాసనసభలతో జోక్యము కల్పించుకొన రాదనియు, ప్రస్తుతము శాసనసభలందు సభ్యులుగా నున్న వారు తత్క్షణమే రాజీనామా నిచ్చివేయవలయుననియు కాంగ్రెసువాదులను కోరుచున్నారు. మరియు, దేశీయులు తమయావచ్ఛక్తుల నిర్మాణ కార్యక్రమము నిర్వహించుటకయి వినియోగింప వలయునని కోరుచు, తయారుగా నున్నట్లు తోచినపుడు అవసరమైన అన్ని జాగ్రత్తలతోటి కొన్ని ప్రత్యేకస్థలములలో గాని, సమష్టిగాగాని పన్నుల నిరాకరణముతో సహా శాసనోల్లంఘ

నము ప్రారంభించుటకు అఖిలభారతకాంగ్రెసు సంఘమునకు ఈసభవా రధికార మిచ్చుచున్నారు.

విదేశీయ పరిపాలకులచే ప్రత్యక్షముగా గాని, పరోక్షముగాగాని భారతదేశముపయి మోపబడిన ఋణ బాధ స్వతంత్ర భారతదేశము సహింపజాలదు.

౧౯౨౨ సంవత్సరములో గయా కాంగ్రెసు మహాసభవారిచే నామోదింపబడిన తీర్మానము నీ మహాసభవారు స్థిరపరుచుచు, ప్రస్తుత ప్రభుత్వమునుండి సంక్రమించిన బాధ్యతలును, సౌకర్యములును స్వతంత్రభారతదేశమునందు స్వతంత్రమగు నొకవిచారణ సంఘమువారిచే పరీక్షింపబడుట ఈసభవారి యుద్దేశమని తెలిసికొనదగినవా రందరకు నిందుమూలముగా నీసభవారు ప్రకటించు చున్నారు."

పూర్ణస్వాతంత్ర్యము సకలజాతులకును జన్మస్వత్వము. భారతీయులకు స్వీయజన్మస్వత్వమును బడయుటకు శక్తిసామర్థ్యము లున్నను లేకపోయినను, జన్మస్వత్వమునందు విశ్వాసమును గలిగియుండుట స్వత్వప్రాప్తికి మూలాధారము. ప్రవృత్తియందసహజస్థితి నెంత పోషించినను స్వతస్సిద్ధముగ నది యంతరించుటయును, సహజస్థితి వికసించుటయును సహజము. హస్తినాపురమునందలి జీర్ణములైన డిల్లీనగరములు సురాజ్యము లసహజములనియును, స్వరాజ్యమె సహజమనియును విస్పష్టముచేయుచున్నది. లాహోరు కాంగ్రెసు సహజమైన యీస్థితినె ప్రతిపాదించినది. కార్యసిద్ధికి సంకల్పము బీజమైనటులు సాధనము బీజము గాదు. సంకల్పము దృఢమైనపుడు సాధనలు సహజముగను సంప్రాప్తము లగుచున్నవి. పూర్ణస్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుటకు స్వరాజ్యసంపాదనమునకు నిర్ణయించిన శాంతిసాధనములనే యవలంబించుటకు కాంగ్రెస్ నిర్ణయించినది. అసాధారణమైన కాంగ్రెసు నిర్ణయము సత్యాగ్రహసంస్కారములేని పాశ్చాత్యులకు వలెనే పాశ్చాత్యసంస్కారజాతులైన ప్రాచ్యవిద్యాసంభవులకును సత్యాగ్రహసాధనమందు విశ్వాసము గలుగుట దుర్లభము. సత్యాగ్రహసాధనమందు గాంధీమహాత్మునకు గల విశ్వాసము లాహోరు కాంగ్రెసునందు విజయమును బొందినది. అహింసాసిద్ధాంతమునందు విశ్వాసములేని యువజనవర్గము సహితము మహాత్ముడు ప్రతిపాదించిన తీర్మానము నామోదింపవలసిన యవసరము గలిగినది. నిత్యనైమిత్తికధర్మములందు నిత్యధర్మమునకు గల ప్రతిష్ఠ నైమిత్తికధర్మమునకు లేదని ప్రపంచప్రవృత్తి విశదము చేయుచున్నది. నైమిత్తికధర్మము ప్రబలియున్న వర్తమానయుగమునందు నిత్యధర్మమును వ్యాపింపజేయుటకు పూనుకొనిన గాంధీమహాత్ముని ప్రయత్నములు కాంగ్రెసునందు విజయమును పొందుట భారతసంస్కారవిజయమునకు చిహ్నముగ నున్నది. స్వాతంత్ర్యసంపాదనకు అనిత్యములైన బాహ్యసాధనములను విడిచి నిత్యమైన ఆత్మసాధనము నారాధించుట పరమధర్మమని కాంగ్రెసు తీర్మానము ప్రతిపాదించినది. ఇతరులు ప్రతిపాదించినసవరణలను గాంధీమహాత్ముడు నిరాకరించి సత్యాగ్రహస్వరూపస్వభావములను పాలకపాలితులకు సువ్యక్తము చేసెను. ప్రపంచప్రవృత్తియందు విజయమును సమకూర్చుటకు ఆత్మత్యాగమునకుగలసామర్థ్యము పరపీడనకు లేదు.

స్వాతంత్ర్యసంపాదన సాధనము

లాహోరు కాంగ్రెసు స్వాతంత్ర్యసంపాదనకు ప్రపంచమునకు పరిపాటియైన దౌర్జన్య సాధనములను నిరసించినది. దుర్మార్గులు ఇర్విను ప్రభువుపైన ప్రయోగించిన బాంబు సాధనమును నిరసించినది. బాంబు ప్రయోగ నిరసనమును కాంగ్రెసు ఆమోదించి దౌర్జన్య రహితమైన అసహాయయోగమునందు కాంగ్రెసునకుగల విశ్వాసమును వ్యక్తము చేసినది. కాంగ్రెసునందును, దేశమునందును దౌర్జన్య సాధనములందు విశ్వాసముగల దేశాభిమానులు గలరని దేశవ్యవహారములు విశదము చేయుచున్నవి. దేశమునందు దౌర్జన్యసాధనములు వ్యాప్తిని బొందుటకు నిరంకుశాధికారులును బాధ్యులని దేశవ్యవహారములు విశదముచేయుచున్నవి. ప్రేమవలనను ప్రేమయును, ద్వేషమువలనను ద్వేషమును, స్వార్థమువలనను స్వార్థము, త్యాగమువలనను త్యాగమును గలుగుచున్నవి. స్వపరిపాలనమునకు పరితపించుచున్న హృదయమునందు నిర్బంధాస్త్రప్రయోగము హృదయవేదన నభివృద్ధి చేయును గాని ఉపశమింపజేయదు. రాజద్రోహాభియోగములు యువజన హృదయమునందు స్వాతంత్ర్య జ్వాలలను ప్రజ్వలింపజేయుచున్నవి. ప్రజ్వలితమైన స్వాతంత్ర్యజ్వాలల ఫలమును నిర్ణయించుట దుస్తరము. స్వాతంత్ర్యసమరమును శాంతియుతముగ జేయుటకు గాంధిమహాత్ముడు కంకణమును గట్టుకొనియున్నాడు. లాహోరు కాంగ్రెసు వ్యవహారములు, దేశావృతమైన యశాంతి శాంతిమార్గసాధనములందు ప్రజా విశ్వాసము సన్నగిలుచున్న విధమును విశదము జేయుచున్నవి. శ్రీయుత బులుసు సాంబమూర్తి, సుభాసుబాబు, కిరణ శంకరరాయి గారులు మొదలగు దేశభక్తుల నిర్బంధములు ప్రజాహృదయమునందు రోషావేశములను గలుగజేయుచున్నవి. నిరంకుశాధికారవర్గము శాంతిసంరక్షణమునకు శాంతిసాధనముల నుపయోగించుట ప్రయోజనకరము గాని నిర్బంధ సాధనములను ప్రయోగించుట ప్రయోజనకరము గాదు. ప్రపంచచరిత్రము సహస్రముఖములను బోధించుచున్న గుణపాఠమును బ్రిటీషు నిరంకుశాధికారవర్గము మననము చేయుట సకలజనుల శ్రేయస్సునకును సాధనము గాగలదు. లాహోరు కాంగ్రెసు నిర్ణయించిన స్వాతంత్ర్యప్రస్తావము స్వార్థపరులకును, సంశయాత్ములకును, జోహుకుమువాలాలకును కోపావేశమును, భయభ్రాంతులను గలుగజేసినను, యథార్థముగను శాంతిస్థాపనమునకు సాధనంబని ధర్మస్వాతంత్ర్యప్రియులు గ్రహింపగలరు. శాంతియుతమైన స్వాతంత్ర్యసంరంభమునకు శాసనసభల బహిష్కారము, శాసనోల్లంఘనము, పన్నులనిరాకరణము మొదలగు సాధనములు నిరూపింపబడినవి. ఆ సాధనములను సఫలము చేయవలసిన బాధ్యత స్వాతంత్ర్యప్రియులమీదను, ముఖ్యముగాను కాంగ్రెసు ప్రియులమీదను గలదు.

* * * *

శాసనసభా బహిష్కారము

సహాయనిరాకరణ యోగప్రయోగము నకు శాసనసభలు సులభమైన రంగములుగ నున్నవి. భారతజాతికి పారతంత్ర్యపాశములు శాసనసభలయందు సృష్టింపబడుచున్నవి. పారతంత్ర్యపాశములను సృష్టించుటయందు భారతీయులు ప్రమేయమును కల్పించుకొనునపుడు భారతీయులకు ధర్మబలము గలుగుచున్నది. సహాయనిరాకరణయోగమున కంగములైన బిరుదములను, న్యాయస్థానములను, పాఠశాలలను, ఉద్యోగములను నిరాకరించుట యుచితమైనను శాసనసభాబహిష్కారమువలెను సుకరమును, సాధ్యమును గాదు. వందలమంది మాత్రమే శాసనసభలను బహిష్కరింపవలసియుందురు. ముఖ్యముగాను కాంగ్రెసుపేరు చెప్పుకొని శాసనసభలయందు కాంగ్రెసు ప్రతిజ్ఞలను గాపాడుటకు ప్రవేశించిన సభ్యులు వెంటనే శాసనసభలను బహిష్కరించుట పరమధర్మమై యున్నది. లాహోరు కాంగ్రెసు చేసిన తీర్మానమును పాలించుచు వారిసభ్యత్వమును చాలించుకొనిన కాంగ్రెసుసభ్యులు ప్రశంసనీయులు. సభ్యత్వమును వదలుకొనని వారును, వదలుకొనియును తిరిగి వెంటనే అభ్యర్థులుగ నుండగోరెడివారును ఆత్మగౌరవమును గోల్పోవుచున్నారు. శ్రీయుత ప్రకాశము పంతులుగారు, మొదలగు నాంధ్ర నాయకులు శాసనసభలను సంపూర్ణముగను బహిష్కరించి కాంగ్రెసు ప్రతిష్ఠను గాపాడుదురుగాక!

* * * *

శాసనోల్లంఘన ప్రస్థానము

గాంధీమహాత్ముడు శాసనోల్లంఘనప్రస్థానమును నిర్ణయించుటకు యోచించుచున్న విషయమును వారివ్యాసములు, ప్రసంగములు విశదము చేయుచున్నవి. స్వాతంత్ర్యప్రకటన విషయము భావమునందువలెను కార్యమునందు ప్రజాసామాన్యము నాకర్షించుట దుర్లభము. బర్డోలి సత్యాగ్రహము ప్రత్యక్షముగను బర్డోలిప్రజల నాకర్షించినవిధమున నితర ప్రాంతవాసుల నాకర్షింపజాలదు. శాసనోల్లంఘనప్రస్థానము సమష్టిపరమైనను వ్యష్టిపరమైనను, శాంతివాతావరణము, శిక్షణము, కాంగ్రెసుసభ్యత్వము మూలసాధనములుగ నున్నవి. దేశమునందంతట నవీనసిద్ధాంతము నంగీకరించిన కాంగ్రెసుసభ్యులను జేర్చుటయును, కాంగ్రెసుసంఘములను స్థాపించుటయును నవసరము. సుశిక్షితులైన శాంతిసేవకులను సమకూర్పవలసియున్నది. స్వాతంత్ర్యప్రియులందరును నీప్రయత్నములందు నిమగ్నులై కాంగ్రెసు నిర్ణయములను సఫలము చేయుదురుగాక! కార్యనిర్వాహకసంఘము నిర్ణయించిన స్వాతంత్ర్యప్రకటనము దేశీయుల స్వాతంత్ర్యదృఢసంకల్పమును విశదముచేయుచున్నది.

* * * *

సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్య ప్రకటన

"ప్రపంచములోని తక్కిన అన్నిజాతులవలెనే, భారతీయులుకూడ స్వాతంత్ర్యమును బొంది తమ కష్టార్జితమును తా మనుభవించుచు, జీవయాత్ర కావశ్యకములగు అన్నవస్త్రాదులను బడసి, జాతీయాభ్యుదయమునకు వల

యు పరిపూర్ణావకాశములను కలిగియుండవలయుననియు, ఈ విషయములలో వారి హక్కు అప్రతిహత మనియు మావిశ్వాసము. ఏ ప్రభుత్వమైనను, ప్రజల కుండే ఈహక్కులను హరించి వారిని పీడించేయెడల ఆప్రభుత్వమును మార్పుచేయుటకు గాని, మాపుచేయుటకు గాని ఆ ప్రజలకు గూడ హక్కు ఉన్నదని మా నమ్మకము. భారతదేశములోని బ్రిటిష్ప్రభుత్వము భారతజాతియొక్క స్వాతంత్ర్యమును హరించుటయే కాక, భారతీయప్రజా సామాన్యమును తనస్వప్రయోజనమునకు వినియోగించుటవల్లనే వర్ధిల్లుచు, భారతదేశపుభాగ్యభోగ్యములను, రాజకీయస్వాతంత్ర్యమును, విజ్ఞానసంపత్తిని, స్వధర్మమును నశింపచేసినది. (కావున) భారతదేశము బ్రిటిష్వారి సంబంధమును విడగొట్టుకొని 'పూర్ణస్వరాజ్యము'ను అనగా 'సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము'ను సంపాదింపవలె నని మా ఆశయము.

భారతదేశపుభాగ్యము నాశనముచేయబడినది. ప్రజలవద్ద వసూలుచేయుచున్న పన్నులు వారి ఆదాయముతో నెట్టిసంబంధమును లేకుండా మితిమీరియున్నవి. మనదేశములో సగటున మనిషికి దినమునకు అణాము క్కానిమాత్రమే నిత్యాదాయము. మనము చెల్లించే దుర్భరమైన పన్నుల భారములో నూటికి ౨౦ వంతులు రైతు లిచ్చుకొనే భూమిశిస్తు; నూటికి 3 వంతులు బీదలను పీడించేఉప్పుపన్ను. రాటముతో నూలు వడుకుట మొదలను గ్రామపరిశ్రమలన్నియు ధ్వంసముచేయబడినవి. అందుచే రైతులు కనీసము ఏడాదిలో నాలుగు నెలలు నిర్వ్యాపారులై చేతిపను లేమియు లేక బుద్ధిమాంద్యముతో వృథాకాలక్షేపము చేయుచున్నారు. నాశనము చేయబడిన చేతిపరిశ్రమలకు ప్రత్యామ్నాయముగ నితర దేశములలోవలె నిట నేరద్దియు నెలకొల్పబడియుండలేదు. నాణెముల చలామణి, సరకులరవానాపై పన్నులు, వీని విషయములలో చూపు హస్తలాఘవమువలన రైతుల నెత్తిపై నింకను భారము పడినది. మన దిగుమతిసరుకులు విస్తారముగ బ్రిటిష్వారు తయారుచేయు వస్తుసామగ్రియే. రవానాపన్నులు చూచినచో, బ్రిటిష్వారు తయారుచేయు సరకులపట్ల చూపు పక్షపాతము విశదమగును. ఇట్టి ఆదాయమును ప్రజలపన్నుల భారమును తగ్గించుటకు గాక, అమితవ్యయముతో గూడిన ఈ ప్రభుత్వమును నిలువబెట్టుకొనుటకే ఉపయోగించుకొనుచున్నారు. నాణెముల చలామణి నిర్ణయముతో గూడ వారిచిత్తము వచ్చినట్లు వ్యవహరించుటచే కోట్లకొలది ధనప్రవాహము దేశాంతరమునకు తరలిపోవుచున్నది.

రాజకీయముగ జూచిన భారతదేశస్థితి బ్రిటిష్వారి హయాములో దిగిజంత అధోగతి కెన్నడును వచ్చియుండలేదు. ఏ రాజకీయసంస్కరణములవల్లను ప్రజలకు నిజమైన అధికారము లభింపలేదు. మనలో మహామహులు సహితము విదేశీయాధికారమునెదుట తలలొగ్గవలసియున్నది. స్వేచ్ఛగా మన అభిప్రాయముల ప్రకటించుటకును, సమావేశమగుటకును మన కుండదగుహక్కులు నిరాకరింపబడినవి. మనదేశీయులు చాలమంది విదేశములలో ప్రవాస మనుభవించుచున్నారు. వారు మాతృదేశమును తిరిగి సందర్శించుటకు ప్రాప్తము లేకుండనున్నది. మన దేశీయుల పరిపాలనాదక్షత రూపుమాపబడినది. ప్రజలు గ్రామనౌకరీలతోను, గుమాస్తాగిరీలతోను తృప్తిపడి యుండవలసివచ్చినది.

ఇక విజ్ఞానసంపత్తి చూతమన్న, ఇప్పటి విద్యావిధానము మన పూర్వసంప్రదాయ తంతువులను ఛేదించివైచినది. మనము పొందెడి శిక్షణమువలన మనల నిర్బంధించు సంకెళ్లే మనకు మరిపెను లైపోయినవి.

స్వధర్మరీత్యా యోచించిన, నిర్బంధముగ మనల నిరాయుధులను చేయుటచేత మనకు మగసిరి అంతరించినది. మనదేశము నాక్రమించుకొన్న విదేశీయసైన్యము మన నిరోధకశక్తి నతిదారుణముగ నణచివేయుటకు నియమింపబడి, మనలను మనము జాగ్రత్తపరచుకొనజాలమనియు, ఈవిదేశీయులదాడి నరికట్టజాలమనియు, దొంగతోడుబోతులవల్ల అపాయము లేకుండా మన ఇల్లువాకిళ్లను, భార్యాబిడ్డలను సంరక్షించుకోజాలమనియు తలంపజేయుచున్నది.

మనదేశము నిట్లు, చతుర్విధముల విపత్తుపాల్జేసిన ఈపరిపాలనకు ఇంకేమాత్రమును లొంగియుండుట దైవద్రోహమనియు, మానవద్రోహమనియు మా యభిప్రాయ

ము. ఐనను, మనస్వాతంత్ర్యమును స్థాపించుటకు, ప్రబలతమసానుకూలమార్గము కత్తిగట్టుట కాదని గుర్తించుచున్నాము. కావున, బ్రిటిష్ ప్రభుత్వముతో మాకుగల ఐచ్ఛికసంబంధమునంతను సాధ్యమైనంతవరకువదలుకొని, పన్నులనిరాకరణముసహా,శాసనోల్లంఘనమునకు సన్నాహముగావించెదము. మేము స్వేచ్ఛాపూర్వకముగ గావించుసహాకారము మానివేసి,ఎంత రెచ్చగొట్టినను దౌర్జన్యమునకు దిగకుండ పన్నులను నిరాకరింపగల్గుచో ఈ యమానుష పాలన మంతరించుట రూఢియని మాకు నచ్చినది. కావ, 'పూర్ణస్వరాజ్యము'ను స్థాపించుటకుగాను ఎప్పటికప్పుడు కాంగ్రెసువా రిచ్చు ఆదేశముల నెరవేర్చెదమని ఇందుమూలమున ప్రమాణపూర్వకముగ నిశ్చయించుకొనుచున్నాము. వందేమాతరమ్."

జనవరి 26-వ తేదిని దేశమునందంతటను స్వాతంత్ర్యప్రకటనమును చేయుటయందాబాలగోపాలము చూపిన సాహసధైర్యములు, ప్రశాంతస్వభావము, పరమోత్సాహము ప్రజాహృదయమునందు సుప్రతిష్ఠిత మగుచున్న స్వాతంత్ర్యేచ్ఛను విశదము చేయుచున్నది. అధికారుల ప్రవర్తనము ప్రశంసనీయము. బ్రిటీషుప్రభుత్వము కాలప్రభావమును గ్రహించి స్వధర్మనిర్వాహణమును జేయుటకు భగవదనుగ్రహమును బడయుగాత!
